د اصحابانو کیسې

ژباړن:

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اصحابانو کیسې

ژباړن :

مولوي عبدالهادي حماد

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب پېژندنه :

نـــــوم	:	داصحابانو کیسې
ژبـــــــــارن	:	مولوي عبدالهادي حماد
کمپـــــــــــــوز	:	په خپله ژبارن
د پښتې طرحه او انلاین چاري	:	مختار احمد احسان - د لراوبر کتابتون

www.Larawbar.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اصحابانو کيسې

که څوک غواړي ، چې زړه يې نرم سي او د اسلام په حقيقت باندې پوه سي او هغه خوند وڅکي کوم ، چې په اسلام کې پروت دئ نو لاندې د اصحابانو قصې دې مطالعه کړي ځکه د اصحابانو ژوند د مسلمانانو لپاره عملي درس دئ.

ژباړن

مولوي عبدالهادي حماد

(c) ketabton.com: The Digital Library

خطبه او تمهيد

نحمده ونصلي ونسلم علي رسوله الكريم واله وصحبه واتباعه الحماة للدين القويم.

امابعد : دالله ﷻ ديوه سپېځلي بنده حضرت مولانا عبدالقادر رائپوري رحمه الله امر ماته په سنة ۱۳۵۳ هـ ق کي وسو چي زما سره احسان کونکی اوزما تربيت کونکی دئ (امر بې داصحابانو په اړه وو) چي زه داصحابانو په اړه څو قصې وليکم په ځانګړي ډول دلږ عمر لرونکو اصحابانو . اود ښځو ددينداری څه حالات په اردو (دژباړې وروسته په پښتو) ژبه وليکم ځکه کوم کسان چي دقصو شوقيان دي هغه ددې پرځای چي ديوې اوبلي خوا ددرواغو قصې اوري که داقصې واوري نو ددوی ددين دترقی سبب به جوړسي.

ښځي چي دشپې کوچنيانو ته ددرواغو قصې کوي که دغه قصې وکړي دماشومانو زړونه به داصحابانو دميني ډک سي ددوی درنښت اوعظمت به يې په زړو کي راسي ديني کارونو ته به يې مينه پيدا سي.

زما لپاره دغه امر منل يولازمي کار ووځکه زه دده په احسانو کي ډوب وم بل داچي دالله ﷻ ددوستانو رضا ددواړو جهانو دکاميابی سبب کيږي خو دخپلي کم علمی په وجه مي زړه نه سوای کولای چي دده مبارک دخوښی سره برابر دي دغه کار وکړم. څلور کاله دغه امر ماته تکرارېدی زه دخپلي نه وړتيا څخه شرمېدم دوخت په تېرېدو سره په سنه ۱۳۵۷ هـ ق کي دصفري په مياشت دماغي ناروغي راپېښه سوه دکار څخه منعه سوم فکر مي وکړی چي دغه خالي ورځي که پدې برکتناکه کار ولګوم ښه به وي ځکه که زما دغه پاڼي ونه منل سوي نو بوختيا خو به مي په يوه برکتناکه کار کي وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پدې کې شک نسته چې د الله ﷻ ددوستانو قصې اوددوی حالات ددې وړ دي چې سړی تحقیق اوخیړنه پکښې وکړي اوسبق ځنې حاصل کړي په ځانګړي توګه د اصحابانو حالات چې الله ﷻ دخپل خوږ رسول ﷺ دملګرتیا لپاره خاص کړي دي.دوی مبارکان ددې حقداره دي چې تابعداري یې وسي. ددوی پرته د الله ﷻ ددوستانو په بیان سره د الله ﷻ رحمتونه نازلیږي.

حضرت جنید بغدادي فرمایي: قصې د الله ﷻ دلښکرو څخه یو لښکر دئ چې مریدانو ته ، دزړنو طاقت په حاصلیږي یوچا پوښتنه ځنې وکړه چې ددې لپاره یو دلیل سته ؟ ده مبارک په جواب کې ورته وفرمایل: الله ﷻ فرمایي:

ژباړه: دپیغمبرانو دقصو څخه موږ داټولې قصې تاته بیانوو چې په سبب یې موږ ستا زړه ته طاقت ورکړو (یوه فایده خو دا سوه) اوپدې قصو کې تاته داسې مضمون رسیږي چې خپله درست اوواقعي وي اودمسلمانانو لپاره نصیحت (اودښو کارکولو) یادول وي(2)

یوه بله خبره هم په زړه کې دکښینولو وړ ده هغه داده چې دیني کتابونه دنبي ﷺ دحدیثو وي ، دبزرګانو دحالاتو دبیان وي ،دمسائلو کتابونه وي اوکه دمخورو خلګو دارشاداتو اولارښوونو کتابونه وي پکار نه ده چې یوار وکتل سي اوبیا دتل لپاره پردغه یوار کتلو باندي بسنه وسي بلکې پکارده چې دغه کتابونه دخپل طاقت مطابق په تکرار سره وکتل سي.

---

(1) سورة هود الاية (١٢٠)
(2) بيان القرآن

(c) ketabton.com: The Digital Library

ابوسلیمان دارانيﷺ فرمایي: زه دیوه واعظ په وعظ کي کښېناستم دده وعظ زما په زړه کي اثر وکړی کله چي راولاړ سوم هغه اثر ختم سو دوهم ځل ورغلم ورته کښېناستم کله چي راولاړ سوم بیا اثر ولاړی دریم ځل ورغلم بیا ورته کښېناستم ددغه دریم ځل ناستي اثر تر کوره پوري و ،کورته چي ورغلم دالله ﷻ دنافرمانۍ اسباب مي ټوله مات کړل دالله ﷻ لاره مي اختیار کړه .

ددیني کتابونو حال هم داسي دئ په یوار چابک کتلو سره یې اثر کم وي په همدې وجه ددیني کتابونو لوستل په بیا بیا په کار دي.

دلوستونکو داسانۍ اودمضامینو په زړه کي کښینولو په خاطر مي دغه رساله پر دوولسو بابونو اویوه خاتمه باندي وېشلې ده:

لومړی باب: ددین له امله سختۍ تېرول اوتکلیفونه زغمل.

دوهم باب: دالله ﷻ څخه خوف اوویره چې داصحابو کرامو ﷺ خاص عادت و.

دریم باب: داصحابو کرامو دزاهدانه اوفقیرانه ژوند نمونه.

څلورم باب: داصحابو دتقوا اوپرهیزګارۍ حالت.

پنځم باب:دلمانځه شوق اوپابندي.

شپږم باب:صدقه،ترخپل ځان دنورو اړتیاوي مخکي پوره کول ، دالله ﷻ په لاره کي مصرف کول

اوم باب: بهادري ، همت ، زړورتوب ،شجاعت اودمرګ شوق.

اتم باب: علمي بوختیا اودعلمي محنت نمونې.

نهم باب:دنبي ﷺ دلارښوونو عملي کول.

لسم باب:دښځو جذبه اوبهادري اودرسول الله ﷺ داولادونو بیان.

یوولسم باب:دماشومانو دیني شوق اوپه کوچنیوالي کي ددین پابندي.

دوولسم باب:دنبي ﷺ سره دمحبت نمونې.

خاتمة: داصحابو کرامو ﷺ حقونه اوددوی لنډ فضیلتونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی باب

ددین له امله سختۍ تیرول ، تکلیفونه او ستونزې ګالل

نبي کریمﷺ او اصحابو کرامو ؓ ددین دجوړولو لپاره دومره زیات تکلیفونه پر ځانونو باندې تېر کړي دي ،چې موږ نااهلو ته یې اراده کول هم ګران کاردئ د نومورو مبارکو انسانانو په پښو او ستړي ژوند لیک باندې کتابونه ډک دي موږ دومره دکمزورۍ پر خوا روان یو چې د دوی په احوالو هم ځان نه خبرو ، عمل وربانديې کول خو بېله خبره ده ، نو له همدې امله پدې کتاب کښې د نومورو مبارکو انسانانو څو قصې د نمونې په ډول بیانوم چې ترټولو مخکې د نبي کریمﷺ د یوې قصې څخه پیل کوم ځکه د نبي کریمﷺ یادول دبرکت ذریعه ده.

(۱) د نبي کریم ◄ دطایف دسفر قصه

کله چې څښتن تعالیﷻ نبي کریمﷺ پیغمبر کړ ، نهه کاله رسول اللهﷺ په مکه مکرمه کې تبلیغ کاوه او د خپل قوم د اصلاح او ګټې کوشش به یې کاوه مګر په مکه مکرمه کې د یوې کوچنۍ ډلې پرته چې مسلمانان سوي وه اود یوې کوچنې ډلې پرته چې کافران وه مګر درسول اللهﷺ مرسته به یې کول نور ټوله د مکې اوسیدونکو درسول اللهﷺ او مسلمانانو د ځورولو لاري لټولې، تکلیفونه به یې ور رسول پسخند به یې په واهه آن تر دې چې څه به یې په توان وه په هغه اندازه به یې تکلیف ور رساوه ، د نبوت په لسم کال چې کله د نبي کریمﷺ اکا ابو طالب وفات سو د نومورې مرینې د مکې کفارو ته دمسلمانانو د ځورولو نوره لاره خلاصه کړه په دغه وخت کې دوي په ښه ازاده پښه کولای سواي چې خلګ له اسلام او مسلمانېدو څخه منعه کړي ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

رسول الله ﷺ او اصحابو کرامو رضي الله عنهم ته تر خپله وسه تکليفونه وروړسوي ، نبي کريم ﷺ په دې موخه طائف ته تشريف يو وړی چې دهغه ځای اوسيدونکي (ثقيف) نومي قوم چې يو لوی قوم وو مسلمانان سي نو مسلمانان به ددې تکليفونو څخه خلاص سي او د اسلام دمبارک دين دخپرولو لپاره به يو بنسټ کښېښودل سي کله چې رسول الله ﷺ طائف ته ورسېدی نو دهغه قوم د مشرانو سره يې خبري پيل کړې چې ددغه قوم نوموتي او مخور مشران ګڼل کېده او د الله ﷻ د پاک دين و لوري ته يې را وبلل او د الله ﷻ د دين ومرستي ته يې متوجه کړه نوموړو کسانو ددې پر ځای چې د الله ﷻ او دهغه د رسول ﷺ د دين مرسته وکړي يا لږ تر لږه د عربو مشهوره ميلمه پالنه وکړي و رسول الله ﷺ ته يې په بې مخي سره مخامخ جواب ورکړی او د بد اخلاقۍ رويه يې غوره کړه پر دې بد اخلاقۍ باندې يې بسنه ونه کړه بلکې دا يې هم زړه نه قبلول چې رسول الله ﷺ دلته پاته سي. دوی دړې واړه چې رسول الله ﷺ مشران بلل او دا يې هيله وه چې دوی به په شرافت سره خبري وکړي د دوي څخه ددې هيلې په خلاف يوه وويل: او هو ! بس يوازي ته وي چې الله ﷻ پيغمبر کړې بل څوک نه وو ، دوهم وويل: ستا پرته بل څوک نه و چې الله ﷻ رسول رالېږلی وای ، دريم وويل: زه ستا سره خبري کول نه غواړم ځکه چې ته رشتيا د الله ﷻ له لوري څخه پيغمبريې نو ستا د خبرو څخه مخ اړول خو لوی تاوان دئ (نو ښه دئ چې خبري نه در سره وکړم) او که درواغ وايې نو د درواغجن سره هم خبري نه کوم ، کله چې رسول الله ﷺ د دوی څخه نا اميده سو نو ددغه قوم د نورو خلګو سره يې خبري پيل کړې ځکه رسول الله ﷺ دهمت او خپلواکۍ غږ و ، نور خلګ هم دمشرانو پر پله روان سوه د رسول الله ﷺ دعوت يې نه ومانه بلکې رسول الله ﷺ ته يې وويل ژر زمونږ د ښار څخه ووزه هر ځای چې ستا د خوښي ځاي وي هلته ولاړ سه کله چې رسول ﷺ په ناامیدۍ سره دهغه قوم څخه را روان سو د هغه قوم ناوړه خلګو په رسول الله ﷺ پسې دکلي هلکان پسې کړه رسول الله ﷺ يې په کانو ويشتی ، پسخند به يې په واهه او چک چکي به يې پسې کولې تر داسې بريده چې د رسول الله ﷺ دواړې

(c) ketabton.com: The Digital Library

چپلکي په وينو سرې سوي رسول الله ﷺ د دوی څخه ببرته راغلی کله چې ددغه شر اچونکو څخه بې غمه سو نو په لاره کې يو ځای کښېناستی او دا دعا يې وويل:

اللهم اليک اشکو ضعف قوتي وقلة حيلتي و هوني علي الناس يا ارحم الراحمين انت رب المستضعفين وانت ربي الي من تکلني الي بعيد يتجهمني ام الي عدو ملکته، آمري ان لم يکن بک علي غضب فلا ابالي و لکن عافيتک اوسع لي اعوذ بنور وجهک الذي اشرفت له الظلمات وصلح عليه امر الدنيا والاخرة من ان تنزل بي غضبک اويحل علي سخطک لک العتبي حتي ترضي و لاحول ولا قوة الا بک([3])

ژباړه: اې خدايه ! تا ته د خپلې کمزورۍ ، ناتوانۍ او په خلګو کې د رسوايۍ شکايت کوم ، اې ارحم الراحمين ذاته ! د نا توانانو رب يې ته زما پالونکی يې ما چاته پرېږدې؟ پردی څوک چې مي ووينې تندی را باندې تريو کړي يا مي دښمن ته (پرېږدي) چې هغه ته تا پر ما باندې برلاسی ورکړي وي ، اې خدايه ! که ته زما څخه ناراضه نه يې زما د هيڅا پروا نسته ستا ساتنه ما لره بس ده زه ستا د مخ (بلاکيفه) په رڼا پنا غواړم هغه رڼا چې تياړې يې ځلولې دي او د دنيا او آخرت کارونه پرې سم سوي دي زه له دې څخه پنا غواړم چې ته راته په غضب يې او يا راڅخه نا راضه يې ستا نا راضي ترهغه وخته پورې ليرې کول لازمي ده تر څو راضي کيږې (اې خدايه !) ستا پرته نه بل قوت سته او نه بل طاقت سته.

څښتن تعالي ﷻ چې يو صفت يې قهر دئ د خپل نازولي په ځورېدو يقيناً په قهريږي نو دستي يې جبرائيل عليه السلام راواستاوه او رسول الله ﷺ ته يې سلام ووايه بيا يې وويل چې ، الله ﷻ

([3]) كذا في سيرة ابن هشام قلت واختلفت الروايات في الفاظ الدعا كما في قرة العيون

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستا ټولې خبرې واورېدې او دقوم جوابونه یې هم واورېده یوه ملائکه چې اللهﷻ د غرونو واک او اختیار ورکړی ، اللهﷻ ستا د خدمت لپاره راواستول دستې هغه ملائکه را غلل سلام یې ووایه دسلام وروسته یې رسول اللهﷺ ته وویل: یا رسول الله ! امر وکړه که ته امر وکړې زه به پر دې قوم باندې غرونه را پورته کړم ټوله به چختانې (زره ،زره) کړم رسول اللهﷺ چې ډېر زړه سوانده ، رحم لرونکی پیغمبرو ملائکې ته یې په جواب کې وویل: زه د دوی هلاکېدل نه غواړم بلکې زه دوی ته دهدایت دعا کوم که دوی مسلمانان نسي امید لرم چې د دوی په اولادو کې به مسلمانان پیدا سي چې دا للهﷻ عبادت او بندګي به کوي.

فایده: د رسول اللهﷺ په غوره اخلاقو او صبر کې فکر وکړئ څومره صبر یې درلودئ ،څومره مهربانه و هغو بد ورسره کول ده ښه ورسره کول یعني ددوزخ څخه دخلاصېدو او دجنت دپیداکېدو دعا یې ورته کول ، اوس زمونږ حال ته وګورئ مونږ په داسي حالت کې قرار لرو چې یو څوک کوچني ښکنځل راته وکړي نو مونږ بله لمبه سو او دهغه څخه داسي بدله اخلو (چې دهغه ښکنځلو څو برابره وي آن تردې) چې ټول عمر مو بدله نه خلاصېږي اونه مو زړه په سړېږي ، پر ظلم سربېره ظلم کوو او بیا درسول اللهﷺ د تابعداری او محمدي کېدو دعوه هم کوو تاسو ولیدل چې د رسول اللهﷺ سره بد وسوه بیا هم ده ښه ورسره کول یعني د جنت د پیداکېدو او د دوزخ څخه د خلاصون دعا یې ورته کول.

(۲) د حضرت انس بن نضرAA د شهادت قصه

حضرت انس بن نضرAA یو صحابي و چې د بدر په غزا کې یې ګډون نه و کړی نو مونږ پدې وجه چې د اسلام په لومړنۍ لویه غزا کې یې ګډون نه وو کړی پر ځان به یې ملامتیا ویل ډېر

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوابدی او په زړه به غمجن و په هر صورت په دې هیله که د اسلام بله غزا پیښه سوه حتمًا به ګډون په کښې کوي ، د تقدیر پرېکړه وه چې د احد غزا پیښه سوه حضرت انس بن نضر ؓ په ډېره مینه او زړورتوب په دې غزا کې ګډون وکړی د غزا په لومړی سر کې مسلمانانو فتحه (برلاسي) تر لاسه کړ خو د یوې تېروتنې له امله مسلمانانو ماته وخوړه ، تېروتنه له دې څخه عبارت وه ،چې رسول الله ﷺ ځینو اصحابو کرامو ؓ ته دنده ورکړې وه چې د غره پر یوه کوتل به کښینې ، مسلمانان که فتحه تر لاسه کړي او که ماته وخوري باید دوی ولاړ نسي خو له بده مرغه دوی هغه وخت ولاړ سوه چې په لومړیو کې مسلمانانو بریالیتوب تر ګوتو کړ ، کله چې دوی ولاړ ېده په دوی کې چې څوک آمر و هغه منع کړه چې مه ولاړ ېږئ خو دوی دا ویل چې کافرانو ماته وخوړه د تیښتې په حالت کې دي باید ورپسې ورسو او د غنیمت مالونه ورڅخه را ټول کړو او دا فکر یې کاوه چې د رسول الله ﷺ امر چې مور ته یې دنه ولاړ ېدو کړی و یوازې د بریالیتوب تر وخته پورې و آخر دا چې مسلمانان له دې ځای څخه ولاړ سوه د جګړې ډګر ته ورسېدل ، تښتېدونکو کافرانو چې د غه ځای خالي ولیدئ نو د وخته څخه یې ګټه واخسته او د د غه لوري څخه یې پر مسلمانانو باندې حمله وکړه مسلمانان د نا خبرې په حالت کې وه چې د سختو بریدونو سره مخ سوه د دووطرفونو څخه د کافرانو په منځ کې راغلل په پایله کې د ماتې سره مخ سوه مسلمانان په وارخطایې سره پر هر لوري تښتېدل ، حضرت انس ؓ ولیدل چې یو صحابي حضرت سعد بن معاذ ؓ را روان دئ ـ ده مبارک ورته وویل: اې سعده ! چېرې ځې ؟ په الله ﷻ قسم کوم چې د احد د غره څخه د جنت بوی راځي د دې خبرې د کولو وروسته یې توره پورته کړه په مېړانه د کافرانو په یوه ډله ورننوتې سخته جګړه یې پیل کړه تر هغه وخته پورې نه راووتې تر څو شهید سو د شهادت څخه وروسته چې وکتل سوه ټوله بدن یې غلبیل سوی و تر اتیاوو زیات زخمونه یې په بدن کې د تورو او غشو وه آن تر دې چې نه پېژندل کېدئ آخر د ګوتو پر بندو وپېژندل سو .

(c) ketabton.com: The Digital Library

فایده:څوک چې په رینبتني او مخلصانه ډول د اللهﷻ د خوښۍ غوښتنې په موخه زخمي سي یقیناً به په دنیا کي د جنت بوی ورته راځي حضرت انسRA چې په اخلاص د څښتن تعالیﷻ د رضا غوښتونکی و په دنیا کي یې د جنت بوی بویاوه که په چا کي اخلاص موجود سي په دنیا کي به د جنت خوندونه ورته راسي ، ما د یوه معتبر سړي څخه چې د حضرت مولانا شاه عبدالرحیم رائپوري مخلص خادم و ـ دده مبارک یوه خبره اوربدلې ده چې ده مبارک ویل: (د جنت خوندونه راځي) د (روژې په فضائلو) کي مي دا قصه لیکلې ده.

۳:د حدیبې صلح(دروغي جوړې ټړون)د ابوجندل او د ابو بصیرRA قصه

رسول اللهﷺ د هجرت په شپږم کال دعمرې کولو اراده وکړه دمکې مکرمې پر لورې روان سو دمکې کافران چې خبر سوه نو د رسول اللهﷺ راتګ یې ځان ته شرم او ذلت ګانه ځکه دوی د کبر او غرور په نشو مست وه نو له همدې امله یې د مقابلې لاره خپله کړه رسول اللهﷺ چې حدیبیه نومي ځای ته ورسیدئ په همدغه ځای کي بند سو د رسول اللهﷺ سره سرتیري اصحابRA ملګري وه چې پر رسول اللهﷺ باندې یې ځان قربانونه خپل افتخار باله ، دستي جنګ کولو ته تیار سوه خو رسول اللهﷺ د مکې دمسلمانو او سپدونکو له امله (چې هغوی ته ددوی له وجي تکلیف پیښ نسي) ـ د جنګ اراده نه کول بلکي دروغي جوړې کوشش یې کاوه سره ددې چې اصحابRA په پوره مېړانه وجنګ ته تیاروه مګر رسول اللهﷺ د کافرانو دومرې لحاظ وکړې ، چې دهغوی ټول شرطونه یې ومنل که څه هم اصحابوRA ته دا سي تر زور لاندې روغه جوړه دمنلو وړنه وه مګر دوی د رسول اللهﷺ تابع وه او ځانونه یې تر پې قربانول نو دوی

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیا ددومري مینې سره څه کولای سواي ؟ (چې درسول الله ﷺ روغه یې نه وای منلې خامخا یې منل) آن تر دې چې د حضرت عمر ؓ په څېر مېړنیو لا ومنل. په روغه جوړه کې یو شرط دا و چې، که دکافرانو څخه یو څوک مسلمان سي او دمکې څخه ومدینې منورې ته هجرت وکړي نو مسلمانان به نوموړي کس بېرته و کافرانو ته په لاس ورکوي او که خدای مه کړه د مسلمانانو څخه یو څوک مرتد (کافر) سي نو کافران به دغه کس مسلمانانو ته په لاس نه ورکوي د روغې جوړې دغه پربکړه لیک لا نه و لیکل سوی چې د ابو جندل ؓ په نامه یو صحابي راغلی چې د اسلام د راوړلو وروسته کفارو ډېر تکلیفونه پر تېر کړي وه او په ځنځیرانو یې تړلی و دمسلمانانو د مرستې په هیله پرېواتی چې ګوندې مسلمانان زما مرسته وکړي او ددې تکلیفونو څخه به خلاص سم خود هغه پلار (سهیل) چې دکافرانو له خوا وکیل واو تر دغه وخته پورې لا مسلمان سوی نه و بلکې د مکې دفتحې په وخت کې مسلمان سو ـ ابو جندل ؓ یې په چپلاخه وواهه او پر ببرته بیولو یې ټینګار وکړ ، رسول الله ﷺ ورته وفرمایل: چې تر اوسه خو لا پربکړه لیک نه دئ لیکل سوی پر مورې باندې لازمه نه ده چې مسلمان تاسو ته وسپارو ، کافرانو نه منل بیا رسول الله ﷺ ورته وفرمایل : دغه یو سړی ماته په خواست را پرېږدئ ،کافران د پخوا په څېر پر ضد ولاړ وه هیڅ یې نه منل او ابو جندل ؓ و مسلمانانو ته د مرستې نارې وهلې فریاد یې کاوه چې اې مسلمانانو ! زه مسلمان سوی یم او دې کافرانو پر ما ډیرې خواري تیرې کړې دي تا سو مې ببرته په لاس ورکوی ؟ په دغه وخت کې چې دمسلمانانو پر زړونو باندې څومره زحمت تېریدئ و الله ﷻ ته معلوم دئ ویل اولیکل یې دبیان توان نه لري ، وروسته د خورې نبي ﷺ په امر ببرته په لاس ورکړل سو . رسول الله ﷺ تسلي ورکړه او ورته وې فرمایل چې الله ﷻ به ډېر ژر ستا مرسته وکړي او تاته به د خلاصون لاره خلاصه کړي.

د روغې جوړې د بشپړکېدو څخه وروسته یو بل صحابي ؓ د ابو بصیر ؓ په نامه هم مسلمان سو او مدینې منورې ته راورسېدئ کافرانو دستي دوه کسان پسې را واستول او

(c) ketabton.com: The Digital Library

رسول اللهﷺ ته یې وویل:چې ،و ترون دوفا له مخي دغه کس په لاس راکړئ رسول اللهﷺ نوموړي صحابي ببرته په لاس ورکړئ ابوبصیرؓ ناري کړې چې زه مسلمان سوی یم تاسو مي ببرته په لاس ورکوئ ؟ او ببرته مي ددغه ظالمانو ومنګلو ته سپارئ ؟ رسول اللهﷺ ډاډ ورکړی چې اللهﷻ به ژر تا ته د خلاصون لاره خلاصه کړي. ابوبصیرؓ د هغه دوو کافرانو سره یو ځای و مکې ته روان سو . پر لاري ابو بصیرؓ ویوه کافر ته وویل چې دا ستا توره ډېره ښه معلومیږي(دا چې صفت خوښونکی سړی ډیر ژر غولیږي) نو دستي هغه کافر خپله توره و مسلمان ابو بصیرؓ ته دتیکي څخه را وایستل ورښکاره یې کړه ابوبصیرؓ چې توره په لاس کي واخستل سمدلاسه یې پر دغه کافر باندي وچلول مړ یې کړی هغه دوهم کافر چې دا حالت ولیدئ د تیښتي لاره یې خپله کړه وتښتېدئ مدینې منورې ته یې ځان ورساوه رسول اللهﷺ ته یې وویل: یا رسول اللهﷺ ! ابو بصیرؓ زما ملګري وواژه اوس زما واری دئ وژني مي په دغه حالت کي ابو بصیرؓ هم راورسېدئ رسول اللهﷺ ته یې وویل: یا رسول اللهﷺ !ستا د دوی سره وعده او ترون و تا هغه پوره کړئ زما او د دوی تر منځ خو هیڅ ترون نسته رسول اللهﷺ ورته وفرمایل: ته جنګ تازه کونکی یې کاشکي ستا یو ملاتړ کونکی وای ابو بصیرؓ پوه سو چې که اوس څوک راسي ما به ببرته په لاس ورکړي نو دستي ددغه ځای څخه ولاړی او د یوه دریاب پر څنډه یې ژوند کول پیل کړه دمکې خلګ په دې پېښه خبر سو ه. ابو جندلؓ ته چې حال ورسېدئ تر توان یې ووتل په پټه یې ځان ور ورساوه دابو بصیرؓ سره یو ځای سو ، آخر داچې هر څوک چې به مسلمان کېدئ د دوی سره به یو ځای کېدئ په ډېر لنډ وخت کي د دوی څخه یوه کوچنۍ ډله جوړه سوه (دالله ﷻ درښتیني دین سره دمیني په موخه په یوه ډیري سختۍ په یوه ځنګله کي تېرولې ځکه)په دغه ځنګله کي چې دوی او سبدل د خوراک او چینباک هیڅ انتظام نه و دالله ﷻ د دین په خاطر چې پر دوی باندي د لوړې او تندي څخه کوم تکلیفونه تېرېدل والله ﷻ ته معلوم دي مګر د کومو ظالمانو د لاسه چې دوی سرګردانه او لالهانده وه او د دوی د

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاسه تښتېدلي وه د هغوی لاره يې بنده کړه کومه قافله چې به د کافرانو راتله دوی به جنګ ورسره کاوه ، آخر دا چې د مکې کافران د مسلمانانو د دغه کوچنۍ ډلې څخه تنګ سوه او رسول الله ﷺ ته يې يو سړی ولیږی او په ډېر عذر او زاری يې خواست ورته وکړی چې د الله ﷻ په خاطر دغه بې سره (بې اداره) ډله ځان ته راوبوله او په ترون کې يې داخله کړه تر څو زمونږ ته د تلو او راتلو لاره خلاصه سي.

ویل سوی دي: چې کله و ابو بصیر ؓ ته د رسول الله ﷺ اجازه لیک ورسېدئ چې ومدینې ته د راتلو اجازه پکښې لیکلې وه ابو بصیر ؓ د مرګ په حال کې و په لاس کې يې دغه لیک ونیوی وفات سو . رَضِيَ اللهُ عَنْهُ وَ اَرْضَاهُ .([4])

فایده : کوم څوک چې پر خپل دین ټینګ و دریږي په دې شرط چې دین يې ریښتني او حق دین وي یعني مسلمان وي نو لوی ، لوی طاقتونه يې هم د خپل دین څخه نه سي اړولای.

۴ - د حضرت بلال ؓ اسلام او تکلیفونه

حضرت بلال ؓ یو نوموتي او مشهور صحابي دئ چې د نبوي ﷺ مسجد لپاره د رسول الله ﷺ په ژوند کې تل مؤذن (اذان کونکی) پاته سوی دئ نومورې د یوه کافر مریی و کله چې

([4]) (بخاري - وفتح)

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسلمان سو نو د مسلمان کېدو له امله ډېر تکلیفونه ورکړل سوه (امیه بن خلف) چې د مسلمانانو سخت دښمن و بلال ؓ به یې د غرمې په وخت پر تودو شګو باندې ستونې ستخ پرې ایستلی و بیا به یې پر سینه باندې یو لو ډبره ورکښېښوده ددې لپاره چې ونه ښوري وروسته به یې ورته وویل: په دې سخت حالت کې مړ سه که خلاصون غواړې نو د اسلام څخه واوړه ، بلال ؓ په دې سخت حالت کې هم د (اَحَد ، اَحَد) نارې وهلې یعني داچې د عبادت لایق یو الله ﷻ دئ ، د شپې به یې په ځنځیرانو ټینګ و تړی بیا به یې په کروړو (اغزنو لښتو) واهه د ورځې به یې بیا په دغه زخمي بدن پر تودو شګو و غورزاوه ددې لپاره چې د سخت عذاب له امله به د اسلام څخه واوړي او یا به په دې حالت کې مړ سي آن تر دې چې عذاب ورکونکی به ستړی سو نو ځکه به یې په عذاب ورکولو کې واری سره کاوه کله به د ابو جهل واری و کله به د امیه بن خلف واری و لنډه داچې هر سړي به کوشش کاوه چې نوموړي مبارک صحابي ته په عذاب ورکولو ځان ستړی کړي کله چې ابو بکر صدیق ؓ دی مبارک په داسي سخت حالت کښې ولیدئ نو په پیسو یې رانیوی بیایې آزاد کړي.

فایده: بت پرستو عربو به بتانو ته خدایان ویل ددې ناوړه کار په مقابله کښې اسلام و خلګو ته د توحید (دخدای په یووالي) ښوونه کول یعني دا چې الله ﷻ یو دئ بتان خدایان نه دي همدا لامل وو چې بلال ؓ په ژبه به په تکرار سره وویل: یو دئ، یودئ ، دا د بلال ؓ دمیني او محبت خبره وه چې د خپل یوه خدای ﷻ سره یې درلوده موږ وینو چې یو څوک د بل چا سره د لنډ وخت لپاره ددرواغو محبت لري هغه هم د خپل محبوب په نوم اخیستلو سره خوند اخلي او بیا ، بیایې نوم اخلي نو د څښتن تعالي ﷻ سره چې څوک محبت او مینه لري ددې مینې به څه حال وي چې په دین او دنیا دواړو کې په کار راځي همدا لامل ووچې بلال ؓ ته ډېر تکلیفونه ورکول کېده آن تردې چې د مکې هلکانو ته به په لاس ورکړل سو تر څو د سپکاوي په موخه یې په کوڅو کې وګرځوي اوده ته یوډول نه یوډول تکلیف ورسوي خو د بلال ؓ زړه دالله ﷻ مینې

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیولی و د (یو دی ، یو دی) ذکر یې د خولې څخه نه اچوی دده مبارک د دومره سختو تکلیفونو تبرولو په بدله کې الله ﷻ درسول الله ﷺ په دربار کې د مؤذن دنده ورکړه درسول الله ﷺ سره په سفر او کور دواړو کې د آذان کولو دنده دده د غاړې وه کله چې رسول الله ﷺ وفات سو نوده درسول الله ﷺ څخه پرته ژوند کول او درسول الله ﷺ ځای خالي لیدل نه سوای زغملای نو ددې اراده یې وکړه چې پاته ژوند په جهاد کې تبر کړي په همدې وجه د جهاد کولو په موخه روان سو تر یو وخته پورې مدینې منورې ته نه راغلی یو ځل یې رسول الله ﷺ په خوب ولیدئ رسول الله ﷺ ورته وفرمایل: دا څه ظلم دئ ماته خو بیخي نه راځي ؟ کله چې بلال ؓ ویښ سو دستې د مدینې منورې پر لور روان سو مدینې ته چې ورسېدئ حضرت حسن او حسین ؓ د اذان کولو امر ورته وکړی ده هم آذان وکړی ځکه د نازولو امر خو داسي نه و چې چا څه پکښې ویلي وای خلګو چې دده آذان واورېدئ درسول الله ﷺ خوږ ژوند وریاد سو دمدینې منورې په خلګو کې شورماشور ګډ سو ښځې هم د کورو څخه په ژړا راووتې (درسول الله ﷺ دبیلتون اور لمبه ، لمبه سو خو دچا لاس ته شی نه ورتلی). حضرت بلال ؓ د څو ورځو دتبرولو وروسته ببرته ولاړی او په شلم هجري کال کې دمشق ته نژدې وفات سو .([5])

۵- د حضرت ابوذر غفاري ؓ اسلام

حضرت ابوذر غفاري ؓ یو مشهور صحابي دئ چې وروسته دلویو عالمانو او زاهدانو څخه وګرځېدئ.

([5]) اسد الغابة

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضرت علي ؓ دده په اړه وايي: ابو ذر ؓ دومره علم لاسته راوړی دئ چې خلګ ځني عاجزه دي خو ابوذر ؓ دغه علم محفوظ ساتلی دئ.

کله چې ابوذر ؓ ته د لومړی ځل لپاره د رسول الله ﷺ د نبوت خبر ورسېدئ نو ده خپل ورور ته وویل: چې مکې ته ولاړ سه او درسول الله ﷺ ټول حالات معلوم کړه او خبري يې په ښه غور سره واوره اودې خبري ته هم ځیر سه چې رسول الله ﷺ وايي: ماته د آسمان څخه وحي راځي ځان په پوه کړه چې څنګه وحي راځي . دده ورور مکې ته ولاړی د حال معلومولو وروسته ببرته راغلی ابوذر ته يې وويل: ما رسول الله ﷺ ولیدئ چې خلګو ته يې په نیکو خویو او نیکوعادتونو امر کاوه او دخولې څخه يې داسې کلام اورېدل کېدئ چې نه شعر و او نه د کائنانو (جادوګري) خبري وي د ابوذر غفاري ؓ د ورور په دې لنډو خبرو ډاډ ونسو خپله يې دسفر اراده وکړه دستي مکې ته روان سو کله چې مکې ته ورسېدئ برابر مسجد حرام ته ولاړی دا چې ده رسول الله ﷺ نه پېژندئ او دچا څخه پوښتنه کول هم غوره کار نه ورته برېښېدئ نو تر مانښامه پوري په مسجد حرام کي واوسېدئ څرنګه چې د اصحابو دا عادت وو چې د مسافرانو خدمت ، دناتوانو مرسته او میلمه پالنه به يې کول نو حضرت علي کرم الله وجهه ابوذر غفاري ؓ کور ته بوتی میلمستیا يې ورکړه علي ؓ د پوښتني اړتیا ونه لیده چې د ابوذر ؓ څخه و پوښتي چې دغه لپاره راغلی يې دوهمه ورځ يې بیا تېره کړه د چا څخه يې پوښتنه ونه کړه چې رسول الله ﷺ څوک دئ دوهم مانښام بیا علي ؓ بوتی میلمستیا يې ورکړه فکر يې و کړی چې مسافر دئ د یو کار لپاره به راغلي وي ښایي نن به يې کار نه وي پوره سوی نو پاته سوی دئ علي ؓ په دوهم مانښام بیا پوښتنه ځني ونه کړه اونه دده څخه داسې څه ښکاره سوه چې علي ؓ پرې وپوهیږي او دده حال معلوم کړي چې دی دغه لپاره راغلی دئ ، دریمه ورځ ابو ذر غفاري ؓ بیا مسجد حرام ته راغلی د چا څخه يې پوښتنه نه وکړه ښایي وجه به يې داوه چې درسول الله ﷺ سره د دښمنۍ قصې ډیري مشهوري وي چا چې به د رسول الله ﷺ لټه کول هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

به د تکلیف سره مخ کېدئ ده فکر کاوه چې ښایي که زه پوښتنه وکړم هغه به د دښمنۍ فکر وکړي مفت (وړیا) به په تکلیف اخته سم ، دریمه شپه علي ؓ بوتی پوښتنه یې ځني وکړه چې د څه لپاره راغلي یې ؟ او څه مقصد لري ؟ ابو ذر غفاري ؓ لومړی وعلي ؓ ته قسم ورکړی او وعده یې ځني واخیسته چې صحیح حال به راته وایي وروسته یې خپل مقصد ورته وښودئ حضرت علي ؓ ورته وویل: په الله ﷻ قسم یادوم چې دشک پرته هغه دالله ﷺ رسول دئ سبا چې کله زه ځم هلته به دي بوزم مګر مخالفت بیخي زیات دئ ددې لپاره چې زما او ستا یو ځای تګ معلوم نسي او څوک را څخه ونه ویریږي نو که پرلاري څوک په مخه راغلي زه به پر ضرورت کښېنم بیا به په جامو سمولو اخته سم ته سیده روان سه لنډه داچې علي ؓ او ابوذر غفاري ؓ دنبي کریم ﷺ و حضور ته ورسېدل ، ابو ذر ؓ درسول الله ﷺ سره خبري وکړي دستي مسلمان سو رسول الله ﷺ په دې موخه چې ابوذر ؓ ته تکلیف نه ورسیږي ورته وې فرمایل: اوس خپله مسلماني پټه وساته خپل قوم ته ولاړ سه هر کله چې الله ﷻ موږ ته بریالیتوب را نصیب کړی بیا به راسي ابو ذر غفاري ؓ وفرمایل: اې دالله رسوله ! قسم په هغه ذات چې زما روح یې په قدرت کې دئ زه به دغه دتوحید کلمه ددغه بې ایمانو په منځ کې په لوړ آواز وایم دستي یې مسجدالحرام ته تشریف یووړی او هلته یې په لوړ اواز وویل:

(اشهد ان لا اله الا الله و اشهد ان محمدا عبده ورسوله) کله چې ده کلمه خلاصه کړه د څلورو طرفونو څخه خلګ پر راپورته سوه دومره یې وواهه چې مرګ ته نژدې سو د رسول الله ﷺ اکا عباس چې په دغه وخت کې لا مسلمان سوی نه و ـ په دې موخه چې ابوذر خلاص کړي وخلګو ته یې وویل: دا سړی د غفار د قبیلې دئ دغفار قبیله وشام ته پرلاري پرته ده او تاسو د شام تجارت کوئ که دا سړی ووژل سي نو و شام ته به ستاسو لاره بنده سي خلګو چې دا خبره واورېده فکر یې وکړی چې زموږ ټولي اړتیاوي د شام څخه پوره کېږي که دشام لاره بنده سي دا خو لوی تاوان دی نو لدې امله یې ابوذر ؓ پرېښودئ ابوذر غفاري ؓ دوهمه ورځ بیا

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسجدحرام ته راغلی بیا یې دشهادت کلمه په لوړ آواز وویل خلګو ددغه کلمې داورېدلو زغم نه درلودئ دستي پر راوغورځېدل بیا یې ووا هه عباس د تیري ورځې په څېر خلاص کړی چې ستاسو دتجارت لاره بند یږي .

فایده : درسول اللهﷺ د منعه کولو په صورت کي چې ابو ذرغفاريؓ ته یې امر کړی و چې اسلام پټ ساته بیا هم ده مبارک اسلام ښکاره کړی او وهل یې پر ځان تېر کړه دا دده جوش او جذبه وه ځکه حقیقت داو چې اسلام یو حق دین دئ نو دابو ذرغفاريAA یقین و چې اسلام حق دین دئ نو د چا ټیکه ده چې له ویري به یې اسلام نه ښکاره کوم ؟ او رسول اللهﷺ چې دی منع کاوه دا درسول اللهﷺ شفقت او مهرباني وه چې مورِ ته خو داسلام په خپرولو کي تکلیفونه ډېر دي باید ددې تکلیفونو څخه دی خلاص وي کېدلای سي چې دی به یې ونه زغمي اصحابو کرامو چې به کله په دغه ډول د رسول اللهﷺ د لارښوونې مخالف کار وکړی دادوی دا اللهﷻ اورسول اللهﷺ سره دمیني هغه غلبه وه چې دوی به یې داداره کولو توان نه درلودئ که نه نو ددې مجال خو بیخي دامکانه وتلی و چې دوی دي درسول اللهﷺ څخه مخالف کار وکړي ،یو نمونه به یې په راتلونکي باب کي راسي ، حضرت ابوذر غفاريAA ددې پر ځای چې په دین کي تکلیفونه نه وویني د رسول اللهﷺ حقیقي تابعداري غوره کړه چې داسلام ښکاره کول دي دا هم یوه لویه خبره وه همدالامل و چې اصحابو تل بریالیتوب لاسته راوړی او په هر میدان کي به دوی بریالي وه د دنیا او آخرت ګټې به یې په برخه وي تر داسي بریده چې یو چا به یو ځلي د شهادت کلمه وویل داسلام تر بیرغ لاندي به راغلی بیا به لوي ، لوي طاقتونو ددین څخه نه سوای منع کولای او لوي ، لوي ظلمونو به ددې د دین څخه نسو ای اړولای .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲- د حضرت خباب بن الارت ؓ تکلیفونـــه

حضرت خباب بن الارت ؓ دهغه مبارکو هستو څخه دئ چې خپل ځان یې و سختو امتحانونو ته وړاندي کړی دئ او دالله ﷻ په لاره کې یې ډیر زیات تکلیفونه تېر کړي دي نوموړی هغه مسلمان صحابي دئ چې د پنځو یا شپږو کسانو وروسته دستي مسلمان سوی دئ . دهمدې وجهې څخه ده مبارک ډېر تکلیفونه ګاللي دي. حضرت خباب ؓ ته به د اوسپنې زغره ور واغوستل سوه بیا به د غرمې په سختو ګرمیو کې و غورځول سو او د زحمت څخه به زیاتې خولې تړې بهېدلې کله به داسې وسوه چې ستونې ستخ به پر ګرمو ډبرو وغورځول سو چې د ډېره زحمته څخه به یې د ملا غوښې ورستې سوې او توی به سوي حضرت خباب ؓ د یوې ښځې مریی و کله چې یې باداره خبره سوه چې خباب ؓ د رسول الله ﷺ سره ملا قات کوي نو دې به اوسپنه ګرمه کړه بیا به یې په دغه اوسپنه سر ورداغي . یوه ورځ حضرت عمر فاروق ؓ په خپل خلافت کې د خباب ؓ څخه دده دتکلیفونو پوښتنه وکړه چې د اسلام په لومړیو کې کافرانو باندې تېر کړي وه ده مبارک خپله ملا ښکاره کړه او وې ویل تاسو زما ملا و ګوری عمر ؓ چې دده ملا ولیده وې ویل ما خو داسې ملا تر اوسه نه ده لیدلې خباب ؓ ورته وویل: کافرانو به زه پر اور وغورځولم کله چې به یې را پورته کړم زما د ملا په وازګه او وینو به اور مړ سو ، دا داصحابو کرامو ژوند لیک و دومري سختې یې تېرولې ددې ددومره سختیو سره ـ سره کله چې اسلام ترقي حاصله کړه دغه مبارکو اصحابو به ژړل او ویل به یې چې هسې نه چې دغه ترقي زمونږ دتکلیفونو بدله وي او آخرت ته مو شی نسي پاته ، حضرت خباب ؓ فرمایي : یوه ورځ رسول الله ﷺ د عادت خلاف ډېر اوږد لمونځ وکړی مونږ پوښتنه ځني وکړه چې یارسول الله ﷺ ! دا څومره اوږد لمونځ و ؟ رسول الله ﷺ راته وفرمایل : دا دویري او رغبت لمونځ و پدې لمانځه کې ما و الله ﷻ ته دري دعاوي وکړې دوې دعاوي قبولې سوې یوه نه سوه قبوله

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی دعا مي دا وه چې یا اللهﷻ زما امت په قحط سالي سره مه هلاکوې ، دا دعا قبوله سوه ، دوهمه دعا مي داوه چې یا اللهﷻ زما پر امت باندې داسې ظالم آمر مه مقرروې چې زما پر امت دومره ظلمونه وکړي چې بیخي یې ختم کړي ، دا دعا مي هم قبوله سوه ، دریمه دعا مي دا وکړه چې یا اللهﷻ زما په امت کې خپل منځی جګړې مه اچوي دا دعا نه سوه قبوله.

حضرت خبابؓ د اوه دیرشو کالو په عمر وفات سو دی لومړی صحابي و چې په کوفه کې دفن سو دده د مړینې وروسته حضرت علیؓ دده وقبر ته ودربدئ او وې فرمایل: پرحضرت خبابؓ دي اللهﷻ رحم وکړي په خپله خوښه مسلمان سو په خپله خوښه یې هجرت وکړی ژوند یې په جهاد کې تېر کړی او ډېر تکلیفونه یې پر ځان تېر کړل هغه څوک مبارک دی چې قیامت یاد ساتي او د حساب لپاره تیاري کوي ، پر دومري مال باندې صبر کوي چې دده ګذاره په کېږي او خپل بادار یعني اللهﷻ راضي کوي.(6)

فایده: په حقیقت کې د اللهﷻ رضا ددغه کسانو په برخه وه ځکه دوی هر کار د اللهﷻ د رضا لپاره کاوه.

۷- حضرت عمارؓ او دده مبارک د مور او پلار بیان

حضرت عمارؓ او دده مور او پلار د اسلام لپاره دکافرانو دلاس څخه تر سختو هم زیات سخت تکلیفونه تېر کړل د مکې مکرمې پرتوده شګلنه مځکه باندې عذاب ورکول کېدئ نبي کریمﷺ چې به کله د دوی په لوري ولاړی دوی ته به یې د صبر تلقین ورکاوه او د جنت زیری به یې ورکوی دده پلار حضرت یاسرؓ په دغه تکلیفونو کې مړ سو کافرانو ترمرګه پورې آرام

(6) (اسد الغابة)

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه پرېښودئ او مور يې ابو جهل لعين په شرمګاه کې په نېزه ووهل او شهيده سوه د عمار ؓ مور حضرت سمية ؓ سپين سري وه خوبيا هم دهيڅ شی پروا يې ونه لرل تر مرګ پورې د اسلام څخه نه واوښته دا په اسلام کې لومړی شهيده وه او د اسلام لومړی مسجد يعني مسجد قبا عمار ؓ جوړ کړی، کله چې رسول الله ﷺ مدينې منورې ته تشريف يووړی عمار ؓ وويل چې د رسول الله ﷺ لپاره د سيوري يو ځای جوړول ضروري دئ چې پکښې تشريف ږدي غرمه آرام پکښې کوي او لمونځ سيوري ته کوي نو حضرت عمار ؓ اول ډبرې را ټولې کړې او مسجد قبا يې جوړ کړی حضرت عمار ؓ په جنګ کې په ډېره مينه او جذبه ګډون کاوه يوه ورځ په جنګ کې په جذبه راغلی او وې ويل: ځو د خپلو دوستانو سره يو ځای کيږو د محمد ﷺ د ډلې سره يو ځای کيږو په دغه حالت کې تږی سو د او بو غوښتنه يې وکړه يو چا د اوبو پر ځای شيدې ورکړې ده مبارک شيدې وچيښلې بيا يې وويل: مادر رسول الله ﷺ څخه اوربدلي دي چې ته به په ژوند کې وروستی شی شيدې چيښې د دغه خبرې وروسته شهيد سو د شهادت پرمهال يې عمر شپږنيوي (۹۲) کاله و ځينو بيا يو نيم کال کم عمر ښودلی دئ.([7])

۸ - د حضرت صهيب ؓ اسلام

حضرت صهيب ؓ د حضرت عمار ؓ سره يو ځای اسلام راوړی ، رسول الله ﷺ د حضرت ارقم ؓ په کور کې تشريف درلودئ چې دوی دوه هر يو جلا ـ جلا د رسول الله ﷺ په خدمت کې حاضر سوه خو نابېره په دروازه کې سره يو ځای سوه خپلې موخې يې يو و بل ته څرګندې کړې چې د رسول الله ﷺ فيض لاسته راوړل وه . کوم تکليفونه چې د مسلمانانو ودغه کوچنۍ ډلې ته

([7]) اسد الغابة

(c) ketabton.com: The Digital Library

رسېدل ده ته هم ورسېدل آخر تنګ سو د هجرت کولو اراده یې وکړه خو کافرانو داهم نه خوښول چې مسلمانان هجرت وکړي او یو بل ځای هوسا ژوند وکړي نو په هر چا چې به خبر سو ه چې هجرت کوي نو دهغه د نیولو کوشش به یې کاوه دنورو مسلمانانو په څېر چې کله په صهیب AA خبر سوه چې هجرت کوي په ده مبارک پسې یې هم یو ډله پسې کړه چې وې نیسي او دتکلیفونو څخه خلاص نه سي حضرت صهیب AA د غشو کڅوړه را وایستل او هغې ډلې ته یې وویل: ګورئ ! تاسو پوهیږئ چې زه ښه غشی ویشتونکی یم تر څو چې زما په لاس کي یو غشی وي هیڅوک به ماته را نژدې نسي که مي غشي خلاص سي نو تر څو چې زما توره په لاس کي وي یو به هم ځان ته نژدې نه پرېږدم او که تاسو پیسې غواړئ نو زه به تاسو ته خپلې پیسې وښیم ورسئ هغه واخلئ: دوې مینځیاني مي په مکه کي دي هغه هم بوزئ ده مبارک چې و خلګو ته دا خبري واورولې هغوی په پیسو راضي سوه دی یې پریښودئ ده مبارک خپل ځان په پیسو رانیوئ او هجرت یې وکړئ په دې اړه لاندني آیات نازل سو :

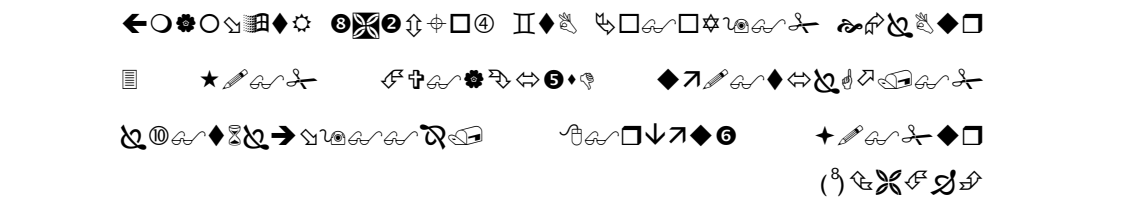

ژباړه: ځینې د خلګو څخه د الله ﷻ د رضا دلتولو لپاره خپل ځانونه په پیسو اخلي الله ﷻ پر خپلو بندګانو باندې زیات نرمي کوونکی دئ.

په دغه وخت کي رسول الله ﷺ په قباء مسجد کښې تشریف درلودئ چې صهیب AA یې ولیدئ او ورته وې فرمایل: تا په خپل تجارت کي ګټه وکړه حضرت صهیب AA فرمایي: په دغه وخت کي

(8) البقره الاية (۲۰۷) ، درمنثور

(c) ketabton.com: The Digital Library

رسول اللهﷺ خرماوي خوړلې زما سترګه خوږېدل ما هم په خوراک شروع وکړه رسول اللهﷺ راته وویل: ستا سترګه خوږه ده ته خرماوي خوري؟ ما ورته وویل: یا رسول اللهﷺ ! وهغه لوري ته یې خورم چې هغه سترګه روغه ده رسول اللهﷺ چې دده جواب واورېدئ وې مسل ، حضرت صهیبAA زیات خرخ کاوه آن تر دې چې یو ځلي حضرت عمر فاروقAA ورته وویل : چې ته بې ځایه خرخونه کوې ده مبارک ورته وویل: چې پر نا حقه کار هیڅ ځای خرخ نه کوم حضرت عمر فاروقAA چې کله وفات کېدئ نو وصیت یې وکړی چې ماته دي حضرت صهیبAA د جنازې لمونځ را کړي.(9)

۹ - د حضرت عمر AA د اسلام راوړلو قصه

د حضرت عمرAA پاک نوم هم دمسلمانانو لپاره ویاړ دئ دده مبارک دایمان دجذبې له امله (۱۳۰۰) کاله وروسته دکافرانو په زړه کې وېره پرته ده ، عمرAA د اسلام راوړلو څخه مخکې د مسلمانانو په تکلیف ورکولو کې مشهور و درسول اللهﷺ د وژنې هڅې یې کولې، یوه ورځ د کافرانو یوه جرګه جوړه سوې وه په دغه جرګه کې غوښتنه سوې وه چې څوک به محمدﷺ ووژني ؟ عمرAA وویل: زه به یې ووژنم ، خلګو ورته وویل : بېشکه ته یې وژلای سې ده هم دستي توره را واخیسته د محمدﷺ د وژني قصد یې وکړی کله چې دی را روان سو پر لاري سعد بن ابي وقاصAA په مخه ورغلی پوښتنه یې ځني وکړه چې چیري ځې اې عمره ! عمرAA ورته وویل : ځمه چې محمدﷺ ووژنم (العیاذ بالله) د بنو زهره قوم سعد بن ابي وقاصAA ورته وویل : څومره بې فکره سوی یې که ته محمدﷺ ووژني دبنو زهره قوم ، د بنو

(9) اسد الغابة

(c) ketabton.com: The Digital Library

هاشم قوم او دبنو عبد مناف قوم به تا ووژني عمر ﷺ ته درد (غصه) ورغله او ورته وې ویل: فکر کوم چې ته هم بې دینه سوی (مسلمان سوی) یې ؟ نو اول به ستا کار دروکړم یعني وه به دي وژنم بیا به ګورم ، دا خبره یې وکړه توره یې راوکښل سعد بن ابي وقاص ﷺ([10]) وویل: هو زه مسلمان سوی یم خپله توره ده هم را وکښل د دواړو طرفو څخه د تورو وارونه شروع سوه دجګړې په اوږدو کې حضرت سعد بن ابي وقاص ﷺ و عمر ﷺ ته وویل: ته لومړی د خپل کور څخه ځان خبر کړه چې ستا خپله خور او اخښی دواړه مسلمان سوي دي ، عمر ﷺ چې دا خبره واورېده د درد څخه ډک سو او برابر د خور کور ته روان سو د خور کور ته چې ورسېدئ دده اخښي حضرت خباب ﷺ چې مخکې یې قصه تېره سوه دروازه ټرلې وه دخپلې میرمني سره یوځای دقرآنکریم په تلاوت بوخت و عمر ﷺ په زوره دروازه ووهل حضرت خباب ﷺ دده د ږغ سره دننه پټ سو دقرآن کریم سپېاره د چابکۍ له املې دباندې ځني پاته سوه خور یې دروازه خلاصه کړه د عمر ﷺ په لاس کې یو شی و په هغه یې خور په سر کې ووهل او ورته وې ویل: دخپل ځان دښمني ! بې دینه سوې (مسلمانه سوې) یې ؟ دخور تر سر یې وینې رواني سوې عمر ﷺ دننه ورغلی و اخښي ته یې وویل : څه مو کول او دا آواز د چا و ؟ اخښي یې ورته وویل خبري اتري مو کولې عمر ﷺ ورته وویل: ایا تا خپل دین پرایښی او بل دین ته اوښتی یې اخښي یې ورته وویل: که بل دین حق وي نو بیا ؟ عمر ﷺ چې دا واورېدل دستي یې اخښی تر ږېره ونیوی ږېره یې ځني وکښل پر مځکه یې را غوځار کړی ښه یې ووا هه خور یې د خلاصولو کوشش کاوه خو ده پرمخ باندې په دومره زور سره په چپلاخه ووهل چې تر مخ یې وینې رواني سوې آخر داخو هم دعمر خور وه ورته وې ویل: مورږ په دې وجه وهل کیږو چې مسلمانان سوي یو بېشکه مورږ مسلمانان یو څه چې ستا په وس وي هغه وکړه په دغه حالت کې د

([10]) څینو علماؤ دده پر څای د بل صحابي نوم لیکلي دئ

(c) ketabton.com: The Digital Library

عمر ﷺ پرهغه سپاره سترګې ولګېدې چې په تلوار کې دباندې پاته سوې وه او دقرآنکریم اياتونه پرې لیکلې وه په دغه وخت کې د عمر ﷺ درد په وهلو کم سوی و او دخور وینه پې ولیده چې ډېره بهېدلې وه شرم ورغلی نو خورته پې وویل: ښه ته راته ووایه داځشې دئ ؟ خور پې ورته وویل: ستا لاس نا پاکه دئ ناپاکه لاس ودې سپارې ته نسې ورتلای عمر ﷺ چې هر څومرې ټینګ سو خو خور پې و پې اودسه او پې غسله چاته د قرآنکریم اياتونه نه ورکول آخر عمر ﷺ ولاړی غسل پې وکړی او هغه پاڼه پې واخیستله په دغه پاڼه کې سورة طه لیکلی و او ویل پې شروع کړل ، کله چې تر

پورې ورسېدئ حال پې بدل سو خور او ا خښې ته پې وویل: ښه دئ ما هم د محمد ﷺ خدمت ته بوزئ ددې خبرې په اورېدلو سره حضرت خباب ﷺ دباندې راووتی او ورته وې ویل : اې عمره ! زه تاته زیری درکوم چې پرون دپنجشنبې په ورځ رسول الله ﷺ داسې دعا وکړه ، چې اې الله ﷻ ! په عمر او ابو جهل کې چې کوم یو تاته خوښ وي په هغه سره اسلام ته قوت ورکړې یعني مسلمان پې کړه (دوی دواړه په قوت سره مشهور وه) خباب ﷺ زیاته کړه : معلومیږي چې د رسول الله ﷺ دعا ستا په هکله قبوله سوې ده ددې څخه وروسته عمر ﷺ درسول الله ﷺ وخدمت ته حاضر سو او دجمعې په سهار پې اسلام راوړی.[11])

کله چې حضرت عمر ﷺ مسلمان سو د کافرانو مرال ټیټ سو خو بیا هم مسلمانان یوه کوچنۍ ډله وه او په کافرانو ټوله مکه ډکه وه بلکې ټول عرب کافران وه د عمر ﷺ په مسلمانېدو کافرانو نور هم زور واخیستی مشورې او جلسې پې شروع کړې او د با عزته

([11]) خصائص

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسلمانانو د له منځه وړلو کوشش یې کاوه او ببلا ببل پلانونه یې جوړول مګر مسلمانانو ته دعمر ﷺ په مسلمانېدو یو ویاړ ور په برخه سو هغه داو چې مسلمانانو په مسجد حرام کي په ښکاره لمونځ کول شروع کړه،حضرت عبدالله بن مسعود ﷺ فرمایي:دعمر ﷺ مسلمانېدل دمسلمانانو فتحه وه او هجرت یې دمسلمانانو ملاتړ و او خلافت یې رحمت و.([12])

۱۰:و حبشې ته د مسلمانانو هجرت او په شعب ابي طالب کي نظر بنده کېدل

حضرت محمد ﷺ او مسلمانان په مکة کي دسختو تکلیفونو سره مخ وه او ورځ تر بلي تکلیفونه د کمېدو پر ځای زیاتېدل نو حضرت رسول اکرم ﷺ اصحابو ته اجازه ورکړه چې ددې ځای څخه بل ځای ته ولاړ سي زیاتو اصحابو کرامو وحبشې ته هجرت وکړی دحبشې پاچا که څه هم عیسایي و تر دغه وخته پوري لا مسلمان سوی نه و مګر د زړه په نرموالي او عدل خوښوني سره مشهور و دخدای تعالي (رجب) په میاشت کي دنبوت په پنځم کال د یوولسو یا دوولسو نارینوو دڅلورو یا پنځو ښځو پوري یوې ډلي وحبشې ته هجرت وکړی د مکې خلګ په پسې سوه چې ولاړ نه سي مګر په لاس نه ورغلل اصحاب کرام حبشې ته ځني ورسېدل حبشې ته چې ورسېدل مسلمانان په هغه ځای کي خبر سول چې دمکې خلګ ټول مسلمانان سوي دي او اسلام غالب سوی دئ دوی مبارکان په دې خبره ډېر خوشحاله سوه او ببرته خپل وطن ته را روان سوه کله چې مکې ته را نژدې سوه ورته معلومه سوه چې پورتنی خبره بې بنسټه ده او دمکې خلګ د پخوا په څېر بلکې تر هغه لا زیات دمسلمانانو په زورولو اخته دي نو ډېر خوابدي سوه ځینو مبارکو اصحابانو ببرته و حبشې ته تشریف یووړی ، ځینو بیا دیو

([12]) (اسد الغابة)

(c) ketabton.com: The Digital Library

چا څخه پناه واخیسته او مکې ته داخل سوه دغه هجرت ته دحبشې لومړی هجرت ویل کیږي ، ددې څخه وروسته یوه لویه ډله د درواتیا نارینه و ، اتلس ښځو څخه جوړه وه په ببل ـ ببل ډول یې وحبشې ته هجرت وکړی دغه هجرت ته دحبشې دوهم هجرت ویل کیږي ، ځینو اصحابو یو هجرت وکړی او ځینو دواړه هجرتونه وکړه ، کافرانو چې مسلمانان ولیدل چې په حبشه کې آرام ژوند تېروي نو نور یې درد (غصه) زیاته سوه او ډېرې تحفې یې برابري کړې یوې ډلې ته یې په لاس ورکړې دحبشې پاچا نجاشي ته یې ور واستولې ، همدا ډول یې هغه خاصو کسانو (پادریانو) ته تحفې ورواستولې چې دپاچا سره یې نژدې ناسته درلوده د مکې دکافرانو ډله چې کله حبشې ته ورسېده نو لومړی یې د واکمنانو او پادریانو سره ولیدل او تحفې یې ورکړې ددوی څخه یې وعده واخیسته چې پاچا ته به یې سپارښت کوي بیا دغه ډله د پاچا و دربارته حاضره سوه لومړی یې پاچا ته سجده وکړه بیا یې تحفې ورکړې ورسره یې خپل خواست هم ورته وړاندې کړی چې خواست یې په دې ډول و : اې پاچا ! زمونږ دقوم یو څو بې عقلانو هلکانو خپل زوړ دین پرې ایښي دئ یو نوی دین یې غوره کړی دئ داسې دین دئ چې نه یې مونږ پېژنو او نه یې تاسو پېژنی دلته ستاسو هیواد ته راغلي دي دلې اوسیږي مونږ دمکې مشرانو ، ددغه هلکانو پلرونو ، اکا ګانو او خپلوانو رالېږلي یو چې دغه کسان ببرته له ځانه سره بوزو تاسو دوی مونږ ته وسپارئ د دوی د خبرې سره سم هغه واکمنانو او پادریانو چې دوی رشوت ورکړی و د دوی طرفداري او پلوي وکړه پاچا ورته وویل: کومو کسانو چې زما په هیواد کې پناه اخیستې وي دغېرنې پرته یې تاسو ته نه سو سپارلای لومړی به هغه راغواړم معلومات به ځني لاسته کوم که چیرې ستاسو خبره صحیح وه نو تاسو ته به یې دروسپارم اوکه ستاسو خبره درسته نه وه نو ستاسو غوښتنه نه سم پوره کولای، دستې یې مسلمانان راوغوښتل په لومړی وخت کښې مسلمانان ډېر خوابدي سول چې څه به کوو ، خو د اللهﷻ مرسته او فضل و چې په همت یې دا پربکړه وکړه چې پاچا ته به ورځو او پاکه خبره به

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورته کوو ، کله چې مسلمانان و شاهي دربار ته را ورسېدل لومړی يې سلام ووايه ، دستي يو چا نيوکه پرې وکړه چې دوی د پاچا ادب ونه کړی يعني پاچا ته يې سجده ونه کړه ، مسلمانانو ورته وويل چې زمونږ نبيﷺ د اللهﷻ څخه پرته وبل چاته دسجدې کولو اجازه نه ده راکړې ، ددې خبرو وروسته پاچا د دوی د حالاتو پوښتنه وکړه حضرت جعفرؓ ورمخکې سو پاچا ته يې وويل: مونږ په ډېر سخت جهالت کې پراته وو نه مو اللهﷻ پېژانده او نه دهغه په رسولانو خبر وو د ډېرو عبادت به مو کاوه مرداري به مو خوړلې بد کارونه به مو کول خپلوي مو پرې اينبي وي زورور سړي به کمزوري کس واژه مونږ په دې حالت کې وو چې اللهﷻ يو رسول راولېږی داسي رسول دئ چې مونږ يې نصب ، صداقت ، ايمانداري او پرهيزګاري ښه پېژنو دغه رسول مونږ د يوه اللهﷻ يعني د شريک پرته و عبادت ته راوبللو د ډېرو او بتانو دعبادت څخه يې منعه کړو ، د ښو کارونو حکم يې راته وکړی ، د بدو کارونو څخه يې منعه کړو ، مونږ ته يې د ريښتيا ويلو ، امانتداری ، وصيله رحمی ، د همسايه سره د ښه سلوک ، دلمانځه کولو ، روژې نيولو ، خيرات ورکولو او د ښو اخلاقو حکم وکړئ ، دزنا ، بدکاری ، درواغ ويلو ، ديتيم دمال خوړلو ، پر چا د تهمت ويلو او داسي نورو بدو عملونو څخه يې منعه کړو . مونږ ته يې د قرآنکريم ښوونه راکړه مونږ په هغه ايمان راوړی او دهغه حکمونه مو ومنل همدا لامل و چې زمونږ قوم زمونږ دښمنان سوه او دهر ډول تکليفونو رارسول يې شروع کړه مونږ اړ سو چې د خپل نبيﷺ د لارښوونې سره سم ستاسو په هيواد کې پناه واخلو . پاچا وويل: کوم قرآن چې ستاسو نبي تاسو ته راوړی دئ د هغه څخه ماته يو څه راوړی حضرت جعفرؓ د سورة مريم لومړني اياتونه ورته تلاوت کړه پاچا چې دقرآنکريم دغه اياتونه واورېده ـ دی او دده پادريان چې دلته موجود وه ټولو ډېر وژړل آن تردې چې ږيرې يې لندې سوې وروسته پاچا وويل: په اللهﷻ قسم يادوم چې دغه کلام او هغه کلام چې حضرت عيسيؑ راوړی دئ ديوه نور څخه را وتلي دی بيا يې دمکې وخلګو ته انکار وکړئ چې زه و

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاسو ته دغه مسلمانان نسم سپا رلای دمکې خلګ ډېر خوابدي سوه او ډېر سپک سوه پخپلو منځو کي يې مشوره پيل کړه دمشورې په بهير کي يوه وويل : زه به سبا يو داسي چل وکړم چې پاچا د دوی ريښې پرېکړي ملګرو ورته وويل: داسي کار نه دئ په کار ځکه که څه هم دوی مسلمانان سوي دي بيا هم زمونږ خپلوان دي خودغه سړي نه ومنل سبا بيا و پاچا ته ورغلل پاچا ته يې وويل: پاچا صاحب !دغه مسلمانان ستاسو د پيغمبر حضرت عيسي عليه السلام په هکله بې ادبي خبري کوي او وايي چې حضرت عيسي عليه السلام د خدای ﷻ زوی نه دئ پاچا د دوهم ځل لپاره مسلمانان راوغوښتل ، مسلمانان د غوښتني پر مهال د تېروار په پرتله زيات خواشيني سول په هر صورت مسلمانانو ويلي دي چې مونږ پاچا ته ورغلو پاچا راته وويل: تاسو دعيسي عليه السلام په هکله څه واياست ؟ مسلمانانو ورته وويل: مونږ دعيسي عليه السلام په هکله هغه څه وايو چې الله ﷻ زمونږ پر نبي ﷺ باندي نازل کړي دي پاچا ورته وويل: ستاسو پر نبي ﷺ باندي د عيسي ▲ په هکله څه نازل سوي دي ؟ مسلمانانو ورته وويل : عيسي ▲ د الله ﷻ نبي دئ ، د الله ﷻ بنده دئ ، د الله ﷻ روح دئ ، د الله ﷻ کلمه ده ،الله ﷻ د يوې پيغلې (بې واده) ښځې يعني بې بي مريمې په وجود کي پيدا کړی او بيا يې وزېږوی. نجاشي پاچا ورته وويل: ستاسو خبري ريشتيا دي ځکه عيسي عليه السلام هم تر دغه خبرو زياتي نه دي ويلي د پاچا سره ناستو پادريانو بک، بک شروع کړی يعني خبري يې سره واړولي خو پا چا ورته وويل: تاسو چې هر څه وايا ست خو حقيقت داسي دئ لکه مسلمانان چې وايي د دې څخه وروسته يې دمکې کافرانو ته ببرته تحفې په لاس ورکړې او مسلمانانو ته يې وويل: تاسو نور په امن کي ياست هر څوک چې تاسو ته تکليف رسوي تاوان به ورکوي بيا يې دغه اعلان هم وکړی چې مسلمانان په امن دي هر څوک چې تکليف ورکوي تاوان باندي لازم دئ.([13])

([13]) (نمېس)

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دغه وخت کې په حبشې کې د مسلمانانو عزت نور هم زیات سو دمکې د کافرانو ډله سپکه او رسوا سوه په دغه کار دمکې د کافرانو د حسد جذبه نوره هم زیاته سوه او حضرت عمر ﷺ هم اسلام راوړی و د ده مبارک په اسلام سره هم دوی ډېر سوځیدل ، دوی غوښتل چې د مسلمانانو سره د نورو خلګو لیدل بند سي او په یو ډول نه په یو ډول د اسلام ډېوه مړه کړي آخر د اچي دمکې مشرانو مشوره وکړه ـ په مشوره کې یې وویل چې اوس نو د محمد ﷺ وژل ضروري دئ مګر د محمد ﷺ وژل څه آسان کار نه و ځکه بنو هاشم یو لوی خاندان و بنو هاشم که څه هم مسلمانان نه وه مګر د محمد ﷺ و وژلو ته هم تیار نه وه نو له همدې امله کافرانو یو وعده سره وکړه چې د بنو هاشم او بنو عبد المطلب سره پرېکون کوي یعني د دغه دوو قومو سره به نه څوک خبري ، نه به څوک ورسره کښېني ، نه به څوک رانیول او خرڅول ور سره کوي ، نه به څوک کورته ورځي او نه به یې کورته پرېږدي تر هغه وخته پورې چې دوی نبي کریم ﷺ ومرګ ته نه وي حواله کړي د دوی دغه وعده دخولې پر خبرو خلاصه نه سوه بلکې په عملي ډول یې د محرم (حسن حسین) په لومړۍ دنبوت په اووم کال یو پرېکړه لیک ولیکی او په مکة مکرمه کې یې و ځړاوه او ټولو خلګو ته یې خبر ورکړی چې د دغه پرېکړه لیک به پوره درنښت کوي او په پلي کولو کې به یې پوره کوشش کوي د دغه پرېکړې له وجهې اصحاب کرام ﷺ د دوو غرونو په منځ کې یعني په یوه سخته وچه مځکه کې چې په (شعب ابي طالب) سره یاد ېده ـ نظر بند سوه نه چا خبري ورسره کولې او نه څوک ورسره یو ځای کېده او نه دوی د چا سره یو ځای کیدلای سوای نه یې د چا څخه شی رانیولای سوای او نه یې د هغه چا سره ملاقات کولای سوای چې د مکې د باندې څخه به راتلی او نه د دوی څخه څوک د باندې راوتلای سوای که به راووتی کافرانو به واهه د مسلمانانو څخه که به څوک یو شی ته اړ سو نو کافرانو به جواب ورکاوه د دوی اړتیا به یې هیڅ نه پوره کول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه مبارکو انسانانو چې لږ غله دانه درلوده په لږ وخت کې خلاصه سوه د خوراک هیڅ نه سوه ورپاته ، دسختو لوږو ورته مخ سو ، دلوږو داسې تکلیفونه پرې تېر سوه چې آخر به ددوی اولادونه او ښځو د لوږې د سخت تکلیف له امله ژړل ، دوی مبارکان به هم د لوږې څخه په سخت تکلیف اخته وه خو د خپل ځان تر تکلیف به د اولادونو په لوږه زیات غمګین وه. د څښتن تعالیﷻ پېرزوینه وه چې درې کاله وروسته هغه پربکړه لیک چې په مکه مکرمه کې ځړېدئ وینو وخوړی اصحاب کرام د پورتني ناورین څخه خلاص سوه پر اصحابو کرامو چې هر څومره لوږې، تندي او تکلیفونه تېر سوه خو دوي پر خپل دین ټینګ ولاړ وه. او ددین د خپرولو څخه یې لاس نه واخیستی.

فایده: پورتني تکلیفونه هغه کسانو پرځان تېر کړي دي چې نومونه یې تر اوسه ځلانده دي او مورږ ځانو نه ددوی تا بعداران بولو ، د بریالیتوب په ډګر کې د اصحابانو په څېر د ترقۍ خوښونه وینو (او دحقیقي تګ لاري څخه یې ډېر لیرې یو) لږ تر لږه مورږ ته هم یو څه فکر کول پکار دي چې دغه مبارکو اصحابانو ددین لپاره څومره قربانۍ ورکړي دي او مورږ ددین ، اسلام او مذهب لپاره څه کړي دي ؟او حال داچې بریالیتوب د کوشش او زیار په نتیجه کې لاسته راځي. مورږ غواړو چې هوسا ، ارام او ددنیا په لټه کې ژوند وکړو. په بې دینۍ او عیش کې د کافرانو سره اوږه پر اوږه روان یو د اسلام ترقي دي هم راسره وي، دا کله کیدای سي.

ترسم نه رسی بکعبه ای اعرابی

کین راه که تومی روی بترکستان است

ژباړه: وېرېږم اې صحرایي ! چې وکعبې ته به ونه رسیږي ځکه دغه لاره چې ته پرې روان یې ترکستان ته تلي ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهم باب

د الله ﷻ څخه خوف او وېره

اصحاب کرام ﷺ د قربانۍ ورکولو او تکلیفونو تېرولو سره ـ سره د الله ﷻ څخه زیات وېرېدل ددوی د تکلیفونو د نمونې په ډول تاسو څو قصې ولوستلې چې ددین لپاره یې مال، عزت او خپل ځان قرباني کړي وه ، الله ﷻ دي وکړي چې دوی دوېري او خوف څخه یوه لوړه حصه په موږ کې هم پیدا سي د بیلګې په ډول ددوی د خوف او وېرې څو قصې بیانوم:

۱ د سیلۍ په وخت کې د نبي ﷺ طریقه

حضرت عایشة ﷺ فرمایي: کله چې به وریځ، سیلۍ او داسي نور پېښ سوه د رسول الله ﷺ پر مخ به اثر ښکاره سو او دمخ مبارک رنګ به یې بدل سو کله به دننه ولاړی او کله به دباندې راووتی او دا کلمة به یې ویل: اَللهُم اِني اَسئَلُکَ خَیرَهَا وَ خَیرَ مَافِیهَا وَ خَیرَ مَااُرسِلتَ بِهِ وَ اَعُوذُبِکَ مِن شَرهَا وَ شَرِ مَافِیهَا وَ شَرمَااُرسِلتَ بِهِ.

ژباړه: اې خدایه ﷻ زه ددې هوا خیر غواړم او کوم څه چې په دې هوا کې دي (چې د باران او نورو څخه عبارت دي) د هغو خیر غواړم او دکوم مقصد لپاره چې دي دغه هوا رالېږلې ده د هغه خیر غواړم اې خدایه ﷻ ! زه ددې هوا د شر څخه پنا غواړم کوم څه چې په دې هوا کې دي د هغه د شر څخه پنا غواړم او د کوم څه لپاره چې دي رالېږلې ده د هغه د شر څخه پنا غواړم. کله

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې به باران شروع سو رسول ﷺ به خوشاله سو ،حضرت عایشه رضی الله عنها فرمایي: ما د رسول ﷺ څخه پوښتنه وکړه چې اې د الله ﷺ رسوله ! خلګ چې وریځ وویني خوشالیږي ته تر هغه وخته پرېښانه یې چې باران شروع کېږي رسول الله ﷺ وفرمایل: زه څه باور نلرم چې په دې وریځ کې به د الله ﷻ عذاب وي او که به باران وي، دعادیانو قوم دا عادت درلودئ چې وریځ به راغله دوی به خوشالېدل یوه ورځ وریځ راغله دوی خوشاله وه چې باران دئ مګر په هغه وریځ کې د الله ﷻ عذاب و ټوله یې هلاک کړه.([14])

الله ﷻ د عادیانو په اړه فرمایلي دي:

ژباړه: دعادیانو قوم چې کله وریځ ولیده چې د مځکې پر لوري راروانه وه نو وې ویل: دا وریځ پر موږ باران اوروي(الله ﷻ وفرمایل) نه داسې نه ده بلکې دا هغه عذاب دئ چې تاسویې د راتلو ژر غوښتنه کول(او پیغمبر ته به مو ویل: که ته ریښتني یې نو پر موږ عذاب راوله ، الله ﷻ

([14]) درمنثور

([15]) سورة الاحقاف الاية (٢٤)

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې په دې ډول بيان کړی دئ:) يوه سخته سيلۍ ده چې سخت عذاب پکښې دئ او هر شی به د الله ﷻ د حکم سره سم تباه کړي وروسته د هغه سيلۍ په وجه ټول داسې هلاک سوه چې دودانيو پرته هيڅ نه پکښې ښکاربدل (الله ﷻ فرمايي:) مونږ په دغه ډول مجرمانو ته عذاب ورکوو.([16])

فايده: تاسو وګورئ چې هغه څوک چې ددنيا او آخرت سردار دئ دومره زيات د الله ﷻ څخه وبرېږي سره له دې چې ټولو ته معلومه ده چې الله ﷻ په قرآنکريم کې د رسول ﷺ سره وعده کړې ده چې ستا په شتون کې به ودوی ته عذاب نه ورکوم ددې وعدې سره ـ سره بيا هم رسول الله ﷺ ته د سيلۍ او وريځې د راتګ په وخت کې به دتيرو قومونو عذاب ور په ياد سو.

د رسول الله ﷺ په حال کې يو څه فکر کول پکار دي که تاسو وګورئ مونږ هر وخت په ګناهونو کې اخته يو زلزلې او نور ډول ـ ډول عذابونه ووينو بيا هم ددې پر ځای چې د الله ﷻ څخه وويريږو ، توبې وباسو او لمونځونه وکړو بې ځايه تحقيقات شروع کړو.

۲- په تياره کښې د حضرت انس ﷺ عمل

نضر بن عبدالله ﷺ فرمايي: د حضرت انس ﷺ په ژوند کې يوه ورځ دورځې تياره خوره سوه زه د حضرت انس ﷺ و حضور ته ورغلم او ورته ومې ويل: چې د نبي ﷺ په زمانه کې هم دا ډول شيان راتلل انس ﷺ راته وويل: د نبي ﷺ په زمانه کې چې به لږه هوا تېزه سوه مونږ به د قيامت څخه وبرېدو او په چټکۍ سره به ومسجد ته تلو.

يو بل صحابي ابودرداء ﷺ فرمايي: د رسول ﷺ دا عادت و چې کله به سيلۍ را والوته نبي ﷺ به و مسجد ته تشريف يو وړی.([17])

([16]) بيان القرآن

([17]) جمع الفوائد

(c) ketabton.com: The Digital Library

فایده: په اوس وخت کي لوی ـ لوی مصیبتونه او بلا وي راځي بیا هم هیڅوک مسجد ته نه دي تللي عام خلګ خو پربږده بلکي خاصو خلګو هم دا کار نه دئ کړی خپله په زړه کي ددې سوال په جواب کي فکر وکړئ.

۳ـ د لمر ترندي نیولو په وخت کي د رسول ﷺ عمل

د رسول الله ﷺ په زمانه کي د اصحابو کرامو سره دا فکر وچي رسول ﷺ به د لمر د ترندي نیولو په وخت کي څه کوي او دا به یې ویل: چي ددې کار څېړنه دي وسي. کله چي به لمر ترندي ونیوی اصحابانو مبارکانو به خپل کارونه پر ښنودل په چابکی سره به راغلل همدا ډول د نوی عمر هلکان چي د غشي ویشتلو په تمرین به اخته وه په چابکی سره به را غلل څو وګوري چي رسول الله ﷺ څه کوي؟ رسول الله ﷺ به دوه رکعته د کسوف (د لمر ترندي نیولو) لمونځ ادا کړی او ډېر به یې لمونځ اوږد کړی دومره به یې اوږد کړی چي خلګ به بې هوښه پرېوتل په لمانځه کي به یې ژړل او فرمایل به یي: اې خدایه ﷻ ! تا زما سره وعده نه وه کړي چي ستا په شتون کي به پر دوی عذاب نه راولم ؟او نه به په داسي وخت کي عذاب پرې راولم چي دوي په استغفار اخته وي؟(یعني اې الله ﷻ ! دا ترنده لیري کړې).

الله ﷻ په سورة الانفال کي د رسول ﷺ سره وعده کړې ده چي ته په دوی ک موجو ي یې پر دوی به عذاب نه راولم ، نه په داسي وخت کي عذاب پرې راولم چي دوی په استغفار اخته وي ځکه الله ﷻ فرمایي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

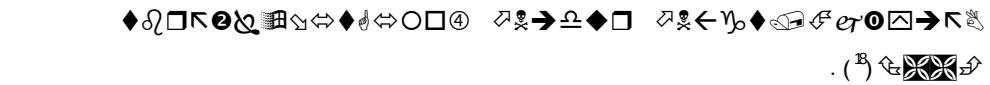

ژباړه: الله ﷻ داسي نه دئ چې پر دوی عذاب راولي او حال داچې ته په دوی کې یې او نه الله ﷻ په عذاب کونکی دی حال داچې دوی استغفار ویونکي وي.

رسول الله ﷺ و خلګو ته داسي نصیحت وکړی: که چیرې لمر یا سپوږمی ترنده ونیسي نو ووېرېږئ او د لمانځه و لوري ته هڅه وکړئ زه چې کوم څه کوم د آخرت حالات وینم که تاسو ته دا حالات معلوم سي نو خندا به کمه کړی اوژړا به ډېره کړی کله چې مو داسي حالات (د لمر او سپوږمی ترنده) و لیدل لمونځ کوئ، دعا کوئ او صدقه ورکوئ.

۴- نبي کریم ﷺ ته وله شپه په ژړا تېرول

رسول الله ﷺ یو ځلي ته وله شپه په ژړا تېره کړه او تر سهار یې په لمانځه کې د آیات وایه:

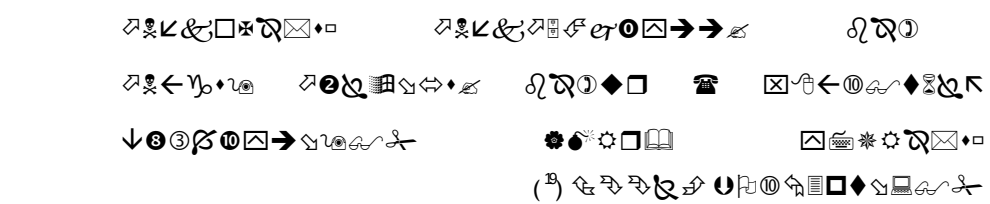

ژباړه: (اې خدایه!) که ته دوی په عذاب کړي (ستا اختیار دئ)، دوی ستا بنده ګان دي (مالک اختیارلري چې خپلو بندګانو ته دګناه په بدل کې سزا ورکړي) او که ته دوی ته مغفرت

---

(18) سورة الانفال الاية (۳۳)
(19) سورة المآئده الاية (۱۱۸)

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړي (نو هم ستا اختیار دئ) بېشکه ته ،هم ته غالب یې او د حکمت څښتن یې (معافي به دي د حکمت موافق وي) ([20])

د امام ابو خنیفه ؒ په اړه راغلي دي چې یوه شپه یې ټوله لاندینی آیات په لمانځه کې لوستي او ژړل یې:

[illegible]

ژباړه: جلا سئ اې مجرمانو ! نن ورځ (په دنیا کې خو تاسو او سپېځلي خلګ ګډ اوسېدلاست)

د قیامت په ورځ به مجرمان جلاوي او سپېځلي خلګ به جلا وي د الله ﷻ دغه حکم چې سړی واوري هر څومره چې سړی وژاړي لږ ده ځکه نه ده معلومه چې مور به د مجرمانو په ډله کې یو او که به د سپېځلو خلګو په ډله کې یو.

۵- د الله ﷻ څخه د حضرت ابوبکر ؓ وېره

د ټولو اهل سنتو په اتفاق سره حضرت ابوبکر ؓ د انبیاوو نه پرته تر ټولو انسانانو غوره انسان دئ او دده مبارک جنتي کېدل یقیني دي پخپله رسول ﷺ د جنتي کېدو زیری ورکړی دئ بلکې د جنتیانو د یوې ډلې سردار یې ښودلی دئ، او د جنت د ټولو دروازو څخه یې د بلنې زیری ورکړی دئ او دا یې هم فرمایلي دي چې زما په امت کښې به تر ټولو لومړی حضرت ابوبکر صدیق ؓ جنت ته داخلیږي دده مبارک دده مره فضلیتو سره ـ سره بیا هم د الله ﷻ څخه دومره

([20]) بیان القرآن
([21]) سورة یسین الایة (۵۹)

(c) ketabton.com: The Digital Library

وهربدئ چې ویل به یې: کاشکې زه درخته وای چې پرې سوي وای کله به یې ویل: ارمان چې زه هم وانبه وای چې یو حیوان خوړلی وای او کله به یې ویل ارمان چې زه د یو مؤمن انسان د بدن وښته وای.

یوه ورځ ده مبارک یو باغ ته تشریف یوړی یو حیوان یې ناست ولیدئ سوړ اسویلی یې و کښی او حیوان ته یې وویل: ته څومره په خوند خوړل او څیښل کوې، د درختو په سایو کې ګرځې او پر تاباندې د اخرت هیڅ حساب او کتاب نسته ارمان چې ابوبکر هم ستا په څېر وای یعني دا یې د الله ﷻ دوبري خوښه وه چې حیوان وای.(22)

ربیعه اسلمي ﷺ فرمایي: یوه ورځ زما او د حضرت ابوبکر ﷺ په منځ کې څو خبري زیاتې سوې ده مبارک ماته یو سخت لفظ ووایه چې پرما ښه ونه لګېدئ ژر یې فکر بدل سو او راته وې ویل ته هم هغسې بل لفظ ماته ووایه چې بدله خلاصه سي او آخرت ته شی پاته نسي ما دویلو څخه انکار وکړی، ده مبارک را ته وویل چې ووایه که یې نه وایي زه نبي ﷺ ته ورځم او عرض به ورته وکړم ما پدې جواب سره هم د ویلو څخه انکار وکړی، دی ولاړسو او دولاړی پدغه وخت کې د بنو اسلم د قوم څخه څه خلګ راغله او وې ویل: دا عجیبه خبره ده چې خپله یې هم زیاتی کړی دئ او هم رسول الله ﷺ شکایت کوي مادې خلګو ته وویل تاسو دغه سړی پېژندلی دئ دا څوک دئ؟ دا ابوبکر صدیق ﷺ دئ که دی خوابدی سي نو د الله ﷻ نازولی رسول ﷺ به له ماڅخه خوابدی سي او د نازولي رسول ﷺ په خفګان سره الله ﷻ ناراضه کېږي که الله ﷻ راڅخه ناراضه سي نو بیا د ربیعه په هلاکت کې څه شک سته؟ ربیعه ﷺ فرمایي: ددې څخه وروسته زه د رسول ﷺ و حضور ته حاضر سوم او قصه مي ورته وکړه نبي ﷺ و فرمایل: ښه

(22) تاریخ الخلفاء

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي وکړه تاته جواب او بدله اخیستل پکار نه و مګر د هغه په بدله کښې داسې ووایه چې ابوبکره ! تا دي الله ﷻ معاف کړي.

فایده: داد حضرت ابوبکر صدیق ﷺ د الله ﷻ دوپرې لږ خبره وه وحضرت ابوبکر صدیق ﷺ ته بد له اخیستل دومره قدر او ارزښت درلودئ چې لومړی یې و ربیعه ﷺ ته خپله خواست وکړی او بیایې د نبي ﷺ په واسطه ددې اراده وکړه چې ربیعه ﷺ بدله واخلي ننه مونږ او تاسو په سلګو نو خبري یو او بل ته کوو او ددې فکر هم په ذهن کي نه راځي چې په آخرت کي به ددې خبرو بدله اخیستل کېږي او یا به حساب او کتاب راسره کېږي.

۲- د حضرت عمر ﷺ حالت او دَحَرَه واقعه

حضرت عمر ﷺ به زیات وخت یوه کڅوړه واخیسته او وبه یې ویل ارمان چې زه دا کڅوړه وای کله به یې ویل ارمان چې زه خپلې مور نه وای زېږولی یوه ورځ یو سړی ورته راغلی او ورته وې ویل: فلانکی سړی پر ما ظلم کوي تاسو راسره ولاړ سئ د هغه څخه زما بدله راواخله ده مبارک هغه سړی په یوه دوره وواهه او ورته وې ویل کله چې زه د کار د پاره کښېنم ته نه راځي او کله چې زه په نورو کارونو اخته سم نو ته راسې او راته وایې چې بدله راواخله، هغه سړی ولاړی، ده مبارک دستي یو سړی پسې ولېږه او هغه یې راوغوښتی او دوره یې په لاس ورکړه ورته وې ویل اې سړیه ! ته ما وهلی یې اوس ته زما څخه بدله واخله هغه سړی ورته وویل ماته د الله ﷻ لپاره بخښلی یې.

حضرت عمر ﷺ کورته تشریف یووړی دوه رکعته نفل یې ادا کړه بیایې خپل ځان ته وویل: اې عمره ! ته کښته وې الله ﷻ لوړ کړې ، ته ګمراه وې الله ﷻ هدایت درکړی، ته ذلیل وې الله ﷻ عزت درکړی بیایې د خلګو پاچا جوړ کړې اوس تاته یو سړی راځي اودرته وایي چې زما

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ظلم بدله راواخله ته یې په دوره وهې سبا به د قیامت په ورځ خپل رب ته څنګه جواب وایې ده مبارک په دغه ډول تر ډېره وخته پورې پرځان ملامتي ویل.[23]

د حضرت عمر ﷺ مریی (غلام) حضرت اسلم ﷺ وایي: زه یوه ورځ د حضرت عمر ﷺ سره (حَرَہ ــ[24]) نومي ځای ته تلم یوځای مي په یو ځنګل کښې اور تر سترګو سو حضرت عمر ﷺ وفرمایل: ښایي دا یو قافله وي چې د شپې په وجه به ښار ته نسوای تلای د ښار دباندې به پاته سوې وي راځه چې پوښتنه پرې وکړو او ددوی د نن شپې د حفاظت انتظام وکړو هلته چې ورسېدو ومولیدل چې یوه ښځه ناسته ده څو کوچني اولادونه ورسره دي ژاړي او چغې وهي یو دیګ پر نغرې پروت دئ د اوبو ډک دئ لاندې اور ترې بلیږي مور سلام ورته ووایه او دنژدې ورتلو اجازه مو ځني واخیسته حضرت عمر ﷺ پوښتنه ځني وکړه چې دا کوچنیان ولې ژاړي؟ ښځې ورته وویل: ډېر وږي سوي دي د لوږې له امله ژاړي ده مبارک بیا پوښتنه ځني وکړه چې په دیګ کښې څشي دي؟ ښځې ورته وویل دا دیګ مي دکوچنیانو د خوشحاله کولو لپاره د اوبو ډک کړی اوپر اور مي ایښي دئ چې ددوی زړونه پرې ډاډه سي او وښده سي ، ښځې زیاته کړه چې زما او د امیر المومنین عمر ﷺ په منځ کښې به الله ﷻ فیصله کوي چې زما ددې سترې حال څخه ځان نه خبروي حضرت عمر ﷺ په ژړا سو او وې ویل الله ﷻ دي پر تا رحم وکړي عمر ستا د حال څخه څه خبر دئ ؟ ښځې وویل هغه زمونږ امیر جوړ سوی دئ او زمونږ د حال څخه ځان نه خبروي اسلم ﷺ وایي چې زه حضرت عمر ﷺ د ځان سره ببرته بوتلم او په یوه ګونۍ (بورۍ) کښې یې د بیت المال څخه څه اوړه، خورماوي، وازګه، څه کالي او څه پیسې واچولې ګونۍ یې ښه ډکه کړه ماته یې وویل چې دا زما پر ملا باندې کښېږده ما ورته وویل زه به یې یوسم ده مبارک راته وویل: یا زما پر ملا باندې یې کښېږده، دوه درې واره مي تینګار وکړی چې زه به یې یوسم

---

(23) اسد الغابة

(24) مدینې ته نژدې د یو څای نوم دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده نه راسره منل آخر ده راته ویل ایا د قیامت په ورځ زما بار ته پورته کولای سې ؟ ماورته وویل: یا نه یې سم پورته کولای ده مبارک راته وویل نو دا به هم زه پورته کوم ځکه چې د قیامت په ورځ پوښتنه زما څخه کیږي ، آخر زه مجبوره سوم چې ګونې دده پر ملا باندې کښېږدم ، حضرت عمر ﷺ په ډېره چابکۍ سره د ښځې و ځای ته تشریف یووړی زه هم ورسره وم هلته چې ورسېدو ده مبارک په پخپل لاس په دیګ کښې څه اوړه ، څه وازګه او خورماوي ودیګ ته واچولې او ددیګ لړل یې شروع کړه ، د نغري اوریې پخپله پوه کاوه اسلم ﷺ وایې دده مبارک درېیږي څخه دود وتل ماولیدل اخر دا چې ډېره یې په دود توره سوه ددې څخه وروسته یې پخپل مبارک لاس ددیګ څه خواړه راویسته او په هغه کوچنیانو یې وخوړل هغه ښه ماړه سوه په خندا او لوبو اخته سوه او کوم څه چې پاته سوه هغه یې ددوی د بل وخت لپاره وروسپارل ښځه هم ډېره خوشاله سوه اووې ویل الله تعالی ﷻ دي تاته د خیر بدله درکړي ته ددې وړیې چې د عمر ﷺ پر ځای باندې خلیفه سې .(ښځې داخبره له دې املهوکړه)چې ښځې دی نه پېژانده چې امیر المومنین دئ ، عمر ﷺ دې ته تسلي ورکړه او ورته وې ویل کله چې ته خلیفه ته ورسې مابه هلته پیدا کړې عمر ﷺ ددوی څخه لږ لېرې پر مځکه کښېناستی د لږ ناستي وروسته روان سو او وې ویل: زه له دې وجهې څخه کښېناستم چې مادغه کوچنیان په ژړا لیدلي وه زما زړه و غوښتل چې لږ ساعت یې په خندا هم ووینم(25)

حضرت عمر ﷺ د سهار په لمانځه کښې زیات وخت سوره کهف،طه او داسې نور لوی- لوی سورتونه لوستل او دومره به یې ژړل چې اواز به یې تر څو صفونو پورې رسېدئ یوه ورځ یې د سهار په لمانځه کښې سورة یوسف لواسته کله چې دې ځای ته راورسېدئ :♦✌✍☎☑❼

(25) اشهر مشاهیر منتخب کتر العمال

(c) ketabton.com: The Digital Library

•• ✍♦✎ ★✐✍✂ ✍✐✍ ↖☠■🖬⇳↖❐🕮◆❐ ★✐✍✂ ❼■🖫✍◑
✍➔♦✍■🖬⇗☺←❑✍✍✐✍ (26) ✎✍✍✐✍ نو د ژړا له وجهې یې او از بند سو تر خولې یې ړغ نه خاتی.

کله به د تهجد په لمانځه کښې په ژړا پربوتی او ناجوړه به سو.

فایده: داد الله ﷻ د وېرې څخه د هغه چا حالت دئ چې د نامه څخه یې لوی ــ لوی پاچاهان وېرېدل او رېږدل نن ورځ یعنې دیارلسنیم سوه کاله وروسته یې هم دبدبه ، شان او شوکت منل سوی دئ، نن یو پاچا نه ، حاکم نه بلکې یو کوچنی آمر هم د خپل رعیت سره داسې معامله نه کوي.

۷- د حضرت عباس ﷺ نصیحت

وهب بن منبه ☎فرمایي: د حضرت عبد الله بن عباس ﷺ د سترګو دید لمنځه ولاړی یوه ورځ ما کعبې شریفې ته بوتی هلته چې ورسېدئ د یوې ډلې خلګو څخه د جګړې او از راتلی ماته یې وویل ما دغه طرفته بوزه نو ماهلته بوتی ده مبارک درسېدو سره سم سلام ووایه هغو خلګو دده څخه د کښېناستلو غوښتنه وکړه ده انکار وکړی او وې فرمایل تاسو ته معلومه نه ده چې د الله ﷻ د خاصو بنده ګانو ډله هغه خلګ دي چې د الله ﷻ د ویرې څخه خاموشه وي حال داچې هغه خلګ نه عاجزه او نه ګونګیان وي بلکې ښه پاکې خبرې کوونکي وي، ویونکي وي، پوهه لرونکي وي خو د الله تعالي ﷻ لوی ذکر ددوی زړونه حیران کړي وي ددغه و جهې څخه یې زړونه مات وي او ژبې یې خاموشه وي کله چې دوی ته په دغه حالت کې پوخوالی پیدا سي نو نېک

(26) سورة يوسف الاية (٨٦)

(c) ketabton.com: The Digital Library

کارونه په چابکۍ سره کوي. (اې خلګو ! ښه کسان خو داسي وي لکه چې ومي ویل) نو تاسو و لي دومره لېرې سوي یاست ؟ یعني اوازونه مو پورته کړي دي.

وهب بن منبه فرمایي ددې څخه وروسته مادوه کسان هم یو ځای ونه لیدل.

فایده: حضرت عبدالله بن عباس ﷺ به د الله ﷻ د ویرې څخه دومره ژړل چې هروخت به یې په مخ کې داوښکو دبهېدو له امله دوې نښې د نالو په څېر معلومې وې.

په پورتنۍ قصه کښې عبدالله بن عباس ﷺ د نیکو کارونو لپاره یوه اسانه تګلاره وښودل هغه دا چې هر څوک د الله ﷻ د لویې فکر وکړي د هغه لپاره هر ډول نېک کار اسانه وي او بیا هغه یقناً د اخلاصه ډک وي که مور په شپه او ورځ کښې یعني ۲۴ ساعته کښې په دغه ډول یولړ فکر وکړو نو دغه ګران کاردی ؟

۸- د تبوک په سفر کښې د ثمودیانو په کلي تېرېدنه

د تبوک غزا یوه مشهوره غزا ده او د رسول ﷺ وروستۍ غزا ده کله چې رسول اکرم ﷺ ته خبر ورکړل سو چې د روم پاچا پر مدینه منوره د حملې کولو اراده لري یو لوی لښکر ورسره ډئ اود شام پر لاره مدینې ته راځي نو رسول الله ﷺ د هجرت په نهم کال د خدای تعالي(رجب) دمیاشتي پر پنځمه د پنج شنبې په ورځ دروم د پاچا مقابلې ته د مدینې منورې څخه روان سو لکه څرنګه چې سخته ګرمي وه او مقابله هم ډېره سخته وه لدې و جهې نبي ﷺ صفا اعلان وکړی چې د روم د پاچا مقابلې ته ځو تیاري وکړی ، نبي ﷺ پخپله ددې کار لپاره چنده کول شروع کړل دا هغه غزا ده چې حضرت ابوبکر صدیق ﷺ خپل د کور ټول سامان ددې جګړې لپاره راوړی او کله رسول الله ﷺ ورته وویل چې اې ابوبکر صدیق ! د کور خلګو ته دي یو شی پرېښودئ حضرت ابوبکر ﷺ ورته وویل: چې د کور د خلګو لپاره مي الله ﷻ او ده د رسول ﷺ دنوم برکت او ددوی رضا او

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوشحالي پرېښودل، حضرت عمر ﷺ ددې غزاء لپاره د خپل کور نیم سامان راوړی چې قصه به یې په شپږم باب څلورم شمېره کښې راسي، حضرت عثمان غني ﷺ ددریمي حصې د جنګیالیو سامان ورکړی همدا ډول هر مسلمان تر خپل توان زیات شیان راوړل لکه څرنګه چې په عمومي ډول مسکنت زیات وو نو لس ـ لس کسان به پریوه اوښ باندې په وار سره سپرېدل له همدې املهـ ددې جنګ وجنګیالیو ته جیش العسرة (د سختۍ لښکر) ویل سوی دئ. دا جګړه ډېره سخته وه او سفر هم ډېر لیرې و ګرمي هم زیات وه دومره ګرمي وه چې په دغه وخت کښې د مدینې منورې د خرماو باغونه پاخه ولاړوه حال داچې د مسلمانانو لپاره د ټول کال د رزق د جمع کېدو وخت و دا په حقیقت کښې د الله ﷻ سخت امتحان و دیوې خوا د الله تعالي څخه وېره وه او د نبي ﷺ امر و چې د تللو پرته بله لار نه وه د بلي خوا د ټول کال رزق له منځه تلل و ځکه ټولې درختي پخې وي هغه ټولې بې سرپرسته پاتېدې خو ددې ټولو سختو تکلیفونو سره د الله ﷻ وېره پردوی مبارکانو باندې غالبه سول او د رسول الله ﷺ سره روان سول یواځي منافقان، معذورین، ښځې، کوچنیان او هغه کسان پاته سول چې په مدینه کې ورته اړتیا وه او یا داسې کسان پاته سول چې ددوی لپاره سپرلۍ نوې د ژړا په حالت کښې پاته سول الله ﷻ یې په اړه ایات نازل کړی:

(c) ketabton.com: The Digital Library

♦♌❑→☽♌▦☪↖③ ✍♦✎ ☎✂❒←⑨♑♍♦⑥ ·♦❒🕮 ✍◷☼♦❽🖂❍
♐ (27) ♑♌♐

دیادوني وړ ده چې دریځ کسان د ضرورت پرته پاته سول چې قصه به یې وروسته راسي کله چې رسول ﷺ او اصحاب ؓ د ثمود یانو پر کلي تبرېدل نو نبي ﷺ خپل مخ مبارک په لمن پټ کړی او اوښه یې تېزه کړه اصحابو کرامو ؓ ته یې امر وکړی چې پر دې ځای په تېزۍ سره تېر سئ ، د ظالمانو په کلي کښې په ژړا تېر سئ او په دې وېره تېر سئ چې خدای مکړه هغه عذاب پر تاسو نازل نسي کوم چې پردوی نازل سوی دئ.(28)

فایده: د الله تعالي خوږ او نازولی بنده او دده سرتیري دوستان چې د خپلې قربانۍ ثبوت ورکوي په دغه ځای کښې په تېزۍ سره تېریږي او رسول ﷺ په ژړا د تلو حکم ورکوي چې خدای مکړه هغه عذاب پر دوی نازل نسي (کوم چې پر ثمودیانو نازل سوی و) زموږ حال وګوره په کوم کلي کښې چې زلزله وسي د هغه ځاي څخه دسیل ځای جوړوو ، دوران سوو ودانیو وسیل ته ورځو ژړا خو څه کوي بلکي په زړه کښې د ژړا فکر لا نه کوو.

۹- په تبوک کښې د حضرت کعب ؓ غیر حاضري او د هغه توبه

د تبوک په غزا کښې د معذورانو څخه پرته د اتیاوو څخه زیات منافقان د انصارو څخه وه چې په جنګ کې یې ګډون نه وکړی په دغه پیمانه د کلو او صحراو خلګ هم وه ، ددې څخه علاوه یوه لویه ډله د باندنیو خلګو څخه داسي وه چې خپله هم په غزاء کښې نه وه تللي او نور یې هم منعه کول لکه چې الله ﷻ ددوی بیان داسي کوي:

(27) سورة التوبة الاية (۹۲)
(28) اسلام ، خمیس

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاتَنفِرُوا فِي الحَر.

ژباړه: (منافقانو به نورو خلګو ته ویل:) په ګرمۍ کښې مه وځئ.

یعنې دوی به خلګ منعه کول چې سخته ګرمي ده مه ځئ او حال دا چې الله ﷻ فرمایي ددوزخ د اور ګرمي ډېره سخته ده.

ددغه خلګو څخه علاوه درې ریښتني پاخه مسلمانان هم وه چې د قوي عذر څخه پرته په جنګ کښې نوه شریک سوی یو کعب بن مالک ﷺ، دوهم هلال بن امیه ﷺ او دریم مراره بن ربیعه ﷺ دا درې سره مبارک اصحابان د نفاق دعذر په وجهه نوه پاته سوي بلکې خوشحالي یې د پاته کېدو سبب سو.

کعب ﷺ خپل حالات په تفصیل سره بیانوي وروسته به راسي، د مراره بن امیه ﷺ باغ ښه د میوو ډک و فکر یې وکړی چې که چیرې زه ولاړ سم نو ټوله میوې به ضایع سي زه تل په غزاو کښې شریک سوی یم که دا ځل نسم ولاړ نو څه پروا لري ددغه وجهې څخه پاته سو خو کله چې په حقیقت پوه سو نو دباغ ټولي میوې یې د الله ﷻ په لاره کښې صدقه کړي ځکه دغه میوې دده دپاته کېدو سبب ګرځېدلي وي.

دهلال ﷺ اولادونه او خپلوان یو خواته تللي وه نابېره په دغه وخت کښې سره جمع سول ده هم دا فکر وکړی چې زه تل په غزاو کښې شریک سوی یم که دا ځل شریک نسم نو څه تاوان لري کله چې په حقیقت پوه سو نود زړه له درده یې د ټولو قریبانو سره د اړیکو پرېکولو اراده وکړه ځکه دغه اړیکي دده د پاته کېدو سبب ګرځېدلي وي.

د حضرت کعب ﷺ قصه په احادیثو کې زیاته راغلېده خو دی مبارک خپل حالت په تفصیل سره داسي بیانوي: زه د ټولو غزاو په وخت کي دومره شتمن نه وم لکه د تبوک دغزا په وخت کي چې شتمن وم ما پدغه وخت کي دوې او ښاني درلودې او بل هیڅ وخت زه ددوو اوښانو مالک سوی نه وم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نبي ﷺ عادت داو چې هر چیري به یې د جنګ اراده وکړه نو د جنګ د ځای معلومات به یې نه ورکاوه بلکي د نورو اړخونو حالات به یې پوښتل څرنګه چې د تبوک په غزاء کښې ګرمي ډېره وه، سفر هم لیرې و او د دښمن دلښکر شمېر هم زیات و نو ځکه یې په ښکاره اعلان وکړی تر څو خلګ تیاري وکړي همدا وجهه وه چې د نبي ﷺ یو لوی شمېر مسلمانانو نومونه ثبت کړه آن تر دې چې د نومونو لیکل یې مشکل سو کله چا غوښتي وای چې ځان پټ کړي نو د خلګو ډېروالي له امله یې ځان په ډېره اسانۍ سره پوټو الای سوای کعب ﷺ وایي پدغه وخت کي میوې بیخي پخې وي ما به سهار د سفر د سامان دتیارولو اراده وکړه خو ماښام به سو هیڅ قسم تیاري به مي نه وکړه مګر ما په خپل زړه کښې دا فکر کاوه چې زما سره هر څه سته که زه پخه اراده وکړم نو ژربه وسي تر داسي وخته چې نبي کریم ﷺ روان سو او مسلمانان ورسره روان سوه زما د سفر سامان تیار نسو بیا به مي هم دا فکر کاوه چې په یوه یا دوې ورځو کښې به ځان تیارکړم وربه سم پدغه ډول مي نن او سبا ته کول تر داسي وخته چې د نبي ﷺ هلته د رسېدو وخت ډېر نژدې سو هغه وخت مي هم کوشش کاوه خو سامان مي تیار نسو پدغه وخت کي چې ما په مدینه منوره کي شاوخوا وکتل نو یوازي به مي هغه کسان تر سترګو کېدل چې د نفاق داغ به پرې لګېدلی و او یا به معذوره وه ، نبي ﷺ چې تبوک ته ورسېدی پوښتنه یې وکړه چې کعب ﷺ نه معلومیږي څه پېښه ده یو ملګري وویل: اې د الله رسوله ! هغه خپل مال او ښکلا مست وګرځاوه حضرت معاذ ﷺ دغه کس ته وویل: غلطه خبره دي وکړه مونږ ته چې څومره معلومات سته هغه ښه سړی دئ نبي ﷺ چوپ سو هیڅ یې ونه ویل تر داسي وخته چې د څو ورځو وروسته ما درسول الله ◄ د ببر ته راتلو خبر واورېدئ نو ډېر غمجن او فکرمن سوم په زړه کښې به مي ددرواغو عذرونه راتلل چې دنبي ﷺ د درد (غصې) څخه به ځان په خلاص کړم بیابه د بخښې خواست ځني وکړم پدې اړه مي د خپلې کورنۍ د هر پوه سره مشوره کول بالاخره په زړه کښې مي دا پرېکړه وکړه چې د ریښتیا پرته مي بل شی نسي خلاصولای نو مي ټینګه اراده وکړه چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

نبي ﷺ ته به ریښتیا وایم ، د نبي ﷺ مبارک عادت دا و چې کله به یې د سفر څخه تشریف راوړی نو لومړی ځل به یې مسجد ته تشریف یووړی او هلته به یو لږ وخت و اوسېدئ چې د خلګو سره ملاقات وکړي ، رسول الله ﷺ د تبوک څخه د راتګ پر وخت دخپل عادت سره سم مسجد ته ولاړی منافقان به ورته راتلل ددرواغو عذرونه به یې ورته ویل او قسمونه به یې ورته اخیستل نبي ﷺ به د هغو ښکاره حال قبلاوه او پټ حال به یې الله ﷻ ته سپاری پدغه وخت کې زه حاضر سوم او سلام مې ووایه نبي ﷺ دخوابدتیا په ډول مسکی سو او اعراض یې را څخه وکړی ماته یې هیڅ توجهه ونه کړه ما ورته وویل: اې د الله رسوله ! تاسو زما څخه مخ واړوه په الله تعالي دي مي قسم وي چې نه زه منافق یم او نه مي په ایمان کې شک سته ده مبارک راته وویل: دې خوا ته راسه زه ورنژدې سوم او کښېناستم نبي ﷺ راته و فرمایل: کوم شی د تلو څخه منعه کړی وې؟ آیاتا او ښاني نه وې رانیولي؟ ما ورته وویل: اې د الله رسوله ! که ستا پر ځای د یو بل شتمن سړی سره مخامخ وای نو زما دایقین دئ چې دهغه قهر څخه به مي په یوه مناسب عذر ځان خلاص کړی وای ځکه الله ﷻ ماته د خبرو کولو طریقه را زده کړې ده خو ستاسي په اړه ماته معلومه ده چې که چیرې نن تاسو په درواغو راضي کړم نو الله ﷻ به را څخه ناراضه سي او که پاک ریښتیا درته ووایم تاسو به راته په غصه سی خو نژدې دی چې الله ﷻ به ستاسو خفګان لیرې کړي نو ځکه زه ریښتیا درته وایم حقیقت داو چې قسم په الله ﷻ ما هیڅ عذر نه درلودئ او څومره چې زه په اوس وخت کې فارغ او طاقتمن وم ددې څخه مخکې هیڅ وخت نه وم سوی، نبي ﷺ راته وفرمایل: ریښتیا دي وویل بیا یې راته وویل چې ولاړ سه فیصله به الله ﷻ کوي زه ددغه ځای څخه ولاړ سوم زما د قوم خلګو پرما ملامتي وویل: چې تاددې څخه مخکې هیڅ ګناه نده کړې که چیرې تا عذر ویلی وای نبي ﷺ به ستاسو لپاره د بخښني خواست کړی وای د نبي ﷺ استغفار ستا لپاره بس و ما ددوی څخه و پوښتل چې آیا داسي یو بل څوک سته چې داسي معامله ورسره سوي وي خلګو راته وویل: دوه نور کسان سته و نبي ﷺ ته یې داسي خبري وکړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه تاچې وکړي او نبي ﷺ داسې جواب وکړی لکه تاته چې یې درکړی یو هلال بن اُمیه ؓ او دوهم مراره بن ربیع ؓ دی. کعب ؓ فرمایي: ما دوه نور نېکان کسان ولیدل چې بدریان هم وه (یعني دبدر په غزا کې یې ګډون هم کړی و) زما په برخلیک راسره شریک وه نبي اکرم ﷺ زمونږ ددرو سره وو سره د خبرو منعه وکړه چې هیڅوک به زمونږ سره خبري نه کوي.

داقانون دئ چې هغه چاته څوک غصه کوي چې د هغه سره یې اړیکي زیاتي وي او مینه ورسره لري ، زورونه وهغه چاته ورکول کیږي چې په هغه کې اهلیت وي د چاسره چې داسې استعدادنه وي هغه ته نه څوک غصه کوي او نه زورونه ورکوي همدا وجه وه چې نبي ﷺ د منافقینو پر ځای و دوی درو ته په غصه سو ځکه په دوی کې اهلیت موجود و. کعب ؓ فرمایي: خلګو زمونږ سره خبري پرېښودې ګویا زمونږ دنیا بدله سوه آن تر دې چې پر مونږ باندې فراخه مځکه تنګه معلومېده ټول خلګ پردي سوه هیچا خبري نه راسره کولې او که خدای مه کړه رسول الله ﷺ وفات سي نو تر پایه پورې به خلګ زما سره خبري نه کوي او د مړینې پر مهال به څوک د جنازې لمونځ نه راکوي ځکه د نبي ﷺ دامر خلاف هیچا کار نه سوای کولای زمونږ دغه حال تر پنځو سو وروځو پورې و زما دوه ملګري دپیل څخه په کور کې پټ ناست وه زه په دوی کښې یو څه قوي وم ګرځېدم را ګرځیدم او په لمانځه کښې مي ګډون کاوه خو زما سره به هیچا خبري نه کولې. د نبي ﷺ مجلس ته به ولاړم سلام به مي واچوی او په ډېره غور به مي د نبي ﷺ و شونډانو ته کتل چې د جواب لپاره شونډان ښوري که یا دلمانځه وروسته به نبي ﷺ ته نژدې ودرېدم پاته لمونځ به مي کاوه او نبي ﷺ ته به مي پټ-پټ کتل چې هغه مبارک ماته ګوري که یا کله چې به زه په لمانځه مشغول سوم نو نبي ﷺ به ماته کتل او کله چې به زه نبي ﷺ متوجه سوم هغه به زما څخه مخ واړوی او اعراض به یې وکړی په همدې ترتیب مسلمانانو زما سره ګذاره کول آخر پر ما کړی. تنګه سوه او پرما د مسلمانانو خبري نه کول ډېر دروند تمام سو یوه ورځ د ابوقتاده ؓ پر دېوالې وختم ابوقتاده ؓ په قرابت کې زما د اکا زوی و او زما سره یې ډېري اړیکي

(c) ketabton.com: The Digital Library

درلودې نو سلام مې ورته ووایه ابوقتاره جواب نه راکړی بیامې دوهم ځل سلام ورته ووایه بیا یې جواب نه راکړې دریم ځل مې بیا سلام ورته ووایه ده مبارک راته وویل: الله ﷻ او دهغه رسول ﷺ ښه پوهیږي ددې خبري په اوږدو سره مې د سترګو څخه اوښکي روانې سوې او بېرته ولاړم د څو ورځو د تېرېدو وروسته د مدینې بازار ته ولاړم که مې کتل یو عیسایي قبطي د غلي خرڅولو لپاره راغلي دئ او د کعب ﷺ په نامه پوښتنه کوي مسلمانانو زما و خواته اشاره وکړه نوموړي عیسایي زما وخواته راغلی او د شام د پاچا غسان خط یې ماته راکړی په خط کې لیکلي وه: مونږ خبرسوی یو چې ستاسو پیغمبر پر تا ظلم کړی دئ الله ﷻ به دي ذلت څخه وساتي ته زما وخواته راسه موږ به دي مرسته او ملاتړ وکړو(دا ددنیا قانون دئ چې مشر دکشرانو دادب او تربیې لپاره کشرانو ته زورونه ورکوي نو مخالف څوک یې کوشش کوي ترڅو بلي خواته یې ولمسوي او تربیه یې ضایع کړي آخریې خیر خوا جوړ سي) کعب ﷺ فرمایي: ماچې خط ولوستئ (اِنا لله) مې وویل چې زما حالت اوس ترداسي اندازې رارسېدلی دئ چې کافر اوس زما طمعه کوي او زما داسلام څخه د اوښتلو پلانونه جوړوي.

دا خو زه په یو بل غم اخته سوم خط مې راواخیستی یو تنور ته مې واچوی وروسته رسول الله ﷺ ته را غلم او عرض مې ورته وکړی چې اې د الله ﷻ رسوله ! ددا اعراض او خوابدیا له وجهې زما دغه حالت دئ چې اوس کافران وماته طعمه کوي په دغه وخت کې څلوېښت ورځې پوره سوي وې چې د نبي ﷺ قاصد راغلی او ماته یې وویل: چې خپله ښځه د ځان څخه جلا کړه ما ورته وویل: ایازه خپله ښځه طلاقه کړم؟ هغه راته وویل: یا بلکې بیلتون غوره کړه ما خپلې ښځې ته وویل: چې د پلار کره ولاړه سه تر هغه وخته پورې چې زما په اړه الله ﷻ فیصله کوي همدا ډول زما دوو ملګرو ته هم د یو قاصد په واسطه د رسول ﷺ پیغام ورسول سو د هلال بن امیه ﷺ میرمن و رسول الله ﷺ ته حاضره سوه او خواست یې ځني وکړی چې هلال سپین ږیری دئ که زه ولاړه سم نو دده د خدمت څوک به نه وي که یې د حال او احوال معلومولو لپاره څوک نه وي نو

(c) ketabton.com: The Digital Library

هلال به مړ سي رسول الله ﷺ ورته وفرمايل: پروانه کوي مګر پام کوه چې کوروالی ونه کړئ ښځي ورته وويل: چې هغه ددې نه دئ دا قصه چې پېښه سوې ده هغه په ژړا اخته دئ. کعب ﷺ فرمايي: ما فکر وکړی که زما ميرمن د هلال ﷺ د ميرمني په شان د رسول الله ﷺ څخه اجازه واخلي نو کيدای سي چې ماته هم اجازه راکړي بيا به مي فکر وکړی چې هغه خو سپين ږيری و زه خو ځوان يم ګوره چې ماته څه جواب راکړي نو دلاوري به مي نسوای کولای آخر داچې لس ورځي نوري تيري سوې چې زمونږ سره چا خبري نه کولې يعني پوره پنځوس ورځي پوره سوې يوه ورځ مي د سهار لمونځ پر خپل بام وکړی ډېر غمجن ناست وم مځکه پر ما بيخي تنګه وه او ژوند مي بيخي په تکليف و چې نابېره د سلع د غره د څوکي څخه يو اواز کونکي په لوړ ږغ وويل: اې کعبه! تاته دي خوشخبري وي! ما چې دا اواز واوربدئ دستي پر سجده سوم او د ډېري خوشالۍ څخه په ژړا سوم دومري پوه سوم چې تنګي ليري سوې ده. رسول الله ﷺ د سهار د لمانځه وروسته زمونږ د معافی اعلان کړی و په دې ډول چې يو سړی ته يې وفرمايل چې غره ته وخېژه او په زوره اعلان وکړه، دغه اعلان ما تر غوږو مخکې واوربدئ ددې څخه وروسته يو سړی پر آس سپور ماته راغلی او زيری يې راکړی ما هم اغوستي کالي وکښل او زيری ورکونکي ته مي ورکړه، قسم په الله ﷻ چې په دغه وخت کې ما ددغه جامو * پرته نوري جامې نه درلودې بيا مي ديو چاڅخه کالي وغوښتل وامي غوستل.

درسول الله ﷺ و حضور ته ورغلم همدا ډول زما هغه نورو ملګرو ته هم خلګو زيری يووړی کله چې زه نبوي مسجد ته حاضر سوم نو حاضر خلګ په چاپېريکی زما وخواته راغلل مبارکی يې راکولې د غوږو څخه مخکې ابوطلحة AA راوړاندې سو چې تل به مي ياد وي.

---

* که څه هم دده سره نور مال موجود وو خو په هغه وخت کې ژوند داسې وو چې شيان به ئې د خان سره نه پرېښودل (هذا لهامش من الشيخ)

(c) ketabton.com: The Digital Library

کعب ؓ وایي کله چې زه د رسول ﷺ دربار ته ولاړم نبي ﷺ ته مې سلام ووایه رسول ﷺ خوشاله او خندونکی و د خوشالۍ رڼا یې په مخ کې برېښیدل رسول الله ﷺ چې به خوشاله و نومخ به یې د سپوږمۍ په څېر برېښېدئ ما ورسول الله ﷺ ته عرض وکړی چې اې د الله ﷻ رسوله ! زما د توبې پوره والی دادئ چې زما ټوله جاییداد به د الله ﷻ د رضا لپاره په صدقه کې ورکوم ځکه دغه مال زما ددومره غم او مصیبت سبب وګرځېدئ رسول الله ﷺ راته وویل: چې ټوله مال مه صدقه کوه چې د تنګسیا سره به مخ سې بلکې یو حصه یې د ځان لپاره پرېږده ماورته وویل چې ښه دئ د خیبر حصه دي پاته وي کعب ؓ فرمایي: ماته ریښتیا ویلو خلاصون راکړی مادځان سره وعده وکړه چې ټول عمر به ریښتیا وایم. ([29])

فاید: دا داصحابو کرامو د الله ﷻ څخه د ویري یوه نمونه وه چې کعب ؓ په ټولو غزاو کې شریک سوی و صرف په دغه یوه جګړه کې شریک سوی نه و دومره زحمتونه یې پر ځان تېر کړه هر څومره زوروني چې ورکړل سوې ده یې فرمانبرداري وکړه او پنځوس ورځې یې په ژړا تیرې کړې او د کوم مال له وجهې څخه چې ورته پېښه سوې وه هغه یې ټوله صدقه کړی ، کافرانو چې طمعه وکړه پدې هیله چې دی په غصه کړي مګر ده دغصې پر ځای نو رهم پر خپلو کړو پښېماني وکړه او دایې هم د الله ﷻ او دهغه د رسول ﷺ ناراضي وګڼله چې زما دین دومره کمزوري درجې ته رسېدلی دئ چې اوس کافران طمعه راته کوي چې ددینه څخه مې بې دینه کړي.

مورږ مسلمانان یو داسلام ټول احکام زمورږ په وړاندي پراته دي د هغو احکام څخه که لمونځ را واخلو چې تر ایمان وروسته لوی مهم حکم دئ په مورږ کې یې څومره خلګ کوي؟ او

([29]) (در المنشور ، فتح الباري)

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوم کسان چې یې کوي هغه یې په څه ډول کوي زکوة او حج خو لا ایسته کښېږده ځکه په هغه کې خو مال مصرفیږي.

۱۰- د اصحابو کرامو په خندا د نبي ﷺ خبر تیا او د قبر یاد

نبي کریم ﷺ یوه ورځ مسجد ته تشریف راوړی یوه ډله خلګ یې ولیدل چې خاندي او د خندا په وجه یې غاښونه سپین معلومېدل رسول الله ﷺ ورته و فرمایل: مرګ ډېر یادوئ که تاسو مرګ ډېر ـ ډېر یاد کړئ نو کوم حالت چې زه وینم (یعني خندا) به بیا نه پیدا کیږي پر قبر هیڅ داسي شپه نه تېریږي مګر قبر او ازونه کوي چې زه دیوازي والي کوریم، زه د خاورو کور یم، زه د نابودۍ کور یم او زه د چینجیو کور یم کله چې پاک مؤمن په قبر کې کښېښودل سي نو قبر ورته وایي ستا راتله دي مبارک وي ښه دي وکړه چې راغلي څومره انسانان چې پر مځکه باندي ګرځېدل په هغو ټولو کې ته وماته ډېر خوښ وي نو اوس به زما ښه سلوک وویني وروسته نو چې دمړي د سترګو دید تر کومه ځایه رسیږي په هغه اندازه قبر ورته پراخ سي او د جنت څخه یوه دروازه ورته خلاصه سي چې د جنت خوشبویي او ښه هوا ورته راځي. کله چې یو بدعمله سړی په قبر کې کښېښودل سي نو قبر ورته ووایي ستا دراتلو دي مبارکي نه وي بد دي وکړه چې راغلې پر مځکه چې څومره انسانان ګرځېده په ټولو کې مي ستا څخه بد راتله نن چې ته ماته و سپارل سوې نو زما معامله به ووینې ددې څخه وروسته قبر پر راتنګ سي دغه کس کښېکاږي ترداسي اندازې چې پښتۍ یې سره تیري سي بیا اویا اژدها مارونه پرده باندي مقرر سي که چیري یو مار پر دنیا باندي یو ځل پوکړي نو د زهرو له امله به د مځکې پر مخ یو واښه

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم نه سي پاته دغه ماران به نوموړي سړی تر قیامته پوري چیچي ددې خبري څخه وروسته رسول ﷺ و فرمایل: قبر یا د جنت یو باغ دئ او یا ددوزخ یوه کنده ده.[30])

فایده: دالله ﷻ څخه وبره زیاته مهمه او اړینه خبره ده همدا وجه وه چې رسول الله ﷺ به هر وخت د الله ﷻ څخه دویري په زیات فکر کي و.

مرګ یادول د انسان لپاره زیات ګټور دئ ځکه نبي ﷺ پورتنی نسخه وښوده چې د انسان لپاره مرګ یادول زیات اړین او ګټور دئ (یعني همدا د مرګ یاد دئ چې انسان دناوړو کارونو څخه ژغوري).

۱۱- حضرت حنظله ﷺ د نفاق وبره

حضرت حنظله ﷺ فرمایي: یوه ورځ مونږ در سول الله ﷺ په مجلس کي ناست وو چې رسول الله ﷺ و عظ وکړی داسي وعظ و چې زړونه په نرم سوه او د سترګو څخه اوښکي و بهېدې او خپل حقیقت مونږ ته ښکاره سوه ، حنظله ﷺ فرمایي: کله چې زه درسول الله ﷺ د مجلس څخه راولاړ سوم کورته ولاړم ښځه او اولادونه مي راته راغله ددنیا خبري شروع سوې د اولادو سره مي د خوښی او خندا خبري شروع کړې د ښځي سره ټوکي او خندا کول شروع سوه هغه حالت ولاړی چې ماد رسول الله ﷺ په مجلس کي ژړل دستي فکر راسره پیدا سو چې ته خو منافق سوی یې یوازي د رسول الله ﷺ په مجلس کي داسي یې کورته چې راغلې دستي دي حالت بدل سو په دغه فکر ډېر افسوس راته راغلی او ډېر غمجن سوم دستي د کور څخه راووتلم او دا مي وویل چې حنظله خو منافق سو مخامخ حضرت ابوبکر ﷺ په مخه راغلی ده مبارک ته مي وویل: چې

([30]) (مشکوة)

(c) ketabton.com: The Digital Library

حنظله خو منافق سو ابوبکر ﷺ راته وویل: سبحان الله هیڅ کله نه، ما خپله قصه ورته بیان کړه چې مورږ خو دنبي ﷺ په مجلس کې ناست یو نبي ﷺ د دوزخ او جنت بیان کوی مورږ داسې سو چې ګویا دغه دواړه زمورږ په مخ کې دي کله چې مورږ کورته راسو نو د اولادو، ښځې او مال په غم کې سو دنبي ﷺ د مبارک مجلس خبري ټولې راڅخه ولاړې سي حضرت ابوبکر ﷺ و فرمایل: چې دا خبره خو ماته هم پیښیږي. نو ددې خبرې لپاره دواړه دنبي ﷺ حضور ته حاضر سوه حنظلة ﷺ و نبي ﷺ ته وویل: اې دالله ﷻ رسوله! زه خو منافق سوم نبي ﷺ ورته و فرمایل: څه پیښه سوه چې منافق سوې حنظلة ﷺ وویل: یا رسول الله ◄ !کله چې مورږ ستا په مجلس کې ناست یو نو ته ددوزخ او جنت بیان راته کوې مورږ داسې سو چې ګویا جنت او دوزخ زمورږ په مخ کې دئ او کله چې کورته ولاړسو نو د اولادو، کور او ښځې په غمو اخته سو ستا بیان مو دذهن څخه ووزي رسول الله ﷺ و فرمایل: که چیرې هغه وخت تاسو داسې یاست لکه زما په مخکې چې یاست نو زما دي قسم په هغه ذات وي چې زما روح ددې په قدرت کې دئ چې ملائکې به پرلارو او بستر ستاسو سره لاس په لاس وي اې حنظله! خبره داده. کله کله کله.([31])

فایده: دانسان سره انساني اړتیاوي مل وي نو د هغه پوره کول هم ضروري دي لکه خوړل، چینبل، ښځه، اولادونه او ددوی د حال پوښتنه دا هم ضروري شیان دي په دې وجه پورتنی حالت کله کله منځته راځي او هر وخت نه راځي او نه یې امید کول په کار دئ ټول عمر په داسې حالت کې پاتېدل د ملائکو شان دي ځکه داشان دهغوی سره مل وي ځرنګه چې انسان دانساني اړتیاوو سره لاس او ګرېوان دئ نو ټول عمر په یوه حالت کې نه سي پاتېدلای خو دا خبره ضروري ده چې د اصحابو په پاک ژوند کې ژور فکر وکړو چې هغوی به د نبي ﷺ د مجلس څخه د ولاړېدو وروسته لږ فکر بدل سو نو بیا به یې هم دا ویل چې منافق سوم او د منافق کېدو ویره به

([31]) (احیاء ، مسلم)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورسره وه (لکه چې وایي ـ عشق است هزار بد گمانی) یعنې عشق دئ او زر بد گمانی. دي ، د کوم چاسره چې عشق وي نو زر بد گمانی. ورته پیدا سي. د مثال په ډول که د چا د خپل زوی سره مینه وي او هغه یو ځای په سفر ولاړ سي نو هرو خت د زوی د خیر او خیریت په فکر کي وي او که خبر سي چې په هغه ځای د طاعون مرض گډ سوی دئ یا کوم بل فساد پیښ سوی دئ نو خدای خبر چې څومره خطونه به ورته لیږي؟

تکمیل

د الله ﷻ څخه د ویري بېل حالات

د قرآن کریم په آیاتونو ، حدیثونو او د اولیآؤ په واقعاتو کښې چې څومره د الله ﷻ دوېري اړونده شیان سته د هغه ټولو یو ځای کول خو گران کار دئ خو دومري په کار ده چې سړی ځان پوه کړي چې د دین د کمال هره ځینه د الله ﷻ څخه ویره ده. حضرت عبد الله بن عمر ﷺ دومري زیات ژړل چې په ژړا ـ ژړا کي به یې سترگي خرابي سوې یوه ورځ یو چا ولیدئ دده ژړا ته حیران سو ده مبارک ورته وویل ته زما و ژاړه ته حیران یې؟ د الله ﷻ د ویري څخه لمر ژاړي په یو بله قصه کي راغلي دي چې ده مبارک ورته وویل: چې د الله ﷻ دوېري څخه سپوږمی ژاړي یو ځوان صحابي قرآنکریم تلاوت کاوه رسول الله ﷺ تېرېدئ کله چې صحابي ودغه ځای ته راورسېدئ:

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو د بدن ورېښتان يې شک، شک ودرېده او په ژړا ـ ژړا په سلګو سو او وې ويل: آه کومه ورځ چې اسمان وچوي يعني قيامت سي زما به څه حال وي. هاى ! زه به برباد يم. رول ﷺ ورته وويل: ستا ددې ژړا له امله ملائکي هم په ژړا سوې. يو انصاري ﷺ د تهجد لمونځ وکړى بيا کښېناستى ډېرېې و ژړل او وې ويل: و الله ﷻ ته ددوزخ څخه فرياد کوم. رسول الله ﷺ ورته وويل تا نن ملائکي وژړولې.

عبد بن رواحة ﷺ يو صحابي دئ ډېر يې ژړل دده مبارک ښځې چې دى په داسې حالت کې وليدئ نو داهم په ژړا سوه عبد الله بن رواحة ﷺ پوښتنه ځنې وکړه چې و لې ژاړې؟ دې ورته وويل ته پر چشې ژاړې؟ ده مبارک ورته وويل زه خو پردې په ژړايم چې پر دوزخ باندې تېرېدل سته ګوره چې زه به خلاص سم او که به هلته پاته سم[33]

زراره بن اوفي ﷺ په يو مسجد کې لمونځ ورکاوه کله چې دې ځاى ته راورسېدئ:

نو ژر پرېوتى او وفات سو خلقو را پورته کړى او کورته يې يو وړى.

حضرت خليد ﷺ يو وخت لمونځ کاوه کله چې لاندينې آيات ته راورسېدئ:

---

[32] سورة رحمان الاية (٣٧)
[33] (قيام اليل)
[34] سورة المدثر الاية ٨

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو دغه آیات یې په تکرار سره وویل چې دیوه کونج څخه نابیره ږغ وسو چې تر څو به دغه آیات وایي ؟ ستا په بیا بیا ویلو سره څلور پیرانان مړه سوه.

د یوبزرګ قصه یې لیکلې ده چې قرآنکریم یې وایه کله چې دې ځای ته راورسېدئ:

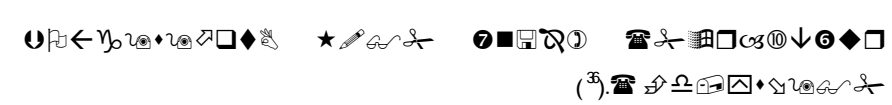

نو یوه چیغه یې و کښل و تپېدئ وفات سو نور هم ددې ډول څخه ډېرو واقعات پېښ سوي دي.

حضرت فضیل یو مشهور بزرګ دئ فرمایي: چې د الله ﷻ څخه وېره سړی ته د هر لوري څخه خیر ښیي.

د حضرت شبلي نوم ټولو اوربدلی دئ ، دی مبارک فرمایي: د هغه وخت څخه چې زه د الله ﷻ څخه وېربدلی یم ماته داسي د حکمت او عبرت دروازه خلاصه سوې ده چې ددې څخه مخکې هیڅ وخت نه وه خلاصه سوې.

په یوه حدیث شریف کې راغلي دي چې الله ﷻ فرمایي: زه پر خپلو بندګانو دوې وېرې نه جمعه کوم او نه دوې بې فکرۍ پرې راولم کوم څوک چې په دنیا کې بې فکره سي نو په آخرت کې

([35]) سورة آل عمران الاية (١٨٥)

([36]) سورة يونس الاية ٣٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې وېروم او که په دنيا کې زما څخه وو برېدئ نو په آخرت کې يې بې فکري ورکوم يعني دافکر به نه وي ورسره چې دوزخ ته به ولاړ سم.

د رسول الله ﷺ څخه روايت دئ: څوک چې د الله ﷻ څخه وويريږي دهغه څخه به هر شی ويريږي او که څوک د الله ﷻ پرته د بل چا څخه وويريږي نو هغه به دهر شی څخه ويريږي.

يحيي بن معاذ ؒ فرمايي: که څوک دالله ﷻ څخه دومري ووېريږي لکه د مسکنت څخه چې ويريږي نو برابر به جنت ته ولاړ سي.

ابو سلمان درانيؒ فرمايي: د کوم زړه څخه چې د الله ﷻ وېره ولاړه سي هغه برباد سو.

رسول الله ﷺ فرمايي: د کومي سترګې څخه چې د الله ﷻ د وېري اوښکه توی سي که څه هم د مچ تر سر کوچنۍ وي او پر مخ يې پرېوزي نو الله ﷻ به پر ده باندي ددوزخ اور حرام کړي.

رسول الله ﷺ فرمايي: کوم زړه چې دالله ﷻ د وېري څخه ورپېرېږي دده ګنا هونه داسې رژيږي لکه ددرختي څخه چې پانې رژيږي.

دنبي ﷺ څخه په يو بل روايت کې راغلي دي: څوک چې دالله ﷻ د وېري څخه وژاړي دهغه کس دوزخ ته تلل داسې مشکل دئ لکه شيدې چې د تيو څخه راووزي بيا يې ببرته په تيو ننوتل مشکل وي.

حضرت عقبه بن عامر ؓ د رسول الله ﷺ څخه پوښتنه وکړه چې د خلاصون لاره کومه ده؟ رسول الله ﷺ ورته و فرمايل: خپله ژبه ترګورت لاندي راوله (يعني قابو يې کړه) په کور کې کښېنه او پر خپلو ګناهونو ژاړه.

حضرت عائشې ؓ يوه ورځ درسول الله ﷺ څخه پوښتنه وکړه چې ايا ستا په امت کې داسې څوک سته چې بې حسابه او بې کتابه جنت ته ولاړ سي؟ رسول الله ﷺ ورته و فرمايل: هو ! سته هغه څوک دئ چې خپل ګناهونه يادوي او ژاړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما د آقا ﷺ یو بل روایت دئ چې فرمایي: والله ﷻ ته دوه څاڅکي ډېر خوښ دي یو د اوښکي څاڅکی دئ چې دالله ﷻ د وېرې څخه توی سي دوهم د وینو څاڅکی دئ چې د الله ﷻ په لاره کي توی سي.

په بل روایت کي راغلي د ي چې اوه کسان به د عرش تر سیوري لاندي ناست وي یو هغه کس دئ چې په یوازي والي کي یې د الله ﷻ د وېرې څخه اوښکي تویېږي.

حضرت ابوبکر ﷺ فرمایي: چاته چې ژړا ورځي ودي ژاړي که ژړا نه ورځي نو د ژړا چم دي وکړي.

محمد بن منکدر ﷺ چې به کله ژړل نو اوښکي به یې پر مخ او ږېره تویېدلې او ویل به یې چې ما ته دا روایت رارسېدلی دئ چې د دوزخ اور به وهغه ځای ته نه رسېږي چې په اوښکو لوند سوی وي.

د ثابت بناني ﷺ ستر ګي خوږ سوې یوه طبیب ورته وویل: د یوې خبري وعده وکړه ستر ګي به دي ښې سي هغه وعده داده چې مه ژاړه ده مبارک ورته وویل: په هغه ستر ګو کي خیر نسته چې نه ژاړي.

یزید بن میسرة ﷺ فرمایي: ژړا د اوو شیانو څخه کیږي: لیونتوب، خوشالي، ریاکاري، درد، نشه، وېرېدل او د الله ﷻ د ویري څخه، همدا ژړا چې د الله ﷻ د وېرې څخه وي غوره ژړا ده چې په یوه اوښکه باندي د دوزخ د اور دریاب مري.

کعب احبار ﷺ فرمایي: زما دي په هغه ذات قسم وي چې زما روح دده په قدرت کي دئ که زه د الله ﷻ د وېرې څخه وژاړم او اوښکي مي د ستر ګو څخه توی سي دغه ژړا ماته تر هغه صدقې غوره ده چې د غره په شان سره زر صدقه کړم.

ددې څخه علاوه نور هم په زرګونو داسي ارشادات سته چې د اخبره ثابتوي چې د الله ﷻ په یاد کي او د خپلو ګناهونو په فکر کي ژړا کول کیمیا ده او ډېره اړینه او ګټوره ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه بله خبره هم ضروري ده هغه دا چې لکه څرنګه چې د الله ﷻ څخه سړی و یریږي په دغه اندازه بلکې زیات به د الله ﷻ و رحمت ته امید کوي او د امید په کولو کې به کمی نه کوي ځکه د الله ﷻ د رحمت ساحه ډېره پراخه ده.

د حضرت عمر ﷺ څخه روایت دئ، دی مبارک فرمایي: که په ورځ د قیامت اعلان وسي چې ټول خلګ جنت ته ځي یو کس به دوزخ ته ځي لابه هم زما دا وېره وي چې هغه کس خو به زه نه یم ، او که داسي اعلان وسي چې ټول خلګ دوزخ ته ځي یو کس به جنت ته ځي لابه هم زما امید وي چې هغه کس به زه یم.

نو پکار ده چې و ېره او امید ببل، ببل وګڼل سي او ځان په پوهه کړل سي ددواړو فکر کول پکار دي په ځانګړي ډول د مړیني پر مهال د امید فکر کول زیات پکار دئ.

د نبي ﷺ څخه روایت دئ چې فرمایي: په تاسو کې دي څوک نه مري مګر په داسي حالت کې دي مړ سي چې الله ﷻ ته یې زیات امید وي.

امام احمد بن حنبل ؒ چې کله وفات کېدئ نو خپل زوی یې راوغوښتی او ورته وې ویل چې ماته داسي حدیثونه واوروه چې و الله ﷻ ته امید په زیاتیږي.

دریم باب

د اصحابو کرامو ؓ د پرهیزګاری او مسکنت بیان

د مسکنت په اړه خپله درسول الله ﷺ عادت او دده مبارک و اقعاتي پردې نبودنه کوي چې مسکنت رسول ﷺ په خپله اختیار کړی او خوښ یې و په دې اړه دومره ډېر حدیثونه په کتابو کې جمعه سوي دي چې د هغه نمونه بیانول هم ګران کار دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

رسول الله ﷺ فرمايي: فقر (مسکنت) د مؤمن تحفه ده.([37])

۱- د نبي ﷺ لپاره د غرونو د سرو زرو جوړولو څخه دنبي ﷺ انکار

د رسول الله ﷺ څخه روايت دئ چې دی مبارک فرمايي: الله ﷻ ماته وويل چې ستا لپاره به غرونه د سرو زرو جوړ کړم ماورته وويل: اې خدايه ! زما د ا خوښه ده چې يوه ورځ په ماړه نس ډوډۍ وخورم او دوهمه ورځ وږی سم تاته زاری وکړم او تا ياد کړم چې کله مورې سم ستا شکر ادا کړم او ستا ستاينه وکړم([38])

فايده: تاسو فکر وکړی دا د هغه چا حال دئ چې مورې يې تل نوم يادو او دهغه په امتي کښو باندي فخر کوو او دده مبارک هره خبره مورې ته پر سر او سترګو قبوله ده.

۲- ددنيا د ډېروالي پر غوښتلو باندي د عمر ﷺ خبر تيا او د نبي ﷺ د ګوزارې حالت

رسول الله ﷺ يو وخت قسم اخستی و چې يوه مياشت به خپلو بيبيانو ته نه ورځي تر څو وځو ريږي او ځان ته يې يوه جلا کوټه انتخاب کړې وه په هغه کې او سېدئ داخبره په خلګو کې مشهوره سوه چې رسول الله ﷺ و ټولو بيبيانو ته طلاق ورکړی دئ حضرت عمر ﷺ په دغه وخت کې په کور کې و چې داخبر يې واورېدئ دستي په چټکی سره مسجد ته راغلی وې ليدل چې اصحاب کرام جلا، جلا ناست دي او درسول الله ﷺ د خفګان په وجه ژاړي هلته بيبيګاني په

([37]) (ترمذي)
([38]) (ترمذي)

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپلو کورو کښې ژاړي حضرت عمر ﷺ خپلې لور حفصې ﷺ ته ورغلی هغې هم په خپل کور کې ژړل عمر ﷺ ورته وویل: ته اوس ژاړي ایا ماته نه وي وپرولې چې د رسول ﷺ د خفګان خبره ونه کړي بیا یې مسجد ته تشریف راوړی په مسجد کې د منبر سره یوه ډله خلګ ناست و ژړل یې دی هم هلته یو ګړی کښېناستی خو صبر یې ونه سو نو هغه ځای ته راغلې چې هلته رسول الله ﷺ نژدې و چې وې کتل یو مریی (غلام) حضرت رباح ﷺ د کوټې په دروازه کې ناست دی پښې یې ځړانده کړي دي نو ددغه مریی په واسطه یې د رسول الله ﷺ څخه د ننوتلو اجازه و غوښته حضرت رباح ﷺ چې رسول الله ﷺ ته راغلی او ورته وې ویل: عمر ﷺ د راتلو اجازه غواړي رسول الله ﷺ چوپ سو رباح ﷺ راغلی و عمر ﷺ ته یې وویل: چې رسول الله ﷺ هیڅ اجازه نه راکړه عمر ﷺ بیا د منبر سره کښېناستی بیا یې طاقت نه و سو بیا راغلی د رسول الله ﷺ څخه یې اجازه و غوښته رسول الله ﷺ بیا چوپ سو د عمر ﷺ طاقت نه کېدئ دریم ځل یې بیا اجازه و غوښته حضرت رباح ﷺ په لوړ اواز وویل: اې عمره ! رسول الله ﷺ تاته د ننوتلو اجازه درکړه حضرت عمر ﷺ د رسول الله ﷺ و خدمت ته حاضر سو وې لیدل چې رسول الله ﷺ پر بو ریا (چټایي) باندي ستوني ستخ پروت دئ او یو شی سربېره باندي هوار دئ په بدن مبارک کې یې د بوریا ننبې دورایه ښکاري تر سر یې د څرمني یو بالښت لاندي دئ چې د خرما د درختو د خاشو څخه ډک دئ. عمر ﷺ وایي: ما رسول الله ﷺ ته سلام ووایه د سلام څخه وروسته مې د ستي و پو ښتل: اې د الله ﷻ رسوله ! تا و بیبیګانو ته طلاق ورکړی دئ ده مبارک راته وویل: یا ، ما و رسول لله ﷺ ته په خوش طبعی وویل: اې دالله ﷻ رسوله ! مورږ قریشي خلګ وو پر ښځو باندي برلاسي وو دانصارو نارینه پر خپلو ښځو باندي برلاسي نه دي زمورږ ښځو چې کله د انصارو ښځې و لیدې نو زمورږ ښځو هم اثر ځنې و اخیستی همدا ډول مې یوه نیمه خبره نوره وکړه چې رسول الله ﷺ مسکی غوندي سو. عمر ﷺ زیاتوي ما چې د رسول الله ﷺ په کور کښې و کتل د کور ټول سامان یې درې نارنګ سوي څرمني او یو مټ وربشي وي نور چې مې هر څه شا وخوا وکتل هیڅ شی په

(c) ketabton.com: The Digital Library

سترګو نه راغلی زه په ژړا سوم رسول الله ﷺ راته وویل: ولې ژاړې؟ ما ورته وویل ولې به نه ژاړم ستا په وجود مبارک کې د بوریا نبۍ معلومیږي او د کور ټول سامان دي دادئ چې زما په مخ کې پروت دئ بیا مي ورته وویل: اې د الله ﷻ رسوله ! ته د عا وکړه چې ستا په امت کې د پیسو او شتمني پراخي راسي د روم او پاریس خلګ ګوره چې د الله ﷻ د نه عبادت او بې د ینۍ سره دومره شتمن دي، قیصر او کسرا د ویالو او باغونو په منځ کې دي ته خو د الله ﷻ افضل بنده یې دغه حال دي دئ. رسول الله ﷺ څنګ وهلی و پدغه وخت کې کښېناستی او وې فرمایل: اې عمره ! ته لا تر اوسه په شک کې پروت یې د آخرت نعمتونه او شتمنۍ تر دنیا غوره دي کافرانو ته په دې دنیا کې نعمتونه او ښه ژوند ر سیږي مورږ ته په آخرت کې نعمتونه او ښه ژوند رسیږي. عمر ﷺ وویل: اې د الله ﷻ رسوله ! زما لپاره بخښنه و غواړه ما په دې خبره کې غلطي وکړه.(39)

فایده: دا د دین او د دنیا د پا چا او د الله ﷻ د نازولي حضرت محمد ﷺ کړنلاره وه چې په بدن مبارک کې یې د بوریا نبۍ ښکاربدې او د کور ساز او سامان یې هم معلوم سو تاسو ولیدئ چې یو چادنبه ژوند غوښتنه وکړه ده مبارک دستي خبرتیا ورکړه.

د حضرت عایشې ﷺ څخه یو چا پوښتنه وکړه چې ستا په کور کې د رسول الله ﷺ بستره څنګه وه؟ دې مبارکي و فرمایل: یوه څرمنه وه چې د خرما د درختي د خاشو څخه ډکه وه.

د حفصې ﷺ څخه هم چا پوښتنه وکړه چې د رسول الله ﷺ بستره څنګه وه؟ دې مبارکي ورته و فرمایل: دګونۍ ټوکرو رسول الله ﷺ به و غوړاوه بیا به پر پرې واتی دا مبارکه وایي: یوه ورځ مي دغه ټوکر څلور غبرګه کړی چې یوځه پوست (نرم) سي سهار رسول الله ﷺ راته وویل: ما بنام دي څشي غوړ ولی و؟ ما ورته وویل: هغه ټوکر مي څلور غبرګه کړی و. رسول الله ﷺ راته

(39) (فتح الباري)

(c) ketabton.com: The Digital Library

وویل ببرته یې هغسې کړه لکه پخوا چې و ځکه د شپې د پورته کېدو څخه منعه کونکی جوړیږي.[40])

مورِ ته و ګوره چې پر نرمو پستو ګور بچو او فرشونو باندې بیدیږو الله ﷻ څومره پراخي راکړې ده مورِ ددې پر ځای چې د الله ﷻ شکر و کاږو د ناداری نارې وهو.

۳- حضرت ابوهریرة ﷺ د لوړې په حالت

حضرت ابوهریرة ﷺ یو ځلي په بوسکي پزه پاکه کړه بیا یې ځان ته وویل: څه به وایي اې ابوهریرة ! نن خو به بو سکي پزه پاکوې هغه وخت دي هېر دئ چې د نبي ﷺ د منبر او کوټې تر منځ به دلوړې څخه بې هوښه پروت وې خلګو به لیونی ګڼلې او پښه به یې پر څټ درکښېښودل او حال داچې لیونتوب نه و بلکې لوږه وه.

فایده: یعني ابوهریرة ﷺ به څو ورځې په نهاره تېرولې بیخي زیات به وږی وآن تر دې چې بې هوښه به سو خلګو به فکر کاوه چې لیونی سوی دئ. ویل سوي دي: چې د هغه وخت دا دود و چې څوک به لیونی سو نو دوی به پر څټ پښه ور ایښودله اوددوی علاج (درملنه) وه حضرت ابوهریرة ﷺ په خلګو کي زیات صابر اوعابد انسان و ورځي، ورځي به یې په نهاره باندې تېرولې.

د نبي ﷺ څخه وروسته الله ﷻ فتوحات مسلمانانو ته ور په برخه کړه شتمني راغلي خو ددې سره ـ سره بیا هم ابوهریرة ﷺ لوی عابد و یوه کڅونه به ورسره وه د خرما دمندکو څخه به یې ډکه کړه تسبیح به یې پرې ویلي کله چې به خالي سوه نو مینځي به بیا ور ډکه کړه او ورته

---

40 : شمائل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کښېښودل به یې دا دده مبارک عادت و چې شپه به یې درې حصې کړې وه ده ، دده ښځې او خادم به یې په وار سره عبادت پکښې کاوه (یعني یوه حصه به ده عبادت کاوه یوه حصه به یې ښځې عبادت کاوه او یوه حصه به یې خادم عبادت کاوه).([41])

ما دخپل پلار صاحب څخه اوربدلي دي چې زما د نیکه هم تقریباً د ابوهریرة ﷺ په څېر عادت وو پدې ډول چې اول به تریوې بجې پورې زما پلار په مطالعه اخته وو دوهم ځل به زما نیکه راپورته سو زما پلار به یې بیده کړې او خپله به یې د تهجد لمونځ وکړې دریم ځل به دسهار د لمانځه څخه درې پاوه مخکې زما اکا راپورته سو دتهجد لمونځ به یې وکړې زما نیکه به د سنت د اتباع په موخه ارام وکړې اَللهُم ارزُقنِي اِتبَاعَهُم

۴- د حضرت ابوبکر ﷺ د بیت المال څخه عایشه (خوراکه)

حضرت ابوبکر صدیق ﷺ د ټوکرانو تجارت کاوه او ددې لارې یې د خپل کور ګزاره کوله – کله چې خلیفه سو نو ددود مطابق یې څو پټوان پرلاس واچول او د خرڅولو لپاره یې بازار ته تشریف یووړې حضرت عمر ﷺ په مخه ورغلې پوښتنه یې ځنې وکړه چې کومې خواته ځې؟ ده مبارک ورته وویل چې بازار ته ځم عمر ﷺ ورته وویل: که چیرې ته په تجارت اخته سې نو د خلافت کار به څنګه کیږي؟ ابوبکر ﷺ ورته وویل چې اولادو ته خوراکه د کومې لارې برابره کړم عمر ﷺ ورته وویل چې ابو عبیده ﷺ ته رسول الله ﷺ د امانت ساتونکی لقب ورکړی دی هغه ته به ورسو چې ستا لپاره د بیت المال څخه یو شی مقرر کړي دوی مبارکان و ابوعبیده ﷺ ته ورغله

([41]) (تذکرة الحافظ)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ابوعبیده ﷺ و ابوبکر ﷺ ته دومره معاش مقرر کړی چې په اوسط ډول یې یو مهاجر ته مقرر کړی و یعني تر دغه نه زیات او نه کم وو.

یوه ورځ د ابوبکر ﷺ بي بي دده مبارک څخه غوښتنه وکړه چې یو خواږه شی ته مي زړه کیږي ابوبکر ﷺ په جواب کي ورته وویل: زما سره خو پیسي نسته چې داشی درته رانیسم ؟ بي بي ورته وویل: چې زه به د هري ورځي د خوراک څخه لږ ـ لږ بچت کوم څو ورځي وروسته به دومره پیسي سي چې زه هغه شی په واخلم ده مبارک اجازه ورکړه بي بي مبارکي په څو ورځو کي یو اندازه پیسې سره یو ځای کړې حضرت ابوبکر ﷺ ورته وفرمایل: د تجر بې څخه دا معلومه سوه چې دومره پیسې چې تا بچت کړی دي دا مونږ ته د بیت المال څخه زیاتي راکول کېدي (ځکه مونږ په بیت المال کي دومره حق لرو چې ګزاره په وکړو نو تاچې دومره پیسې بچت کړې ددې څخه معلومه سوه چې ته په پاته پیسو ګذاره کولای سې) نو ده مبارک هغه پیسې چې بي بي جمع کړي وي هغه یې بیرته بیت المال ته وسپارلې او په راتلونکي کي یې د خپلي تنخواه څخه دومره پیسې کمي کړي چې بي بي جمع کړي وي.

فایده: دومره لوی خلیفه چې لومړی یې خپل تجارت کاوه او دده دارتیاوو لپاره یې بسنه کول لکه څرنګه چې دده داعلان څخه هم معلومیږي اوهغه روایت یې هم تائید کوي کوم چې په بخاري شریف کي د عایشې ﷺ په روایت کي راغلی دئ:کله چې ابوبکر ﷺ خلیفه جوړ سو نو وې فرمایل: چې زما قوم ته داخبره معلومه ده چې زما کارو بار تجارت و او زما د اولادو لپاره یې بسنه کول خو اوس د خلافت په وجه د مسلمانانو په چوپړ کي مشغولتیا ده اوس زما لپاره د بیت المال څخه یو څه مقرریږي چې زما د اولادو لپاره بسنه وکړي. ددې سره سره کله چې دی وفات کي دئ وعایشې ته یې وصیت وکړی: چې زما په کور کي که د بیت المال څخه یو شی و هغه و نوی خلیفه ته و سپاره. حضرت انس ﷺ فرمایي: دابوبکر ﷺ د وفات څخه وروسته دده مبارک د کورنۍ سره پیسې نه وې مګر یوه د شپږو اوښه، یوه پیاله او یو خادم و په ځینو

(c) ketabton.com: The Digital Library

روایاتو کې تلتک اویوه کمبله هم راغلې ده کله چې عمر ﷺ خلیفه سو نو دغه شیان ورته و سپارل سوه ده مبارک وویل: الله ﷻ دې پر ابوبکر ﷺ رحم وکړي خپل پاته اولادونه یې په سختی کې پرېښودل(42)

۵- د حضرت عمر ﷺ د بیت المال څخه تنخوا (عایشه)

حضر عمر ﷺ هم تجارت کاوه کله چې خلیفه مقرر سو نو دبیت المال څخه په دې ډول تنخوا ورته مقرر سوه چې ده ټول خلګ راټول کړه او پوښتنه یې ځني وکړه چې تاسو ته معلومه ده چې ما تجارت کاوه اوس چې تاسو په دې کار اخته کړم نو زما د ګزارې ذریعه به څشې وي؟ خلګو ویلي ، ویلي اندازې دده دتنخوا لپاره وښودلې حضرت علي کرم الله وجهه چوپ ناست و ده مبارک پوښتنه ځني وکړه چې تاسو څه نظر لرئ؟ حضرت علي کرم الله وجهه وفرمایل: زما په آند چې منځنۍ تنخوا مقرره سي ښه به وي چې ستا او ستا داولادو لپاره کافي وي حضرت عمر ﷺ هم دغه نظر خوښ کړی او دده لپاره منځنۍ عایشه (تنخوا) مقرره سو. ددې مجلس څخه وروسته په یوه مجلس کې چې حضرت علي ﷺ، حضرت عثمان ﷺ، حضرت زبیر ﷺ او حضرت طلحة ﷺ هم پکښې موجود وه د حضرت عمر ﷺ د تنخوا خبره راغله دوی وویل: چې د عمر ﷺ تنخوا باید زیاته سي ځکه هغه په یوه تنګ حالت کې ژوند تېروي مګر ددې همت خو چا نسوای کولای چې عمر ﷺ ته ووایي چې ستا تنخوا دي زیاته سي نو دوی حفصة ﷺ را وغوښتل چې د رسول الله ﷺ بي بي هم وه او د عمر ﷺ لور هم وه و حفصې ﷺ ته یې وویل: چې ته و عمر ﷺ ته دا خبره وکړه او زمونږ نومان تر هغه وخته مه ورښیه چې دده نظر نه وي درته معلوم سوی حضرت

(42) فتح الباري

(c) ketabton.com: The Digital Library

حفصهؓ د عمرؓ په خدمت کې حاضره سوه او ددوی خبره یې ورته وکړه د حضرت عمرؓ په مخ کښې د غصې او درد ننبې ښکاره سوې او بیا یې ددې څخه ددغه کسانو د نومونو پوښتنه وکړه حضرت حفصهؓ ورته وویل: چې لومړی ستاسو نظر راته معلوم سي بیا به یې نومونه درته وښیم حضرت عمرؓ ورته وویل که ماته ددوی نومان معلوم سي نو مخونه به یې وربدل کړم یعني دومري سزاوي به ورکړم چې په مخو کښې به یې ننبې معلومي سي بیا یې ورته وویل: اي حفصې! درسول اللهﷺ تر ټولو ښه جامه ستا په کور کښې څه شي وه؟ حفصهؓ ورته وویل: دوې ګیردي رنګه جامې وي چې رسول اللهﷺ به د جمعې په شپه یا ورځ او یا به یوه ډله خلګ راتله ده مبارګ به اغوستي بیا یې پوښتنه ځني وکړه چې رسول اللهﷺ تر ټولو ښه خوراک کوم خوراک کړی دئ؟ دې مبارکي وویل: چې زمونږ خوراک د اوربشو ډوډۍ وه یوه ورځ مو د غوړو د ټیم لاندي پاته سوې برخه پر ډوډۍ مونږله نونبيﷺ په خپله په ښه خوند سره وخوړله او په نورو یې هم وخوړله بیا عمرؓ پوښتنه وکړه چې ستا په کور کې دنبيﷺ ښه بستره څنګه وه؟ حفصهؓ ورته وویل یو غټ ټوکر و چې رسول اللهﷺ به په ګرمۍ کښې غبرګ هواراوه او په ژمي کښې به یې نیمه خوا لاندي او نیمه خوا به یې سر ببره پر ځان واچول.

عمرؓ وویل: اي حفصې! هغو خلګو ته دا خبره ورسوه چې نبيﷺ خپل طرز العمل یوه اندازه مقرر کړی و او دآخرت په امید یې بس والی کړی و زه به هم د رسول اللهﷺ تابعداري کوم زما او زما ددوو ملګرو یعني رسول اللهﷺ او حضرت ابوبکرؓ مثال داسي دئ لکه درې ملګري چې پر یوه لاره روان وي لومړی یو کس د ځان سره توښه واخلي او مقصد ته ورسیږي بیادوهم کس دهغه اول ملګري تابعداري وکړي او ورپسي ورسیږي بیا دریم کس تلل شروع

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړي او س نو که زه ددوی پر لاره ولاړ سم نو ددوی سره به یو ځای سم او که مې لاره بدله کړه نو هیڅ کله به ددوی سره یو ځای نسم.([43])

فایده: داده هغه سړی دژوند انه حال دئ چې ددنیا پاچهان به ځني وبرېدل او رپیدل څومره زاهدانه او سپېڅلي ژوند یې کاوه.

یوه ورځ یې خطبه ویل لونګ یې ددوولسو پینو څخه جوړ وو او یوه پینه د څرمني پکښې وه.

یوه ورځ په خطبه کې څه ځنډوالی راغلی کله چې دی راورسېدئ نو معذرت یې وغوښتی او وې ویل: زما څخه پر کالو مینځلو وخت تېر سو او ددې څخه پرته مې نور کالي نه درلوده.([44])

یوه ورځ حضرت عمر ﷺ ډوډۍ خوړله غلام (مریی) ورته راغلی او ورته وې ویل: چې عتبه بن ابي فرقد راغلی دئ ده مبارک د دننه راتلو اجازه ورکړه کله چې عتبه بن ابي فرقد راغلی نو عمر ﷺ د ډوډۍ خوړلو ست ورته وکړی ده هم ډوډۍ خوړل پیل کړل هغه ډوډۍ داسې زیږه وه چې ده نسوای تېرولای نو عتبه بن ابي فرقد ورته وویل: چې تاسو ته دمیده اوړو ډوډۍ هم رسېدلای سي عمر ﷺ وویل: ایا ټول مسلمانان دمیده اوړو ډوډۍ خوري؟ عتبه بن ابي فرقد ورته وویل: یا ټوله یې نه خوري. عمر ﷺ ورته وویل: افسوس ته غواړي چې زه ددنیا خوندونه په ژوند کي خلاص کړم.([45])

ددې ډول څخه په سوونو نه، په زرګونو نه بلکي په سلهاوو زرونه د مبارکو اصحابو ﷺ پېښې سته.

([43]) اشهر

([44]) اشهر

([45]) أسد الغابة

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددوی مبارکانو تابعداري نه اوس کېدای او نه هر چا ته په کار ده ځکه قوتونه کم دي هر څوک يې نه سي پورته کولای همدا وجه ده چې زموږ دوخت د تصوفو بزرګانو دا سي تکليفونو ايستلو اجازه نه ورکوي ځکه قوتونه تر پخوا کم دي هسي نه چې ضعف راسي. خو ددغه مبارکو انسانانو داتباع هيله کول ضروري ده او لږ تر لږه په استراحت کي يو څه کمي راولئ.

کښته او پورته وګورئ او ددې زمانې مطابق يو ميانه ژوند اختيار کړئ بدبختانه زموږ خلګ ددنيا په خوندونو کي زياتوب کوي او تر ځان وزيات مالداره او شتمن ته ګوري او په دې افسوس کي مري چې فلانکی سړی تر ما زيات مالدار دئ.

۲- د حضرت بلال ﷺ د نبي ﷺ لپاره ديو مشرک څخه قرض اخيستل

يو ملګري د حضرت بلال ﷺ څخه پوښتنه وکړه چې د رسول الله ﷺ د خوراک د خرڅ انتظام څنګه و؟ حضرت بلال ﷺ وويل: د رسول الله ﷺ سره خو پيسې نه وي خو دا خدمت ماته سپارل سوی و. کله چې به يو مسلمان وړی راغلی نو نبي ﷺ به ماته اشاره وکړه مابه يو ځای پور وکړی هغه ته به مي خوراک ورکړی يا به يو څوک لوڅ راغلی نبي ﷺ به ماته اشاره وکړه مابه يو ځای پور وکړی او هغه ته به مي جامې ورپيدا کړې ددې انتظام د چلېدو په لړ کي يوه ورځ يو کافر ماته راغلی او راته وې ويل: چې زه مالدار او شتمن يم که دي د پيسو اړتيا سوه د بل چا څخه پور مه اخله ماته راځه زه يې درکوم ماورته وويل: تر دې خو ښه خبره نسته. نو کله چې به رسول الله ﷺ ماته امر وکړی ما به د هغه سړی څخه پور اخستي او د رسول لله ﷺ حکم به مي پوره کاوه. دی مبارک وايي يوه ورځ مي اذان وکړی اودس مي تازه کړی که مي کتل هغه کافر راغلی او ماته يې وويل: اې حبشي! زه ورته متوجه سوم زما دمتوجه کېدو سره سم يې ښکنځل شروع کړه او بد او رد يې ويل بيا يې راته وويل: چې د مياشتي څلور ورځي پاته دي که دي په دغه څلورو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورځو کې زما ټول پور را پوره نه کړی نو په بدل کې به تا بوزم او غلام به دي کړم د پخوا په څېر به حیوانان څروې بلال ﷺ وایي کافر دا خبره وکړه ولاړی ماټوله ورځ په غم او تکلیف تېره کړه هرځنګه چې وه تېره سوه دماخستن دلمانځه وروسته د رسول الله ﷺ په خدمت کې حاضر سوم او ټوله قصه مې ورته وکړه بیا مې ورته وویل: چې اې دالله ﷻ رسوله ! اوس خو نه ستا سره څه شی سته او نه زما سره زه دستي یو کار کولای سم دغه سړی مې بې عزته کوي او شرموي مې نو که ستا اجازه وي زه به یو ځای پټ سم که چیرې ستاسو سره یو څه شی پیدا سو بیا به حاضر سم ددې خبرې سره سم راغلم توره، ډال او زغره مې راواخیستل ځکه دا زما د سفر سامان و او دسهار کېدو انتظار مې کاوه سهار نژدې و چې یو ملګری راغلی او راته وې ویل: ژر ورسه د رسول الله ﷺ پکار یې زه هم چابک راغلم که مې وکتل څلور اوښاني بار چوکي دي رسول الله ﷺ راته وویل: د خوشالۍ خبره درته کوم الله ﷻ ستا د پور انتظام وکړی دغه څلور بار اوښاني ستا په تصرف کې دي رسول الله ﷺ زیاته کړه دا د فدک رئیس ماته تحفه رالېږلې ده بلال ﷺ وایي ما دالله ﷻ شکر ادا کړی او په خوشالی، خوشالی مې هغه واخیستي او ټول قرض مې په ادا کړی ببرته راغلم رسول الله ﷺ په مسجد کې انتظار کاوه زه ورغلم او ورته ومې ویل: اې دالله ﷻ رسوله ! دالله ﷻ شکر دئ چې الله ﷻ د قرضو څخه ستا اوږې سپکې کړې او اوس هیڅ قرض نه دئ پاته نبي ﷺ وفرمایل: دهغه شیانو څخه څه شی پاته سو ماورته وویل: بلې پاته سو رسول الله ﷺ راته وویل: ورسه هغه هم تقسیم کړه چې زه هو سا سم تر هغو زه د مسجد څخه نه ځم تر څو هغه مال تانه وي تقسیم کړی ټوله ورځ تېره سو د ماخستن د لمانځه د ادا ییني وروسته رسول الله ﷺ زما څخه پوښتنه وکړه چې هغه پاته مال تقسیم سو ماورته وویل چې یا رسول الله ﷺ څه پاته دئ اړ سړي نه دئ راغلی بیا رسول الله ﷺ په مسجد کې ارام وکړئ. دوهمه ورځ ماخستن بیا نبي ﷺ وفرمایل: چې یو څه سته ماورته وویل: چې الله ﷻ تاسو هوسا کړلاست ټوله مال خلاص سو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فایده: دالله ﷻ ددوستانو دا غوښتنه وي چې ددوی په ملک کې هیڅ مال او سامان نوي پاته نو نبي ﷺ چې د ټولو نبیانو سردار دئ او دټولو او لیاو د سر تاج دئ نو ولې به د نه مال غوښتل نه کوي چې ددنیا څخه بیخي فارغه ولاړ سم.

ما په ټینګو ثابت سوو روایتو کې اوربدلي دي چې د حضرت مولانا شاه عبدالرحیم رائپوري (نوراالله مرقده) عادت داو چې د نذرانو به څه پیسې جمعه سوې نو په پابندی به یې هغه پیسې راوغښتلې او ټولې به یې وویشلې دوفات کېدو څخه مخکې یې د خپلو اغوستلو جامې او نور شیان خپل خاص خادم حضرت مولانا شاه عبدالقادر صاحب ته ورکړه او ورته وې ویل چې زه به اوس ستا څخه دغه جامې په خواست تر لنډه وخته پورې واخلم او ګټه به ځني اخلم او په مِلک کې به ستاوي.

د خپل پلار څخه مې ډېر اوریدلي دي چې څو زره قرضداره و او ویل به یې: چې داد جګړې شی زه د شپې د ځان سره نه ساتم ددې ډوله څخه د بزرګانو ډېرې پېښې سته خو دا ضروري نه ده چې د هر بزرګ رنګ دي یو ډول وي بلکې د بزرګانو رنګونه ببل ببل دي او د چمن په ګلانو کښې د هر یو ګل شکل او خوی جلا ـ جلا وي.

۷- د حضرت ابو هریرة ﷺ په لوړه کې د مسئلې پوښتنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضرت ابوهریرة ﷺ فرمایي: تاسو زمونږ هغه حالت لیدلیدئ ؟ چې کله ـ کله به مونږ دومره خوراکه نه سوه پیدا کولای چې خپله ملا پرې جګه کړو مابه دلوږي دوجهي څخه ځیکر د مځکي سره یو ځای کړی او کله به مي نس پر مځکه اچولی و او پروت به وم او کله به مي په نس پوري ډبري تړلي وې یو واري زه پر هغه لاري باندي کښېنستم چې اصحاب کرام ﷺ به پر تېرېدل ، حضرت ابوبکر ﷺ تېر سو ما دده مبارک څخه د ځینو خبرو پوښتنه کول شروع کړه فکر مي کاوه چې کورته به مي بوځي او بیا به مي د عادت مطابق څه چې په کور کي موجود وي پر هغه به مي میلمه کړي خو ده مبارک داسي نه وکړه شاید فکر یې بلي خواته تللي و یا دکور حال ورته معلوم و چې په کور کي هیڅ نسته ددې څخه وروسته حضرت عمر ﷺ تشریف راوړی دده په راتګ سره هم هغسي حالات پېښ سول، بیا نبي ﷺ تشریف راوړی زه یې ولیدم نو مسکی سو زما په حالات او مقصد پوه سو راته وې ویل: راځه زما سره ولاړ سه زه هم ورسره ولاړم نبي ﷺ کورته ننواتی ماهم د ننوتلو اجازه واخیسته او کور ته ورننوتم په کور کښي یوه پیاله دشېدو پرته وه د رسول ﷺ په خدمت کي یې کښېښوده ده مبارک پوښتنه وکړه چې دا شیدې د کومي خواسوی دي جواب ورکړل سو چې د فلانکي ځای څخه تاسو ته هدیه راغلې ده نبي ﷺ ماته وویل اې ابوهریرة ! ته ولاړ سه اهل صفه راوغواړه (اهل صفه د اسلام میلمانه ګڼل سوی دي چې نه به یې کور درلودئ او نه یې ځای درلودئ او نه به یې د خوراک څه انتظام وو او اهل صفه ځکه ورته ویل کېده چې صفه اصلا دیو سایوان نوم وو دوی تر هغه سایوان لاندي وه نوځکه ورته اهل صفه ویل کېده) ددغه قصې په وخت کښي ددوی شمېر او یا تنه وو دنبي ﷺ عادت دا وو چې ددوی څخه به یې دوه دوه یا څلور څلور د یو شتمن صحابي میلمانه کول او خپله به یې هم داسي کول چې کله به صدقه راغله نو ټوله به یې دوی ته ورلېږل او خپله به یې ګډون نه پکښي کاوه او که به ده مبارک ته دیوځای څخه هدیه راغله ده مبارک به هم ګډون پکښي کاوه یعني ورسره خو ړل به یې ابو هریرة ﷺ وایې: کله چې رسول الله ﷺ ماته ددوی درابلني حکم وکړی په

(c) ketabton.com: The Digital Library

طبیعت کي خو مي نه وه خوښه ځکه شیدې ډېري لږ وي فکر مي کاوه که ټوله راسي او شیدې وڅښي نو اخر واری ماته رارسیږي نو په پیاله کي به هیڅ شی نه وي مګر ماته د نبي ﷺ امر و دمنلو پرته بله چاره نه وه زه ولاړم ټوله مي راوسته نبي ﷺ راته وویل: چي دا پیاله واخله او په دوی شیدې و چینبه مابه یوه ـ یوه ته پیاله ورکول هغه به په ښه ماړه نس شیدې چینبلي او پیاله به یې ببرته ماته راکول په دغه ډول ټولو شیدې وچینبلې او ماړه سوه بیا نبي ﷺ پیاله په لاس کي واخیسته ماته یې وکتل او مسکی سو بیا یې و فرمایل: چي اوس خو زه او ته پاته سوماورته وویل: چي ببشکه داغسي ده ، ده مبارک راته وویل: واخله وې چښه ما وچینبلې بیا یې راته وویل نوري وچښه ما نوري و چینبلی آخر ماورته وویل: اې دالله ﷻ رسوله ◄ ! اوس زه نوري نسم چښلای نبي ﷺ د ټولو څخه وروسته پاته شیدې وچینبلي.

۸- دنبي کریم ﷺ د اصحابو ﷺ څخه ددوو کسانو په باره کښې سوال

د نبي ﷺ په خدمت کي څه کسان موجود وه چي یو سړی مخاخ تبر سو نبي ﷺ پوښتنه وکړه چي تاسو ددې سړی په اړه څه نظر لری ؟ خلګو ورته وویل: اې دالله ﷻ رسوله ﷺ ! دا سړی په عزتمنو خلګو کښې دئ په الله ﷻ قسم کوو که چیرې دی د یو چا دنکاح غوښتنه وکړي غوښتنه یې منل کیږي که د چا سپارښت کوي منل کیږي رسول الله ﷺ چي ددوی خبرې واوربدې چوپ سو ددې څخه وروسته یو بل ملګری مخامخ تبر سو نبي ﷺ دده په اړه هم پوښتنه وکړه خلګو په جواب کي ورته وویل اې د الله ﷻ رسوله ﷺ ! دا یو غریب مسلمان دئ که چیرې د کوزدې غوښتنه وکړي نو څوک خور او لور نه ورکوي که د چاسپارښت کوي نه منل کیږي او که خبرې کوي څوک توجه نه ورته کوي نبي ﷺ وفرمایل: که چیرې داول کس په څېر ټوله دنیا ډکه سي نو دغه دوهم کس تر ټولو بهتر دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فایده: مطلب دادئ چې یواځې نبوي عزت دالله ﷻ په نزد تر سلګونو هغه عزتمنو خلګو بهتر دئ چې په دنیا کې یې خبرې ته په درنه سترګه کتل کیږي او هر څوک یې د خبرو منلو او اوربدلو ته تیار وي خو د الله ﷻ په نزد ددغه انسان هیڅ عزت نسته. حقیقت خبره داده چې دنیا دالله ﷻ دنامه ویونکو له برکته ودانه ده ځکه که په دنیا کې دالله تعالي نوم اخیستونکی نسي پاته قیامت به راسي او ددنیا وجود به ختم سي دا دالله ﷻ د پاک نامه برکت دئ چې ددنیا ټوله نظام ولاړ دئ.

۹- د نبي اکرم ﷺ سره پر محبت کوونکي باندې د مسکنت راتلل

یو صحابي د نبي ﷺ په خدمت کې حاضر سو او وې ویل: اې د الله ﷻ رسوله! زه ستاسره محبت لرم رسول ﷺ ورته وویل وګوره څه وایي؟ صحابي بیا ورته وویل: چې زما ستاسره محبت دئ نبي ﷺ بیا په دغه ډول جواب ورته ووایه کله چې دریم واري د اسوال او جواب وسو نو نبي ﷺ ورته وویل: که چیرې ته په خپله خبره کې ریښتني یې نو مسکنت ته ځان تیار کړه ځکه کوم کسان چې زما سره محبت کوي پر هغو باندې مسکنت داسي په چابکۍ سره راځي لکه اوبه چې دلوړې څخه پر کښته په تېزۍ سره راځي.

فایده: همدا وجه وه چې ټول اصحاب کرام ﷺ به هر وخت په مسکنت او لوږه کې وه همدا ډول لوی محدثین، لوی صوفیان او لوی فقهاءِ کرام زیات یې شتمن نه دي پاته سوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰- د عنبر په سریه کښې د مسکنت حالت

نبي ﷺ دهجرت په اتم کال د خدای تعالي په میاشت کي د دریاب وغاړي ته یو درې سوه کسیز لښکر ولیږئ همدغه درې سوه کسیز لښکر ته سریه ویل کیږي(46) پر دوی باندي یې حضرت ابوعبیده ﷺ آمر کړی نبي ﷺ په یوه کڅوړه کښې د خورما وو یوه توښه ورکړه دوی مبارکان په هغه ځای کښې پنځلس ورځي واوسېدل د دوی مبارکانو توښه خلاصه سوه حضرت قیس ﷺ پدې قافله کښې موجود و داوښانو د مالکانو څخه یې اوښان په پیسو واخیسته پدې طمعه چې په مدینه منوره کښې به یې پیسې ورکوي او درې-درې اوښان به یې هره ورځ حلالول خو دریمه ورځ د قافلې آمر داوښانو د حلالولو څخه منعه وکړه ځکه ده فکر کاوه چې سورلی به خلاصي سي او بېرته تګ به ګران سي نو د خلګو څخه یې خپلي، خپلي خرماوي راټولي کړې د چاسره چې وي بیایې په کڅونه کښې واچولې او هره ورځ به یې یوه یوه خرما ورکول دوی به ځېښله بیا به یې اوبه پسې چینلي تر مانښامه پورې یې دغه خوراک وکه څه هم دا په ویلو کښې کوچنۍ خبره ده مګر د جګړې پرمهال چې زیاتي توانایۍ ته اړتیا وي په یوه دانه خرما ټوله ورځ تېرول ګران کار دئ اولویه خبره ده .کله چې حضرت جابر ﷺ د نبي ﷺ څخه وروسته خلګو ته دا قصه وکړه نو یو شاګرد پوښتنه وکړه چې صاحبه ! دایوې خرما به نو څه کار کاوه؟ ده مبارک ورته وویل: ددې یوې خرما قدر هغه وخت معلوم سو چې دا یوه خرما هم نه پیدا کېدل یوازي لوړه وه نور هیڅ نه وه د درختي وچي پانې به موخنډلي بیا به مو لندې کړې او خوړلي مو

---

46 : اصلا سریه دمسلمانانو هغه لښکر ته ویل کیږي چې رسول الله ﷺ خپله ګډون نه وي پکښې کیږی او غزا وهغه لښکر ته ویل کیږي چې خپل رسول الله ﷺ ګډون پکښې کیږی وي . ژباړن

(c) ketabton.com: The Digital Library

مجبوري هر څه کوي او د هري سختی وروسته اللهﷻ اساني راولي اللهﷻ ددې تکليفونو وروسته دغه مبارکو اصحابانو ته د درياب څخه يو ماهی راوايستی دغه ماهي ته يې عنبر وايه ددغه ماهي څخه اصحابو تر اتلسو ورځو پورې خوراک کاوه او دمدينې منورې تر تګ پورې په توښه دانونو کې ددغه ماهي غوښه پرته وه کله چې دوی مدينې ته ورسېده او هلته يې نبيﷺ ته پوره قصه وکړه رسول اللهﷺ ورته وويل: دا داللهﷻ دلوري يو رزق دئ چې تاسو ته يې رالېږلی دئ.

فايده: په دنياکې تکليفونه تېرول ضروري دي په ځانګړې ډول پر سپېځلو انسانانو باندې زيات تکليفونه راځي ځکه رسول اللهﷺ فرمايي: زيات تکليفونه اللهﷻ پر انبياؤ راولي ورپسې پر هغه چا ډېر تکليفونه راولي چې تر ټولو بهتر وي ورپسې يې پر هغه چا راولي چې په پاته کسانو کې بهتر وي. د هر سړی ازموينه د هغه سړی ددينې مرتبې سره برابره کيږي او د هر تکليف وروسته اللهﷻ د خپلې مهربانۍ لمخې اساني راولي. په دې خبره کې هم فکر وکړئ چې زموږ پر مشرانو څومره تکليفونه تېر سوي دي او دا ټول تکليفونه يې ددين لپاره پر ځان تېر کړي دي او ددين د خورولو لپاره يې تېر کړي دي او اوس يې موږ په لوی لاس ضائع کوو دوی مبارکانو به لوړې، تندي پر ځان تېرولې ، پانې به يې خوړلې وينې به يې تويولې او دين به يې نشر کاوه اوس موږ ددوی ګټه هم نسو ساتلای.

KKKKKK

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورم باب

د اصحابو کرامو ﷺ د تقوا په باب بیان کې

د اصحابانو ﷺ هر عمل او هر عادت ددې وړ دئ چې څوک یې د ځان لپاره غوره کړي او تابعداري یې وکړي. ولې به نه وي چې الله ﷻ د خپل نازولي او محبوب رسول ﷺ د ملګرتیا لپاره دغه ډله غوره او چاڼ کړه د رسول الله ﷺ ارشاد دئ چې فرمایي: زه د انسانانو په بهترین قرن او زمانه کې و لېږل سوم. (47)

له همدې امله دغه زمانه له هره پلوه غوره زمانه وه او د زمانې بهترین خلګ د رسول الله ﷺ په ملګرتیا کې وساتل سوه.

۱- د نبي ﷺ د یوې جنازې څخه بېرته راتګ او د یوې ښځې بلنه

نبي کریم ﷺ یوه ورځ د یوې جنازې څخه راتلی یوې ښځې د میلمستیا بلنه ورکړه نبي ﷺ د خپلو خادمانو سره دهغې ښځې کور ته تشریف یووړی دده مبارک ومخ ته ډوډۍ کښېښودل

(47) شفاء

(c) ketabton.com: The Digital Library

سوه خلګو ولیدل چې د نبي ﷺ خوله ښوري خو تېرېږي نه. نبي ﷺ وفرمایل: داسې معلومیږي چې ددې سېرلي غوښې د مالک بې اجازې اخیستل سوي وي هغې ښځې وویل: یا رسول الله! ما ددغه سېرلي د رانیولو لپاره سړی لېږلي و خو پیدا نسو بیا مي د همسایه سېرلی واخیستي او پیسې مي ورولېږلې خو د کور مالک نه وو نو د هغه میرمني ته مي ورکړې او هغې میرمني سېرلی راولېږی رسول الله ﷺ و فرمایل: په دې ډوډۍ بندیان و خوروئ.(48)

فایده: دنبي ﷺ د لوړ شان پر برابر یو مشتبه یا د شک شی هم تر ستوني نه تېریږي دا څه لیري خبره نه ده ځکه د نبي ﷺ ادنا مریانو ته دا ډول واقعاتي پېښیږي.

۲- د نبي ﷺ د صدقې د یوې خرما د ویري څخه ټوله شپه ویښتیا

نبي ﷺ یوه شپه ټوله شپه وېښ وو اړخ پراړخ اوښتی په بېبیانو کې یو چا ورته وویل: اې د الله ﷻ رسوله ◄! نن خوب نه درځي؟ ده مبارک وویل: نن یوه خرما پرته وه ماراپورته کړه چې ضایع نسي او ومي خوړله اوس فکر راسره پیدا سو چې هسې نه چې هغه خرما د صدقې وه.

فایده: زیاته صحیح خبره خو دا وه چې هغه خرما د نبي ﷺ خپله وه مګر څرنګه چې د صدقې خرما وي نبي ﷺ ته راتلې نو ده فکر کاوه چې د صدقې خرما مي نه وي خوړلې ددې شک په وجه ټوله شپه خوب نه ورتلی او دایې ویل چې خدای مه کړه د صدقې خرما مي نه وي خوړلې دا خو د سردار عالم حال و چې د یوې خرما په وجه یې اړخونه بدلول او ټوله شپه خوب نه ورتلی

(48) ابو داؤد

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس یې داوسنی زمانې د غلامانو حال وګوره چې د رشوت، غلا، سود او نورې پیسې په زړور تیا خوري او په فخر سره ځان د محمد ﷺ په غلامانو کې ګڼي.

۳- د حضرت ابوبکر ﷺ د یو کاهن (فالګر) د خوراک څخه قی وهل

حضرت ابوبکر ﷺ یو غلام درلودی چې ده مبارک ته یې د غُلې[49] په ډول ګټه ورکول یوه ورځ غلام ده ته د خوراک یو شی راوړی ده مبارک یو څه و خوړی غلام ورته وویل: چې تا به هر ورځ زما څخه پوښتنه کول چې د کومې لارې دي ګټه کړې ده نن دي هیڅ پوښتنه نه را څخه وکړه ده مبارک ورته وویل: چې نن ډېر وږی وم د لوړې له امله مې پوښتنه نه وکړه اوس ووایه چې د کومې لارې دي ګټلې ده غلام ورته وویل: چې د کفر په وخت کې زه پر یو قوم تېرېدم پر هغوی مې منتر ویلي وو دوی زما سره د یو شی وعده کړې وه نن د هغوی کره واده وو زه ورغلم دا ډوډۍ یې راکړه ابوبکر ﷺ ورته وویل: تاخو زه هلاک کړم ابوبکر ﷺ ددې څخه وروسته په ستوني ګوتې چې کړې او د قي وهلو کوشش یې وکړی خو لکه څرنګه چې ده هغه ګوله په لوړه خوړلې وه نو قی یې نه کړه چا ورته وویل: چې په اوبو سره قی وهل کیدای سي نو ده مبارک یوه لویه پیاله د اوبو راوغوښته اوبه یې وڅیښلې بیا یې قي کړې تر اسي اندازې چې د ډوډۍ ګوله یې هم قی کړه یو چا ورته وویل: پر تادي الله ﷻ رحم وکړي دیوې ګولې ډوډۍ لپاره دي دومره تکلیفونه پر ځان تېر کړل ده مبارک ورته وویل: که چیرې زما په ساه سره دا ګوله راوتلای مابه را ایستلې وای ځکه ما د نبي ﷺ څخه اوریدلي دي چې کوم بدن چې په حرامو سره وده وکړي نو د دوزخ اور

[49] غُله دي ته ویل کیږي چې غلام ته ووائي چې ولاړسه روزانه ماته دومره پیسې راکوه نوري که دي وګټې هغه ستا دي دا جائزه معامله ده. (هذا الهامش من الشیخ)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هغه لپاره غوره دئ. زما سره داوبره وه چې هسې نه چې په دغه ګوله سره زما د بدن یوه برخه وده وکړي.[50]

فایده: د حضرت ابوبکر ﷺ څخه داسې ډېرې پېښې راغلي دي ځکه دده په طبیعت کې احتیاط زیات و چې لږ شک به ورته پیدا سو دستي به یې قي واهه.

هم دا ډول د بخاري شریف په یو روایت کې راغلي دي چې یوه ورځ یو غلام د جاهلیت په وخت کې د سحر او جادو یو شی چاته ښودلی و هغه اتفاقاً صحیح سو نو هغه ودغه غلام ته څه پیسې ورکړې غلام په مقرر سوو پیسو کې و حضرت ابوبکر ﷺ ته دغه پیسې ورکړې ابوبکر ﷺ و خوړلې بیا چې دده په نس کې کوم څه وه هغه یې ټوله قی کړه. دا لازمي نه ده چې په دغه ډول پیسو کې به د غلامانو پیسې حرامې وي بلکې حرام او حلال دواړو ګمان پر کېده خو حضرت ابوبکر ﷺ د ډېر احتیاط له امله د شک مال نه خوښوی.

۴- د حضرت عمر ﷺ د صدقې د شیدو څخه قي

حضرت عمر ﷺ یو وار شیدې و چینبلي د هغو شیدو خوند عجیبه ورته معلوم سو نو کوم ملګري چې شیدې راوړي وي د هغه څخه یې پوښتنه وکړه چې دا څنګه شیدې وي؟ او دکومې خوا څخه راغلي وي؟ هغه سړي وویل: چې په فلانکی ځنګله کې د صدقې اوښان څړبدل زه هلته ولاړم هغو خلګو د اوښانو شیدې ولوشلې ماته یې هم راکړې، حضرت عمر ﷺ په خوله کې ګوتې واچولې او هغه شیدې یې قی کړې.[51]

---

(50) منتخب کنز العمال
(51) مؤطا امام مالک

(c) ketabton.com: The Digital Library

فایده: د اصحابو مبارکانو سره تل دا فکر وو چې د شک په شی سره مو د بدن یوه برخه وده ونه کړي دا خو لاځه کوي چې ښکاره حرام وي لکه زمور په زمانه کې چې عام سوي دي.

۵- د حضرت ابوبکر ﷺ د احتیاط لمخې باغ وقف کول

ابن سیرین ﷺ فرمایي: کله چې د ابوبکر ﷺ د وفات وخت نژدې سو نو ده مبارک و حضرت عائشې ﷺ ته وویل: کله چې زه خلیفه سوم خلګو راته وویل چې که ته په تجارت مشغول سې نو د مسلمانانو په کارو کې به څه نیمګرتیا پیدا سي باید ته خپله خوارکه د بیت المال څخه واخلې نو له دې وجې زه مجبور سوم چې یو څه واخلم نو اوس دي زما فلانکی باغ په بدله کې ورکړل سي هر کله چې حضرت ابوبکر ﷺ وفات سو نو حضرت عائشې ﷺ و حضرت عمر ﷺ ته سړی ولېږی او د پلار د وصیت مطابق یې باغ ورکړی حضرت عمر ﷺ وفرمایل: ستاپر پلار دي الله ﷻ رحم وکړي ده مبارک غوښتل چې چاته د خولې د خلاصولو وخت ورنه کړي.([52])

فایده: درنو لوستونکو ! د فکر کولو خبره ده چې اول خو هغه شی چې ابوبکر ﷺ اخیستی څه شی وو یعنې ډېر لږ شی و بیا چې ده مبارک اخیستی د مشورې والاوو په ټینګار یې اخیستي او د مسلمانانو د فایدې په وجه سره و ددې سره، سره څومره چې دده مبارک توان وو بلکې تر هغه لا زیات یې احتیاط پکښې کاوه چې د احتیاط اندازه یې په دریم باب څلورمه شمېره کې وښودل سوه چې بې بې یې د تنګسیا سره دیوه خوږ شی لپاره یو څه پیسې جمعه کړې وې ده مبارک هغه پیسې هم بیت المال ته وسپارلې او په هغه اندازه یې د خپلې عائشې (تنخوا)

([52]) (کتاب الاموال)

(c) ketabton.com: The Digital Library

څخه کمي کړې د ټولو څخه وروسته يې د ا آخر کار وو چې د اخيستل سوو پيسو بدله يې بېرته بيت المال ته وسپارل.

۶- د حضرت علي بن معبد ﷺ د کرايې د کور په خاوره سره د خط وچول

علي بن معبد ﷺ يو محدث دئ، دی مبارک فرمايي: د يو کرايې په کور کې اوسېدم. يوه ورځ مې يو شی وليکی ددغه خط د وچولو اړتيا پيدا سوه ددغه کور د بوالونه خاورين وه نو فکر مې وکړی چې ددغه د بوال څخه يو څه خاوره را واخلم او خط په وچ کړم بيا مې فکر وکړی چې دا کور خو ما په کرايه نيولی دئ داوسېدو لپاره دئ ددې لپاره خومې نه دئ نيولی چې خاوره يې استعمال کړم بېرته مې په فکر کې راغله چې په دا لږ خاوره هيڅ نه کيږي پروانه لري لږ شی دئ نو خاوره مې را واخيسته د شپې يو څوک په خوب کې راغلی او راته وې ويل: چې صبا د قيامت په ورځ به درته معلومه سي چې لږ خاوره يا لږ شی څه پروا لري؟.

فايده: دا خبره چې صبا به معلومه سي ددې ظاهري مطلب دادئ چې د تقوا درجې زياتې وي کا مله درجه يې يقيناً داوه چې ددغه لږ شی څخه هم ځان وساتي که څه هم دومره لږ شی د جائز کيدو په اندازه کې دئ.([53])

۷- د حضرت علي کرم الله وجهه پر يو قبر تېرېيدنه

([53]) احياء

(c) ketabton.com: The Digital Library

کمیل ﷺ فرمایي: چې زه یو ځل د حضرت علي ﷺ سره روان وم چې یو ځنګله ته ورسېدو حضرت علي AA یوې هدیرې ته مخ کړی او وې ویل: اې د هدیرې څښتنانو ! اې پاته سوو خلګو ! اې د وېرې او یوازیوالي خلګو ! څه خبري دي؟ څه حال مو دئ؟ زمونږ خبر خو دادئ چې ستاسو وروسته ستاسو مالونه تقسیم سوه ، اولادونه مو یتیمان سوه ، ښځو مو نور مړونه وکړه دا خو زمونږ خبر دئ تاسو هم یو څه ووایاست ، کمیل ﷺ وایي چې علي ﷺ ددې څخه وورسته زما لوري ته وکتل او وې ویل: اې کمیله ! کچیري دې خلګو ته د خبرو اجازه وای او خبري یې کولای سوای نو دوی به خامخا ویلي وای چې بهترینه توښه تقوا ده دایې وویل بیا په ژړا سو او وې فرمایل: اې کمیله ! قبر د عمل صندوق دئ د مرګ په وخت کې به معلوم سي ([54]).

فایده: یعني انسان که ښه کار کوي او که بد کار کوي په دغه قبر کې به ساتل کیږي لکه په صندوق کې چې یوشی ساتل کیږي.

په زیاتو حدیثونو کې راغلي دي چې ښه عملونه به په یوه ښایسته ښځه جوړ سي په قبر کې به د مړي د زړه خوشاله کولو او محبت کولو لپاره راسي او ددې مړي ډاډګیرنه به کوي او بد عملونه به په یو بد شکل جوړ سي بد بوی به یې وي او مړي به نور په تنګیږي.

په حدیث شریف کې راغلي دي چې یو سړی مړ سي نو تر قبر پوري دده سره دري ملګري ځي:

۱- لومړی دده مال وي لکه چې د عربو داسي دود وو چې دمړي سره به یې دده مال وړی.

۲- دوهم هغه کسان دي چې دی تر قبر پوري رسوي.

۳- دریم دده عمل دئ.

([54]) منتخب کتر

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه ملګري يعني مال او دده خپلوان به ببرته ځني راځي او عمل به ورسره پاتـه وي. نبيﷺ يـوه ورځ اصـحابو کرامـو تـه وفرمايـل: چې ستاسـو د مـال او عمـل مثـال څـه ډول دئ؟ اصـحابو کرامو رضي الله عنهم ورته وويل: چې تاسو لاربنوونه راته وکړئ رسول اللهﷺ وفرمايل: ددې مثال داسې دئ لکه چې يو څوک دري ورونـه لري او مړ کيږي نو دوی راوغـواړي او ورتـه ووايـي چې ورورە تـه پوهيږي چې پر ماڅه تيريږي؟ ته زما ځنګه مرسته کولای سي دايـو ورور ورتـه ووايـي چې زه بـه ستا درملنه وکړم او هر ډول خدمت به دي وکړم کله چې ته مړ سي غسـل بـه درکړم کفـن بـه درکړم او پر اوږو به دي تر قبره پوري يوسم او تر مرګ وروسته بـه دي پـه ښو يـادوم دا ورور دانسـان اولاد او قريبان دي، بيا دوهم ورور ورتـه ووايـي چې زمـا سـتا سره تر مرګـه پـوري اړيکي دي د مرګ څخه وروسته زه ستا هيڅ پروانه لرم، دا ورور مـال دئ، بيـا دريـم ورور راوغـواړي پوښـتنه ځني وکړي دريم ورو ورته وايي چې زه ستا په قبر کي ملګري يـم دوبـري پـه وخـت کي بـه دي زړه خوشاله کوم کله چې ستا سره حساب کيږي د نيکۍ په پله کي بـه دي کښـېنم د نيکۍ پلـه بـه دي درنوم، دا ورور عمل دئ. رسول اللهﷺ و اصحابو کرامو رضي الله عنهم ته وفرمايل: اوس نو تاسو وښياست چې کوم ورور ښـه او ګټور دئ؟ اصـحابو کرامـو رضي الله عنهم وويـل: اې د اللهﷻ رسوله! دغـه دريـم ورور ګټور دئ هغه لومړني دوه وړونه خو بې ګټې دي.[55])

[55]) ايضا

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸- د نبي ﷺ ارشاد چې د خوراک چینباک حرام وي د هغه دعا نه قبلیږي

د نبي ﷺ ارشاد دئ: چې الله ﷻ خپله پاک دئ پاک مال قبلوي مسلمانانو ته د هغه شی امر کوي کوم چې یې خپلو رسولانو ته کړی دئ. الله ﷻ فرمایي:

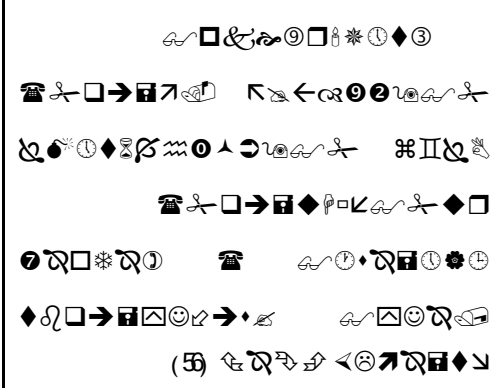

ژباړه: اې رسولانو ! د پاکو شیانو څخه خوراک کوئ نېک عملونه کوئ زه په هغه شیانو خبریم چې تاسو یې کوئ.

دوهم ځای الله ﷻ فرمایي:

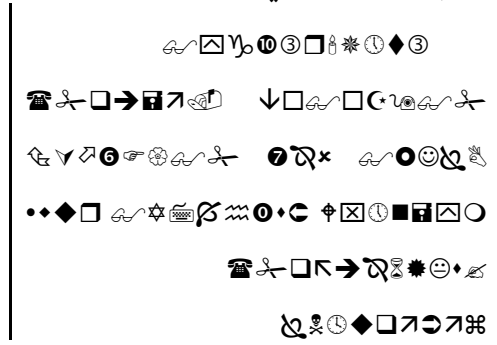

ژباړه: اې هغه کسانو چې ایمان یې راوړی دئ خوراک کوئ د هغه پاکو شیانو څخه چې موږ په رزق درکړي دي د شیطان دقدمونو پیروي مه کوئ ببشکه شیطان ستاسو ښکاره دښمن دئ.

(56) سورة مؤمنون الاية (٥١)

(c) ketabton.com: The Digital Library

نبي ﷺ د یو سړي بیان وکړی چې اوږده، اوږده سفرونه یې کړي وي (د مسافر دعا قبلیږي) او دی خواره واره ویښتانو والاوي، خړو پړو جامو والا (یعني پریشانه) وي دی دواړه لاسونه الله ﷻ ته پورته کړي او ووایي: اې الله! اې الله! مګر دده خوراک حرام وي چیښاک یې حرام وي جامې یې حرامي وي تل یې حرام خورلي وي نو دده دعا چیرې قبلیږي.[58])

فایده: د خلګو سره تل دا فکر وي چې د مسلمان دعا ولې نه قبلیږي کې دې حدیث شریف ته وګورو نو ټول حالات معلومیږي کې څه هم الله ﷻ کله، کله په خپل فضل دکافر دعا لا هم قبلوي فاسق خولا څه کوي مګر د پرهیزګاره سړي دعا اصل شی دی ځکه نو د پرهیزګارانو څخه خلګ ددعا هیله کوي. که څوک غواړي چې زما دعا قبوله سي نو د حرامو څخه دي ځان وساتي.

۹- د عمر ﷺ د خپلې بې بې منعه د مشکو د تللو څخه

د حضرت عمر ﷺ و حضور ته یو ځل د بحرین څخه مشک راغله نو عمر ﷺ وویل: څوک دا مشک تلي؟ چې پر مسلمانانو باندې یې وویشو دده بې بې حضرت عاتکې ﷺ وویل: چې زه به یې وتلم ده مبارک واوربدل او چوپ سو لږ ساعت وروسته یې بیا وویل: چې څوک به یې وتلي؟ تر څو پر مسلمانانو یې وویشو. دې مبارکي وویل: چې زه به یې وتلم عمر ﷺ بیا چوپ سو دریم

(57) سورة البقرة الاية (١٦٨)
(58) مجمع الفوائد

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځل یې وویل: چې زه دا نه خوښوم چې ته خپل لاسونه د ترازو په پله کې کښېږدې او په مشکو یې ولړې او بیا هغه لړلي لاسونه پر بدن وموږې او ماته په دغه اندازه زیاتوب حاصل سي.

فایده: داد حضرت عمر ﷺ کامل احتیاط و او خپل ځان یې د تهمت څخه خلاصوی که نه نو څوک چې تلل کوي د هغه لاسونه به خامخا لړل کیږي د دغه لږ اندازې په روا والي کې هیڅ شک نسته خو بیا هم ده مبارک خپلي بي بي ته دا خوښه نه کړه.

حضرت عمر بن عبدالعزیز چې عمر ثاني هم ورته وایي ده په خپل وخت کې یو ځل مشک تلل نو پوزه یې وترل او وې ویل چې د مشکو ګټه ښه بوی دئ (یعني زه نه غواړم چې دغه ګټه تر نورو ماته زیاته ورسیږي).([59])

فایده: دا داصحابو کرامو ﷺ، تابعینو(رحمة الله علیهم)، او زمونږ د مشرانو اورهبرانو احتیاط و.

۱۰- دعمر بن عبدالعزیز ؒ د حجاج حاکم لره حاکم نه جوړول

عمر بن عبدالعزیز ؒ په خپل وخت کې یو څوک د یو ځای حاکم مقرر کړی یو چا ورته وویل چې داد حجاج بن یوسف په زمانه کې هم حاکم پاته سوی دئ عمر بن عبدالعزیز ؒ دغه سړی د دندي څخه لیري کړی هغه سړي ورته وویل: چې زه ډېر لږ وخت د حجاج په زمانه کې حاکم پاته سوی یم عمر بن عبدالعزیز ؒ ورته وویل چې ستا لپاره دومره بدي بس ده چې چې د هغه سره یوه ورځ یا تر ورځې هم کم حاکم پاته سوي یې.([60])

([59]) احیاء

([60]) احیاء

(c) ketabton.com: The Digital Library

فایده: مطلب دادئ چې دده سره د پاته کېدو اثر خامخا پاته کیږي. څوک چې د پرهیزګارو خلګو سره اوسیږي نو پرا وسیدونکی باندي زوروره اغیز په نه لیدونکي ډول د پرهیزګارو خلګو پرېوزي او څوک چې د بدعملو خلګو سره اوسیږي نو د بدعملو خلګو اثر به خامخا پرده پرېوزي همدا وجه ده چې د بدو خلګو د ناستي څخه منعه پکار ده انسانان لا څه کوي بلکي د حیوانانو سره په اوسېدو لا اثر پرېوزي.

رسول الله ﷺ فرمایي: داوښانو او اسونو په مالکانو کي فخر او لویي وي او د بزو په مالکانو کي عاجزي وي. نبي ﷺ ارشاد دئ چې فرمایي: دنیک سړی سره ناسته د مشکو په څیر ده که مشک ورونه رسیږي نو بوی به یې خامخا ورسیږي او د بد سړی سره ناسته د اور د کورې په څېر ده که د اور بخرکي ورونه رسیږي نو د دود (لوګي) څخه یې نه خلاصیږي. ([61])

پنځم باب

د لمانځه شوق او په لمانځه کي عاجزي

لمونځ په ټولو عبادتو کي اړین او لازم شی دئ د قیامت په ورځ به هم لومړی د لمانځه پوښتنه کیږي.

نبي ﷺ فرمایي: د کفر او اسلام تر منځ لمونځ فرق کوونکی دئ. ددې څخه علاوه نور هم زیات ارشادات راغلي دي چې زما په یوه بله رساله (فضائل نماز) کي بیان سوي دي.

([61]) مجمع الفوائد

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱- د الله ﷻ ارشاد د نفل کونکي په اړه

الله ﷻ فرمايي: څوک چې زما د دوست سره د ښمنۍ کوي و د غه کس ته زما د جنګ اعلان دئ او هيڅوک زما سره نژدې والی نسي کولای تر څو هغه څه ادا نه کړي چې ما فرض کړي دي يعنې زما نژدې والی د فرضونو په ادا ينه سره لاسته راتلای سي او د نفلو په وجه بنده ماته رانژدې کيږي تر داسي بريده چې زه يې خپل محبوب جوړ کړم نو بيا زه دهغه سړی غوږ سم چې اورېدل په کوي او زه دهغه سړی سترګه سم چې ليدل په کوي او د هغه سړی لاس سم چې يو شی په را اخلي او د هغه سړی پښه سم چې تلل په کوي او کوم شي چې زما څخه غواړي هغه به ورکوم او د کوم شی څخه چې پنا غواړي زه به يې ځني ساتم.([62])

فايده: د سترګې، غوږ او نورو غړو جوړېدو څخه مطلب دادئ چې د هغه ليدل، اوريدل او ګرځېدل به زما د خوښۍ تابع وي او هيڅ خبره به زما د خوښی خلاف نه کوي. هغه کسان څومره نيک مرغه دي چې د فرضو دادايني وروسته د ډېرو نفلو توفيق ور په برخه سي او دا دولت ورپه برخه سي. الله ﷻ دي په خپل فضل سره ماته او زما دوستانو ته هم ورنصيب کړي.

۲- د نبي کريم ﷺ ټوله شپه لمونځ کول

يو سړي د عائشې ﷺ څخه پوښتنه وکړه چې د نبي ﷺ که څه عجيبه خبره تاليدلي وي نو راته وې وايه. عائشې ﷺ وويل: د نبي ﷺ کومه خبره عجيبه نه وه ؟ بلکي هره خبره يې عجيبه وه يوه شپه راغلی زما سره پرېوتی بيا يې وويل ما پرېږده چې د خپل رب عبادت وکړم دا يې وويل

([62]) مجمع الفوائد

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو پر لمانځه ودرېدئ او ژړا يې شروع کړه تر دا سي اندازې چې اوښکي يې پر سينه مبارکې راتوی سوې بيا پر رکوع سو په رکوع کې يې هم په دغه ډول ژړل بيا پر سجده سو په سجده کې يې هم په دغه ډول ژړل تر دا سي وخته چې بلال ﷺ راغلی اود سهار د لمانځه لپاره يې اواز وکړی ما وويل: اې د الله ﷻ رسوله ◄ ! تاسو دومره و ژړل او حال دا چې تاسي د مخکې او وروسته ګناهو څخه پاک يې او که فرضاً هم يې نو الله ﷻ تاسو ته دمغفرت وعده درکړې ده. ده مبارک راته وويل: چې الله ﷻ داسي راسره کړی دي بيا نوزه د الله ﷻ شکر ګذار بنده نه سم جوړ؟ بيا يې راته وويل: ما به ولې داسي نه کول او حال دا چې نن پر ماباندې دا آياتونه نازل سوي دي:

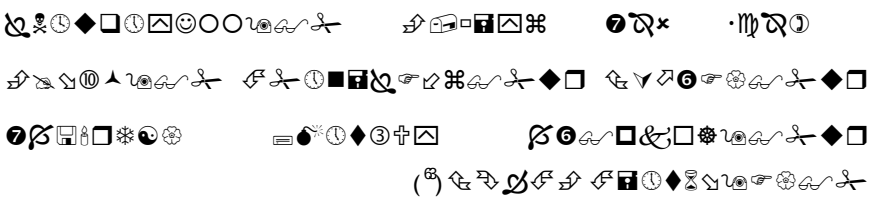

داخبره په زيات شمېر حديثونو کې راغلې ده چې رسول الله ﷺ به د شپې دومره اوږد لمونځ کاوه چې د ډېرې ولاړې څخه به يې پښې وپړسېدې خلګو به ورته وويل: اې د الله ﷻ رسوله ◄ ! ته دومره تکليف پر ځان تېروي حال دا چې الله ﷻ ته بخښلی يې ده مبارک به په جواب کې ويل: ايا زه د الله ﷻ شکر ګذار بنده جوړ نسم؟ ([64])

۳- د رسول الله ﷺ په څلور رکعتو کې شپږ سپارې ويل

([63]) سورة آل عمران الاية (۱۹۰) ، اقامة الحجة

([64]) بخاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضرت عوف ﷺ فرمايي: چې زه يوه ورځ د رسول الله ﷺ سره په سفر ولاړم رسول الله ﷺ مسواک وواهه او اودس يې وکړی دلمانځه نيت يې وترې زه هم په لمانځه کې ورسره شريک سوم نبي ﷺ په يو رکعت کې سورة بقره ولوستی کوم ځای چې به د رحمت آيات راغلی نو رسول الله ﷺ به لږ ساعت ودربدئ او د رحمت د عابه يې غوښتل، کوم ځای چې به د عذاب آيات راغلی نو تر لږ وخته پوري به يې پنا غوښتل دسورة د ختمېدو سره سم يې رکوع وکړه او په رکوع کښې يې (سُبحَانَ ذِي الجَبَرُوت وَالمَلَكُوتِ وَ العَظمَة) بيا يې په همدغه اندازه اوږده سجده وکړه کله چې دوهم رکعت ته ولاړ سو په دوهم رکعت کې يې سورت آل عمران ووايه همدا ډول په يو رکعت کې يې يو ـ يو سورت ووايه چې په څلور رکعتو کښې پاو بالا شپږ سپارې کيږي دا به څومره اوږد لمونځ وچې په هر آيت درحمت او آيات دعذاب باندې يې تر ډېره ساعته دعا غوښته او بيايې په دغه پيمانه اوږده رکوع او سجده کول.

حضرت خذيفة ﷺ هم خپله يوه قصه د نبي ﷺ سره د لمونځ کولو رانقله کړې ده او فرمايي: چې رسول الله ﷺ په څلورو رکعتو کښې څلور لوی سورتونه ولوستل يعني د سورت بقره څخه د سورت مائده تر ختمه پوري يې وويل.

فايده: د غه څلور سورتونه چې نبي ﷺ په څلور رکعتو کښې لوستلي دي پاؤ بالا شپږ سپارې کيږي اود نبي ﷺ عادت داو چې قرآنکريم به يې په تجويد او ترتيل سره لواسته (داصولو سره برابر او په ډېره ارامتيا سره) لکه چې په احاديثو کې راغلي دي. ددې سره رسول الله ﷺ پر هر آيت درحمت او پر هر آيت دعذاب دربدئ او دعا به يې غوښتل بيا به يې درکعتو د ولاړې په اندازه اوږده رکوع او سجده کول يعني کله به رسول الله ﷺ په يو رکعت کښې سورت بقره، ال عمران او سورت مائده لواسته چې د غه دري سورتونه نژدې پنځه سپارې کيږي (بيا به يې په دغه اندازه رکوع کول).

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا هغه وخت کېدای سي چي چا په لمانځه کښي ارام او د سترګو پوخوالی نصیب سي. نبي ﷺ فرمایي: زما د سترګو پوخوالي په لمانځه کښي دئ. اللهُم ارزُقنِي اِتبَاعُهُ

۴- د حضرت ابوبکر صدیق، حضرت ابن زبیر، حضرت علي او نورو اصحابو ﷺ د لمونځونو حالات

مجاهد ۸۸ د حضرت ابوبکر صدیق، او حضرت عبدالله بن زبیر ﷺ حال رانقل کړی دئ چي کله به دوی پر لمانځه ودربدل داسي به ښکاربدل لکه یو لرګی چي ښخ کړې یعني هیڅ به نه ښوریده.([65])

علماو لیکلي دي چي حضرت ابن زبیر د حضرت ابوبکر ﷺ څخه لمونځ زده کړی دئ او ابوبکر ﷺ د رسول الله ﷺ څخه لمونځ زده کړی دئ یعني په څه ډول چي رسول الله ﷺ لمونځ کاوه پدغه ډول به ابوبکر ﷺ لمونځ کاوه او عبدالله بن زبیر ﷺ هم په دغه ډول لمونځ کاوه. ثابت ﷺ وایي چي د عبدالله بن زبیر ﷺ لمونځ داسي و لکه یو لرګی چي یوځای ښخ کړې یوخوک وایي چي ابن زبیر ﷺ به کله دومره اوږده اوبې حرکته سجده وکړه چي مرغان به راغله دده پرملا به کښېناسته، کله به یې دومره اوږده رکوع وکړه چي ټوله شپه به ترسهاره په رکوع کښي و او کله به یې دومره اوږده سجده وکړه چي ټوله شپه به تېره سوه کله چي پر حضرت زبیر ﷺ باندي جنګ کېدئ نو یوواری دمسجد پر دېوالـه ولګېدئ چي دمسجد د دېوال یوه ټوټه یې والوزل او د حضرت زبیر ﷺ دستوني اوږیري ترمنځ هغه واری تېر سو خوده هیڅ فکر نه وکړی نه وارخطا سونه یې رکوع او سجده لنډه کړه یوه ورځ یې لمونځ کاوه دده زوی چي هاشم نومېدئ دده

([65]) تاریخ الخلفاء

(c) ketabton.com: The Digital Library

وځنګ ته بیده و دبام څخه یو مار راولوېدئ او دده پر زوی باندې راتاوسو زوی یې چغې کړې دکور خلګ ټوله په چابکی سره راغله شورماشورجوړسوهغه مار یې مړکړی ابن زبیرﷺپه هغه ډول سره په ښه ارامتیاسره لمونځ کاوه کله چې یې سلام وګرځاوه نوویې ویل چې یوځه شور او رڼ مې ترغوږوسو څه شی و؟ بې بې یې ورته وویل چې الله (ﷻ) دې پرتارحم وکړي زوی خوبه دې مړسوی وای ته په خبرنه هم نه یې ؟ده مبارک ورته وویل ورکه سې که په لمانځه کښې مې بلې خوا ته توجه اوفکرکولای نولمونځ به چیرې پاته سوی وای.(66)

حضرت عمرﷺ چې په اخروخت کې په خنجروهل سواو ددغه زخموڅخه بیاشهید سوهروخت به وینه تړې بهیدله اوزیات وخت به بې هوښه وخوبیاهم دلمانځه لپاره بیداره کېدئ لمونځ به یې کاوه دا به یې ویل چې دهغه چالپاره په اسلام کې هیڅ حصه نسته چې لمونځ پرېږدي.

حضرت عثمانﷺ به ټوله شپه ویښ واوپه یوه رکعت کښې به یې ټوله قرآنکریم ختماوه.

دحضرت علي (کرم الله وجهه) مبارک عادت داسي و چې کله به دلمانځه وخت راغلی نوپر بدن به یې رپیدل راغله اومخ به یې ژړسویوچاپوښتنه ځنې وکړه چې داڅه خبره ده چې دلمانځه دوخت په راتګ سره دي مخ ژړسي اوبدن دي رپیږي؟ ده مبارک ورته وویل: دادهغه امانت وخت دئ چې الله ﷻ پراسمانومځکه اوغرونوباندي نازل کړی دوی یې دپورته کولوڅخه ناتوانه سول خوماپورته کړی.

دحضرت خلف بن ایوب🎓 څخه یوچاپوښتنه وکړه چې تاپه لمانځه کښې مچان نه تنګوي؟ ده مبارک په جواب کښې ورته وویل چې بدکاره خلګ حکومت په دورو وهي دی رڼ نه کوي دا تکلیفونه پرځان تبروي خوپه دې فخرکوي چې زه دحکومت په هرډول وهلوکي نه ښورم

(66) بدایه وغیره

(c) ketabton.com: The Digital Library

یعنې چې زه خوځومره ټینګ یم زه چې د خپل رب ﷻ وحضورته ولاړیم زه دیوه مچ له املـه وښورېږم.

مسلم بن یسار ؒ چې به کله دلمانځه لپاره ودرېدی نو د خپل کورخلګو ته به یې وویل چې تاسوماته خبرې کوې زه ستاسوپه خبرونه پوهېږم یوه ورځ ده مبارک دبصرې په جامع مسجد کې لمونځ کاوه چې دمسجد یوه برخه راچپه سوه خلګو یې له املـه وغـستل دباندې سره یوځای سوه شوراوغوغاسوه خودی هیڅ په خبرنه سو.

د حضرت خاتم اصم ؒ څخه چادلمانځه دحالاتو پوښتنه وکړه ده مبارک پـه جواب کښې ورته وویل: کله چې دلمانځه وخت راسي اودس وکړم اوهغه ځای تـه ولاړسم چې لمونځ پکښې کوم لږساعت کښېنم چې دبدن پـه ټولوحصوکښې مې ارامتیاپیداسي بیادلمانځـه لپاره پـه داسي ډول ودرېږم چې بیت الله شریفه دخپل نظرورانديوګنم ، پـل صراط تر پښـولاندې جنت راسته طرف ته ، دوزخ چپه طرف ته اودمرګ ملائکه دشا طرفته وګنم او دا فکر وکړم چې دا مې وروستی لمونځ دئ ددې څخه وروسته په پوره عاجزۍ او کمینۍ سره لمونځ ادا کړم بیا دامید او ویرې ترمنځ واوسم چې قبول به سي که یا.([67])

۵- د مهاجر او انصاري چوکیداري او په لمانځه کښې پر انصاري غشي لګېدل

نبي ﷺ د یو غزا څخه تشریف راوړی د شپې یې یو ځای د تېرولو لپاره غوره کړی او بیایې وویل چې نن شپه به چوکیداري څوک وکړي یو مهاجرصحابي حضرت عمر بن یاسر ؓ او یو انصاري صحابي حضرت عباد بن بشر ؓ وویل چې مونږ دوړاه به چوکیداري وکړو نبي ﷺ د هغـه غره ولوري ته ولېږل چې د هغه لوري څخه ددښمن دراتلو وېره وه او ورتـه وې ویـل چې تاسي بـه

([67]) احیـآء

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر دغه غره باندې چوکیداري وکړی دوی مبارکانو و هغه غره ته تشریف یوړی انصاري و مهاجر ته وویل چې شپه به پر دوو برخو وویشو په یوه برخه کې به ته بیده سي زه به ویښ سم په دوهمه برخه کښې به ته ویښ سي زه به بیده سم ځکه که دواړه ټوله شپه ویښ سو نو کېدلای سي چې پر دواړو باندې د خوب غلبه راسي او دواړه به بیده سو که چیرې څه خطر ویښ ملګري ته معلوم سي نو خپل ملګري به کښېنوي د شپې لومړی برخه د انصاري ملګري دویښ والي لپاره وټاکل سوه مهاجر بیده سوه انصاري د لمانځه نیت وکړی د دښمن لخوا څخه یو سړی راغلی او یو څوک یې د لیرې څخه ولاړ ولیدئ دستي یې په غشي وویشتی انصاري هیڅ نه وښورېدئ بیا یې دوهم غشي وویشتی ورپسي یې په دریم غشي وویشتي هر غشي چې به یې په بدن کي ولګېدئ ده به په لاس د بدن څخه راوایستی او وه به یې غورځوی ددې څخه وروسته یې په ښه ارامتیا سره رکوع او سجده وکړه لمونځ یې پوره کړی بیا یې خپل ملګری راویښ کړی دښمن چې دوی دوه ولیدل و تښتېدئ او فکر یې وکړی چې نده معلومه چې دا به څومره ملګري وي دده ملګری چې کله راویښ سونو وې لیدل چې د انصاري د بدن ددرو ځایو څخه وینه بهیږي مهاجر ورته وویل: سبحان الله تا ولي زه په لومړی وخت نه ویښولم ؟ انصاري په جواب کښې ورته وویل: ما په لمانځه کښې سورة کهف شروع کړی و زړه مي نه غوښتل چې د خلاصېدو مخکې رکوع وکړم خو زما سره دا وېره پیدا سوه چې د ډېرو غشو په لګېدو سره مړ نه سم او دنبي ﷺ د حفاظت خدمت چې ماته یې سپارلی و هغه راڅخه پاته نه سي که چیرې زما سره دا وېره نه وای نو د سورة د خلاصېدو مخکې به مي رکوع نه وای کړې.(68)

فایده: داد مبارکو اصحابو کرامو لمونځ و او دلمانځه سره مینه وه چې دغشو د ویشتلو سره او د وینو د بهېدو سره یې هم د لمانځه په خوند کښې فرق نه راتلی زمور لمانځه ته ګوره چې

(68) بیهقي ، ابو داود

(c) ketabton.com: The Digital Library

غوماشه مو وخوري نو دلمانځه فکر راځخه ولاړ سي او د مچمچې او غالبوزي پوښتنه خو مه کوه.

دلته یو مذهبي اختلافي مسئله سته هغه دا چې زمونږ د امام اعظم پیروان په وینو تویېدلو سره اودس ماتیږي او د امام شافعي پیروان اودس نه ماتیږي کېدلای سي چې د همدې صحابي طریقه همدا وه ، یاکېدلای سي چې تر دغه وخته پورې ددې مسئلې تحقیق نه وسوی ځکه نبي ﷺ په دغه مجلس کي تشریف نه درلودئ یا تر دغه وخته پورې ده ته دا مسئله معلومه نه وه.

۲- د حضرت ابو طلحه ﷺ په لمانځه کښې د فکر راتلو په وجه باغ وقف کول

حضرت ابو طلحه ﷺ یوه ورځ په باغ کښې لمونځ کاوه نو یو مرغه والوتی نو څرنګه چې باغ ډېر ګڼ و او مرغه ته ژر د وتلو لار پیدا نه سوه مرغه به یوې اوبلې خوا ته الوتی او د وتلو لار به یې لټول دده مبارک نظر د مرغه په لوري پرېوات او فکر یې د مرغه په لوري بند سو کله چې یې د لمانځه تورو ته فکر راجمعه کړی تېروتی چې کوم رکعت دئ نو ډېر خوابدی سو چې ددې باغ په و جهه دا غم راپیښ سو چې په لمانځه کښې تېروتنه راځخه وسوه ژر د نبي ﷺ و حضور ته ورغلی او ټوله قصه یې ورته وکړه او غوښتنه یې ځني وکړه چې ددې باغ په وجه دا مصیبت ماته راپیښ سو نو له همدې امله دغه باغ زه د الله ﷻ په لاره کښې ورکوم، کوم ځای چې ستازې غواړي هلته یې ولګوه. همدا ډول یوه بله قصه د حضرت عثمان ﷺ په زمانه کښې هم پېښه سوې ده چې یو انصاري په خپل باغ کښې لمونځ کاوه د خرماوو د پخېدو وخت ښه په وده وو د خرماوو غونچې ډېرې ښې ورته معلومې سوې فکر یې د خرماوو په لوري ولاړې او داځني ورکه سوه چې څو رکعته مي کړي دي نو ډېر غم او خفګان ورته پېښ سو ددې غم په وجه یې دا ټینګه اراده وکړه چې داسي باغ به ځانته ونه ساتم چې په وجه یې ماته دومره لوی غم پیښ سو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

لمونځ يې راڅخه ورک کړی نو د حضرت عثمان ﷺ وحضورته ورغلی او ورته وې ويل: چې دا باغ زه د الله ﷻ په لاره کې خرڅوم تاسو چې څه په کوی هغسې ورسره وکړی عثمان ﷺ په پنځوس زره خرڅ کړی او پيسې يې پر ديني کارونو ولګولې.([68])

فايده: دا ايماني غيرت دئ چې د لمانځه په ډول يو مهم شي کې چې د بل شي فکر بند سي نو د پنځوسو زرو باغ يودم صدقه کړي. زمور حضرت شاولي الله ﷺ په قول جميل نومي کتاب کښې د صوفيانو د نسبت ډولونه ليکلي دي ددې په اړه يې داهم ليکلي دي چې دا نسبت د الله ﷻ په اطاعت کښې پر نورو باندې مخکې والی او په دې کې د غيرت کولو دئ دوی مبارکانو ته پردې کار باندې غيرت دريږي چې د الله ﷻ په اطاعت کښې يې فکر بلې خواته ولاړ سي.

۷- د حضرت ابن عباس ﷺ د لمانځه په وجه د سترګې علاج نه کول

د حضرت ابن عباس ﷺ په سترګه کې يو وخت اوبه راغلې نو د سترګې علاج کوونکي دده حضور ته ورغلی او ورته وې ويل که اجازه وي مونږ به ستا د سترګې علاج وکړو خو تر پنځو ورځو پورې به تاسو احتياط کوی او دمخکې څخه به يو څه پر لوړ ځای يا پر يو لرګي باندې سجده کوئ ده مبارک ورته وويل هيڅکله داسې نسي کېدلای ، زمادي په الله ﷻ قسم وي چې په دې ډول ماته يو رکعت هم دقبلولو ورېندئ د نبي ﷺ ارشاد ماته معلوم دئ چې فرمايي: کوم څوک چې قصداً لمونځ پريږدي هغه به د الله ﷻ سره په داسې ډول ملاقات وکړي چې الله به ځنې ناراضه وي.([70])

([69]) موطا امام مالک ﷺ

([70]) درمنثور

(c) ketabton.com: The Digital Library

فایده: که څه هم شریعت لمونځ په داسي مجبوري کښې جایز کړی دئ او په داسي حالاتو کښې که څوک لمونځ قصداً پریږدي دعذاب تر وعید لاندي نه راځي خو دا د اصحابو کرامو د لمانځه سره محبت و او دنبي کریمﷺ په ارشاد باندي په لویه پیمانه د عمل کولو اهمیت و په همدې وجه حضرت عبدالله بن عباسؓ د سترګي علاج خوښ نه کړی دوی مبارکانو پر یوه لمانځه باندي ټوله دنیا قربانول، نن مونږ د بې حیا یې څخه چې څه غواړو ددې قرباني کوونکو په څېر کې یې تر خولې باسو هرکله چې سبا ددوی سره مخامخ سو نو دغه پر دین قرباني ورکوونکي به د حشر دمیدان د سیل خوند اخلي بیا به حقیقت معلوم سي چې دوی څوک وه او مونږ ددوی سره څه سلوک کړی دئ.

۸-د صحابهؓ د لمانځه په وخت کښې دستي دوکانونه بندول

حضرت عبد الله بن عمرؓ په بازار کې تشریف درلودئ چې د لمانځه د جماعت وخت سو وې لیدل چې فوراً ټولو خپل دوکانونه بند کړل او مسجد ته ننوتل عبد الله بن عمرؓ فرمایي: چې ددې خلګو په اړه دا آیات نازل سوی دئ:

•• ◆❐ ⋖□♦❷🕓□♈🖉 ⇗☠🖉&❸🖉♈▫🖬➔✍ •• ⋖✌🕭🖂Ⅱ🖉❻
🖃★🖉✍✂🇬🇧❷↘🖃🖉❶ Ⅱ♦↖◥◥↘⓿♦🖃 ([71])

د پورتني آیات پوره ترجمه داسي ده: په دغه مسجدونو کې داسي خلګ ستې چې د الله ﷻ د ذکره څخه یعني د لمانځه، روژې او زکوة څخه یې رانیول او خرڅول نه مشغول کوي دوی دداسي ورځي دنیولو څخه ویریږي چې ډېر زړونه او سترګي به اوړي. ([72])

([71]) سورة نور الاية (۱۸)
([72]) بیان القرآن

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضرت عبدالله بن عباس﵁ فرمايي: چې دغه خلګ به په خپل کارو بار مشغول وه کله چې به يې اذان واورېدئ نو دستي به يې کار اوبار پرېښودئ او مسجد و ته به ولاړه. نوموړي يو ځای وايي چې قسم په الله ﷻ دا خلګ تاجران و مګر ددوی تجارت دوی د الله ﷻ د عبات څخه نه مشغولول. حضرت عبدالله بن مسعود ﵁ يوه ورځ په بازار کې تشريف درلودئ چې اذان وسوده مبارک ولیدل چې خلګو خپل سامانونه پرېښودل اومسجد ته ولاړل ابن مسعود ﵁ وفرمايل: داهـــم هغـــه خلـــګ دي چـــې پـــه اړه يـــې الله ﷻ فرمـــايي: ❻ ⌧ ⌧ ⌧

(c) ketabton.com: The Digital Library

د احد په غزا کې چې کوم کافران وژل سوي وه د خپلوانو يې د بدل هڅه پيـاوړې وه چې د خپلو قريبانو بدل واخلي. سلافه چې دوه زامن يې د احد په غزا کې وژل سوي وه پر ځان يې نذر منلی وو چې که د عاصم سر په لاس راغلی نو په کوپړه کې به يې شراب چيښـم عاصم ددې زامن وژلي وه او دې اعلان کړی و که هر چا ماته د عاصم سر راوړی زه به سل اوښان انعام ورکوم خالد بن سفيان ددغه کار لپاره يوه غولونکې تګلاره جوړه کړه او دده مبارک د سر راوړلو کوشش يې کاوه. خالد بن سفيان څو کسان د (عضل) او (قارة) و مدينې منورې ته ولېږل دغه کسانو هلته ځان مسلمانان ښکاره کړل د نبي ﷺ څخه يې د څوک کسانو غوښتنه وکړه چې ددوی سره ولاړ سي د تبليغ او وعظ لپاره. په دغه کسانو کې يې د عاصم ﷺ غوښتنه هم وکړه چې دده وعظ پر خلګو ښه لګيږي او د خلګو هم خوښ دئ. نبي ﷺ لس کسان ددوی سره ولېږل په يوه روايت کې راغلي دي چې شپږ کسان يې ددوی سره ولېږل چې په دوی کې عاصم ﷺ هم موجود وو. په لاره کښې بيوونکو خلګو ددوی سره دوعدې مخالفت وکړی او ددوی د مقابلې لپاره يې د ښمن ورته راوغوښتی چې دوه سوه کسان وه په دې کسانو کې سل کسان غشي ويشتونکي وه. په ځينو روايتو کې راغلي دي چې دغه کسان رسول الله ﷺ د مکې د حال د معلومولو لپاره لېږلي وه چې پر لاري يې د (بنو لحيان) ددوو سو کسانو سره مقابله سوه دغه کوچنۍ ډله چې د لسو يا شپږو کسانو څخه جوړه وه کله چې يې د احالاتو ليدئ نو يو غره ته چې (فدفد) نومېدئ و ختل کافرانو ورته وويل: چې مونږ خپله مخکه ستاسو په وينو رنګول نه غواړو بلکې يواځې مونږ د مکې د خلګو څخه ستاسو په بدله کې يو څه پيسې او مال غواړو تاسو مونږ ته راسي مونږ تاسو نه وژنو مسلمانانو ورته وويل: مونږ د کافرانو تر لاس لاندې راتلل نه غواړو نو دستي يې د ترکش څخه غشي راوايستل مقابله يې شروع کړه. حضرت عاصم ﷺ په جذبه خپلو ملګرو ته وويل: ستاسو سره دوکه وسوه خو د ويري خبره نه ده شهادت غنيمت وګڼئ ستاسو محبوب ستاسو سره دئ د جنت حوري ستاسو انتظار کوي دد ې خبري په کولو سره يې په پوره

(c) ketabton.com: The Digital Library

توان جګړه پیل کړه کله چې نېزه ماته سوه بیا یې په توره جګړه پیل کړل خو د کافرانو ډله ډېره وه آخر شهید سو او دعا یې وکړه چې اې الله ﷻ! خپل رسول ﷺ ته زموږ د قصې خبر ورکړه دا دعا یې قبوله سوه الله ﷻ په دغه وخت کې رسول الله ﷺ ته خبر ورکړئ. عاصم ﷺ خبر و چې سلافه نذر منلی دئ چې زما په کوپړه کې به شراب چیښي نو دعا یې وکړه چې اې الله ﷻ! زما سر ستا په لاره کې پرې کیږي نو زما د سر حفاظت وکړه. الله ﷻ یې دعا قبوله کړه کافرانو چې کله دده د سر د پرې کولو اراده وکړه نو الله ﷻ د شاتو مچمچې را ولېږلې او په یوه روایت کې راغلي دي چې د غالبوزو یوه ډله الله ﷻ را ولېږل د عاصم ﷺ پر بدن باندې د څلورو طرفونو څخه راوګرځېدلې. کافران ونه توانیدل چې دده مبارک سر پرې کړي بیا دوی فکر وکړی چې د شپې به دا کار وکړو د شپې بیا د باران یوه څپه راغله دده مبارک جسد یې یووړی دوی ته په لاس نه ورغلی. په دغه ډول درې یا اوه کسان شهیدان سول درې کسان پاته سوه چې یو حضرت خبیب ﷺ وو دوهم زید بن طارق ﷺ وو او دریم عبد الله بن د ثنة ﷺ پاته سو د دوی سره کافرانو وعده وکړه چې تاسو راکښته سئ موږ ستاسو سره دوعدې مخالفت نه کوو دوی مبارکان راکښته سوه کافرانو دلیندیو تسمې خلاصې کړې د دوی موټې یې ټینګې وترلې عبد الله بن طارق ﷺ وویل چې دا لومړی دوعدې مخالفت دئ زه هیڅکله ستاسو سره نه ځم دهغو شهیدانو پرلاره تلل زما هم خوښ دي کافرانو چې دی هر څومره پورې واهه دی مبارک دځایه څخه نه وښورېدئ آخر یې شهید کړی یوازې دوه مبارک اصحابان پاته سوه خبیب ﷺ و اوبل زید بن دثنة ﷺ و ، زید بن دثنة ﷺ صفوان بن امیه دینځو سو اوښانو په بدله کې واخیستی چې دخپل پلار امیه په بدل کې یې ووژني حضرت خبیب ﷺ جحیر بن ابي اهاب دسلو اوښانو په بدله کې واخیستیچې دخپل پلار اهاب په بدله کې یې ووژني ، دبخاري شریف په یوه روایت کې راغلي دي چې خبیب ﷺ دحارث بن عامر اولادو رانیوی ځکه ده حارث دبدر په غزاکې وژلي و ، صفوان خپل بندي یعني زید بن دثنة ﷺ ژر دیوه غلام په لاس ورکړی د حرم دباندې یې د وژلو له پاره بوتی دده مبارک دشهادت

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر وخت زیات خلګ یو ځای سوي وه چې ابو سفیان هم راغلی و ده د شهات پر وخت یې ده ځخه پوښتنه وکړه چې ستا دي په الله ﷻ قسم وي ریښتیا وو ایه که ستا پر ځای محمد ﷺ قتل سي ته خلاص سي خوشحاله یې؟ حضرت زید ﷺ وفرمایل: چې زما دي په الله ﷻ باندي قسم وي چې د محمد ﷺ قتل خو لا څه کوي که په هغه یو ځوز جګ یې او زه په کور کي ارام کښېنم لا یې هم نه خوښوم. قریشو چې د اجواب واورېدی حیران پاته سوه ، ابوسفیان وویل: د محمد ﷺ د ملګرو چې څومره محبت دده سره ما ولیدئ مثال مي هیڅ چیري نه و لیدلی ددې ځخه ورسته زید ﷺ شهید کړل سو. حضرت خبیب ﷺ تر څه وخته پوري بندي و د جحیرمینځه چې بیا وروسته مسلمانه سوه وایي: خبیب ﷺ چې کله زمونږ سره په بند کي و مونږ ولیدل چې د خبیب ﷺ په لاس کي یوه ورځ د سړی د سر په اندازه یوه لویه غونچه د انګورو وه او خوړله یې. په مکه کي دغه وخت انګور بیخي نه وه. نومونږ پې مینځه زیاتوي چې کله دده دمرګ وخت رانژدې سو نو د نظافت لپاره یې یوه چاړه وغوښتل کله چې یې چاړه ورکړه نابېره یو ماشوم و خبیب ﷺ ته ورغلی خلګو چې ولیدل چې خبیب ﷺ چاړه په لاس کي او ماشوم ورته ولاړ دئ خلګ وو ېرېدل چې خبیب ﷺ د غه ماشوم مړ نکړي. خبیب ﷺ دوی ته وویل: ایا ستاسو فکر دئ چې زه به دا ماشوم ووژنم؟ هیڅکله به داسي و نکړم. ددې ځخه وروسته کافرانو خبیب ﷺ د حرم ځخه وایستی او په رسۍ یې وځړاوه په دغه وخت کي کافرانو پوښتنه ځني وکړه: که دي په زړه کي څه ارمان وي نو ووایه ده مبارک په جواب کي ورته وویل ماته دومره وخت راکړئ چې دوه رکعته لمونځ وکړم ددنیا ځخه د تلو وخت دئ او د الله ﷻ سره ملاقات نژدې دئ کافرانو د ه ته وخت ورکړی ده مبارک دوه رکعته نفل په ډېره ارامتیا سره وکړه او بیا یې وفرمایل: که چیري زما دا فکر نه وای چې ستاسو به دا خیال وي چې زه د مرګ د ویري له وجهي وخت تېروم نو دوه رکعته به مي نور هم کړي وای ددې ځخه وروسته یې په رسۍ و ځړاوی او دعا یې وکړه چې اې الله ﷻ ! داسي څوک به وي چې ستا تر رسول ﷺ پوري به زما وروستی سلام ورسوي. نبي ﷺ ته دوحیو په واسطه دغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

سلام ورسول سو. نبي ﷺ وفرمایل: وعلیکم السلام یا خبیب او ملګرو ته یې خبر ورکړی چې خبیب قریشو قتل کړی دئ.

حضرت خبیب ﷺ چې کله په رسۍ باندې و ځړول سو نو څلور کافرانو د څلورو طرفونو څخه پرده باندې دنېزو حمله وکړه او بدن یې ور غلبېل کړی په دغه وخت کې یو چا قسم ورکړی بیا یې پوښتنه ځنې وکړه چې ته دا خوښوې چې تا پرېږدو او محمد ﷺ قتل کړو؟ ده مبارک په جواب کې ورته وویل والله العظیم زما داهم نه ده خوښه چې زما د ځان په بدله کې دي په محمد ﷺ یو ځوز ننوزي.(74)

فایده: که څه هم ددې قصو هر لفظ د عبرت دئ خو په دې قصه کې دوه شیان په ځانګړي ډول د درنښت او عبرت قابل دي: لومړي دا چې ددې مبارکو اصحابانو محبت او عشق دومره زیات و چې د نبي ﷺ د یوه لږ تکلیف په لیدلو کې هم خپل ځانونه قربانول. که څه هم ددغه کافرانو ورسول الله ﷺ ته لاس نه رسېدئ خو خبیب ﷺ یواځې په خوله هم نه غوښتل چې دا خبره پر ځان ومني چې ګویا دده په بدله کې دي محمد ﷺ ووژل سي. کافرانو تر خپله وسه پورې کوشش کاوه چې هر ډول تکلیف نبي ﷺ ته ورسوي که څه هم محض په خوله وي پدې یې هم زړه سړېدئ. دوهم شی د صحابه کرامو ﷺ د لمانځه د درنښت او د لمانځه سره محبت و په دغسې وخت کې خلګ خپل اولادونه، ښځه، قریبان یادوي او د هغوی شکلونه لیدل غواړي پیغام او سلام ورته وایي خو د مبارکو اصحابانو ﷺ سلام دنورو پر ځای و نبي ﷺ ته و او اخري ارمان یې دوه رکعته لمونځ و.

۱۰- د نبي ﷺ سره د جنت د ملګرتیا لپاره د لمانځه مرسته

(74) فتح الاسلام

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضرت ربیعه ﷺ فرمایي چي ما د نبي ﷺ په خدمت کي شپه تېرول او د تهجید په وخت کي به مي ورته داوداسه اوبه او نور د ضرورت وړ شیان لکه مسئله، مسواک او داسي نور ورته اینبودل یوه ورځ نبي ﷺ زما د خدمت څخه ډېر خوشحاله سو اوراته وې ویل: وغواړه څه شي غواړې؟ ماورته وویل اې د الله ﷻ رسوله !په جنت کي ستا ملګرتیا غواړم نبي ﷺ راته وویل نور څه غواړې؟ ما ورته وویل بس دغه یو شی مي بس دئ نبي ﷺ راته وویل د سجدو په ډېر والي سره زما مرسته کوه.(75)

فایده: په پورتنۍ خبره کښې د دې خبرې خبرداری دئ چې یواځې په دعا سره بې فکره کښېناستل نه دي په کار بلکې د عمل اړتیا هم سته او په عباداتو کي تر ټولو بهتره عبادت لمونځ دئ ځومره چې د لمانځه ډېروالی وسي سجدې زیاتي کیږي. کوم خلګ چې په دې هیله ناست دي چې پلانکی پیر یا پلانکی بزرګ ماته دعاوي وکړي دا محض دځان تېرایستل دي ځکه الله ﷻ دا دنیا په اسبابو سره چلولې ده که څه هم بې له اسبابو هم پر هر شی باندي قدرت لري او د قدرت د ښکاره کولو لپاره کله داسي هم کوي چې بې له اسبابو یو کار ترسره کړي خو عام عادت یې دادئ چې د دنیا کارونه د اسبابو سره تړي. د حیرانتیا خبره داده چې مورږ د دنیا په کارونو کي پر تقدیر او یوازي د دعا په هیله نه کښینو بلکي (۵۰) ډوله کوششونه کوو چې څرنګه پیسې پیدا کړو او څنګه بې ډیري کړو مګر د دین په کارونو کي تقدیر او د عا رامنځته کوو په دې کي هیڅ شک نسته چې د سپېڅلو انسانو دعا ډېره ضروري ده خو نبي ﷺ دا ارشاد هم فرمایلی دئ چې د سجدو په ډېروالي سره زما مرسته وکړئ.

(75) ابو داود

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپږم باب

ایثار، همدردي او د الله ﷻ په لاره کښې مال خرڅول

ایثار و دې ته وایي چې د خپلو اړتیاوو مخکې د نورو اړتیاوې پوره کړې د اصحابو کرامو ﷺ هر عادت هم داسې و چې د خپلې اړتیا ترپوره کولو مخکې یې دبل ورور مسلمان اړتیا پوره کول. دا صحابو کرامو د ټولو عادتونو سره برابر والي خو څه کوي که د دوی مبارکانو دعادتونو څخه یوه برخه د یو چا نصیب سي لویه نیکبختي ده. ځینې داسې عادتونه په دوی مبارکانو کې خاص وه که یې څوک په ځان کې راولي نو د دوی مبارکانو دعادتونو یوه برخه به یې په ځان کې راوستلې وي چې د دغه عادتونو څخه یو هم ایثار دئ الله ﷻ په قرآن شریف کې د دې ایثار ستاینه کړې ده او فرمایي:

❐◆③↖♦⬀⚐⓬⬁♍❐↖❀ ↖♦■❼✂ ❐📖☼⊞→○❀⬁&❀⬁❐♦❑⬁ ❀⬁&❀⬁♦♌🕭☒🕭 (76)🗐≺❐❁🕒❀⌘	ژباړه: دوي د نورو اړتیاوې تر خپلو اړتیاوو مخکې پوره کوي که څه هم دوي وږي وي.

۱- د صحابي د میلمه له خاطره ډوبه مړه کول

(76) سورة حشر الآیة (۹)

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو صحابي د نبي ﷺ و حضور ته ورغلی او دخپلي لوړې او سترې ژوند حال يې ورته بيان کړی. نبي ﷺ خپلو کورونو ته خلګ ولېږل تر څو دده لپاره يو شی پيدا کړي ، خو هيڅ شی پيدا نسو بيا نبي ﷺ و اصحابو ته وويل: يو څوک سته چې ددغه صحابي ميلمستيا وکړي؟ يو انصاري صحابي وويل: اې د الله ﷻ رسوله ! زه به يې مېلمه کړم، نو دغه صحابي يې خپل کورته بوتی او خپلي بي بي ته يې وويل: دا دنبي ﷺ ميلمه دئ، هر څومره عزت چې يې کولای سې، کمی مه پکښې کوه، او هيڅ شی مه پوټه وه ، بي بي ورته وويل: په الله ﷻ دي مي قسم وي چې د ماشومانو لپاره مي يو شی اينبي دئ نور هيڅ په کور کي نسته. صحابي ورته وويل: ماشومانو ته تسلي ورکړه او بيده يې کړه کله چې دوی بيده سوه نو ته ډوډۍ راواخله بياته دځراغ دسمولو په بهانه ولاړه سه او څراغ مړ کړه مورږ به داغسي ورته کښېنو صحابي به ډوډۍ وخوري بي بي هم داسي وکړه. صحابي، بي بي او ماشومانو په نهاره شپه تېره کړه او هغه ميلمه صحابي يې مورږ کړئ ، الله ﷻ دا آيات نازل کړی:

ژباړه: دوي د نورو اړتياوي تر خپلو اړتياوو مخکي پوره کوي که څه هم دوي وږي وي.

فايده: په دې ډول اصحابو کرامو ته ګڼ شمېر واقعات پېښ سوي دي چې يوه بله واقعه يې هم په لاندي ډوله ده:

(77) سورة حشر الآية (٩)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲- د روژاتي لپاره څراغ مړ کول

یو صحابي ﷺ په پرله پسې ډول روژې نیولې او د روژه مات لپاره یې هیڅ نه درلوده یو انصاري صحابي حضرت زید بن ثابت ﷺ ته معلومه سوه چې دغه صحابي په پرلپسې ډول روژې نیسي او د روژمات لپاره شی نه لري نو خپلې بي بي ته یې وویل چې زه نن شپه یو میلمه راولم چې خوراک شروع سي نو ته د څراغ د سمولو په بهانه څراغ مړکړه تر هغه وخته پورې چې میلمه مړیږي او خپله خوراک مه کوه بي بي یې هم داسي وکړه ټول پر سترخان باندې د میلمه سره ناست وه ګویا ډوډۍ خوري په حقیقت کې دوی ډوډۍ نه خوړل صبا چې کله زید بن ثابت ﷺ د رسول الله ﷺ و حضور ته ورغلی رسول الله ﷺ ورته وویل: تاسو تېره شپه د میلمه سره ډېر ښه سلوک وکړی د الله ﷻ ډېر خوښ راغلی.(78)

۳- د یو صحابي په زکوة کښې اوښ ورکول

حضرت ابي بن کعب ﷺ فرمایي: زه یو ځلي نبي ﷺ د زکوة راټولولو لپاره ولېږلم زه یو صحابي ته ورغلم د مال حالات چې مې معلوم کړی نو د اوښ یو بچی پر لازم کېده ماغوښتنه ځني وکړه ده مبارک په جواب کښې راته وویل چې یو کلن جونګی خو نه د شېدو کار کوي او نه د سپر تیا کار کوي بیا ولاړی یو ګران قیمته اوښه یې راوستل او راته وې ویل چې دا اوښه بوزه

(78) منشور

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماورته وویل چې دا نسم بهولای ځکه چې ماته دښه مال اخیستولو حکم ندی سوی که چیرې دا اوښه ورکول غواړې نو نبي ﷺ په سفر کښې دئ اونن په پلانکی ځای کښې تشریف لري نو ته پخپله ورسه او دده په خدمت کښې یې وړاندې کړه که چیرې رسول ﷺ قبوله کړه زه هیڅ انکار نه کوم او که یې قبوله نکړه زه مغفرت غواړم هغه صحابي دغه اوښه زما سره یو ځای روانه کړه او دنبي ﷺ حضور ته ورغلو او ورته وې ویل اې د الله ﷻ رسوله ◄ ! ستاسو قاصد زما د زکوة اخیستلو لپاره راغلی و په الله ﷻ دي مي قسم وي چې ماته به تر ننه پورې داسې نیکمرغي نوای چې د الله ﷻ رسول ﷺ زما په مال کښې مداخله کړې وای نو ما خپل ټول مال قاصد ته وړاندې کړی قاصد راته وویل چې ستا په مال کښې یو کلن اوښ زکوة واجب دئ یا رسول الله ﷺ !یو کلن اوښ خونه د شبدو کار کوي او نه د سپرتیا کار کوي نو له همدې امله مي ستاسو قاصد ته یو ښه ځوانه اوښه ورکړه خو ستاسو قاصد قبوله نه کړه نو ماخپله راوستل او ستاسو حضور ته حاضر سوم نبي ﷺ ورته وویل ستاسو زکوة هم هغه یو کلن اوښ دئ او پر تاسو هم هغه اندازه واجب دئ که چیرې ته د خپل لوري څخه زیات اوښه مال ورکوې نو قبول دي یې کړي الله ﷻ دي یې وتاته بدله درکړي صحابي ﷺ وویل داده اوښه حاضره ده ، نبي ﷺ اوښه قبوله کړه او د برکت دُعایې ورته وکړه.

فایده: داد اصحابو کرامو ﷺ د زکوة د مال حال و نن ډېر د اسلام دعوه کونکي سته او درسول الله ◄ سره د محبت او مینې دعوه هم کوي د زکوة څخه زیات مال خو څه کوې بلکې هغه پوره اندازه ورکول هم ورته مرګ دئ نن دلوړې مرتبې خلګ چې زیات شتمن ورته ویل کیږي ددوی په وړاندې د زکوة بیان کول بیخي نسته او کوم کسان چې دمیانه مرتبې خلګ دي او خپل ځانونه دیندار ه هم ګڼي هغه هم زیار باسي چې کوم خیرن مال وخپلوانو ته ورکړي او یا کوم بل ځای مجبوره سي نو د زکوة نیت پکښې کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴- د حضرت ابوبکر ؓ او حضرت عمر ؓ په صدقه کښې مقابله

حضرت عمر ؓ فرمایي چې یوه ورځ نبي ﷺ د صدقې ورکولو امر وکړی نابیره پدغه وخت کښې زما سره یو څه مال موجود و ماوویل چې نن ورځ خو زما سره نابیره مال سته او زه هیڅ کله په صدقه ورکولو کښې تر حضرت ابوبکر صدیق ؓ زیات سوی نه یم نن به ترې زیات سم دا فکر چې مي وکړی او په خوشحالی سره کور ته ولاړم او هر څه چې په کور کښې وه نیم مي ټوله راوړل نبي ﷺ راته وویل د کور خلګو ته دي یو څه پرېښول ماورته وویل چې نیم مي ور پرېښودل حضرت ابوبکر صدیق ؓ چې په کور کښې څه درلودل هغه یې ټوله راوړل رسول الله ﷺ ورته وویل چې اې ابوبکر صدیق ! د کور خلګو ته دي یو شی پرېښودئ حضرت ابوبکر ؓ ورته وویل: چې د کور د خلګو لپاره مې الله ﷻ او ده د رسول ﷺ دنوم برکت او ددوی رضا او خوشحالي پرېښودل حضرت عمر ؓ فرمایي: ما وویل: زه هیڅ کله د حضرت ابوبکر صدیق ؓ په څېر نه سم مخته کیدلای.

فایده: په ښو صفتونو او نیکو کارونو کښې سیالي کول یعني یو تربل ځان مخکې کول مستحب دئ په قرآن کریم کښې و دې کارته هڅونه راغلې ده. (دا پېښه د تبوک په غزاء کښې راغلې ده) په دغه وخت کې نبي ﷺ د صدقې راټولو لپاره په ځانګړې ډول د اصحابو کرامو هڅونه کړې وه او اصحابو کرامو د خپل توان سره برابر بلکې تر همت او وس زیاتي مرستي کړې وې چې بیان یې په دوهمه باب اتمه قصه کښې په لنډ ډول تېرسوی دئ.

جَزَاهُمُ اللهُ عَنا وَعَن سَائِرَ المُسلِمِينَ اَحسَنَ الجَزَا

۵- د اصحابو کرامو ؓ دنورو په وجه د تندي څخه مړه کېدل

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضرت ابو جهم بن حذیفه ﷺ فرمایي چي د یرموک په غزاء کښي زه خپل دا کا د زوی په لټه کښي راووتلم چي زمونږ سره یې په جنګ کښي ګډون کړی و ، د اوبو یو لوښی اویو جام مي د ځان سره واخیستی فکر مي کاوه چي هغه به تږی وي نو اوبه به په و چیښم نابیره هغه په یو داسي ځای کښي پروت و چي ساه یې پر وتو وه ماپوښتنه ځني وکړه چي اوبه درته راوړم ؟ هغه په اشاره راته هو وکړه په دغه حالت کښي یو بل ملګري نژدې پروت وو آه یې وکړی زما داکار زوی چي د دغه صحابي ږغ واوربدئ ماته یې اشاره وکړه چي ده ته اوبه وروړه ماچي اوبه ور وړې هغه هشام بن ابي العاص ﷺ و زه ور ورسېدم ده ته نژدې یو دریم ملګری د مرګ په حالت کښي پروت و چي ساه یې پر وتو وه آه یې وکړی هشام ﷺ وماته اشاره وکړه چي ده ته اوبه وروړه زه چي ورغلم د هغه مبارک ساه ختلې وه کله چي زه بیرته هشام ﷺ ته ورغلم د هشام ﷺ ساه هم ختلې وه بیا ببرته د اکا زوی ته ورغلم د اکا زوی مي هم شهید سوی و.

[illegible] (79)

فایده: ددې ډول څخه زیات شمېر قصې په احادیثو کښي ذکر سوی دي دا څومره نهایي ایثار دئ یعني د بل اړتیا تر خپلې اړتیا مخکې پوره کول دي چي خپل داکا زوی یې مري ساه یې پر وتووي او تږي وي دی دي بل چاته اوبه ورکوي. په داسي حالت کښي د بل چا وطرف ته پاملرنه کول مشکل کار دئ دا لاځه کوي چه هغه تږي پرېږدي د دریم کس د اوبولو لپاره ځي د دغه مړه سوو انسانانو روحونه دي الله ﷻ پخپل فضل او مهرباني سره مشرف کړي چي د مرګ په وخت کښي چي هوښ او حواسو جواب ورکړی دئ بیا هم دنورو ملګرو مرسته کوي اود مرستي په حالت کښي مري.

(79) درایة

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲- د حضرت حمزة ﷺ کفن

دنبيﷺ اکاحضرت حمزه ﷺ داحد په غزا کښې شهيد سو اوکافرانوﺅ پربې رحمه کړنه ورسره کړې وه يعني پزه ، غوږونه اوداسي نوراندامونه يې ځني پرې کړي وه سينه يې ورځيرلې وه زړه يې ځني را ايستلي و آخيرداچې ډول ـ ډول ظلمونه يې پر کړي وه دجنګ دخلاصېدو سره سم نبيﷺ اونوراصحابانودشهيدانو دجسدونو لټون شروع کړی اودکفنونو انتظام يې کاوه په دغه وخت کې يې حضرت حمزهﷺ په دې بدحالت کښې وليدئ نوﺅ پربې زړه درد وکړی په يو پټويې پټ کړی په دغه وخت کې دحضرت حمزهﷺ سکه خورحضرت صفيه تشريف راوړی چې دخپل ورور حال ووينې نبيﷺ په دې فکرچې دده خوربه دداسي حالت دليدلوزغم ونلري ځکه داهم دښځې ذات ده نوددې زوی حضرت زبير ﷺ ته يې امر وکړی چې خپله موردي دحضرت حمزه ﷺ دليدلوڅخه منعه کړه زبيرﷺ مورته وويل چې رسول اللهﷺ دليدلوڅخه منعه کړې ده موريې ورته وويل چې ماراوربدلي دي چې زمادورور پزه ، غوږونه اوداسي نوراندامونه پرې کړل سوي دي نودا دالله ﷻ په لارکې کومه لويه خبره نه ده موږ په دې کار راضي يو دالله ﷻ څخه د ثواب هيله لرو او انشاءالله صبربه وکړم حضرت زبير ﷺ نبيﷺ ته ورغلی دمورخبرې يې ورته وکړې نبيﷺ چې دهغې جواب واوربدئ نودليدولواجازه يې ورکړه دا راغله خپل ورور يې وليدئ اناللهِ يې وويل او ددې لپاره يې استغفار اودعاوويل. په يوبل روايت کې راغلي دي چې د احد په غزاکې چې کوم ځای مړي پراته وه نويوه ښځه په چابکی سره راتله نبيﷺ وفرمايل چې وګورئ هغه ښځه منعه کړئ حضرت زبير ﷺ فرمايي: ماوپېژندل چې زمامورده زه په تلواردمنعه کولولپاره ورمخکې سوم خوهغه ډېره زوره وره وه زه يې په سوک ووهلم اورا ته يې وويل چې ليري سه ماورته وويل چې نبيﷺ منعه کړې ده نودا دستي ودربده ددې څخه وروسته يې دوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پټوان راو ایسته او وې وویل چې مادخپل ورور دکفن لپاره راوړي دي اوزه یې دوفات څخه خبره سوې یم په دغه پټووانو کښې کفن ورکړئ مورږ هغه پټووان راو اخیسته چې حضرت حمزه ﷺ ته کفن پکښې ورکړو په دغه وخت کې یوبل انصاري صحابي دده وځنګ ته پروت و چې کافرانوهم دحمزه ﷺ په څېرظلم ورسره کړی واوشهید کړی یې وو نوم یې حضرت سهیل ﷺ وو نومورږ ته پردې خبره شرم ودرېدئ چې حمزه ﷺ ته په دووجامو کښې کفن ورکوو او انصاري یوکفن هم نلري نوله همدې املهددواړولپاره یوه یوه جامه وټاکل سوه خویوه جامه (پټو) لوی و اوبل کوچنی و نومورږ هیسکه واچوله ددې لپاره چې هره جامه دهرچا په نامه راووتل هغه ته به یې ورکوو کله چې موهیسکه تر سره کړه لویه جامه د حضرت سهیل ﷺ په برخه سوه او لنډه جامه د حضرت حمزه ﷺ په برخه سوه چې ددې مبارک تر قد کوچنی وه پښې چې به مو ورپټې کړې سر به یې لوڅ سو او سر چې به مو ورپټ کړی پښې به یې لوڅې سوې نبي ﷺ و فرمایل چې سر ورپټ کړئ پر پښو یې پانې او داسې نور شیان وروا چوئ.([80])

د ابن سعد ﷺ په روایت کې راغلي دي چې حضرت صفیې ﷺ چې کله دوې جامې راخیستې وې او دخپل ورور د جسد په لټه کې وه چې وځنګ ته یې د ورور په څېر یو بل انصاري هم ولیدئ نو یو یو پټو یې دواړو ته کفن ورکړی د حضرت حمزه ﷺ پټو لوی وو. دا روایت مختصر دئ او دخمیس کتاب روایت تفصیلي دئ.

فایده: دا ددواړو جهانود پاچا د اکا کفن و هغه هم پدې ډول چې یوه ښځه د خپل ورور لپاره دوې جامې راوړي دوی دا هم نه خوښوي چې ده ته دي دواړي جامې ورکفن کړي او یو بل انصاري دي بې کفنه پاته سي نو بیا هغه دوې جامي یوه ـ یوه ددوی په منځ کې وېشي او لنډه جامه و هغه چاته رسیږي چې ددواړو جهانو د پاچا اکا دئ څوک چې دمسکینانوملاتړ کوي او د

([80]) خمیس

(c) ketabton.com: The Digital Library

عدل دعوه کوي که چیري په خپلو دعوو کي ریښتني وي نو ددې پاکو انسانو تابعداري دي وکړي ،چې یوازې په وینا سره نه بلکې په عمل سره یې هم وښودل ، موږ چې ددې پاکو هستو دتابعداری دعوه کوو دا زموږ لپاره دشرم خبره ده.

۷- د سیرلي سره ګرځېدل او بیا ببرته راتلل

حضرت ابن عمر فرمایي چې یو صحابي ته یو چا سېرلی په تحفه کښي ورکړی هغه فکر وکړی چې زما فلانکی ملګری تر ماډېري اړتیا وي لري د اولادو او بچیانو څښتن دئ او د هغه د کور خلګ ډېر محتاجه دي نو دستي یې دهغه ملګري وکورته وروليږی هغه بیا وبل ملګري ته ولیږی لنډه دا چې اوو کورونو ته ولیږل سو آخر ببرته د هغه صحابي وکور ته راغلی چې لومړي ورته تحفه سوی و([81]).

فایده: ددې ډول قصو څخه معلومیږي چې دوی هم ډېر اړوه خو هر یوه به د خپلي اړتیا تر پوره کولو مخکې دنورو اړتیاوي پوره کولې.

۸- حضرت عمر ﷺ ددایي توب لپاره د خپلي بي بي ببول

امیر المومنین حضرت عمر ﷺ چې دخپل خلافت په زمانه کښي یې ډېر واري د شپې د چوکیدارپه ډول د ښار ساتنه هم کول یوه ورځ په یوه ډګر باندي تېر سو چې دوړیو یوه خیمه یې ولیدل چې پخوا دلته نه وه ولاړه نو نژدې ورغلی کله چې ورنژدي سو نو یو ملګری هلته ناست

([81]) در منثور

(c) ketabton.com: The Digital Library

دئ او دخیمې څخه د ځګېروي اواز راځي حضرت عمر ﷺ سلام ورته ووایه او د هغه ملګري سره کښېناستی او پوښتنه یې ځني وکړه چې ته څوک یې؟ هغه سړي په جواب کي ورته وویل چې زه مسافر یم د ځنګله اوسېدونکی یم امیر المومنین ته خپلې اړتیاوي وړاندي کوم او د مرستې غوښتلو لپاره راغلی یم بیا ده مبارک پوښتنه ځني وکړه چې د خیمې څخه څنګه اواز راوزي؟ هغه سړي ورته وویل چې ځه سړیه خپل کار دي کوه نوري پوښتني مه کوه خوده مبارک ټینګار وکړی چې خامخا به وایي چې داد څه شي تکلیف دئ هغه سړي ورته وویل چې ښځه مي پر اولاد مریضه ده دردونه ورته پیدا سوي دي ده مبارک ورته وویل چې بله کومه ښځه نسته ؟ هغه سړي ورته وویل چې هیڅوک نسته دی مبارک ددې ځای څخه راروان سو کورته یې تشریف یووړی او خپلې بې بې حضرت ام الکلثوم ﷺ ته یې وویل چې د یو ډېر ثواب شی ستا لپاره راغلی دئ هغې پوښتنه وکړه چې څه شي دئ؟ ده مبارک ورته وویل چې د ځنګله دیو اوسېدونکي یوه ښوزله ښځه یواځي ده پر اولاد باندي مریضه ده ، بې بې وویل: چې دا څومره نیکمرغي ده زه تیاره یم که ستا اجازه وي زه به ورسم. ولي به دانه وه تیاره ځکه دا هم د حضرت فاطمې ﷺ لور وه حضرت عمر ﷺ ورته وویل کوم شیان چې د ولادت په وخت کي پکاریږي لکه تیل، ټوکران او داسي نور هغه هم درسره واخله او یو څه غوړي او دانې هم درسره واخله ام الکلثوم ﷺ دغه دضرورت شیان واخیسته او روانه سوه حضرت عمر ﷺ وروسته پسي تلی تر داسي وخته پورې چې بې بې خیمې ته ننوته او عمر ﷺ د خیمې دباندي دهغه صحرایي سړي سره کښېناستی اوریې بل کړی کټو یې باندي کړه یوڅه دانې یې وایشولې بیا یې غوړي وروا چول په دغه وخت کي هغه ښځه دزیږد څخه فارغه سوه دخیمې دننه بې بې ناره کړه چې یا امیر المؤمنین ! خپل دوست ته مبارکي ورکړه چې هلک پیدا سو هغه سړی چې د امیر المؤمنین لفظ واوربدئ نو ووېرېدئ امیرالمؤمنین وویل: د ویري خبره نه ده وروسته یې هغه کټو د خیمې سره کښېښوده او بې بې ته یې وویل: دغه کتغ هغې ښځي ته ورکړه چې وې خوري. بې بې هم ښځي ته خوراک ورکړی هغې

(c) ketabton.com: The Digital Library

وخوړی بیا یې کتو د باندې راوایسته امیرالمؤمنین و هغه سړی ته وویل: واخله دغه پاته شیان ته وخوره ټوله شپه دي په نهاره تېره کړې ده ددې څخه وروسته یې بي بي د خپل ځان سره بوته او سړي ته یې وویل: چې صبا راسه ستا لپاره به انتظام وسي.([82])

فایده: زمونږ د زمانې پاچا نه ، رئیس نه بلکې د یوه کوچنی حیثیت لرونکي شتمن سړی داسي سته چې د مسافر لپاره دي خپله بي بي د شپې ځنګله ته بوزي ؟او په خپله دي په نغري کي اور بلوي بیادي پخول کوي؟ شتمن سړی خو پرېږده یو دیندار ه سړي هم داسي کړي دي؟ یو څه فکر کول پکاردي د چا نوم چې مونږ اخلو د چاپه اړه چې مونږ د برکت هره خبره کوو ایا ددوی په شان مونږ هم یو څه کړي دي؟

۹- د حضرت ابو طلحة ﷺ باغ وقف کول

حضرت انس ﷺ فرمایي: د مدینې په انصارو کي ابو طلحة ﷺ تر ټولو زیات شتمن و او تر ټولو دلوی باغ څښتن و ده مبارک یو باغ وو چې (بیرحآء) نومېده ده ډېر خوښ و مسجد نبوي ته هم نژدې و او خوړې اوبه هم پکښې زیاتې وې نبي ﷺ به زیات وخت هغه باغ ته ورتلی او اوبه به یې چیښلې.

کله چې دا آیات نازل سو:

([82]) اشهر

(c) ketabton.com: The Digital Library

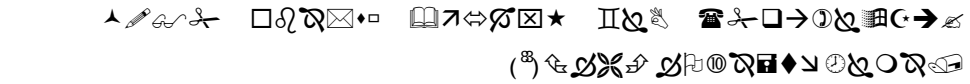

ژباړه: هیڅکله به تاسو دنېکۍ کاملي درجې ته نه ورسیږي تر څو هغه مال نفقه نه کړي چې تاسو ته ډېر خوښ وي.

ابو طلحة ﷺ چې دغه آیات واوربدئ درسول الله ﷺ و حضور ته ورغلی او ورته وې ویل: اې د الله ﷻ رسوله ﷺ! ماته تر ټولو زیات ییر حآء خوښ دئ او د الله ﷻ فرمان دئ چې تاسو به تر ټولو ښه مال د الله ﷻ په لاره کې خرڅوئ اوس زه خپل دغه باغ د الله ﷻ په لاره کې خرڅوم څنګه چې یې تاسو مناسبه بو لئ په هغه ډول یې خرڅ کړه نبي ﷺ ډېر خوشحاله سو او ورته وې ویل: زه دا مناسبه بولم چې د خپلو قریبانو په منځ کې یې ووېشې ابو طلحة ﷺ هغه باغ د خپلو قریبانو په منځ کې ووېشی ټوله یې د الله ﷻ په لاره کې مصرف کړی.([84])

فایده: مورږ ته تر ټولو خوښ مال یعني خپل ښه جاید اد کله په یو وعظ یا د قرآنکریم د یو آیات په لوستلو یا اوریدلو سره خیراتوو ؟ که د خیراتولو فکر هم راته پیدا سي نو دغه کار هغه وخت کوو چې مورږ د ژوند څخه ناامیده سوي یو یا د قریبانو څخه خوابدي سو ي یو د هغوی دمحرومه کولو په موخه د خیراتولو فکر راسره پیدا سي او کلونه په دې فکر کې یو چې یو داسي شی پیدا سي چې زما په ژوند کې په کار راسي وروسته چې هر څه کیږي پروانه کوي. که نوم ښودنه پکښې وي لکه دواده یا کوزدې مجلسونو جوړول نو دداسي کار لپاره چې د پیسو مصرف کیږي نو که په سود او قرض راته پیدا سي هم مخ نه ځني اړوو.

([83]) سورة آل عمران الایة (۹۲)

([84]) درمنشور

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰- د حضرت ابوذر غفاري ﷺ و خپل خادم ته خبرورکول

حضرت ابوذ غفاري ﷺ یو مشهور صحابي دئ چي د اسلام راوړلو قصه یې په لومړی باب پنځم شمېره کي تېره سوه نوموړی د لویو زاهدانو څخه و. ده مبارک خپله هم مال او شتمني نه سره جمعه کول او نه یې د اخوښېدل چي بل څوک یې جمعه کړي زیات وخت به د شتمنو خلګو سره په جنګ اخته و په همدې وجه د حضرت عثمان بن عفان ﷺ په حکم په زبدة نومي ځای کي اوسېده چي په ځنګله کي ډېر کمزوری ځای و د حضرت ابوذر ﷺ سره په ځنګله کي اوښان وه یو کمزوری څرونکي یې درلودئ ده مبارک به یې احوال پوښتی ، یوه ورځ د بنو سلیم قوم یو سړی ده مبارک ته راغلی او ورته وې ویل: اې ابوذره AA ! زه غواړم چي ستا خدمت وکړم او ستا د فیوضاتو څخه ځان برخمن کړم حضرت ابوذر ﷺ ورته وویل: زه هغه څوک خوښوم چي زما خبره مني که ته زما خبره مني نو په شوق او مینه سره اوسه که یې نه مني نو ستا اړتیا نسته سلیمي صاحب وایي چي ما ورته وویل: اې ابوذره AA ! کوم شی ستاسو پکار دئ چي په هغه کي زه ستاسو اطاعت وکړم ؟ ابوذر ﷺ وویل: زه چي کوم مال دالله ﷻ د رضا لپاره خرڅوم نو ترټولو ښه مال به ورکوې. دغه نوی خادم وایي: ما دده خبره قبوله کړه. خادم وایي: نابېره یوه ورځ ابوذر ﷺ ته چا وویل: چي پر اوبو باندي ځني خلګ اوسیږي چي زیات ضرورتمن دي خوراک ته اړ دي ده مبارک ماته وویل: چي یو اوښ راوله زه هم ولاړم ډېر ښه اوښ چي د سورلۍ لپاره زیات فرمانبردار و د وعدې مطابق مي د بیولو اراده وکړه بیا مي فکر وکړی چي غریبان خو یې غوښي خوري نو دا ښه طاقتور د سورلۍ اوښ ولي ورولم نو تر هغه مي یوه درجه کم اوښه وکته دده مبارک حضور ته مي وروستل داسي اوښه وه چي تر پاته ټولو اوښانو غوره وه یوازي تر هغه اوښ کمزوري وه چي ما ویلي وه چي دا ډېره ښه د سورلۍ اوښ دئ کیدلای سي دده اوملګرو د سورلۍ لپاره یوخت پکارسي ابوذر AA راته وویل: اې خادمه ! تا خیانت وکړی زه دستي پوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

سوم دستي ولاړم هغه ښه اوښ مي ابوذر ﷺ او نورو ملګرو ته راوستی چي اول مي پرې اينبسي و ابوذر ﷺ و ناستو کسانو ته وويل: په تاسو کي داسي کسان سته چي د الله ﷻ د رضا لپاره کارو کړي ؟ دوه کسان ولاړ سوه او وې ويل چي مورږ يې کوو. ابو ذر ﷺ ورته وويل: دا اوښ حلال کړئ توتې - توتې يې کړئ بيا هغه ټول کورونه وشمېرئ چي پراوبو باندي ودان دي د ابوذر ﷺ يعني زما کور هم يو ددوی څخه حساب کړئ او په ټولو کورونو باندي غوښي ووېشی زما کورته هم دومره اندازه غوښه ورکړئ لکه و هغه نورو کوروته چي يې ورکوئ دوی هم داسي وکړل غوښي يې تقسيم کړې خادم وايي: وروسته يې زه راوغوښتم او راته وې ويل: زما هغه وصيت د ښه مال خرڅول دي په قصده پرې اينبی و او که درڅخه هبر سوی و که در څخه هبر سوی وي نو معذوره يې. ماورته وويل: چي هبر سوی مي نه و ماهم لومړی هغه اوښ راروان کړی وروسته مي فکر وکړی چي دا اوښ تاسو ته زيات په کار راځي ابوذر ﷺ وويل: يو اځي ماته په کار راځي ما ورته وويل: هو ! يو اځي تاسو ته په کار راځي اوستاسو د ضرورت لپاره مي پرې اينبي و ده مبارک راته وويل: زه د خپل ضرورت وخت درښيم؟ زما ضرورت هغه ورځ ده چي زه يو اځي په قبر کي وغورځول سوم دغه ورځ زما دضرورت او احتياج ورځ ده په مال کښي دري برخه لرونکي سته لومړي برخه لرونکی تقدير دئ چي دمال په ښولو کي د هيڅا انتظار نه کوي ښه او بد دواړه بيايي ، دوهم برخه لرونکی ستا وارث دئ چي ستا دمړيني وروسته ستامال اخلي اودريم برخه لرونکی ته په خپله يې نو څومره چي دي په توان وي او کيدلای سي نو په درو برخه لرونکي کي عاجزه مه جوړېږه ځکه الله ﷻ فرمايي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

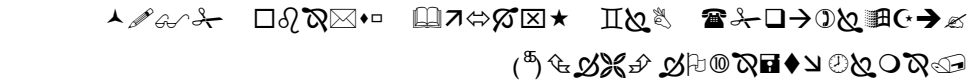

ژباړه: هیڅکله به تاسو دنېکۍ کاملي درجې ته نه ورسیږئ تر څو هغه مال نفقه نه کړئ چې تاسو ته ډېر خوښ وي.

نو له همدې امله د خپل ځان لپاره تر ټولو ښه مال مخکې ولېږه. هغه مال چې ستاتر ټولو خوښ وي تر څو ستا لپاره جمعه سي.

فایده: په درو برخه لرونکو کې تر ټولو دعاجزانه جوړېدو مطلب دادئ چې څومره دي په توان وي د آخرت په زخیره کې یو شی جمعه کړه داسي نه چې مقدر غالب سي او هغه مال ستا څخه ضائع سي یاته مړ سي مال دي د نورو په لاس کښېوزي بیا دي څوک پوښتنه نه کوي دکورنۍ غړي او ښځه به دي یو لږ وخت درپسي وژاړي بیا دي نه یادوي داسي ډېر خلګ سته چې په مړي پسي خیرات هم نه کوي.

په یوه حدیث شریف کې راغلي دي چې نبي ﷺ فرمایي: انسان تل دا وایي چې زما مال، زما مال، حال دادئ چې دده مال هغه دئ چې ده وخوړی او ختم یې کړی یایې واغوستی او زوړ یې کړی او یایې د الله ﷻ په لاره کې مصرف کړی د ځان لپاره یې خزانه کړی ددې نه پرته نور چې دی هر څه مال یو ځای کړی وي هغه د نورو لپاره یو ځای کړي دئ.

په یو حدیث شریف کې راغلي دي چې نبي ﷺ پوښتنه وکړه چې په تاسو کې څوک سته چې تر خپل مال یې د وارث مال خوښ وي؟ اصحابو وویل: یا رسول الله ﷺ! داسي څوک به نه وي چې د نورو مال یې تر خپل مال خوښ وي. (یعني داسي څوک نسته) نبي ﷺ وفرمایل: خپل مال یوازي هغه دئ چې سړی یې خپله وخوري او کوم مال چې پاته سو هغه د وارثانو مال دئ.[86]

([85]) سورة آل عمران الایة (۹۲)

([86]) مشکوة

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱- د حضرت جعفر ﷺ قصه

حضرت جعفر ﷺ د نبي ﷺ د اکا زوی و او د حضرت علي کرم الله وجهه سکه ورور و. لومړی خو ددوی کورنی په سخا، بهادري او شجاعت کي نوموتې کورنی وه مګر د حضرت جعفر ﷺ د مسکینانو سره خاصه رابطه او علاقه وه او زیاته ناسته یې ورسره کول کله چې د کافرانو څخه تنګ سو نو لومړی یې حبشې ته هجرت وکړی حبشې ته چې کافران پسې ورغلل نو ده خپله صفایي او پاکوالی نجاشي پاچا ته وړاندي کړی چې قصه یې د اول باب په لسم شمېره کي تېره سوه د حبشې څخه یې بیا ومدینې منورې ته هجرت وکړی او د موته په غزا کي شهید سو چې قصه به یې دراتلونکي باب په پای کي راسي دده مبارک دوفات سره رسول الله ﷺ دده کور ته تشریف یووړی تر څو دده دکورنی سره غم رازي وکړي او تسلي ورکړي دده زامن عبدالله، عوان او محمد یې راوغوښتل پر سرو یې لاس ورتېر کړی د برکت دعا یې ورته وکړه د حضرت جعفر ﷺ په ټول اولادو کي دده اثر (اغیزه) وه خو په عبد الله نومي زوی کي یې د سخاوت صفت زیات و له همدي امله ده ته د قطب السخاء لقب ورکول سوی دئ یعني د سخاء ستوری د اوو کالو په عمر یې د نبي ﷺ سره بیعت وکړی. یو چا عبد الله بن جعفر ﷺ و حضرت علي ﷺ ته د سپارښت لپاره بوتی دده په سپارښت د هغه سړی کار وسو نو هغه سړی دده لپاره څلو ښښت زره روپی د نذراني په ډول را واستولې ده مبارک ببرته وروا استولې او ورته وې ویل: مور خپله نیکي نه خرڅوو یو بل چا هم درې زره روپی د نذراني ورته راوړي ده په ناستو خلګو ووېشلې خپله یې نه کړي قبولي یو وخت یو تاجر بازار ته شکره راوړي وه په بازار کي هیڅ خرڅه نه سوه د هغه تاجر سره ډېر فکر او غم و عبد الله بن جعفر ﷺ خپلو کار کوونکو ته وویل: تاسو ددغه تاجر څخه شکره (بوره) رانیسئ او په خلګو یې مفته (وړیا) وویشئ. د شپې چې به ددوی

(c) ketabton.com: The Digital Library

قو م ته میلمه راغلی نو دده په کور کي به يې خوراک او چيښاک کاوه او هر ډول اړتياوي به يې ده پوره کولې.([87])

حضرت زبير ﷺ په يو جنګ کي ګډون کړی و يوه ورځ يې خپل زوي عبدالله راوغوښتي او وصيت يې ورته وکړی په وصيت کي يې ورته وويل: فکر کوم چي زه به نن شهيد سم ته زما پور ادا کړه او فلانکی اوفلانکی کار وکړه دا وصيتونه يې زوی ته وکړه په همدغه ورځ شهيد سو زوی چي يې د پور حساب وکړی نو پر ده باندي دوويشت لکه روپۍ باندي وي هغه هم په دې ډول وي چي خلګو ده ته په امانت مالونه اينبودل ځکه دی په امانت داری کي زيات مشهور وکله چي به خلګو مال ورته راوړی ده به ورته وويل چي زما سره خو ځای نسته ستا مال يې پر ما قرض دا خبره به يې ورته وکړه مال به يې ځني واخيستي دستي به يې صدقه کړی. دا يې هم وزوی ته ويلي وه که څه مشکل درته پيښ سو نو زما مولا ته وايه عبد الله وايي: چي زه په دې نه سوم پوه چي د مولا څخه يې مقصد څوک دئ نو ما پوښتنه ځني وکړه چي ستامولا څوک دئ؟ ده مبارک راته وويل: زما مولا الله ﷻ دئ آخر دا چي حضرت عبد الله ﷺ دده مبارک ټول قرضونه اداکړه، عبد الله بن زبير ﷺ فرمايي: کله چي ماته مشکل ديوه قرض په ادا کولو کي پيښ سو نو ما به وويل: يا د زبير مولا ! فلانی کار نه کيږي هغه کار به دستي وسو عبد الله بن زبير ﷺ فرمايي: يوه ورځ ما وعبد الله بن جعفر ﷺ ته وويل: چي زما دپلار لس لکهه روپۍ د قرضونو په سر ليک کي ستاسو پر ذمه دئ ده مبارک راته وويل کومه ورځ چي دي خوښه وي په هغه ورځ راسه چي پيسې درکړم عبدالله ﷺ وايي زه ددې خبري کولو وروسته پوه سوم چي ما غلطي کړې وه په حقيقت کي دده قرض زما د پلار پر ذمه و نو زه ببرته ورغلم و عبد الله بن جعفر ته مي وويل چي زه غلط سوی وم ستاسو زما پر پلار باندي قرض دئ ده مبارک راته وويل: ما ور وبخښلی

([87]) اصابه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دئ ماورته وویل: بخښه نه غواړم ده مبارک راته وویل: ښه دئ، هره ورځ چې درته اسانه وي په هغه ورځ یې راکړه ماورته وویل: ددې پیسو په بدله کې مځکه زما څخه واخله ماته د غنیمت په مال کښې ډېره مځکه راغلې ده ، ده مبارک راته وویل: ښه دئ، مایوه کمزوري مځکه چې اوبه او نور دارتیا شیان یې هم نه درلوده ور مې کړه ده دستي را څخه قبوله کړه غلام ته یې امر وکړی چې په دغه مځکه کې د لمانځه مسئله اواره کړه غلام په هغه مځکه کې د لمانځه مسئله اوراه کړه عبد الله بن جعفرﷺ پر هغه ځای دوه راکعته نفل وکړه او ډېره اوږده سجده یې وکړه د لمانځه څخه چې فارغه سو غلام ته یې وویل: داځای وکنده غلام چې هغه ځای وکندی دستي یوه چینه د اوبو راپورته سوه چې جوش یې واهه.(88)

فایده: داصحابو مبارکانو دغه کارونه وه چې ددې باب په قصو کې لیکل سوي دي یا په نورو قصو کې لیکل سوي دي دا ددوی لپاره څه لویه خبره نه وه بلکې دا ددوی عام عادتونه وه.

اوم باب

بهادري، زړه ورتوب او د مرګ ارزو

د مرګ د شوق لازمي نتیجه بهادري ده څوک چې تر خپل سر تیر سي نو بیا هر څه کولای سي وېره، فکر کول، د ځان د ساتني لاري چاري لټول ، مال او شتمني ټوله دژوند لپاره دي کله چې د مرګ شوق پیدا سي د مال محبت پاته کیږي د ډبمن وېره لمنځه ځي. ارمان چې ددې مبارکو انسانانو په برکت ماته هم دا دولت را نصیب سوی وای.

(88) اسد الغابة

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱- د حضرت ابن جحش او حضرت سعد دعا

حضرت عبد الله بن جحش ﷺ د احد په غزا کې و حضرت سعد بن ابي وقاص ﷺ ته وويل: اې سعد ! راسه چې په ګډه دعا وکړو په ما او تا کې دي هر یو دخپل ضرورت دعا وکړي هغه بل به امین وایي ځکه داسي دعا قبلېږي و ته زیاته نژدې ده دواړه مبارکان یو کونج ته ولاړل او هر یوه دعا وکړه لومړی حضرت سعد ﷺ پدې ډول دعا وکړه: اې الله ﷻ ! صبا وماته په جنګ کې یو لوی بهادر انسان په مقابله کې راولې چې پر ما زوروره حمله وکړي او زه هم زوروره حمله پرې وکړم بیا ماته فتحه (برې) رانصیب کړي او هغه ستا د رضا لپاره ووژنم او غنیمت یې ماته حاصل کړي. حضرت عبد الله بن جحش ﷺ آمین پرې وایه وروسته حضرت عبد الله بن جحش ﷺ پدې ډول دعا وکړه: اې الله ﷻ ! صبا وماته یو لوی بهادر په مقابله راولې چې پر ما سخته حمله وکړي او زه هم سخته حمله باندې وکړم او بیا ماستا په لاره کې شهید کړې بیا پزه او غوږونه راڅخه پرې کړي کله چې قیامت سي ته پوښتنه راڅخه وکړې چې اې عبد الله ! ستا غوږونه او پزه ولې پرې سوي دي ؟ زه درته ووایم چې یا الله ﷻ ! ستا او ستا د رسول ﷺ په لاره کې پرې سوي دي حضرت سعد ﷺ پرې آمین ووایه دوهمه ورځ جنګ شروع سو ددوی دعاوي په هغه ډول قبولي سوې لکه دوی چې کړي وې. ([88])

سعد ﷺ وایي: د عبد الله بن جحش ﷺ دعا زما تر دعا غوره وه ما داحد د غزا په میدان کې مانښام ولیدل چې د جحش ﷺ غوږونه او پزه په یو تار پیوډل سوي وه. هم دا ډول دده توره هم

([89]) خمیس

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماته سوې وه بیا رسولﷺ یو ښاخ ورکړی چې دده په لاس کې توره جوړه سوه تر ډېره وخته پورې هم داسې وه بیا په دوه سوه دیناره خرڅه سوه. (90) دینار دسرو زرو د یوې سیکې نوم دئ.

فایده: په دې قصه کې د یوې خوا لوی کمال بهادري او زړور توب دئ چې د یوه بهادر دښمن د مقابلې ارزوه ده دبلې خوا لوی کمال د خپل محبوب سره مینه او عشق دئ چې په لاره کې یې د ځان ټوک، ټوک کولو هیله ده په آخر کې چې پوښتنه ځنې وسې چې داولي ؟ دی ورته ووایي چې داستا لپاره.

رهیګا کوئی توتیغ ستم کي یادرګارون مین ❁ مری لاشی لاشو کي تکری دفن کرناکرسو مزارون مین

ژباړه: چیرې خو به دظلم دتورې څخه یوه ټوټه د نبي په ډول پاته سي زما د وجود ټوټې په سلو قبرونو کې ښخي کړئ.

۲- داحد په غزا کې د حضرت علي ﷺ بهادري

د احد په غزا کې مسلمانانو ته یو څه ماته وه چې لوی لامل یې د نبيﷺ د یوه امر نه پر ځای کول وه چې بیان یې د اول باب په دوهمه قصه کې سوی دئ په دغه وخت کې مسلمانان د څلورو طرفونو څخه د کافرانو په منځ کې راغلل په همدې وجه ډېر مسلمانان شهیدان سوه یو څه و تښتېده نبيﷺ هم د کافرانو د یوې ډلې په منځ کې راغلی کافرانو دا اوازه خپره کړې وه چې نبيﷺ شهید سو په دغه وجه هم ډېر مسلمانان و تښتېدل حضرت علي ﷺ فرمایي: کله چې کافرانو مسلمانان راګیر کړه او نبيﷺ زما د سترګو څخه پټ سو نو لومړی ما درسول اللهﷺ لټون

(90) اصابه

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ژوندو کي وکړی نه مي کړی پیدا بیا مي په شهیدانو کي ولټوی هلته مي هم نه کړی پیدا نوما په خپل زړه کي وویل چي دا خو شوني نه ده چي رسول الله ﷺ دي د جنګ دمیدان څخه تښتېدلي وي داسي معلومیږي چي الله ﷻ زموږ دعملونو له امله ناراضه سوی وي او خپل رسول ﷺ یې اسمانو ته پورته کړي وي نو د علاج لپاره بله لاره نسته بې له دې چي د کافرانو په ډله ورګډ سم ترڅو شهید سم ما خپله توره راواخیسته حمله مي وکړه ترڅو اندازې چي کافران دمنځ څخه و یوې خواته سوه زما پر رسول الله ﷺ باندې سترګې ولګېدې زه ډېر خوشحاله سوم او پوه سوم چي الله ﷻ دملائکو په واسطه دخپل محبوب حفاظت کړی دئ نو ولاړم د رسول الله ﷺ سره ودرېدم کافران ډلې ډلې راتلل پر رسول الله ﷺ یې حملې کولې نبي ﷺ و فرمایل: اې علي ! دا ډله منعه کړه زه هم د هغې ډلې مقابلې ته ورغلم یواځي مي د هغې ډلې مقابله وکړه او ځینې مي ځني مړه کړه بیا یوه بله ډله پر نبي ﷺ دحملې په نیت رامخکې سوه رسول الله ﷺ زما و طرفته اشاره وکړه زه بیا ددوی مقابلې ته ورمخکې سوم ددوی مقابله مي وکړه. ددې څخه وروسته جبرائیل ؑ راغلی دحضرت علي ؓ د بهادرۍ او مرستې ستاینه یې وکړه رسول الله ﷺ وفرمایل: اِنهُ مِني وَ اَنَا مِنهُ یعني زه دده څخه یم دی زما څخه دئ. نبي ﷺ پدغه خبره سره په خپل منځ کي پوره یوالي ته اشاره وکړه جبرائیل ؑ وویل: وَاَنَا مِنکُمَا یعني زه ستاسو ددواړو څخه یم.([91])

فایده: یواځي سړی چي د یوې ډلې سره مقابله کوي او بیا نبي ﷺ پیدا کوي ببرته د شهادت په نیت د کافرانو په ډله ورننووځي داکه د یوې خوا درسول الله ﷺ سره زیاته مینه او عشق څرګندوي خو د بلي خوا کامل او پوره دلاوري او زړورتوب دئ.

([91]) قرة العيون

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳- حضرت حنظلة ﷺ شهادت

حضرت حنظلة ﷺ په لومړي وخت کي د احد په غزا کي ګډون نه وکړی وایي: چي ده واده کړی و د شپې د بي بي سره یو ځای سوی و سهاریې د غسل تیاري کول د غسل لپاره ناست و سر یې مینځی چي نابېره د مسلمانانو د ماتي ږغ یې تر غوږو سو ددې او از زغم یې نه درلودی د ستي ولاړ سو توره یې واخیسته د جنګ میدان ته یې ځان ورساوه پر کافرانو یې حملې شروع کړې او برابر پر مخ روان و چي په دغه حالت کي شهید سو څرنګه چي شهید که جنوب نه وي نو ببله غسله په قبر کي ښخیږي نو اصحاب ﷺ خو دده په جنابت نه وه خبر نو دده سره یې هم داسي معامله وکړه خو نبي ﷺ ولیدئ چي ده مبارک ته ملائکي غسل ورکوي نبي ﷺ واصحابو کرامو ته دده د غسل بیان وکړی ابو سعید ساعدي ﷺ فرمایي: ماچي دنبي ﷺ فرمان واوربدئ نو زه ولاړم حنظلة مي وکاتی د حنظلة تر سر اوبه څڅېدې نبي ﷺ چي کله د احد د غزا څخه راغلی او څېړنه یې وکړل ورته معلومه سوه چي حنظلة د غسل پرته و غزا ته تللي و.([92])

فایده: داهم کامله بهادري ده ځکه بهادر سړي ته په خپله اراده کي ځنډ کول ګران کار دئ نوله همدې امله ده مبارک دومره انتظار هم نه سو کولای چي غسل وکړي.

۴- د حضرت عمرو بن جموح ﷺ دشهادت ارزو

حضرت عمر بن جموح ﷺ په پښه ګوډ وو څلور زامن یې درلوده زیات یې درسول الله ﷺ په خدمت کي حاضرول او په غزاو کي یې ګډون کاوه. د احد په غزا کي دده سره هم دافکر پیدا سو

([92]) ایضا

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې کاشکي زه هم په غزا کې ګډون وکړم خلګو ورته وویل: چې ته معذور یې د ګډوالي له امله ستا لپاره تلل ګران کار دئ ده مبارک ورته وویل: داخومره بده ده چې زما زامن جنت ته ولاړ سي او زه دي پاته سم بي بي یې هم د پیغور په ډول دده دتیارولو لپاره ورته وویل: زه وینم چې ته د جنګ څخه راتښتېدلی یې او ببرته راغلی یې عمروبن جموح ﷺ چې دا واورېدل وسله یې واخیستل د قبلې پر لوري روان سو او دادعا یې وویل: اللهُم لا تُرَدِني اِلي اَهلِي ژباړه: اې خدایه! مابېرته خپل کور ته مه راولې دستي راغلی د نبي ﷺ په خدمت کې حاضر سو د خپل حال بیان یې ورته ووایه چې دی خپل قوم د غزا څخه منعه کړی و او دځان شوق یې هم ورته ووایه اووې ویل: یار رسول الله ﷺ ! زه امید لرم چې په دې ګوډه پښه په جنت کې وګرځم رسول الله ﷺ ورته وویل: الله ﷻ ته معذوره کړې یې نو ستا په نه تلو کې څه تاوان دئ ده مبارک بیا دخپلې مینې اوشوق څرګندونه ورته وکړه نو رسول الله ﷺ اجازه ورکړه. ابو طلحة ﷺ وایي: ماعمروبن جموح ﷺ په جنګ کې ولیدئ چې سینه یې ایستلې وه نیغ روان و او دایې ویل: قسم په الله ﷻ زه د جنت شوقي یم دده یو ځوی هم په ده پسي روان و دواړه جنګېدل آخر دواړه شهیدان سوه دده بي بي دخپل مېړه او زوی جسدونه پر اوښ واچول ددفن کولو لپاره یې مدینې منورې ته راوړل خو اوښ کښېناستی هر څه چې یې په وکړه اوښ نه ولاړېدئ چې وي به واهه اوښ به ببرته د احد پر لوري مخ کړی بي بي یې ونبي ﷺ ته بیان وکړی نبي ﷺ ورته وویل: دا اوښ ته امر سوی دئ عمرو بن جموح ﷺ چې د کور څخه وتی څه خوبه یې نه وي ویلي دي ورته وویل: عمروبن جموح ﷺ چې د کور څخه وتی مخ یې وقبلې ته کړی دادعا یې وویل: اللهُم لا تُرَدِني اِلي اَهلِي. نبي ﷺ ورته وفرمایل: په همدغه وجه اوښ نه ځي.(93)

(93) قرة

(c) ketabton.com: The Digital Library

فایده: دداسې چانوم د جنت شوق دئ او هم د الله ﷻ او د هغه درسول الله ﷺ سره ریښتني محبت دئ ځکه اصحاب دیوه ځای څخه بل ځای ته ورسېدل خو دی مبارک دمرګ څخه وروسته په هغه ډول دئ. ډېر کوشش یې وکړی چې ددې ځای څخه یې یوسي خو اوښ نه تلی یا به کښېناستی او یا به بېرته د احد پر لوري روان سو.

۵- د حضرت مصعب بن عمیر ﷺ شهادت

حضرت مصعب بن عمیر ﷺ د اسلام دراوړلو څخه مخکې په ډېر ناز پالل کېده ددې پرو شتمنو هلکانو څخه و پلار به دده لپاره یوه جوړه کالي په دوسوه اخیسته بیا به یې په ده باندې اغوسته د نوي عمر ځوان و په ډېر ناز او نعمتو کښې لوی سوی و. د اسلام په پیل کې د کورنۍ د خلګو څخه په پټه مسلمان سو دی هم په دغه حالت کې اوسېده چې یو چاددده کورته خبر ورکړی چې مصعب ﷺ مسلمان سوی دئ کورنۍ چې یې خبره سوه دی یې بندي کړی او وې ترې څو ورځې تېرې سوې یو وخت یې موقع پیدا کړه وتښتېدئ کومو خلګو چې حبشې ته هجرت کاوه ده هم هجرت ورسره وکړی د هغه ځای څخه چې راغلی نو مدینې منورې ته یې هجرت وکړی د پرهیزګاری او مسکنت ژوند یې تېراوه ، په تنګ حالت کې یې ژوند تېرواه. یوه ورځ رسول الله ﷺ تېرېدئ مصعب ﷺ یوازي په یوه پټو کې و هغه هم داسې پټو و چې ځای پر ځای به شکېدلی و او ځای پرځای به د ټوکر یاد څرمني پنه ورکړل سوې وه نبي ﷺ دده داوسنی حالت او تېر حالت بیان وکړی سترګې مبارکې یې د اوښکو ډکې سوې.

داحد په غزاکې د مهاجرو مجاهدینو بیرغ ده مبارک نیولی و یو کافر دیوې خوا راغلی دی مبارک یې پر هغه لاس وواهه چې بیرغ یې په نیولی و ددې لپاره چې بیرغ ولوېږي او مسلمانانو ته خپله ماته ښه ښکاره معلومه سي ده مبارک دستي په بل لاس بیرغ ونیوی کافر پر

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا بل لاس په توره وواهه ده مبارک بیرغ په ځیګر کې ښخ کړی یعنې په منډوانو یې ونیوی مځکې ته یې نه پرېښودئ کافر دی مبارک په غشي وویشتی دی شهید سو بل صحابي راغلی بیرغ یې پورته کړی هر کله چې یې دی ښخوی نو دده سره یوازې یو پټو ورسره و چې سر به یې په پټ کړی پښې به یې ښکاره سوې چې پښې به یې ورپټې کړې سر به یې ښکاره سو رسول الله ﷺ امر وکړی چې د سر خوا یې ورپټه کړی پر پښو باندې یې پانې وروا چوی.(94)

فایده: داد هغه نازولي آخري ژوند دی چې په ناز ـ ناز سره لوی سوی و او یوه جوړه کالي یې په دوسوه درهمه اخیستل او اغوستل به یې نن دده مبارک یو کفن هم نه پیدا کیږي او دا یې مېرانه وه چې په خپل ژوند یې بیرغ و مځکې ته نه پرېښودئ لاسونه یې دواړه پرې سوه خو بیا یې هم بیرغ مځکې ته نه پرېښودئ. ډېر په ناز لوی سوي و خو د هغو خلګو ایمانونه دومره مضبوط سوي وه چې دایمان د مینې له وجې به یې د ځان سره هیڅ شی نه پرېښودئ پیسې، ارام او شوق به یې هیڅ و ځان ته نه پرېښودئ او خپل ځان یې دایمان په خواری کې لګاوی.

۲ـ د قادسیې په جنګ کې د حضرت سعد ﷺ خط

دعراق په جنګ کې د حضرت عمر ﷺ اراده وه چې په جنګ کې ګډون وکړي خو دخاصو او عامو ډلو سره یې په دې کار کې تر څو ورځو پورې مشوره کېدله چې د عمر ﷺ پاتېدل به ښه وي او که به په جنګ کې تلل ښه وي د عامو خلګو دا خوښه وه چې حضرت عمر ﷺ په جنګ کې ګډون وکړي او د خاصو خلګو دا خوښه وه چې عمر ﷺ ګډون نه پکښې وکړي او په مدینه کې پاته سي دلښکرو انتظام وکړي. د مشورې په خبرو کې د سعد بن ابي وقاص ﷺ نوم واخیستل سو ټولو

(94) قرة - اصابه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوښ کړی او وې ویل: که سعد ولاړسي نو بیا عمر ﷺ ته اړتیا نسته حضرت سعد ﷺ مشهور بهادر وو د عربو په زمریانو کې شمېرل کېدئ لنډه داچې سعد ﷺ و تاکل سو او ولېږل سو کله چې په قادسیه کې دحملې لپاره ورسېدئ نود کسرا پاچا دده دمقابلې لپاره رستم خان را واستوی چې مشهور پهلوان و پر رستم خان باندې وبرې غلبه کړې وه او پوره کوشش یې کاوه چې پاته سي پاچا ته یې وبره نه ښکاره کوله په ښکاره به یې دا ویل چې مادلې پریږده زه به دلته ستاسره په لښکر لېږلو ،صلاح او مشورو کولو کې ستاسره مرسته کوم خو پاچا چې نوم یې (یزدجرد) و ونه منل آخر د مجبورې څخه په جنګ کې شریک سو.(95)

حضرت سعد ﷺ چې کله روانېدئ حضرت عمر ﷺ ده ته وصیت وکړی چې دالفاظو لنډه ترجمه یې داده: اې سعده ! په دې خبره خطانه وزې چې ته درسول الله ﷺ ماما بلل کېدې او دهغه صحابې وې الله ﷻ بدي په بدي نه مینځي بلکې بدي په نیکي مینځي د الله ﷻ او د بندګانو تر منځ هیڅ خپلوي نسته بلکې الله ﷻ ته یوازې بندګي قبوله ده د الله ﷻ په نزد باعزته او بې عزته ټوله یو برابر دي ټول دالله ﷻ بندګان دي او الله ﷻ د ټولو رب دئ د الله ﷻ نعمتونه په بندګی سره لاسته راځي په هر کار کې و هغه شي ته ګوره چې د نبي ﷺ طریقه وه په هم هغه شي باندې عمل کوه زما دا نصیحت یاد ساته ته دیوه لوی کار لپاره لېږل سوې یې چې خلاصون یې یواځې د الله تعالې په تابع داري کې لګېدلای سي د خپل ځان او ملګرو سپېځلي عادتونه جوړوه د الله تعالې څخه وبره اختیار وه د الله ﷻ څخه وبره په دووخبرو کې یو ځای کېدای سي لومړي د الله ﷻ په اطاعت کښې ، دوهم دګناه څخه په ځان ساتلو کې ، د الله ﷻ اطاعت چې د چاپه برخه سي د دنیا څخه به یې کرکه کیږي او د آخرت سره به مینه لري.(96)

(95) اشهر
(96) اشهر

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې څخه وورسته حضرت سعد ﷺ په ډېره خوشحالی سره لښکر تیارکړی او د جنګ پر لوري روان سو دده د خوشحالي کیفیت دهغه خط څخه معلومیږي چې ده رستم ته لیږلی دئ ده مبارک په خپل خط کي لیکل دي: فَاِن مَعِيَ قَومٍ يُحِبونَ المَوتَ كَمَا يُحِبونَ الا عَاجِمَ الخَمرَ) ژباړه : بېشکه زما سره داسي قوم ملګری دی چې د مرګ سره داسي مینه لري لکه عجم چې یې د شرابو سره لري.[97])

فایده: د شرابو د مینه لرونکو څخه که پوښتنه وسي چې په شراب چینبلوکي څومره خوند دئ؟ (نو هغه ته خامخا معلومیږي چې تر ټولو خوږو خوند ور دئ) څوک چې د مرګ سره په دغه پیمانه مینه لري نو کامیابي ولي دداسي چاپلونه نه موچوي؟

۷- د حضرت وهب بن قابوس ﷺ شهادت د احد په غزاء کي

حضرت وهب بن قابوس ﷺ یو صحابي دي چې یو وخت مسلمان سو په صحراء کښي په یو کور کښي اوسېدئ بزې یې څرولې یو وخت یې د وراره سره بزې په یوه پړی وترلې او دمدینې منورې پر لوري روان سو کله چې مدینې منوري ته ورسېدئ پوه سو چې محمد ﷺ د احد غزاء ته تللی دئ بزې یې هلته پرېښودې د محمد ﷺ ملاقات ته ورغلی په دغه وخت کي د کافرانو یوه ډله راغله رسول الله ﷺ و فرمایل: څوک دغه ډله خواره واره کولای سي چې زما سره به په جنت کي ملګری وي حضرت وهب ﷺ په ډېر زور سره توره وچلول کافران یې ټوله خواره واره کړل دوهم او دریم ځل بیا داسي پېښه وسوه رسول الله ﷺ وده مبارک ته د جنت زیری ورکړی ده چې دا واوربدل توره یې واخیستل د کافرانو په یوه ګڼه ډله ورننوتی او شهید سو.

([97]) تفسیر عزیزي اول ټوک

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضرت سعد بن ابي وقاص ﷺ فرمايي: ما د وهب ﷺ په څېر بهادري او شجاعت د هيڅا ندی ليدلی دده د شهادت څخه وروسته ما رسول الله ﷺ وليدئ چې دده د سر لوري ته ولاړو او دايې ويل: الله ﷻ دي ستا څخه راضي سي زه ستا څخه راضي يم د دې څخه وروسته رسول الله ﷺ دی په خپلو مبارکو لاسونو سره ښخ کړی سره د دې چې په دغه غزاء کې رسول الله ﷺ هم ځني راضي سوي و حضرت عمر ﷺ فرمايي زما د هيڅا په نيکو کارونو غبته[98] نه وه سوې لکه د وهب په نيکو کارونو چې مي وسوه زما زړه غواړي چې د الله ﷻ څخه دده په څېر عمل نامه واخلم[99]

فايده: په ده باندې د حضرت عمر ﷺ غبته کېدل د يو خاص کار له امله و ، هغه داچې خپل ځان ته يې په ځان نه وه و يلي (يعني تر خپل سر تير و) که نه نو حضرت عمر ﷺ او د نورو صحابه کرامو ﷺ نيک کارونه تر دغه هم زيات وه.

۸- د بير معونه جنګ

---

(98) غبطه ودې ته وايي چې يوڅوک يوه ځانګړتيا ولري بل کس چې يې ووينې نو دافکر ورته پيدا سي چې کاشکې ماهم دغه ځانګړتيا درلودای . حسد دې ته ويل کيږي چې يوڅوک يوه ځانګړتيا ولري بل کس فکر وکړی چې کاشکې دغه ځانګړتيا ده نه درلودای بلکې ما درلودای غبطه روا ده اوحسد ناروا دی .ژباړن

(99) اصابه – قره

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بیر معونه یو مشهور جنګ دئ چې د اصحابانو او یاکسیزه لوی جماعت په پوره ډول پکښې شهید سوی دئ چې دوی ته قرآء (قاریان) ویل کیږي ځکه چې دوی ټوله د قرآنکریم حافظان وه زیات شمیر یې انصار وه پرته دیو څو کسانو څخه چې مهاجرین وو ددوی دنبي ﷺ سره ډېره مینه وه ځکه چې دوی د شپې زیاته برخه په ذکر او تلاوت تبرول او دورځې به یې د نبي ﷺ د بیبیانو دکورونو ، اړتیا وي لکه لرګي، اوبه او داسي نور پوره کولې. دغه سپېځلي ډله د نجد یو اوسیدونکي د بني عامر د قوم یو سړي چې نوم یې عامر بن مالک و او کنیه نوم یې ابوبراء و د خپل ځان سره یې تر خپل سیوري لاندې د تبلیغ او وعظ په نامه ببولې وه کله څه هم نبي ﷺ دوی ته ویلي وه چې زما سره داوبره ده چې اصحابو ؓ ته کوم تاوان ونه رسیږي خو دغه سړي ډېره تسلي ورکړې وه نبي ﷺ دغه اویا اصحاب ؓ ورسره کړه او یو خط یې د عامر بن طفیل په نامه چې دبني عامر رئیس و ولیکی په خط کښې د اسلام بلنه لیکل سوې وه. دوی مبارکان د مدینې منورې څخه رخصت سوه کله چې بیرته معونه ته ورسېده هلته تم سوه ددوی دوو ملګرو هر یو حضرت عمر بن امیة ؓ او حضرت منذر بن عمر ؓ دخپلو ملګرو ټولو اوښان دځرولو لپاره پر غاړه واخیستل او حضرت حرام ؓ ددوو ملګرو سره یو ځای وعامر بن طفیل ته ورغلل ددې لپاره چې د رسول الله ﷺ خط وروړي هلته چې نژدې سوه حضرت حرام ؓ و خپلو ملګرو ته وویل: تاسو دلې ودریږئ زه به ورسم کچیري یې زما سره دوکه وکړه نو تاسو ولاړ سئ ځکه ددرو تر مړه کېدو نو د یوه مرګ بهتر دئ. عامر بن طفیل د عامر بن مالک وراره و هغه عامر چې مسلمانان یې راوستلي وه عامر بن طفیل دمسلمانانو سره سخته دښمني درلوده حرام ؓ چې د رسول الله ﷺ خط ورکړی عامر بن طفیل مخکې تر دې چې خط ولولي حرام ؓ یې په نیزه داسي وواهه چې نیزه پوري ووري تر پې ووتل حرام ؓ وویل: (فُزتُ وَرَبِ الکعبَةِ) یعني د کعبې په رب قسم کوم چې زه کامیاب سوم ددې وینا څخه وروسته شهید سو عامر بن طفیل په دې هم بسنه ونه کړه چې قاصد وژل په هیڅ قوم کې روا کار نه دئ او نه یې دې ته کتل چې دغه حضرات زما اکا په خپله

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنا کي راوستلي دي بلکي خپل قوم يې راجمعه کړی ددې لپاره چې دا ټول اصحابان ووژني او يو هم ژوندی پرې نه ږدي خو دده قوم په دې وجه چې عامر بن مالک دغه اصحابان په خپله پناه کي راوستلي دي د اصحابانو ووژلو ته تيار نسوه خو عامر بن طفيل د شاوخوا څخه خلګ راجمعه کړه يوه لويه ډله يې تياره کړه پر مسلمانانو باندې يې حمله وکړه مسلمانانو هم مقابله وسره شروع کړه اخر مسلمانانو به ترکومه پورې ددوی سره مقابله کولای چې د څلور خواوو څخه کافرانو حمله پرې وکړې وه اودوی يې په منځ کي محاصره سوې وه ؟ دکعب بن زيد ﷺ پرته چې کافرانو مړ بللی وو نورټول اصحابان ﷺ شهيدان سوه. حضرت منذر ﷺ او حضرت عمر بن امية ﷺ چې اوښان يې څرول د اسمان وخواته يې وکتل وې ليدل چې مردار خواره مرغان الوتل دواړو وويل چې خامخا يو څه پېښه سوې ده نو ببرته د خپلو ملګرو و خواته راغلل کله چې راورسېدل وې ليدل چې ملګري يې ټوله شهيدان سوي دي او شاوخوا په توره سمبال سواره پرې راګرځي دوی دواړو چې دا حالت وليدی نو په خپلو منځو کي يې مشوره وکړه حضرت عمر بن امية ﷺ وويل: راځه چې ببرته ولاړ سو رسول الله ﷺ خبر کړو خو منذر ﷺ وويل رسول الله ﷺ خو به هغسي هم خبر سي زما زړه نه کيږي چې شهادت پربږدم او ددې ځای څخه ولاړ سم چې ملګري مې بيده پراته دي درځه چې د خپل ملګرو سره يو ځای سو نو دواړو و ميدان ته ورودانګل حضرت منذر ﷺ شهيد سو او حضرت امية ﷺ ونيول سو. څرنګه چې د عامرمورد يوه غلام ازادول په يو کار کي نذر ايښی و نو عامر په هغه وجه عمربن امية ﷺ ازاد کړی.(100)

په دغه مبارکو انسانانو کي د حضرت ابوبکر ﷺ غلام عامر بن فهيره هم و دده مبارک قاتل جبار بن سلمي وايي: ماچې کله عامر بن فهيره په نيزه وواهی ده وويل: (وَاللهُ فُزتُ) يعني په الله ﷻ مي دي قسم وي چې زه کامياب سوم ددې څخه وروسته ماوليدی چې دده جسد و

(100) اسلام

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسماني طرف ته پورته سو زه ډېر حیران سوم ددې څخه وروسته ما دخلګو څخه وپوښتل: چې دغه سړی ما په نیزه وواهی دستي مړ سو خو بیا هم دی وایي چې په الله ﷻ قسم چې زه کامیاب سوم ددې کامیابي نو په چشي کي ده؟ خلګو راته وویل: ددې کامیابي په جنت کي ده پدې وجه زه مسلمان سوم([101])

فایده: دا هغه خلګ دي چې اسلام په دوی فخر کوي نو پر ځای خبره ده چې وویل سي: بېشکه دوی د مرګ سره د عجمو تر مینې د شرابو زیاته مینه درلوده ولي به دوی ته مرګ خوښ نه و چې دوی په دنیا کي داسي کارونه کړي وه چې دالله ﷻ په نزد ددوی کامیابي یقیني وه نو دوی چې به مړه کېده کامیابه کیده.

۹- د حضرت عمیر ﷺ وینا چې خرما خوړل اوږد ژوند دئ

د بدر په غزا کې رسول الله ﷺ په یوه خیمه کې تشریف درلودئ چې اصحابانو ته یې اشاره وکړه یعني ورته وې ویل: ولاړ سئ داسي جنت ته ورمخکې سئ چې پلنوالی یې تر اسمانو او مځکو زیات دئ اودمتقیانو لپاره جوړ دئ یو صحابي حضرت عمیر بن الحمام ﷺ چې دا خبره واورېدل وې ویل: واه ، واه ، رسول الله ﷺ ورته وفرمایل: پر کومه خبره دي واه واه وویل ده مبارک ورته وویل: چې زه به هم غواړم چې د دغه خلګو څخه سم چې جنت ته ځي رسول الله ﷺ ورته وفرمایل: ته هم د دغه خلګو څخه یې بیا یې دخرما کڅونه راواخیستل او خرماوي یې خوړلې بیا یې وویل زه چې دغه خرماوي خورم چې زما په لاس کي دي داهم ډېر وخت دئ او

([101]) خمیس

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلاصوم یې نو زه دومره انتظار نه سم کولای خرما وي یې وغورځولې توره یې واخیستل د کافرانو په یوه ګډه ډله ور ننوتی تر هغه وخته پوري وجنګېدی تر څو شهید سو.([102])

فایده: په حقیقت کې هم دا خلګ د جنت وړ وو او په جنت یې ټینګ یقین و زموږ که یقین ټینګ سي نو ټولي خبري به سمي سي.

۱۰- د حضرت عمر ﷺ هجرت

د حضرت عمر ﷺ به څه بیان کوې هر سړی دده په بهادري خبر دئ او دده په مېړانه اقرار کوي د اسلام په شروع کي چې مسلمانان په کمزوري حالت کي وو نبي ﷺ په خپله د اسلام د قوت لپاره دده د مسلمانېدو دعا وکړه او درسول الله ﷺ هغه دعا قبوله سوه حضرت عبد الله بن مسعود ﷺ فرمایي: موږ د عمر ﷺ تر مسلمانېدو تر وخته پوري و کعبې ته نژدې په ښکاره لمونځ نه سوای کولای ، حضرت علي ﷺ فرمایي: په لومړی وخت کي به مسلمانانو په پټه هجرت کاوه یو ـ یو به تلی خو کله چې عمر ﷺ د هجرت اراده وکړه نو توره یې په غاړه کړه لبندی یې په لاس کي واخیسته او ډېر غشي یې هم د ځان سره واخیسته لومړی مسجد ته ولاړی په ښه ارامی سره یې طواف وکړی بیایې په ښه ارامی سره لمونځ وکړی وروسته د کافرانو مجلسو ته ورغلی او ورته وې ویل: د چاچې زړه غواړي چې موریې پر وژاړي ، ښځه یې کونډه سي او اولادونه یې یتیمان سي هغه دي د مکې دباندي راووزي او زما مقابله دي وکړي دا وینا یې جلا ـ جلا ډلو ته وکړه بیایې تشریف یووړی په هیچا کي دومره همت نه سو پیدا چې دده مقابلي ته ووروزي.([103])

([102]) طبقات ابن سعد

([103]) اسد الغابة

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱- د موته د غزا قصه

رسول الله ﷺ و مختلفو پاچهانو ته د اسلام د بلنې لیکونه واستول چې په هغو کې یې یو د حضرت حارث بن عمیر ازدي ﷺ په لاس د بصرا پاچا ته ولیږی حارث بن عمیر ﷺ چې کله و موته ته ورسېدئ د قیصر د حاکمانو څخه یو کس چې شرحبیل غساني نومېدئ دغه مبارک قاصد وواژی او حال دا چې دقاصد وژل د تولو قومونو په اصطلاح کې یو ناروا کار بلل کېدئ پر نبي ﷺ باندې دا خبره ګرانه پرېوتل نو دري زره کسیزه لښکر یې تیار کړی حضرت زید بن حارثة ﷺ یې ور امیر کړی بیایې ورته وفرمایل: که زید بن حارثه AA شهید سي نو بیا د ي جعفر بن ابي طالب ﷺ امیر سي که دی هم شهید سي نو بیا دي عبدالله بن رواحة ﷺ امیر سي که دی هم شهید سي بیانو د مسلمانانو چې هر څوک زړه غوښتی هغه دي امیر کړي یوه یهودي دا خبرې واورېدې او وې ویل: د اکسان به خامخا شهیدان کیږي ځکه د لومړنیو انبیاؤ ددغه ډول خبرو څخه مطلب هم داسي و رسول الله ﷺ یو سپین بیرغ جوړ کړي حضرت زید ﷺ ته یې ورکړی بیا رسول الله ﷺ اوددوی دیوې ډلې سره ددوی درخصتولو په اراده د ښار د باندې راووتی دښار دباندې چې مجاهدین رخصتېدل پاته خلګو دعا ورته کوله چې الله ﷻ دي تاسو کامیابه کړي او په خیر او سلامتیا سره مو رب تعالي ﷻ ببرته راوله او الله ﷻ دي تاسو د هر ډول بدۍ څخه و ساتي حضرت عبد الله رواحة AA ددوی په جواب کې دري بیتونه وویل چې مطلب یې داسي و: زه د خپل رب څخه دګناهونو بخښنه غواړم او یوه داسي توره وي چې په هغې سره زما د وینو داري روانې سي او یا په یوه داسي نیزه ووهل سم چې زما تر کولمو او اینې ووزي څیري یې کړي کله چې څوک زما و قبر ته تیریږي نو ووایي: الله ﷻ دي تالاربشود او کامیابه کړي ریشتیا هم ته لمر او کامیاب وي ددې څخه وروسته دوی مبارکان روان سوه شرحبیل ته هم ددوی د روانېدو

(c) ketabton.com: The Digital Library

خبر ورورسېدئ د شرحبیل سره سل زره فوج تیار سو دمقابلې لپاره ، کله چې دوی مخکې ولاړل نو ورته معلومه سوه چې دروم پاچا هرقل هم د سلو زرو فوجیانو سره مقابلې ته راروان دئ ددې خبر په اورېدو سره اصحابان فکر من سوه چې ددې دومره لوی طاقت مقابله شروع کړي او که رسول الله ﷺ ته خبرورکړي په دغه حال کې عبدالله بن رواحة ﷺ په لوړ اواز وویل: اې خلګو ! تاسو د کومې خبرې څخه وېرېږئ ؟ تاسو د کوم مقصد لپاره راوتلي یاست ؟ ستاسو مقصد شهید کېدل دي مورږ هیڅ کله د قوت او د سړو د ډېروالي په زور نه یو جنګېدلي بلکې مورږ یوازي د هغه دین په زور جنګېدلي یو چې د هغه دین په وجه الله ﷻ مورږ ته عزت راکړی دئ. مخ په وړاندې ځئ ددوو کامیابیو څخه به یوه خامخا لاسته راوړئ یا به بریالیتوب وي او یا به شهادت وي مسلمانانو چې دا خبره واورېده میړانه یې وکړه پر مخ روان سوه آن تر دې چې موته نومې ځای ته ورسېده او جنګ شروع سو حضرت زید ﷺ بیرغ په لاس کې واخیستې میدان د جنګ ته ورغلی زورور جنګ شروع سو د د شرحبیل ورور ووژل سو او ملګري یې و تښتېدل خپله شرحبیل هم و تښتېدئ په یوه کلا کې پټ سو و هرقل ته یې د مرستې لپاره سړی ولېږی هر قل دوسوه زره فوجیان راولېږل جنګ په زیات زور سره شروع کېدئ چې زید ﷺ شهید سو دستې حضرت جعفر ﷺ بیرغ په لاس کې واخیستې دخپل آس پښې یې په خپله پرې کړې چې بیرته تګ یې د زړه څخه ووزي یو څو اشعار یې وویل چې مطلب یې دادئ: اې خلګو ! جنت څومره ښه شی دئ او جنت ته نژدې کېدل څومره ښکلی دئ او د جنت اوبه څومره یخې دي. دروم پرخلګو عذاب راغلی ماته په کار ده چې هغه ووژنم ، دا شعرونه یې وویل د آس پښې یې پخپله پرې کړې چې ببرته تلل یې د زړه څخه ووزي توره یې واخیسته کافرانو راسته لاس ځنې پرې کړی بیا یې بیرغ په چپه لاس کې ونیوی کافرانو چپه لاس ځنې پرې کړی ده مبارک بیرغ په موټانو کې ټینګ کړی په خوله یې کلک ونیوی یو سړی د شا دخوا څخه ورغلی د شا دخوا یې دوې توټې کړی ، دی مبارک غوزار سو دستې شهید سو. عبد الله بن عمر ﷺ فرمایي: مورږ چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله شهیدان را ټولول دی چې مو راپورته کړی په بدن کې یې (۹۰) زخمونه وه. حضرت جعفر ؓ چې شهید سو خلګو عبد الله بن رواحة ؓ ته اواز وکړی ده په دغه وخت کې د جنګ په یو طرف کې د غوښې یو ټوټه خوړله ځکه ددرو ورځو څخه یې هیڅ شی نه و خوړلی ده چې اواز واورېدئ دستې راپورته سو او وې ویل: حضرت جعفر ؓ شهید سوی دئ ته په دنیا اخته یې دستې راغلی بیرغ یې راپورته کړی سخت جنګ یې شروع کړی ګوته یې زخمي سوه په وځړېده ده مبارک د اځړېدلې ګوته په پښه ونیول لاس یې راکش کړی ګوته یې پرې سوه لیرې یې و غورځوله په سخت جنګ او خفګان کې فکر من سو چې نه د مقابلې توان سته او نه همت سته لږ وخت ددې فکر تېرسوې و چې خپل زړه ته یې وویل: اې زړه ! اوس د څښې شوق او مینه درته پاته ده؟ چې ته یې له خطره وېرېږې د بې بې شوق غواړې؟ هغه په درې طلاقه طلاقه ده. د غلامانو شوق غواړې؟ هغه ټول ازاد دي د باغ او پیسو شوق غواړې؟ هغه ټوله د الله ﷻ په لاره کې صدقه دي ددې څخه وروسته یې یو څو اشعار وویل چې ترجمه یې داسې ده. اې زړګیه ! ته به ورکښته کېږې. په خوشحالي ورکښته کېږې که په خوابدی ورکښته کېږې ستا د ارام ژوند یوه زمانه تېره سوه. فکر وکړه ته د یو څاڅکي نطفې څخه پیدا یې کافران ګوره پر مسلمانانو په ډاډه زړه راروان دي تاته څه پښه سوه چې جنت نه خوښوې که شهید نه سې نو آخر خو هم مرې په دغه وخت کې د آس څخه راکښته سو د اکا زوی یې یوه ټوټه غوښې ورته ونیولې چې وې خوره ! ملا به دي سیده سې د څو ورځو څخه دي شی نه دی خوړلی ده د اکا دزوی څخه هغه ټوټه غوښه واخیسته دیو طرف څخه دحملې اواز راغلی ده هغه ټوته غوښه وغورځول او سخت وجنګېدی ترشهید کېدو پورې یې توره وچلول.[104]

(104) خمیس

(c) ketabton.com: The Digital Library

فایده: دا د اصحابو کرامو د ژوند یوه نمونه ده ددوی مبارکانو هر قصه ددنیاد فاني کېدو او د آخرت سره دمیني سبق ورکوي. د اصحابانو کرامو ﷺ څخه به څه پوښتنه کوې چې په تابعینو کې داسې خلګ ختلي دي چې په یوه په قصه سره یې دغه باب ختموو چې د هغه رنګ بل ډول دئ ددښمن مقابله خو تاسو ولیده اوس یې د حکومت په وړاندي د لاوري هم ووینئ:

۱۲- د سعید بن جبیر ؒ او حجاج بن یوسف خبري اتري

نبي ﷺ فرمایي: اَفضَل الجِهَادِ کَلِمَةُ حَق عِندَ السلطَانٍ جَائِرٍ

ژباړه: بهترین جهاد د ظالم پاچا په وړاندي د حق خبره کول دي.

د حجاج بن یوسف ظلم او تبرې په ټوله دنیا کې مشهور دئ که څه هم د هغې زمانې ظالم پاچا په ظلم سره ددین د خورولو کار هم کاوه خو دعادل او دیندار پاچا په پرتله به دی بد ګڼل کېدئ او په دغه وجه به خلګ دده څخه بېزاره وه.

سعید بن جبیر ؒ دابن الاشعث ؒ سره یو ځای سو د حجاج مقابله یې شروع کړه حجاج د عبد المالک بن مروان له خوا حاکم و او سعید بن جبیر ؒ مشهور تابعي و او دلویو علماؤ څخه و د حکومت دده سره دښمني درلودل په ځانګړي ډول حجاج دده سره زیاته دښمني درلوده لکه څرنګه چې مبارک تابعي د حجاج سره مقابله شروع کړې وه او هغه ونه کړاي سوای چې دی ونیسي نو خامخا یې دښمني ورسره کول د ماتي وروسته و مکي ته په پته ولاړی حکومت مکې ته نوی حاکم ولېږی زوړ حاکم یې راوغوښتی نوی حاکم چې ورغلی خطبه یې وویل او په آخر کې یې د عبد المالک بن مروان دافرمان خلګو ته واوروی چې هر چا چې و سعید بن جبیر ؒ ته پناه ورکړه خیر یې نسته وروسته حاکم د خپل ځان لخوا ورته وویل د هر چا په کور کې که دی پیدا سو نو هغه به وژل کیږي. یوازي دده کورنی نه بلکي د همسایه ګانو کورونه به یې هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورغورځوم لنډه داچې دمکې حاکم په ډېر تکلیف سره نوموړي تابعي ونیوی او حجاج ته یې ولیږی حجاج ته د خپل درد (غصې) او وژلو موقع په لاس ورغله خپل مخ ته یې راوغوښتی او پوښتنې یې ځنې وکړې:

حجاج: ستا نوم څه شي دئ؟

سعید: زما نوم سعید دئ.

حجاج: ستا د پلار نوم څه شي دئ؟

سعید: زما د پلار نوم جبیر دئ. (سعید معني نیک بخته او جبیر معني اصلاح سوی) که څه هم په نومونو کې خو معني مقصود نه وي خو حجاج ته دغه ښه معني والا نوم هم خوند نه ورکوی نو پدې وجه یې ده ته وویل: ته شقي بن کسیریې (شقي معني بدبخته او کسیر معني مات سوی)

سعید: زما مور زما نوم تر تا ښه پېژندی.

حجاج: ته هم بدبخته یې او ستا مور هم بدبخته ده.

سعید: په غیبو باندې ستا څخه علاوه یو بل ذات خبر دئ (یعني علام الغیوب الله ﷻ دئ)

حجاج: ګوره زه اوس تاوژنم.

سعید: نو زما مور زما نوم صحیح اینبی دئ.

حجاج: اوس زه تا دژوند په بدله کې دوزخ ته لېږم.

سعید: -که ماته معلوم وای چې دوزخ ستا په لاس کې دئ نو ته به مې معبود جوړکړی وای.

حجاج: د نبي ﷺ په هکله ستا څه عقیده ده؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

سعید: هغه درحمت نبي و ، د الله ﷻ رسول و او په هدایت ښودلو سره ټولې دنیا ته لېږل سوی و.

حجاج: د خلفاو په هکله ستا څه نظر دئ؟

سعید: زه د هغوی محافظ یم هر څوک دخپل عمل زموار دئ.

حجاج: زه هغوی ته ښه وایم که بد ؟

سعید: په کوم څه چې زه نه یم خبر د هغه په هکله زه هیڅ نسم ویلای ماته یوازې خپل حال معلوم دئ.

حجاج: په دوی کې تاته تر ټولو خوښ څوک دئ؟

سعد: ماته تر ټولو خوښ زماد څښتن تعالي ﷻ راضي کوونکي دئ. په ځینو کتابو کې ددې جواب پرځای داسې توري راغلي دي: دهغوي ځیني حالات پر ځینو باندې تر جیح ورکوي.

حجاج: د ټولو څخه زیات د مالک راضي کونکی څوک دئ؟

سعید: دغه کس و هغه چاته معلوم دئ چې د زړه پر ښکاره او پر پټ رازونو باندې علم لري.

حجاج: حضرت علي ﷺ به په جنت کې وي که به په دوزخ کې؟

سعید: زه ددې څخه کم یم چې په پټو حالاتو باندې خبر درکړم.

حجاج: ته زما سره د ریشتیا ویلو اراده نه کوې؟

سعید: ما درواغ نه دي ویلي.

حجاج: ته ولې نه خاندې؟

سعید: د خندا خبره نه ده سوې چې زه وخاندم او هغه څوک به خنګه خاندي چې د خاورو څخه جوړ وي قیامت ته یې تلل وي شپه او ورځ په فتنو کې اوسي.

حجاج: زه خو خاندم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سعید: الله ﷻ مورږ په مختلفو طریقو پیدا کړی یو.

حجاج: زه خو تاوژنم.

سعید: زما د مرګ سبب پیدا کونکی د خپل کار څخه فارغ سوی دئ.

حجاج: زه و الله ﷻ ته تر تا ډېر خوښ یم.

سعید: په الله ﷻ هغه څوک د لاوري نه سي کولای چې تر څو خپله مرتبه معلومه نه کړي په غیبو یوازي الله ﷻ خبر دئ وبس.

حجاج: زه به ولي دلاوري نه کوم زه د ټولنې د پاچا سره یم او ته د باغیانو د ډلې سره یې.

سعید: زه د ټولنې څخه جلا نه یم او نه فتنه خوښوم څه چې په تقدیر کې دي هیڅوک یې نه سي بدلولای.

حجاج: کوم شیان چې مورږ دا میر المؤمنین لپاره جمعه کوو ته یې په اړه څه نظر لرې؟

سعید: زه نه یم خبر چې تاسو څه شي جمعه کوی؟

حجاج: سره زر، سپین زر، ټوکران او داسي نور، بیا یې دا شیان را وغوښتل او د سعید په مخکې یې کښېښودل.

سعید: دا ښه شیان دي چې د خپلو شرطونو مطابق وي.

حجاج: شرطونه څشي دي؟

سعید: شرطونه دادي چې په دغه سره داسي شیان واخلې چې د قیامت په ورځ امن پیدا کړي که نه نو د شیدې ورکونکي به تې روه دونکی هېر کړي او حمل به وغورځي او سړې ته به دښه عمل څخه پرته بل هیڅ شی کار نسي کولای.

حجاج: مورږ چې دا شیان یو ځای کړي دي دا ښه شیان دي.

سعید: ددې شیانو ښه والي تاته معلومیږي.

حجاج: ته په دې شیانو کې یو شی ځانته خوښوې؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

سعید: زه یوازي هغه شي خوښوم چې الله ﷻ یې خوښوي.

حجاج: ستا دپاره دي هلاکت وي.

سعید: هلاکت دي هغه چا لره وي چې د جنت څخه لیرې سوی وي او دوزخ ته داخل سوی وي.

حجاج: وښیه زه تا په کومه طریقه ووژنم ؟

سعید: کومه طریقه چې دځان لپاره خوښوې.

حجاج: ایا زه تا معاف کړم؟

سعید: معافي د الله ﷻ په نزد ده ستا معافي هیڅ شی نه ده.

حجاج: جلاد ته امر وکړی چې سعید ووژني، سعید چې یې دباندي راوایستی سعید وخندل حجاج ته خبر ورکړل سو چې سعید وخندل حجاج راوغوښتی پوښتنه یې ځني وکړه چې ولي دي وخندل؟

سعید: ستا په زړورتیا باندي چې پر الله ﷻ یې لرې او دالله ﷻ پر صبر باندي چې ستا په وړاندي یې لري.

حجاج: زه هغه څوک وژنم چې د مسلمانانو په ټولنه کې بیلتون رامنځته کوي بیایې جلاد ته وویل: ددې سر زما په مخکې پرې کړه.

سعید: وویل: زه دوه رکعته لمونځ کوم لمونځ یې وکړی او دا کلماتي یې وویل:

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه : ما خپل مخ د هغه ذات ولوري ته واړوی چې اسمانانونه او مځکې يې پيدا کړې دي په داسې حال کې چې دباطل څخه وحق ته ميل کونکی يم زه د مشرکانو څخه نه يم.

حجاج وويل: ددې مخ د قبلې څخه واړوئ د نصاراوو و قبلې ته يې کړئ ځکه هغو هم په دين کې تفريق کاوه او اختلاف يې رامنځته کوی. ژر ددې مبارک مخ واړول سو. سعيد ﷺ وويل:

ژباړه: الله ﷻ لره ختيځ اولويديځ دئ هرې خواته چې مخ واړوې هم هلته خدای ﷻ سته ببشکه الله ﷻ پراخې راوستونکی اوزيات عالم دئ. الله ﷻ کافي دی په پتو رازو کې يعنې په پتو احوالو خبر دئ.

حجاج وويل: پرې مخ يې واړوئ موږ په ظاهر باندې د عمل کولو زمه وار يو.

(105) سورة آل عمران الاية (٧٩)
(106) سورة بقرة الاية (١١٥)
(107) سورة طه الاية (٥٥)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه :مورږ ددې مځکې څخه پیدا کړي یاست ببرته مو دې مځکې ته ورولو او بیا مو ددې مځکې څخه راباسو.

حجاج وویل: وي وژنئ ! سعید ﷺ وویل: زه تا ددې خبرې شاهد جوړوم چې زه وایم لا اله الا الله و اشهد ان محمد عبده ورسوله.

ته دغه کلمه په یاد ساته کله چې زه ستاسره د قیامت په ورځ یو ځای سم بیا به یې بدله درڅخه اخلم. ددې څخه وروسته شهید سو. (انا لله و انا الیه راجعون)

دده په شهادت دده د بدن څخه زیاته وینه ولاړه حجاج ورته حیران سو د خپل طبیب څخه یې پوښتنه وکړه چې ولې دومره وینه ځني ولاړه؟ طبیب ورته وویل: دده زړه ډېر ارام و په زړه کې یې دمرګ هیڅ وېره نه وه نو وینه یې پر خپل نورمال حالت باندې وه نو ځکه ډېر وینه ځني ولاړه. داسې نه لکه نور خلګ چې تر مرګ مخکې یې ټوله وینه دوېرې څخه وچه سي.([108])

فایده: ددې قصې په سوال او جواب کې نور کتابونو زیادت او کمی کړی دئ نورو بیا ځني نور سوالونه او جوابونه رانقل کړي دي زمورږ مقصد یوازې نمونه ښودل دي نو له دې امله مو په دغه اندازه بسنه وکړه.

ددې ډول څخه د تابعینو زیاتې قصې راغلي دي (چې ددوی پر بهادري باندې ښودنه کوي) امام اعظم ﷺ ، امام مالک ﷺ، امام احمد بن حنبل ﷺ اوداسې نورو مبارکو انسانانو د حق وینا په وجه ډېرې سختۍ تیرې کړي دي خو حق یې د لاسه نه دئ ورکړی.

اتم باب

([108]) علماء سلف کتاب الامامة والسیاسة

(c) ketabton.com: The Digital Library

د علم شوق او په علم کښې بوختیا

څرنګه چې د دین اصل د توحید کلمة (لا اله الا الله محمد رسول الله) د ټولو کمالاتو بنسټ ده د دې کلمې پرته هیڅ سپېڅلي کار د قبول وړنه دئ په همدې وجه اصحابانو خصوصا د اسلام په لومړیو وختو خپل ټول قوت د همدې کلمې په خپرولو کې مصرفوی ، د کافرانو سره به یې جهاد په پوره زور سره کاوه دوی مبارکان د علم لاسته راوړلو ته فارغ او متوجه نه وو د دې دومره بوختیا و سره ـ سره د دوی د علم سره دومره شوق او مینه وه (دومره علم یې لاسته راوړی) چې نن څوارلس سوه کاله وروسته د قرآن او حدیث د علومو د بقا ذریعه ده، دا یو څرګند حقیقت دئ د دې مبارکو انسانانو چې د وخت په تېرېدو سره څه فراغت تر لاسته کړی او د مسلمانانو ډله هم یو څه لو سوه نو لاندینی آیات کریمه نازل سو:

(109)

(109) سورة التوبة الاية (١٢٢) ، بيان القران

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: نه ښایي مومنانو لره چې ټوله دي ووزي که چیرې د اسې نه وي ددوی د هر ډلې څخه دي یوه کوچنۍ ډله ځي ددې لپاره چې پوهه په دین کښې حاصله کړي او کله چې ببرته قوم ته راسي نو خپل قوم دي د الله ﷻ د عذاب څخه ووېروي.

حضرت عبدالله بن عباس رضي الله عنه فرمایي: کوم عاموالي چې ددغه آیاتو څخه: ﴿ فَلَوْلَا نَفَرَ مِن كُلِّ فِرْقَةٍ مِّنْهُمْ طَائِفَةٌ ﴾ (110) اود ﴿ وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنفِرُوا كَافَّةً فَلَوْلَا نَفَرَ مِن كُلِّ فِرْقَةٍ مِّنْهُمْ طَائِفَةٌ ﴾ (111) هغه پدي آیات سره ﴿ فَلَوْلَا نَفَرَ مِن كُلِّ فِرْقَةٍ مِّنْهُمْ طَائِفَةٌ ﴾ منسوخ سو. اصحابانو رضي الله عنهم په پیل کي د شمېر له مخي لږ وه دوی اړ وه چې ددوی دغه کوچنۍ ډله ددین ټول کارونه سرته ورسوي خو کله چې د تابعینو په زمانه کښې اسلام تر لږو ځایونو پوري خپور سو نو د مسلمانانو یو لویه ډله رامنځته سوه د اصحابو رضي الله عنهم په څېر لږ والی له مینځه ولاړ ی الله ﷻ ددین دهري څانګي لپاره خلګ پیدا کړه. د حدیثو لپاره خپله ډله پیدا سوه چې په پوره پاملرنه سره به یې د حدیثو منظمول او خپرول کول، د فقهاؤ ببله ډله جوړه سوه ،د صوفیانو، قاریانو، مجاهدینو او د اسې نورو لپاره ډلې جوړې سوې. مطلب دا چې ددین دهري شعبې لپاره مستقل سمبالونکي پیدا سول په هغه وخت کښې د اشی ضروري وو چې په یوه شعبه کښې دي ځان کمال ته ورسوي ځکه چې ددین په ټولو شعبو کښې ځان کمال ته رسول ګران کارو د اصفت الله ﷻ و انبیاؤ (علیهم السلام) ته ورکړی و خصوصا و سید الانبیاء ﷺ ته یې ورکړي و نو له همدې امله به پدې باب کښې د اصحابانو ترڅنګ دنورو مبارکو انسانانو

---

(110) سورة التوبة الاية (٤١)
(111) سورة التوبة الاية (٣٩)

(c) ketabton.com: The Digital Library

قصې هم ذکر سي ترڅو معلومه سي چې دوی مبارکانو په څومره سختیو کې دعلم سره شوق دلوردئ.

۱ - د فتوا ورکونکي ډلي سرلیک

که څه هم اصحابان د اعلاء کلمة الله لپاره د جهاد په کولو سره مشغول وه خو بیا هم ددغه بوختیا سره ـ سره په علم هم بوخت وه او ددې علم خپرول او رسول هم ددوی دنده وه په دوی کې یوه ډله دفتوي لپاره خاصه سوې وه چې د نبي ﷺ په زمانه کې یې هم د فتوي کار کاوه نومونه یې په لاندې ډول دي: حضرت ابوبکر ﷺ، حضرت عمر ﷺ، حضرت عثمان ﷺ، حضرت عبدالرحمان بن عوف ﷺ، حضرت علي ﷺ، حضرت ابی بن کعب ﷺ، حضرت عبدالله بن مسعود ﷺ، حضرت معاذ بن جبل ﷺ، حضرت عمار بن یاسر ﷺ، حضرت خذیفة AA ، حضرت سلمان فارسي ﷺ، حضرت زید بن ثابت ﷺ، حضرت ابو موسي ﷺ او حضرت ابودرداء ﷺ ([112])

فایده:دا ددغه مبارکو انسانانو د کامل او بشپړ علم خبره وه چې د نبي ﷺ په موجودیت کې دوی د فتوي ورکولو کارکا وه.

۲ د حضرت ابو بکر ﷺ د حدیثو د مجموعې سوځل

([112]) تلقیح

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضرت عائشة فرمايي: زما پلار حضرت ابوبکر ﷺ د پنځوسوو حديثونو يوه مجموعه تياره کړې وه يوه شپه ما وليدئ چې زما پلار ډېر نا ارامه دئ پر ځای باندې اړخ پر اړخ اوړې ما چې وليدئ ډېره خوابدې سوم پوښتنه مې ځني وکړه چې څه تکليف لرې او که دې څه دفکر وړ خبره اوربدلې ده ؟ لنډه دا چې ټوله شپه کت پر کت اوښتی سهار يې راته وويل: هغه زما د حديثو مجموعه چې ما ستا سره اينبې وه هغه راوړه ما چې راوړه ده مبارک وسوځل ما پوښتنه ځني وکړه چې ولې دي وسوځل؟ ده مبارک راته وويل: زما سره وېره وه چې صبا به زه مړ سم او د احديثونه به مې تر شا پاته سي حال دا چې په دې حديثونو کې داسې څه موجود دي چې د ځان څخه جو سوي دي په هغه وخت کې به ما معتبر روايتونه ګټلي و خو وروسته راته معلومه سوه چې معتبر روايتونه نه دي او څه ګړ بړ پکښې دئ چې بيا به يې مسئوليت زما دغاړې وي ځکه زماد خوا خلګو ته ورپاته دي. ([113])

فايده: حضرت ابوبکر ﷺ چې د پنځوسوو حديثونو يوه رساله جمعه کړې وه داد ده پوره علم او د علم سره محبت و او داچې ده سوځل دادده مبارک پوره احتياط و. داد مخورو اصحابانو د حديثونو په هکله احتياط و همدا وجه ده چې د مخورو اصحابانو څخه ډېر کم حديثونه روايت سوي دي ددې کار څخه زمور لپاره سبق اخيستل په کار دي په ځانګړي ډول هغه کسانو ته چې پر منبرانو ناست وي او حديثونه رانقلوي چې د حضرت ابوبکر ﷺ داحتياط دغه حال وو . حال دا چې اصحابان فرمايي چې ابوبکر ﷺ په مورِ ټولو کې لوی عالم و ددې تر څنګ د رسول الله ﷺ د وفات وروسته د بيعت خبره پېښه سوه نو ابوبکر ﷺ په خپل تقرير کې هيڅ داسې حديث يا آيات نه دی پرې اينبی چې د انصارو په فضليت کې راغلي و ددې خبرې څخه

([113]) تذكرة الحفاظ

(c) ketabton.com: The Digital Library

معلومیږي چې ابوبکر ﷺ په ټولو حدیثونو کې او په ټوله قرآن کې پوره معلومات درلودئ خو بیا هم دده څخه ډېر لږ روایتونه نقل سوي دي هم دا سبب دئ چې امام اعظم ډېر لږ روایتونه رانقل کړي دي.

۳- د حضرت مصعب ﷺ تبلیغ او د نبي ﷺ تعلیم ښودل

مصعب بن عمیر ﷺ چې قصه یې په اوم باب پنځمه شمېره کې تېره سوه نبي ﷺ دی مبارک دمنی ددې دهغه مسلمانانو سره دتبلیغ او دیني تعلیم ښودلو لپاره لیږلي و کوم چې د منې په دره کې تر ټولو مخکې مسلمانان سوی وه. په مدینه منوره کې به دی هروخت په تعلیم او تبلیغ کولو مشغول و. خلګو ته به یې قرآنکریم ښودئ او ددین خبرې به یې ورته ښودې. د اسعد بن زرارة ﷺ سره اوسېدئ د مقرې په نامه مشهور سوی دئ. سعد بن معاذ او اسید بن حضیر چې دواړه سرداران وه په دې خبره ناراضه وه سعد واسید ته وویل: چې ته اسعد ته ورسه او ورته ووایه چې مورږ اوربدیلي دي چې تا یو څوک مسافر پیدا کړی دئ د ځان سره دي کښېنولی دئ او زمورږ ناپوه خلګ تېر باسي. اسید چې اسعد ﷺ ته راغلی نو په سختی سره یې خبرې ورسره وکړې اسعد ﷺ ورته وویل: ته راسه د هغه خبرې واوره که دي خوښې سوې نو قبولې یې کړه که دي خوښې نه سوې نو بیا که یې منعه کړې پروانه لري اسید ورته وویل: دا ښه دانصاف خبره ده حضرت مصعب ﷺ و اسید ته د اسلام صفتونه واورول او د قرآنکریم آیاتونه یې ورته تېر کړل اسید چې دده خبرې واوربدې نو وې ویل: دا څومرې ښې خبرې دي دا څومره ښه کلام دئ اسید زیاته کړه: اې مصعبAA ! تاسو چې څوک په خپل دین کې داخلوی نو څنګه یې داخلوی؟ مصعب ﷺ ورته وویل: غسل وکړه د شهادت کلمة ووایه. اسید ﷺ دغه ټول کارونه وکړه او مسلمان سو د مسلمانېدو سره سم ولاړی سعد یې هم راوستی هغه هم دده خبرې واوربدې مسلمان سو بیا

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل قوم بنو الا شهل ته ولاړی او هغوته يې وويل: زه ستاسو په نظر څنګه سړی يم هغو ورته وويل: ته زموږ په نظر ډېر غوره او بهتر سړی يې پردې خبره باندې سعد ﷺ ورته وويل: ستاسو د نارينوو او ښځو سره زما خبري تر هغه وخته پوري حرامي دي تر څو چې تاسو مسلمانيږی او په محمد ﷺ باندې ايمان راوړی ده مبارک په دې خبره سره د بنو الاشهل قوم ټوله نارينه او ښځينه مسلمانان سوه او حضرت مصعب ﷺ دوی ته په تعليم ورکولو باندې مشغول سو.([114])

فايده: د اصحابانو ﷺ دا عمومي قاعده وه چې کله به څوک مسلمان سو نود مسلمانېدو سره سم به دی يو مستقل تبليغ کوونکيو او کومه خبره چې به د اسلام ده ته ورسېده نو ده به دستي نورو ته رسول او خورول به يې دا دده د ژوند يوه وظيفه وه په دغه وظيفه کې د پيسو، تجارت، دنده او کوم بل دنيوي مسلک نه و.

۴- د حضرت ابي بن کعب ﷺ تعليم

حضرت ابي بن کعب ﷺ يو مشهور صحابي دئ، د مشهورو قاريانو څخه دئ او د اسلام راوړلو مخکې يې ليک او لوست زده و په عربو کې د ليکلو دود نه وو خو د اسلام څخه وروسته د ليکلو دود عام سو دی مبارک د لومړی وخت څخه په ليک دود پوهه و دی مبارک به د رسول الله ﷺ په حضور کې حاضرېدئ او وحي به يې ليکلې. د قرآنکريم لوی ماهر و، نومورې د هغه کسانو څخه و چې د نبي ﷺ په ژوند کښې يې قرآن ياد کړی و نبي ﷺ دده په اړه فرمايي: زما د امت لوی قاري ابي بن کعب دئ ده مبارک په پابندی سره په اتوشپو کښې د تهجد په لمانځه کښې قرآنکريم ختماوی نبي ﷺ يوه ورځ ودته وفرمايل: الله ﷻ ماته فرمايلي دي چې زه و تاته قرآنکريم

([114]) تلقيح

(c) ketabton.com: The Digital Library

واوروم ده مبارک ورته وویل اې دالله ﷻ رسوله ﷺ ! الله ﷻ زما نوم واخیستی ؟ نبي ﷺ ورته وفرمایل: هو ، ستانوم یې واخیستی ده مبارک چې دا خبره واورېدل د ډېرې خوشحالۍ څخه په ژړا شو. شعر

ذکر میرا مجه سی بهتر هی کی اس محفل می هی

یعني زما یادونه تر ما بهتره ده چې په دغه مجلس کې کیږي.

جندب بن عبد الله ﷺ فرمایي: زه مدینې منورې ته دعلم حاصلولو لپاره حاضر سوم په نبوي مسجد کښې د حدیثو لوستونکي ګڼ شمېر مبارکان ناست وو د شاګردانو ټولۍ په جلا ـ جلا ډول استاذانو ته ناستي وې زه په دې حلقو کې تېر سوم یو سړی د مسافر په ډول ناست و چې دوې جامې یې په تن وې حدیث یې نورو ته بښودل ماد خلګو څخه وپوښتل: دا کوم بزرګ دئ؟ دوی راته وویل: دا د مسلمانانو سردار ابي بن کعب ﷺ دئ ، زه هم دده مبارک ددرس په ټولۍ کې کښېناستم کله چې د حدیثو څخه فارغه سو کور ته تلی زه په پسې سوم کله چې دی کورته ورسېدئ ومي لیدئ چې کوریې ډېر زوړ، خراب او د کمزوري سامان لرونکی و او ډېر د عاجزۍ او زهد ژوند یې و.[115])

حضرت ابی بن کعب ﷺ فرمایي: یوه ورځ نبي ﷺ زما څخه امتحان واخیستی چې د قرآنکریم لوی آیات کوم دئ؟ (د برکت په لحاظ) ما ورته وویل: اې د الله ﷻ رسوله ! الله ﷻ او د هغه رسول ﷺ ښه پوهیږي نبي ﷺ دوهم ځل پوښتنه راڅخه وکړه ما داب له وجي په هغه ډول جواب ورکړی دریم ځل یې بیا راڅخه وپوښتل نوما په جواب کې ورته وویل: د آیة الکرسي آیات دئ. نبي ﷺ ډېر خوشحاله سو او راته وې ویل: الله ﷻ دي تاته ستا علم مبارک کړي.

---

(115) طبقات

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوځلي نبي ﷺ لمونځ ورکاوی یو آیات ځني پاته سو ابي بن کعب ﷺ فتحه ورکړه (د لمانځه د فراغت څخه وروسته) نبي ﷺ و پوښتل چي دافتحه چا راکړه؟ ابي بن کعب ﷺ و فرمایل: دا زه وم نبي ﷺ وفرمایل: زما هم دا ګمان و چي تابه ښودلی وي(116)

فایده: دا د ابي بن کعب ﷺ علم او قرآن سره مینه ا و محبت و او دده مبارک خاص خدمتونه وه، ده مبارک دنبي ﷺ سره په هره غزا کي ګډون کړی و د نبي ﷺ هیڅ داسي جهاد نه و چي ده ګډون نه وي پکښي کړی.

۵- د حضرت خذیفة ؓ د فتنو د پېژندني اهتمام

حضرت خذیفة ؓ دنومتو اصحابو څخه دئ دده مبارک لقب صاحب السر (راز ساتونکی) و نبي ﷺ د منافقینو او فتنو علم ده ته ښودلی دئ. ویل سوي دي:یو ځلي نبي ﷺ ده مبارک ته تر قیامته پوري راتلونکي فتنې ټولي په شمار سره وښودلې. نبي ﷺ هیڅ داسي فتنه نه ده پرې اینښې چي په هغه کي دي درې سوه کسان شریک وي مګر ده ته یې دهغې فتنې حال او د لارښود نوم، د پلار او مور نوم او د هغه د قوم نوم یې په څرګند ډول ښودلي دئ. حضرت خذیفة ؓ فرمایي: خلګو به د نبي ﷺ څخه د خیر د خبرو پوښتنه کول خومابه د بد یو د خبرو پوښتنه کول ددې لپاره چي ځانونه ځني وساتو، مایوه ورځ دنبي ﷺ څخه و پوښتل: اې د الله ﷻ رسوله ◄ ! دغه برکتونه چي ستاپه وجه مورږ ځني برخمن یو ایا ددې څخه وروسته یوه بدي هم راتلونکي ده؟ نبي ﷺ راته وفرمایل: هو، بدي راځي، ما ورته وویل: ددې بدۍ وروسته بیا نیکي راځي؟

(116) مسند احمد

(c) ketabton.com: The Digital Library

نبي ﷺ راته وویل: اې خذیفة ؓ ! د الله ﷻ کلام وایه او په معناوو کي یې فکر کوه او د احکامو تابعداري یې کوه (دي مبارک وایي: زه فکر اخیستی وم) وه مي ویل: ددې بدۍ وورسته به نیکي راځي؟ نبي ﷺ و فرمایل: هو، نیکي راځي خو زړونه به داسي نه وي لکه لومړي چې وه. مابیا ورته وویل: اې د الله ﷻ رسوله ◄ ! ددې نیکۍ وروسته به بیا بدي وي؟ نبي ﷺ راته وویل: داسي خلګ به پیدا سي چې نور به ګمراه کوي او ددوزخ لوري ته به یې بیایي ما ورته وویل: که زه په دغه زمانه کي موجود وم نو څه به کوم؟ نبي ﷺ راته وویل: که چیرې په دغه وخت کي د مسلمانانو یوه متحده ډله وه او یو پاچا یې درلودئ نو ددوی سره واوسه که نه ووتولي ډلي پرېږده په یوکونج کي جلا کښېنه او یا دیوې درختي په بیخ کي کښېنه او هم دلته تر مرګه پورې واوسه.

څرنګه چې رسول الله ﷺ و ده ته د ټولو منافقانو حال ښو دلي و نوله همدې امله به حضرت عمر ؓ دده څخه پوښتنه کول چې زما په حاکمانو کي خو څوک منافق نسته؟ حضرت عمر ؓ به هغه حاکم ددندې څخه لیرې کوی چې غالباً به یې په خپل فراست (الهي پوهه) سره پېژندلی وای. کله چې به څوک مړسو نو عمر ؓ به څېړنه کول چې خذیفة ؓ یې په جنازه کي ګډون کوي که یا؟ که به خذیفة ؓ په جنازه کي و نو عمر ؓ به یې هم په لمانځه کولو کي ګډون کاوه که به یې ګډون نه وکړی نو عمر ؓ به هم نه ورتلی. کله چې حضرت خذیفة ؓ وفات کېدئ نو په ډېره ناارامۍ سره یې ژړل خلګو پوښتنه ځني وکړه (چې ولي ژاړې؟) ده مبارک په جواب کي ورته وویل: ددنیا په پاته کېدو باندي نه ژړام بلکي مرګ خو زما خوښ دئ مګر زه پردې ژاړم چې زه به د الله ﷻ په رضاکي روان یم او که به ناراضي کي روان یم ددې څخه وروسته یې وویل: دا زما

(c) ketabton.com: The Digital Library

دژوند وروستی ساعت دئ اې الله ﷻ! تاته معلومه ده چې زه ستاسره مینه لرم نو پدې وجه سره په خپل ملاقات سره ماته برکت راکړې.(117)

۲ـ دحضرت ابوهریرة AA دحدیثونو یادول

حضرت ابوهریرة AA یونوموتي اوددرنښت وړصحابي دئ اودومره ډېر حدیثونه ده مبارک رانقل کړي دي چې دده په خبر بل صحابي نه دي نقل کړي دده مبارک وعلم ته خلک حیران وه ځکه دی په اووم کال دهجرت راغلی اومسلمان سو په یوولسم کال دهجرت نبيﷺ وفات سوی دئ په دومره لږوخت کې چې څلورکاله کېږي ده څنګه دومره ډېرحدیثونه یادکړل ؟ددې خبرې وجه خپله حضرت ابوهریرة AA ښودلې ده فرمایلي یې دي چې خلک وایي ابوهریرة AA ډېرروایتونه رانقل کړي دي حال داچې زمامهاجرورونو تجارت کاوه ، بازارته تلل اوراتلل اوزمااانصارو ورنودکښت اوکروندې کار کاوه دوی ټوله په کار ونو بوخت وه (ماهیڅ بوختیانه درلوده) حضرت ابوهریرة AA داصحاب صفه دمسکینا نوڅخه یومسکین ودنبيﷺ په خدمت کې به چې یوڅه دخوراک لپاره ورکړل سوه په هغه به یې صبر کاوه پروت به وپه داسې پېښوکې به دی مبارک موجودوچې نوراصحابان به نه وه موجود داسې شیان به یې یادول چې هغوی به نسوای یادولای.

ابوهریرة AA فرمایلي دي: مایوورځ نبيﷺ ته دخپلې حافظې شکایت وکړی رسول اللهﷺ راته وویل ته خپل پټو هوارکړه ماچې پټوهوارکړی نبيﷺ په دواړولاسونو په پټوکې دیوشي

(117) ابوداؤد - اسد الغابة

(c) ketabton.com: The Digital Library

اشاره وکړه بیایې راته وویل: داپتوډځان سره یوځای کړه ماهم هغه پتوپه خپله سبنه پوري ونیوی ددې څخه وروسته بیاهیڅ شی زما څخه نه سوهېر.([118])

فایده: اصحاب صفه وهغه کسانوته ویل کېږي چي دنبيﷺ په خانقاه کي به اوسېدل ددوی مبارکانو دخوراک لپاره څه خاص انتظام نه و.دومري به ووایو چي دوی دنبيﷺ میلمانه وه دکوم ځای څخه چي به څه هدیه یاصد قه راتله په هغه به ددوی ګوزاره وه حضرت ابوهریرةAA هم په دې خلګوکي و ډېروختونه به پردوی باندي په نهاره تېرېدل ځني وخت به دلوږي له املهٔ دلیونتوب په څېرحالت کي سوه لکه چي ددریم باب په دریمه اواومه قصه کي تېرسوه ددې دومره ستړیاووسره ــ سره بیاهم ده مبارک حدیثونه یادول دادده شغل وچي له برکته یې ده ترټولوزیات حدیثونه ښودلي دي.

ابن جوزيﷺ په (تلقیح) نومي کتاب کي لیکلي دي چي ابوهریرةAA پنځه زره درې سوه څلوراو یا(۵۳۷۴)حدیثونه رانقل کړي دي.

یوه ورځ ابوهریرةAA دجنازې اړوند یوحدیث بیان کړی چي دنبيﷺ ارشاددئ: څوک چي دجنازې لمونځ اداکړي ببرته راسي یوقیراط ثواب ورکول کېږي اوځوک چي دمړي په ښخولوکي شریک سي دوه قیراطه ثواب ورکول کېږي اودیوه قیراط ثواب د احد ترغره زیات دئ حضرت عبدالله بن عمرﷺ ته په دې حدیث کي یوڅه شک پیدا سو اوورته وې ویل:اې ابوهریرةAA ! په فکر سره خبري کوه ده مبارک ته درد(غصه) ورغله دستي وعائشيﷺ ته ورغلی اوورته وې ویل:زه تاته قسم درکوم چي دغه دقیراط حدیث تادنبيﷺ څخه اوربدلی دئ؟ عائشيﷺ وفرمایل: هو،اوربدلی مي دئ ، ابوهریرةAA وفرمایل:زمالپاره خونه په باغ کي ددرختو اېښودلو څه کارو او نه په بازار کي دمال خرڅولو څه کار و زه به دنبيﷺ په دربارکي

([118]) بخاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

پروت وم يوازي داکار مي درلو دئ چي دياد ولوڅه خبره په لاس راسي او يا څه خوراک راکړل سي.

حضرت عبدالله بن عمر رضي الله عنه وويل: بېشکه ته ترمور د نبي ﷺ په حضور کي زيات حاضر وې او په حديثونو زيات پوهه يې.(119)

ددې سره سره ابوهريرة رضي الله عنه فرمايي: زه هره ورځ دولس زره واره استغفار وايم. دده سره يوتار و چي زرغوتي ورکړل سوي وې (د تسبوح په څېر) دشپې به تر هغه وخته پوري نه بيده کېدئ ترڅو چي دغه غوتي به يې په سبحان الله نه وي پوري کړي.(120)

۷ - دمسيلمة کذاب وژل او دقرآن جمعه کول

دنبي ﷺ دوفات څخه وروسته دمسيلمة کذاب پر خلګوباندي اثر پر زياتېدو سو (ده د نبي ﷺ په ژوندکي دنبوت دعوه کړې وه) څرنګه چي په عربوکي ددين څخه اوښتل په زور سره شروع سوه نوله وجهي يې دي نورهم طاقتور سو. حضرت ابوبکر رضي الله عنه دده سره جنګ وکړي الله ﷻ

(119) مسند احمد
(120) تذکره

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسلام ته برلاسی ورکړی او مسیلمة ووژل سو مګر په دې جنګ کې د اصحابانو ﷺ یوه لویه ډله هم شهیدان سوه خصوصا د قرآنکریم د حافظانو یوه ډله هم شهیدان سوه.

حضرت عمر ؓ د ابوبکر ؓ حضورته ورغلی اوورته وې ویل: په دې جنګ کې قاریان ډېر شهیدان سوه کـه چیرې پـه دغـه ډول پـه یـوه یـادووجنګو کې نـور حافظـان هـم شـهیدان سـې نود قرآنکریم ډېرو برخو د ضائع کېدو ویره ده نو د اقرآنکریم په یوځای کې ولیکه چې وساتل سې حضرت ابوبکر ؓ ورته ویل: ته څنګه په یوه داسې کار کې دلاوري کوې چې نبي ﷺ نه دئ کړی. حضرت عمر ؓ پردغـه خبره باند ې ټینګار کوی او دارټیا څرګندونه یې کول پـه آخر کې د حضرت ابوبکر ؓ نظر هم ورسره برابر سو نو حضرت زید بن ثابت ؓ یې راوغوښتی (چې قصـه یـې پـه یوولسـم بـاب اتلسـم شـمېره کـې راروانـه ده) زیـد ؓ فرمـایي: زه د حضـرت ابـوبکر ؓ و حضورته ورغلم چې عمر ؓ هم تشریف درلودئ حضرت ابوبکر ؓ خپلې خبرې او د عمر ؓ ټولې خبرې راته بیـان کړې وروسـته یـې وفرمایـل: (اې زیـده ؓ !) تـه ځـوان اود عقـل څښـتن یـې پرتاباندې هیڅ ډول بدګما ن نسته د دې ټولو خبرو سره ته د نبي ﷺ پـه زمانـه کـې د وحیـو لیکـونکی پاته سوی یې نولدې وجهې دغه کار هم ته وکړه د خلګو څخه قرآنکریم راجمعه کړه او یوځای یې نقل کړه حضرت زید بن ثابت ؓ فرمایي: په الله ﷻ قسم کوم که ابوبکر ؓ ماتـه امر کړی وای چې فلا نی غرونړوه اوودې خوا ته یې رابدل کړه ماته به تردغـه کارآسانه وای. ماورتـه وویـل: تـا سو څنګه داسې کارکوی چې نبي ﷺ نه دی کړی دوی مبارکانو بـه زه وپوهولم. (یعنـي قناعـت بـه یـې راکړئ) په یوحدیث کې راغلي دي چې حضرت ابوبکر ؓ وزید ؓ تـه وفرمایـل: کـه تـه د عمـر ؓ ملګرتیا وکړې نوزه به هم د دغه کارحکم درکړم اوکه یې نه کوې نوزه هم د دغـه کـار ارادە نـه کـوم زید بن ثابت ؓ فرمایي: چې ډېروخبرو وروسـته الله ﷻ زماسـینه ودې لـوري تـه خلاصـه کړه چې قرآنکریم دي یوځای جمعـه کړل سـي نومـا هـم دامـر پـه عملـي کولـو کې د خلګو څخه قرآنکریم

(c) ketabton.com: The Digital Library

راجمعه کړئ چې جلا ،جلا لیکل سوی واو هغه قرآنکریم مې هم راجمعه کړی چې د اصحابانو په سینو کې ساتل سوی و د ټولو لټه مې وکړه اوسره یوځای مې کړی.([121])

فایده:ددې قصې څخه لومړی دا معلومیږي چې دوی مبارکان دنبيﷺ دتابعداری دومره پابنده وه چې دغره بدلول ورته اسانه کار و ترداسي کار چې نبيﷺ نه ووکړی.ددې دومري اخلاص په نتیجه کې اللهﷻ دیوه داسي کتاب جمعه کېدل چې ددین بنسټ دئ ددوی په عملنامو کې ایښي دئ. بیا حضرت زید ؓ دقرآنکریم په جمعه کولوکې دومري احتیاط کاوه چې هیڅ آیات به یې دلیکلو پرته نه اخیستي (بلکې داسي آیات به یې په لیکلي ډول اخیستي) چې دنبيﷺ په زمانه کې به لیکل سوی و دغه آیات به یې دنورو سره یوځای کوی بیا به یې دحافظانو دلوستلو سره کاتی. (چې لیکلي آیات اودیادسوي آیات خوفرق نسته) څرنګه چې قرآنکریم په جلا ـ جلا ځا یونو کښې لیکل سوی وپه همد غه وجه یې په پیداکولو کې څه ستړیا او زحمت ومګرټوله قرآنکریم پیداسو .ابي بن کعب ؓ چې نبيﷺ په خپله دقرآنکریم زیات پوه ورته ویلي و دقرآنکریم په جمعه کولو کې یې دزیدبن ثابت ؓ مرسته کول.په داسي زحمتونو سره قرآنکریم دغه مبارکوانسانانوترټولولومړی جمعه کړی.

۸- دحضرت ابن مسعود ؓ دحدیث په روایت کې احیتاط

حضرت عبدالله بن مسعود ؓ دنوموتواصحابانوڅخه دئ ، دهغه اصحابانودډلې څخه دئ چې فتوي ورکونکي وه او داسلام په پیل کې مسلمانان سوی وه اودحبشې هجرت یې هم کړی و په ټولوغزاووکې یې دنبيﷺ سره ګډون کړی و دخاص خدمت په وجه دصاحب النعل

([121]) دُر

(c) ketabton.com: The Digital Library

(څپلووالا) ، صاحب الوسادة(بالښت والا) صحاب المطهرة(داوداسه ابووالا)لقبونه ورکړي سوي دي ځکه دنبيﷺ زيات خدمتونه ده ته سپارل سوي وه رسول اللهﷺ دده په اړه داهم فرمايلي دي: دمشوري پرته که مي څوک اميرټاکی نوعبدالله بن مسعود به اميرټاکم . نبيﷺ ده مبارک ته فرمايلي وه چي تاته هروخت دراتلواجازه ده په بل ځای کي رسول اللهﷺ فرمايلي دي: څوک که غواړي چي په هغه ډول قرآنکريم ولولي چي نازل سوی دئ نودعبدالله بن مسعود ؓ په طريقه دي يې ولولي نبيﷺ فرمايلي دي: ابن مسعود ؓ چي کوم حديثونه بيان کړي هغه رښتيا بولی ابوموسی اشعريؓ فرمايلي دي: مورچي کله ديمن څخه راغلو نو ترډېره وخته پوري مو ابن مسعود ؓ داهل بيتو څخه ګڼی ځکه درسول اللهﷺ په کورکي دده او دمور تګ اوراتګ دومره زيات و لکه دوی چي يې دکور خلک وي.([122])

خوددې ټولوسره سره ابوعمرو شيباني ؓ فرمايلي دي چي زه دابن مسعود ؓ سره يوکال واوسېدم ما هيڅ کله دی نه وليدئ چي ديوې خبري نسبت دي يې رسول اللهﷺ ته کړي وي که به يې نسبت رسول اللهﷺ ته کوی نو پربدن به يې رپېدل راغله. عمر بن ميمونؓ وايي چي زه تر يوکاله پوري دهري پنجشنبي په ورځ ابن مسعود ؓ ته ورتللم ماهيڅ کله دده څخه داسي خبره وانه وربدل چي ده يې و رسول اللهﷺ ته نسبت کړي وي يوازي يوه ورځ يې حديث بيانوی پرژبه يې راغلل چي نبيﷺ وفرمايل نو بدن يې ورپېبدئ په سترګو کي يې اوښکي راغلې رګونه يې وپرسېدل او دايي وويل انشاءالله هم داسي به يې ويلي يا به يې دې ته نژدې ويلي وي او يا به په دغه ډول و ، يابه ددې وينا څخه يو څه کم او يا به يې يوڅه زيات فرمايلي وي.([123])

فايده: دادصحابانومبارکانو ؓ دحديثونو په اړه احيتاط وځکه رسول اللهﷺ فرمايلي دي : څوک چي پرماباندي درواغ ووايي نو خپل ځای دي په اوردوزخ کي تيارکړي. دوی مبارکان

([122]) بخاري
([123]) مقدمه او جزمسند احمد

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې ویر ي څخه چې درواغ پررسول اللهﷺ راڅخه ونه ویل سي نوهر ه مسئله به یې درسول اللهﷺ دوینااوحالاتوسره برابره بیانول خودابه یې نه ویل چې دادرسول اللهﷺ وینا ده ځکه دوی مبارکان وبربدل چې داسي نه جې پر رسول اللهﷺ باندي درواغ وویل سي ددوی په وړاند ي که مورږخپل ځانونه پرتله کړو نو بې شمېره بې څېړني حدیثونه بیانوو یوه ذره هم نه وبریږوحال داچې دنبيﷺ ولوري ته دخبري دنسبت کولو اورانقلولو کاریوه لویه ذمواري ده .حنفي فقه هم زیاته دعبدالله بن مسعود RA دوینا ووڅخه اخیستل سوې ده.

۹-وحضرت ابودرداءRA ته دیوه حدیث لپاره دمدینې څخه ودمشق ته ورتلل

کثیربن قیس وایي چې زه ددمشق په مسجد کي دابودرداءRA سره ناست وم چې یوسړی ابودرداءRA ته راغلی او ورته وې ویل چې زه دمدینې څخه دیوه حدیث لپاره راغلی یم ماوربدلي دي چې تا هغه حدیث درسول اللهﷺ څخه اوربدلی دی ابودرداءRA پوښتنه ځني وکړه چې دتجارت خودي څه کار نه و؟ هغه سړي ورته وویل:یا ، بیاابودرداءRA تري وپوښتل:بل څه مقصدخودي نه و؟ سړي ورته وویل :یا ،یوازي دحدیث دزده کړي لپاره راغلی یم ابودرداءRA ورته وویل: ما درسول اللهﷺ څخه اوربدلي دي چې څوک دعلم لاسته راوړلو لپاره ځي اللهﷻ دهغه کس لپاره دجنت لاره اسانه کوي ،ملائکي خپل وزرونه دعلم دزده کونکي دخوښۍ په موخه غوړوي او دطالب العلم لپاره دآسمان اومځکي اوسېدونکي دمغفرت غوښتنه کوي تراسي بریده چې ماهیان په اوبوکښي طالب العلم ته دمغفرت غوښتنه کوي. دعالم ارزښت پرعبادت کونکي باند ي داسي دئ لکه دسپوږمئ ارزښت پرستوروباندي . علماء دانبیآؤ

(c) ketabton.com: The Digital Library

وارثان دي ، انبیآء خپل وارثان دمال اوشتمنی نه جوړوي بلکي خپلو وارثانو ته علم پرېږدي.خوک چي علم لاسته راوړي هغه لوی دولت لاسته راوړی.([124])

فایده: حضرت ابودرداء AA په هغه اصحابانو کي دئ چي په فقه کښي پوهېدئ اودته حکیم الامت (دامت پوه) ویل سوي دي.ده مبارک فرمایلي دي: مادنبي ﷺ دنبوت په وخت کي تجارت کاوه دمسلمانېدو وروسته مي وغوښتل چي تجارت اوعبادت دواړه وکړم خودواړه نه سره کېده نوتجارت مي پرېښودئ اوس مي زړه داسي دئ: که چیري دمسجد په دروازه کي مي دکا ن وي یولمونځ هم نه راځخه قضاکېږي ، دورځي څلوېښت دیناره وګټم اوبیا یې صد قه کړم لامي هم تجارت نه خوښیږي.یوچاپوښتنه ځني وکړه:چي ولي دي داسي تجارت نه خوښیږي چي لمونځ هم نه درځخه قضا کېږي اوهره ورځ دومره ګټه هم کوې بیایې دالله ﷻ په لاره کي خرڅوې؟ ده مبارک په جواب کي ورته وویل: حساب خوغواړي. ابودرداء AA دا هم فرمایلي دي چي زه دمرګ سره مینه لرم ددې لپاره چي دخپل بادارسره ملاقات وکړم ، دمسکنت سره مینه لرم دعاجزۍ لپاره ، او دناروغۍ سره مینه لرم ددې لپاره چي ګناه مي ومینځل سي.([125])

په پورتنۍ قصه کي (تاسو ولیدل) چي یو صحابي دیوه حدیث لپاره دومره لوی سفر کړي و ددوی مبارکانو لپاره دحدیثونو په لاسته راوړلوکي سفر څه ګران کارنه و دیوه حدیث داورېدلو اوزده کولو لپاره ډېرلري سفرکول دوی مبارکانو ته اسانه و . شعبي یومشهور محدث دئ دکوفې اوسیدونکی دئ یوه ورځ یې خپل شاګرد ته یو حدیث وایه اوبیا یې ورته وویل واخله داحدیث دي په خپل کورکي مفت (وړیا)په لاس درغلی که نه نو ددغه یوه حدیث لپاره به دي هم مدینې منورې ته سفرکاوه ځکه په لومړیو کي دحدیثونو خزانه مدینه منوره وه. دعلم سره مینه لرونکو حضراتو دعلم لاسته راوړلولپاره ډېر لوی او اوږده سفرونه کړي دي

([124]) ابن ماجة
([125]) تذکره

(c) ketabton.com: The Digital Library

سعید بن المسیب یو نومونې تابعي دئ ، دی مبارک فرمایي: زه دیوه حدیث شریف لپاره څو ورځې او شپې پیاده(پلي) تللی یم امام الائمه امام بخاري په سنه ۱۹۴هـ کې پیدا سوی دئ په سنه ۲۰۵هـ کې یعني دیوولسو کالو په عمریې د حدیثو دعلم لوستل شروع کړي دي. عبد الله بن مبارک ټول کتابونه په کوچنوالي یادکړل کوم حدیثونه چې په خپل ښارکي لاسته ورتلل هغه یې زده کول بیایې په ســـنه ۲۱۲هـ کې سفرپیل کړی دده مبارک پلار وفات سوی و دی یتیم و په سفرکي یې مور ورسره ملګرې وه. د سفر د پیل څخه وروسته یې بلخ ، بغداد ، مکې مکرمې ، بصرې ، کوفې ، شام ، عسقلان ، حمص او دمشق ښارونوته سفرونه وکړل او هر ځای چې به د حدیثو زخیره لاس ته ورتله په لاس یې راوړل په داسي کشرتوب کي د حدیثو استاذ سو چې پرمخ یې د ډیري وښته نه و دی مبارک وایي: زه داتلس کالو وم چې ماداصحابانو او تابعینو د فیصلو نومی کتاب جوړ کړی حاشد او دده یو ملګري وایي چې مورږ به د امام بخاري سره یو ځای استاذ ته ورتلو ما او ملګري به لیکل کول خو امام بخاري به داغسي چوپ ناست و یو وخت مورږ ورته وویل: ته خو داغسي وخت تېروې؟ ده جواب رانه کړی مورږ په تکرار سره دغه سوال ځني وکړی ده مبارک راته وویل: زه مو ډېر تنګ کړم راوړی تاسو څه لیکلي دي مورږ خپله لیکنه راوړه چې شا وخوا پنځلس زره (۱۵۰۰۰) حدیثه کېدل ده مبارک دغه ټوله حدیثونه په یاد راته وویل مورږ بیخي ورته حیران سو.

۱۰- د حضرت ابن عباس و یو انصاري ته ورتلل

حضرت عبد الله بن عباس فرمایي: مایو انصاري ته وویل: نبي ﷺ خو وفات سو تر اوسه پوري د اصحابانو یوه لویه ډله موجوده ده راځه ددوی څخه په پوښتنو مسئلې یادي کړو انصاري راته وویل: ددومره ډېرو اصحابانو په شتون کي به تاته خلګ د مسئلې پوښتلو لپاره

(c) ketabton.com: The Digital Library

راځي؟ لنډه دا چې هغه انصاري همت نه وکړی خوزه د مسئلو په زده کړه پسې روان سوم کله چې به زه خبرسوم چې فلاني صحابي فلانی حدیث د رسول الله ﷺ څخه اوربدلی دئ زه به ورتلم او څېړنه به مې ځني کوله. ماته دمسائلو ډېره لویه زخیره د انصارو څخه لاسته راغله ځینو خلګو ته به ورغلم نومعلومه به سوه چې بیده دئ نو خپل پټو به مې په دربند کې کښېښودئ هلته به کښېناستم که څه هم د باد او دوړو له امله به خاوري زما پر خوله او بدن باندې باد بدلې خو ما به انتظار کاوه کله چې به هغه راکښېناستی نوکومه خبره به چې ما به ځني زده کول هغه به مې ځني وپوښتل هغه سړي به راته وویل: ته دنبي ﷺ د اکا زوی یې تاولي دومره تکلیف ایستلی دئ ؟ زه به درغلی وای ما به ورته وویل: زه د علم حاصلونکي یم او دعلم حاصلونکی دراتلو مستحق وي. ځینو اصحابانو ﷺ به زما څخه پوښتنه وکړه چې دڅه وخت څخه ناست یې؟ ما به ورته وویل دډېروخت څخه ناست یم. هغه سړي به راته وویل: تابد کول ولي دي خبر نه راکوئ؟ ما به ورته وویل: زما زړه نه غوښتل چې تاسو زما په وجه د خپلو اړتیاو د خلاصېدو مخکې راسی آخر داسې وخت راغلی چې خلګ به ماته راجمعه سول ددې لپاره چې علم راڅخه زده کړي. بیا هغه انصاري صاحب وویل: افسوس دغه هلک ترمورډېر هو ښیار و.([126])

فایده: داهغه شی دی چې په وجه یې عبد الله بن عباس ﷺ ته یې د(حبر الامة) او د (بحر العلم) لقبونه ورکړي دي. کله چې دی مبارک وفات کېدی نو په طائف کې یې تشریف درلودئ د جنازې لمونځ حضرت محمد ﷺ ورکړی چې د حضرت علي کرم الله وجهه زوی و اووې فرمایل: نن ددې امت امام رباني رخصت سو. حضرت عبد الله بن عمر ﷺ فرمایي: د قرآنکریم د آیاتونو د شان نزول په پېژندلو کې عبد الله بن عباس ﷺ تر ټولو ممتازو حضرت عمر ﷺ به ده ته د علماؤ په خاص صف کې ځای ورکاوه داټولـه دده دقربانی نتیجـه وه کـه نـه نـو دی چې د خپلي

(126) دارمي

(c) ketabton.com: The Digital Library

صاحبزادګی په ګمان اوسېدی (یعني دا چې زه د رسول الله ﷺ د اکا زوی یم) چیرې دې لوی مقام ته رسېدای سوای په خپله د آقای نامدار حضرت رسول اکرم ﷺ ارشاد ډئ چې فرما یي: د کوم چا څخه چې علم حاصلوی د هغه په مخ کې عاجزي کوئ په بخاري شریف کې د مجاهد ؒ څخه نقل سوی دئ: چې څوک په علم او زده کړه کې شرم یا کبر کوي علم لاسته نه سي را وړلای حضرت علي ؓ فرما یي: څوک چې ما ته یو حرف را وښیې هغه زما بادار ډئ دده خوښه ده چې ما ازادوي که مي غلاموي.

یحیي بن کثیر ؒ فرمایي: علم په ارامتیا او استراحت سره نه حاصلیږي. امام شافعي ؒ فرمایي: څوک چې د مینې پرته او یاپه بې پروایی سره علم حاصل کړي دغه کس نه سي کامیاب کېدلای څوک که علم په عاجزۍ او دارټیا په ډول لاسته راوړي کامیابه کېدای سي. یحیي بن مغیره ؒ یولوی محدث دئ ، دی مبارک فرمایي: مورږ به داستاذ څخه داسي وېرېدو لکه څوک چې دپاچا څخه وېرېږي: امام بخاري ؒ دده په اړه وایي: ده مبارک به دمحدثینو دومره احترام کاوه چې مادبل چادومره احترام نه دئ لیدلی. امام ابویوسف ؒ فرمایي: مادمشرانو څخه اوږدلي دي چې څوک داستاذ احترام نه کوي هغه نه سي کامیابه کېدای. په پورتنۍ قصه کې د عبدالله بن عباس ؓ دیوې خوا داستاذانو احترام او دهغوی په وړاندې عاجزي معلومیږي دبلي خوا دده مبارک دعلم سره مینه او شوق معلومیږي دچاڅخه چې به یو حدیث وو دی به په خبرسو دستي به ورتلی هغه حدیث به یې زده کوی که هر څومره تکلیف او زحمت پکښې وای. اصلي خبره دا ده چې څوتکلیف پر ځان نه یوسي علم خوځه کوي بلکي یوکوچنی شی هم لاسته نه سي راوړای دایو مشهور متل دئ چې وایي: (مَن طَلَبَ العُلی سَهَرَ الیَالِي.)

یعني څوک که لوړي مرتبې غواړي نو شپې به رونوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

متفرقي علمي کارنامې

حارث بن يزيد ، ابن شبرمة ، قعقاع او مغيره څلور اصحابان وه دوی مبارکانو به دماخستن تر لمانځه وروسته يو علمي بحث شروع کړی دسهار تر اذانه پوري به يو هم نه جلا کېدئ. ليث بن سعد ﷺ فرمايي: امام زهري به دماخستن دلمانځه څخه وروسته په اوداسه باندي دحديثونو سلسله شروع کړه دسهار تر اذانه به يې ورسول.([127])

(دارمي)دراوردي وايي: امام ابوحنيفة او امام مالک ماوليدل چې دماخستن ترلمانځه وروسته يې په يوه مسئله کې بحث شروع کړی پرسهار سو او هلته يې دسهار لمونځ وکړی هغه هم داسي مسئله وه چې ملامتول نه وه پکښې.([128])

ابن فرات بغدادي چې کله وفات سو اتلس ۱۸ صندوقه کتابونه ځني پاتې سوه چې په دغه کتابو کې يې اکثره په خپل قلم ليکلي وه ستره خبره لاداده چې دمحدثينو په آند دنقل په صحت اوښه والي کې دده ليکل سوی ښه دليل دئ. ابن جوزي يونوموتی محدث دئ دده مبارک پلار دده په درې کلنی کې وفات سو ده مبارک ديتيم والي په حالت وده وکړه. مګر دتکليف ايستلو يې دا حال و چې دجمعې دلمانځه پرته به بل چيرې دکور څخه ليرې نه تلی يوه ورځ يې پر منبر وويل: ماپه دغه خپلو گوتو دوه زره (۲۰۰۰) جلده ليکلي دي په دې کې تر دوه نيم سوه (۲۵۰) کتابونو زيات دده خپل وه. څلور برخې ليکل روزانه دده عادت و. ددرس يې دا سي حالت وچې په يو وخت کې دده شاگردان سل زره اتکل سوي دي. امیران ، پاچاهان او وزيران به دده ددرس په مجلس کې حاضره وه.

([127]) دارمي
([128]) مقدمة

(c) ketabton.com: The Digital Library

ابن جوزي فرمايي: سلو زرو ۱۰۰۰۰۰ کسانو زمالاس نيوی کړي دئ اوشل زره زماپه لاس مسلمانان سوي دي .ددې سره چې دشيعه ګانو زور و ده مبارک ډېر تکليفونه پرځان تېرکړي دي(129)

ده مبارک دحديثو دليکلو په وخت کي قلمونه تراشل هغه تراش سوی پسپل يا هغه براده يې سره يوځای کول کله چې وفات کېدئ نووصيت يې وکړی چې په دغه تراشنو (برادې) سره زماد غسل اوبه تودې کړی ده مبارک دومره قلمان استعمال کړي وه چې يوازي تراشني يې دومره زياتي وې چې دده مبارک دمړيني وروسته يې دده دغسل اوبه په تودې کړې يوځه تراشنې لاپاته سوې.

يحيي بن معين يونوموتي استاذ دئ ، دی مبارک وايي: ماپه خپلو لاسونو لس سوه زره ۱۰۰۰۰۰۰ حديثونه ليکلي دي.

ابن جريرطبري يو مشهور مؤرخ دئ ،دی مبارک داصحابانو اوتابعينو په حالاتوښه خبر دئ ترخلويښتوکالو پوري يې هره ورځ څلوښښت پاڼي ليکل عادت وو دده مبارک دوفات وروسته دده شاګردانو حساب وکړی څومره پاڼي چې ده په ژوندکي ليکلي وې دبالغ کيدو څخه تر وفات پوري يې ټولي پاڼي جمعه کړې بيايې دده پرژوند ووښلې نو پر ورځ باندي څوارلس پاڼي راووتې. دده دتاريخ طبري نومي کتاب مشهوره دئ په عمومي ډول تر ګوتوکيدای سي کله چې ده دتصنيف اراده وکړه نو دخلګو څخه يې وپوښتل چې دټول عالم تاريخ ليکل به تاسو خوشحاله کړي ؟ خلګو پوښتنه ځني وکړه چې اندازه به يې څومره وي ؟ ده په جواب کي ورته وويل: چې تقريبا ديرش زره پاڼي به راسي خلګو ورته وويل: ددې کتاب دپوره کېدو مخکي به عمرونه ختم وي يعني مورږ به مړه سو بيابه بشپړسي ده ورته وويل: انالله ، همتونه ټيټ سوه

(129) تذکره

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې څخه وروسته یې کتاب رالنډ کړی تقریبا درې زره پانې سو په همدغه ډول دده تفسیر چې یادونه یې وسوه په عمومي ډول لاسته راتلای سي.

دارقطني دحدیثو یو مشهور مؤلف دئ دحدیثو دزده کړې لپاره یې بغداد ،بصرې ، کوفې ، واسط ، مصر اوشام ته سفرونه کړي دي یوه ورځ داستاذ په مجلس کي ناست وو استاذ حدیث لوستی ده یوشی دکتاب څخه نقل کاوه یوه ملګري یې نیوکه باندي وکړه چې ته بلي خواته متوجه یې ده ورته وویل: زماا و ستاپه توجه کي فرق دئ ته راوښایه چې استاذ تراوسه پوري څومره حدیثونه وویل ملګري یې په فکرکي ډوب سو ده ورته وویل: استاذ اتلس ۱۸ حدیثونه وویل لومړی داو دوهم داوو په دغه ترتیب یې ټوله حدیثونه سره دسنده ورته وویل.

حافظ اثرم یومحدث دئ ، ده مبارک دحدیثو په یادولوکي زیات تمرین کاوه یو ځلي یې حج ته تشریف یوړی هلته حرم ته دخراسان څخه دوه لوی دحدیثو عالمان راغلي وه اوپه حرم شریف کي یې په جلا ـ جلا ډول درس ورکاوه وهر یوه ته د زده کونکو یوه لویه ډله ناسته وه دی مبارک د دواړو په منځ کي کښېناستی او د دواړو څخه یې په یوه وخت کي حدیثونه ولیکل.

عبدالله بن مبارک یومشهور محدث دئ دده مبارک په علم حاصلولو کي زحمتونه زیات مشهوره دي ده مبارک په خپله فرمایلي دي: چې مادځلور زرواستادانو څخه حدیث زده کړي دي

.

علي بن حسن وایي: یوه شپه سخت یخ وو زه او ابن مبارک دماخستن دلمانځه کولو وروسته دمسجد څخه راتلو چې په دروازه کي دیوه حدیث په اړه زما او د ده په منځ کي خبري شروع سوې مابه څه ویل ده به هم یوځه ویل په همدغه ځای کي په ولاړي ولاړ وو چې دسهار اذان وسو.

حمیدي یومشهورمحدث دئ نومورې هغه کس دئ چې دبخاري اومسلم حدیثونه یې یوځای کړي دي ټوله شپه به یې لیکل کول دګرمي په وخت کي چې به ډېر تنګ سو نو یوه تالی

(c) ketabton.com: The Digital Library

(پیاله) به یې داوبو څخه ډکه کړه په هغه کې به کښېناستی لیکل به یې کول. دټولو خلګو څخه به جلا اوسېدئ اوشاعر هم و چې دده یو شعر په دې ډول دئ:

لِقَآءَ الناسِ لَیسَ یُفِیدُ شَیئًا سِوَي الهَذَیَان مَن قِیلٍ وَقَالٍ

فَاقلل مَن لقَاءِ الناسِ اِلا لِاَخذِ العِلمَ اَو اِصلاح حَالِ

ژباړه: دخلګو په ملاقات کې هیڅ ګټه نسته دبې ځایه خبرو پرته نو دخلګو ملاقات لرکړئ ماسوا ددې څخه چې داستاذ څخه دعلم حاصلولو لپاره خبرې وکړې یا دنفس داصلاح لپاره دشیخ سره ملاقات وکړئ.

امام طبرانيﷺ یو مشهور محدث دئ ډېر کتابونه یې لیکلي دي یو چا دده دکتابونو ډېروالی ولیدئ نو پوښتنه یې ځني وکړه چې څنګه دي لیکلي دي ؟ ده مبارک ورته وویل: دیرش کاله مې شپه او ورځ پر بوریا) چټایي تېرکړي دي. ابو العباس شیرازيﷺ وایي: مادطبرانيﷺ څخه درې سوه زره ۳۰۰۰۰۰ حدیثونه لیکلي دي.

امام ابو حنیفةﷺ په ناسخ او منسوخ حدیثونو کې زیاته څېړنه کول کوفه چې په دغه زمانه کې دعلم کور ورته ویل کېده هرڅومره محدثین چې پکښې وه ده مبارک دټولو حدیثونو جمعه کړي وه کله چې به ددباندې څخه یو محدث راغلی نو ده به شاګردانو ته امر وکړی: چې که دده سره یوداسې حدیث وي چې زمونږ سره نه وي نو څېړنه یې وکړی .امام ابو حنیفةﷺ چې به کله په یو علمي مجلس کې دیوې مسئلې څېړنه کول په دغه مجلس کې به په حدیثو او فقه پوه خلګ په زیات شمېر ناست وه نو کله به پردغه مسئله یوه میاشت خبرې وسوې وروسته چې به فیصله وسوه نو هغه به دده مذهب وګرځول سو او وه به لیکل سوه

دامام ترمذيﷺ دنامه څخه به څوک ناخبره وي (یعني هرسړی یې پېژني)دحدیثو زیات یادول دده خصوصي ځانګړتیا وه او دحافظې په توان کې مشهوره و یو وخت دده څخه محدثینو امتحان واخیستی څلوېښت داسې حدیثونه یې بیان کړه چې مشهوره نه و امام ترمذيﷺ دستي

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیان کړه. امام ترمذي رحمه الله فرمایي: ما یوه ورځ دمکې مکرمې په لاره کښې د استاذ څخه دوه حدیثونه نقل کړه نابیره دهغه استاذ سره مي ملاقات وسو که څه هم هغه حدیثونه مانقل کړي وه خوومي غوښتل چي د استاذ څخه یې په خپله واورم نو د استاذ څخه مي دویلو غوښتنه وکړه استاذ حدیثونه ویل شروع کړه نابیره د استاذ سترګي زماپه لاس کي پر هغه کاغذ ولګېدې چي ماهغه دوه حدیثونه پکښې لیکلي وه استاذ چي کاغذ ولیدی نو دواړه حدیثونه یې ولیدل ناراضه سو او ماته یې وویل: ته نه شرمیږي چي حدیثونه دي زده دي او درسره دي بیایې په ماهم وایي ماورته وویل: استاذه! د احدیثونه ماستاخخه پرلاري واوربدل ته چي هر حدیث ووایي زمادستي په یادوي د استاذ باور نه وسو نو راته وې ویل: ښه ته هغه حدیثونه ووایه چي ما ویلي وي، ماتوله حدیثونه ورته وویل بیا استاذ راته وویل د احدیثونه به ستا د پخوا څخه یاد وه ماورته وویل: استاذه! ته اوس نوي حدیثونه ووایه زه به یې دستي درته ووایم استاذ نوي حدیثونه وویل ما دستي په یاد ورته وویل یوه غلطي مي نه وکړل. دا د پخوانیو محدثینو اوعلماو زحمتونه وه چي دعلم په لاسته راوړولو اوخورولو کي یې ګالل چي دهغه ټولو شمېرل هم ګران کار دئ.

قرطمة رحمه الله یو محدث دئ چي زیات مشهور نه دئ دده یو شاګرد داؤد رحمه الله وایي: خلګو به د ابوحاتم رحمه الله او د اسي نورو د حافظې بیان کاوه خو ما چي د قرطمة رحمه الله حافظه لیدلې ده بل مي هیڅ چیري دومره حافظه نه ده لیدلې زه یوه ورځ قرطمة رحمه الله ته ورغلم ده راته وویل: په دغه کتابو کي چي دي هریو زړه غواړي راوایې خله زه یې په یاد درته وایم ما کتاب الاشربة راپورته کړی ده مبارک د دغه کتاب هر باب د سر څخه تر پایه پوري ټوله ووایه په دغه ترتیب یې ټوله کتاب په یاد تېرکړی.

ابوذرعة رحمه الله وایي: د امام احمد بن حنبل رحمه الله لس سوه زره ۱۰۰۰۰۰۰ حدیثونه یاد وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسحاق بن راهویه☜وایي: ما سل زره حدیثونه جمعه کړي دي او ددیرشو زرو ډېر زما په یاد دي. خفاف☜وایي: اسحاق☜مورته یوولس زره حدیثونه په یاد ولیکل او بیایې هغه ټوله په لیکل سوي ترتیب په یاد وویل یو حرف یې نه پکښې کم کړی دی اونه یې پکښې زیات کړی دی.

ابوسعد اصبهاني بغدادي☜دابو نصر بغدادي☜دحدیثو دزدکړي لپاره دشپاړسوکالو په عمر بغداد ته روان سو پرلاري یې دده دوفات خبر واورېدئ بې اختیاره یې وژړل او په چغو یې وویل: چې ددې استاذ دحدیثو سند به بیا دچا څخه ترلاسه کوم. دا هغه وخت کېدای سي چې دیوچا دیو شی سره مینه وي. دده مبارک مسلم شریف ټوله په یاد و او په یاد به یې طالبانو ته لیکی. یوولس حجه یې کړي وه کله چې به خوراک ته کښېناستی نو سترګې به یې داوښکو څخه ډکې سوې. ابوعمرضریر☜چې پیداسو ړوند و خو دحدیثو په حافظانو کي شمېرل کیږي. په علم فقه ، تاریخ اوعلم میراث کي یې پوره مهارت درلودئ.

دابوالحسین اصبهاني☜بخاري او مسلم دواړه یاد وه بخاري خویې داسي یاد و چې چاته دکوم حدیث سند ووایه ده دستي دهغه حدیث متن ورته وایه. شیخ تقي الدین بعلبکي ☜ په څلورو میاشتو کي مسلم یاد کړی او دجمع بین الصحیحین حافظ و ،دکرامت څښتن و ، بزرګ و او دقرآنکریم حافظ و. سورة الانعام یې په یوه ورځ په یاد کړی.

ابن السني☜دامام نسائي☜مشهور شاګرد ئ دژوند تر پایه پوري په حدیثو کي مشغول و. زوی یې وایي: زما پلار لیکل کول آخریې قلم او مشوانۍ کښېښوده لاسونه یې په دعاپورته کړه په دغه حالت کي مړسو. علامه ساجي☜په کوچنیوالي کي دفقه علم لاسته راوړی. بیاپه حدیثو مشغول و. په هرات کي لس کاله و اوسېدئ د دغه وخت په اوږدو کي یې شپږواره ترمذي په خپل لاس ولیکی دابن منده☜څخه یې غرائب شعبه ، زده کاوه ابن منده☜

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دغه حالت کې دماخستن ترلمانځه وروسته وفات سو. داستاذ علمي مینه دشاګرد ترعلمي مینې ددرنښت وړه ځکه دژوند تر آخري پورې يې درس کاوه.

دابو عمر خفاف﵀ سل زره حدیثونه په ژبه یاد و. د امام بخاري استاذ عاصم بن علي﵀ چې کله بغداد ته ورسېدئ نو دشاګردانو دومره باندې ګنه سوه چې زیات وخت به د شاګردانو شمېر سلوزرو ته ورسېدئ یوه ورځ د شاګردانو اندازه معلومه کړل سوه نو یوسل اوشل زره شاګردان وه. ځني و ختونه به د حدیثو ځني الفاظ څوواره تکرارېدل. دده یو شاګرد وایي چې یو وار (حدثنا ابواللیث) لفظ څوارلس واره تکرار سو ښکاره خبره ده چې څوک یوسل اوپنځویشت زرو ته اواز رسوي نو خامخا به ځني الفاظ تکراریږي.

ابو مسلم بصري﵀ چې کله بغداد ته ورسېدئ نو په یولوی میدان کې ددرس لپاره کښېناستی اوو نفرو به په ولاړه و نورو ته دلیکلو لپاره ویل کول لکه د اختر تکبیرونه چې ویل کیږي ددرس څخه وروسته مشوانۍ وشمېرل سوې څلویښت زره وي او هغه کسان چې لیکل يې نه کول بلکې یوازي يې اوریدل کول دهغو شمېر ترلیکونکو زیات وو.

د فریابي﵀ په مجلس کې په دغه ډول درې سوه لیکوالان ولاړوه د شاګردانو د شمېر ډېروالي ددغه لیکوالانو څخه معلومیږي چې څومره به زیات وه چې یوازې فتحه ورکونکي درې سوه دي. په دغسي ستړیاو تبرولو سره ددغه پاک دین علم ترنن پورې ژوندی دئ.

امام بخاري وایي: د شپږوسوو زرو حدیثونو څخه مې دبخاري د حدیثونو انتخاب وکړی چې اوه زره دوه سوه پنځه اویا (۷۲۷۵) حدیثونه دي او ده مبارک چې به هر حدیث لیکی نو دوه رکعته نفل به يې کول بیابه يې حدیث لیکی کله چې بغداد ته ورسېدئ نو محدثینو ددې څخه امتحان واخیستی په دې ډول چې لس کسان وګمارل سو دغه کسانو ته يې لس، لس حدیثونه انتخاب کړل بیايې الفاظ وربدل کړل بیا يې ددې څخه پوښتنه وکړه په غلط ډول به يې حدیث ورته ووایه بیايې ورته وویل زه نه یم خبر چې حدیث څه ډول دئ په دغه ډول لسو سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنه ځني وکړه ده مبارک په ترتیب سره لومړی و لومړی پوښتوونکي ته وویل: تاداسوال وکړی حدیث دي په دې ډول ووایه داغلط دئ اصل یې داسي دئ. بیایې دوهم ته ووایه بیا یې دریم ته ووایه په دغه ترتیب یې لسو کسانوته جواب ووایه او هر سړي ته به یې هغه الفاظ هم ویل چې هغه به اول غلط ویلي وه په دغه ډول یې سل حدیثونه دوی ته وویل.

امام مسلم د څوارلسو کالو په عمر د حدیثو زده کړه شروع کړه او د ژوند ترپایه پورې په دغه حدیثو مشغول و. دی مبارک فرمایي: مادمسلم شریف دپاره ددروسوو زرو حدیثونو څخه حدیثونه انتخاب کړه او مسلم شریف مې ځني ولیکی چې دوولس زره حدیثه پکښې دي.

امام داود فرمایي: ما پنځه سوه زره حدیثونه اوریدلي دي په دغه ټولو کې مې څلورزره اته سوه حدیثونه انتخاب کړه او سنن ابي داود کتاب مې ځني جوړ کړی.

یوسف مزي یو مشهور محدث دئ ، د اسماء رجال (د حدیث دنقل کونکو د نومانو) امام دئ اول یې په خپل ښار کې فقه او حدیث زده کړل بیا یې مکې مکرمې ، مدینې منورې ، حلب ، حمات ، بعلبک او داسي نورو ځایونو ته سفر ونه وکړل. ډېر کتابونه یې په خپل قلم سره لیکلي دي. تهذیب الکمال یې په دوه سوه ټوکه کې لیکلي دئ او کتاب الاطراف یې تر اتیاوو جلدو زیات دئ . دده مبارک عادت دا و چې زیات وخت به چوپ و د خلګو سره یې خبري کمې کولې زیات وخت به په کتاب مشغول و ، دحسد کونکو له وجهې دښمني ورته پیښه سوه خو ده د هیڅا څخه بدله نه واخیسته . ددې مبارکانو حالات او قصې بیخي ډېرې دي د ټولو لیکل لوی ، لوی کتابونه هم نسي کولای خو دلته مې دوې درې قصې د نمونې په ډول ددې لپاره راوړي چې دا دحدیثو علم چې دیارلس سوه کاله وروسته داسي پیاوړی دئ ، ددې لپاره څومره تکلیفونه ایستل سوي دي او په څومره قربانۍ سره ساتل سوی دي او کوم خلګ چې د علم لاسته راوړلو دعوې کوي او ځانته طالب العلمان وایي هغه ددې علم لپاره څومره خواري تېره وي آیا په هغه ډول دي که یا ؟ او که صرف وخت تېرول دی ؟ او که چېرې موږ په

(c) ketabton.com: The Digital Library

آرامی ، استراحت ، عیش او عشرت ژوند غواړو او د دنیا په کارنو کې مشغول اوسو او دا مو فکر وي چې د نبيﷺ د دین او حدیثو حفاظت کوونکي یو نو دا د (این خیال است ومحال است وجنون) پرته بل شی نه دئ.

(یعني دا داسې یو فکر دئ چې شونی نه دئ اولیونتوب دئ)([130])

نـــهم بـــاب

دنبيﷺ فرمانبرداري ، حکم منل او دا کتل چې د نبيﷺ منشاء مبارکه څه ده؟

که څه هم د اصحابانو هر کار دنبيﷺ په تابعداري کې و او دتبرو قصو څخه هم دا خبره معلومیږي خو دلته یو څو قصې بیانوو چې موږ د خپلو حالاتو سره په دې باب سره په خصوصي ډول مقابله وکړو او وګورو چې موږ د اللهﷻ او دهغه د رسولﷺ فرمانبرداري ترکومې اندازې پورې کړې ده ، کوم چې زموږ خلګ په دې هیله دي چې هغه ترقي اونصرت به موږ ته راسي لکه دوی مبارکانو ته چې راغلی و که زموږ خلګ رښتیا ددې هیله لري نو په هغه ډول دي ژوند اختیار کړي لکه دوی چې وکړی او دنیاته یې وښودئ.

۱- دحضرت عبدالله بن عمرو بن العاصؓ پتهو سوځل

([130]) نوموړی بیت په پوره ډول داسې دی . هم خدا خواهی هم دنیا خواهی هم بنون ـــ این خیال است ومحال است وجنون .
ژباړه : هم خدای غواړی هم دنیا غواړي هم زامن غوړي دا یوازي خیال دی امکان نه لري اولیونتوب دی په پورته موضوع کې شیخ وفرمایل : چې څوک داسې په عیش اوعشرت کې علم لاسته راوړل غواړي دا داسې دی لکه څوک چې خدای ، دنیا اوزامن ټوله غواړي لکه هغه چې لیونتوب دی په داسې ډول علم لاسته راوړل هم لیونتوب دی . ژباړن

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضرت عبدالله بن عمرو بن العاص رضي الله عنه فرمايي: چې موږ يو وار د نبي ﷺ سره په سفر کې وو زه دنبي ﷺ حضور ته ورغلم پر ماباندي يو پټو و چې په کسم (ژړ ډوله رنګ) باندي لږ رنګ سوی و نبي ﷺ چې پټو ولیدئ نو ماته يې وويل: دا دي څه شی پر ځان اچولی دئ؟ ما دنبي ﷺ ددې پوښتنې څخه دده مبارک د ناخوښۍ اثرات معلوم کړل دستي کورته ولاړم په کور کې ښځو په نغري کې اور بل کړی و ما پټو په اور کې واچوی. دوهمه ورځ چې راغلم نبي ﷺ راته وويل: هغه پټو دي څه کړئ ما ورته قصه وکړه ده مبارک راته وويل: ولي دي وښځو ته نه ورکاوئ د ښځو لپاره خو يې پروا نه کول. ([131])

فايـده: که څه هم دپټو سوځولو اړتيا خونه وه خو د چا په زړه کې چې د چا دناخوښۍ او ناراضۍ ګذارسوی وي هغه ددې هم نه وي جوګه چې لږ فکر وکړي چې آيا ددې پټو لپاره يوه بله لاره هم سته که يوازي لـه منځـه وړل دي. البتـه زمـا پـه ډول نالايقـه چاتـه بـه نو خدای خبر څومره فکرونه ورلوېدلي وای چې دنبي ﷺ ناراضي څومره اندازه ده او پوښتنه بـه مي کړې وای چې بله لاره هم لري داجازې لپاره که يا؟ نبي ﷺ خو پوښتنه کړې ده منعه خويې نـه ده کړې او داسې نور.

۲- د يو انصاري خپله ودانۍ نړول

نبي ﷺ يوه ورځ د کور دباندي تشريف وړی و چې وې ليدل يو ګنبده لوړه جوړه سوې ده دملګرو څخه يې پوښتنه وکړه چې دا څه شی دئ؟ ملګرو ورتـه وويـل: دا فلاني سړي ګنبده

([131]) ابـو داود

(c) ketabton.com: The Digital Library

جوړه کړي ده نبيﷺ چوپ سو . يو بل وخت هغه انصاري د نبيﷺ و حضور ته ورغلی نبيﷺ ته يې سلام ووايه نبيﷺ مخ ځني واړوی انصاري فکر وکړی چې ښايي دنبيﷺ نه وي فکر سوی بيا يې سلام ورته ووايه نبيﷺ بيا هم جواب نه ورته ووايه انصاري ددې زغم نه سوای کولای دستي يې د ناستو اصحابانو رضی الله عنهم څخه پوښتنه وکړه او څېړنه يې وکړه چې ولي زه د نبيﷺ په نظر نه ورځم ؟ اصحابانو رضی الله عنهم ورته وويل : نن نبيﷺ دباندي تللی و ستا ګنبده يې وليده بيايې پوښتنه وکړه چې دا دچا ده ؟ انصاري چې دا واورېدل دستي ولاړی هغه ګنبده يې ونړول داسي يې د مځکي سره سمه کړه چې هيڅ نښان يې نسو پاته او بيا يې داهم ونه کړه چې راغلی وای او نبيﷺ ته يې ويلي وای چې ستا د ناخوښۍ له وجې مي ګنبده ونړول ، نابېره نبيﷺ په خپله هلته تېرېدئ نو وې ليدل چې ګنبده نسته پوښتنه يې وکړه ، اصحابانو رضی الله عنهم ورته وويل : څو ورځې مخکې چې تاسو دده څخه مخ اړولی و ده زمونږ څخه پوښتنه وکړه ، مونږ ورته وويل : نبيﷺ ستا ګنبده ليدلې ده دی ولاړی هغه ګنبده يې بيخي ونړول. نبيﷺ وفرمايل هره آبادي د سړي لپاره عذاب دئ مګر هغه آبادي نه چې دسختي اړتيا او مجبوری لپاره وي.(132)

فايده: دا دپوره مينې خبرې دي ، دوی مبارکانو داهم نه سوای زغملای چې درسول الله ﷺ مخ مبارک غمجن وويني تر خپل ځان يې رسول الله ﷺ ګران بلی ، دغه مبارک صحابي خپله ګنبده ونړوله بيايې داهم نه کول چې د نړېدو وروسته راغلی وای او رسول الله ﷺ ته يې ويلي وای چې ستا د خوشحالی په موخه مي ګنبده ونړول بلکې نبيﷺ چې کله په پښېدونکي ډول هلته ولاړی په خپله يې وليدل نبيﷺ ته پر آبادۍ باندي پيسې مصرفول په خصوصي ډول ناخوښه کار و په ډيرو احاديثو کې ددې بيان راغلی دئ. په خپله د نبيﷺ د بيبيانو خوښې دخرما د ښاخونو کوډلي وې او د دروازو پردې يې د ګونيو څخه جوړې وې

(132) ابو داؤد

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې لپاره چې د پردی سړی نظر دننه ولاړ نسي. یو ځل نبيﷺ یو ځای په سفر تللی وو ام سلمي رضي الله عنها ته یو څه مال په لاس ورغلی نو دې مبارکي خپله خونه د خرما وو د لښتو پر ځای په اومو خښتو جوړه کړه نبيﷺ چې کله ولیده نو دې ته یې وویل: دا دي څه کړي دي ؟ دې مبارکي ورته وویل : په هغه خونه کې د بې پردګۍ شک و ، نبيﷺ وفرمایل: بدترین شی پر تعمیر باندي پیسې خرڅول دي. عبدالله بن عمر رضي الله عنهما فرمایي : یوه ورځ ما او زما مور د خپل کور دیوال سماوی چې ډېر خراب سوی و نبيﷺ چې ولیدئ نو راته وې فرمایل: مرګ ددې دېوال ترنړېدو ډېر نژدې دئ.(133)

۳- د اصحابانو سَرَه پټوان راکښته کول

حضرت رافع رضي الله عنه فرمایي: یوه ورځ مورډ دنبيﷺ سره په سفر کې و او زمورډ په اوښانو کې پټوان پراته وه چې په دغه پټوانو کې سور رنګه تارونه وو نبيﷺ وفرمایل: زه پوهیږم چې دغه سوروالی پر تاسو غالبه کیږي نبيﷺ چې دا ارشاد وفرمایه مورډ په داسي وېره کې وغورزېدو چې اوښان یوې خوا اوبلي خواته وتښتېدل او مورډ دستي داوښانو څخه پټوان راکښته کړه.(134)

فـــایده: اصحابانو مبارکانو رضي الله عنهم ته په ژوند کې داسي پېښو اهمیت نه درلودئ البته زمورډ د ژوند په لحاظ سره وداسي پېښو ته حیرانتیا کیږي ځکه د اصحابو کرامو رضي الله عنهم عام ژوند هم داسي و ، د حدیبې صلح چې په لومړی باب دریمه قصه کې یې بیان وسو په دغه صلح کې عروة بن مسعود د کافرانو لخوا و مسلمانانو ته قاصد راغلی و ده د مسلمانانو ژوند په غور سره ترنظر تېر کړی کله چې مکې ته ولاړی و کافرانو ته یې وویل: زه و لویو ـ لویو پاچاهانو ته د

(133) ابـو داؤد
(134) ابـو داؤد

(c) ketabton.com: The Digital Library

قاصد په توګه تللی یم لکه د فارس ،روم او حبشې پاچاهانو سره چې مي لیدلي دي ماد هیڅ پاچا په دربار کي د درباریانو دومره درنښت نه دئ لیدلی چې خپل پاچا ته یې ورکوي لکه د محمد ﷺ ملګري چې محمد ﷺ ته تعظیم کوي.هیڅکله دده بلغم ومڅکي ته نه پرېږدي بلکي هر یوه ته چې په لاس ورسي دستي یې پر مخ او بدن مړي ، کله چې دی ﷺ د یو شی امر کوي نو ټول ملګري یې تلوار کوي چې هغه کار وکړي . کله چې هغه اودس کوي نو داوداسه د اوبو اخیستلو لپاره ټوله تلوار کوي چې پر بدن یې ومړي د تلوار بڼه یې داسي وي چې ګویا دوی به په خپلو منځو کي جګړه کوي.او کله چې هغه خبري کوي نو ټوله چوپ سي هیڅوک دده د درنښت له وجهې دده لوري ته پورته نه ګوري.([135])

۴- د حضرت وائل ؓ د ذباب په لفظ سره وېښته پرېکول

وائل بن حجر ؓ فرمایي: زه یوه ورځ د رسول الله ﷺ حضور ته ورغلم زماد سر وېښتان ډېر غټ سوي وه کله چې زه ورته مخامخ سوم نو نبي ﷺ راته وویل: ذباب،ذباب . مافکر وکړی چې دایې لکه چې زماد سر دوېښتانو په اړه وویل نو زه دستي ولاړم د سر وېښتان مي وکښل کله چې په دوهمه ورځ درسول الله ﷺ حضور ته ورغلم رسول الله ﷺ راته وفرمایل: ماتا ته نه وه ویلي مګر ښه دي وکړه (چې د سر وېښتان دي لرې کړه).([136])

فـــایده: ذباب دسپېره په معني دئ او دېبکاره په معني هم دئ دا دنبي ﷺ په اشارو باندي د اصحابو د قربانی خبره وه چې د منشاء پېژندلو وروسته که هغه غلط پوه سوی وي بیا هم په عمل کولو کي به یې ځنډ نه راوستی. دلته نبي ﷺ ورته وویل:چې تاته مي نه و ویلي خو ده

([135]) بخاري شریف
([136]) ابـود اؤد

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه خبره دخپل ځان په اړه بلل په دې وجه څه شونتیا وه چې ځنډ راغلی وای ، د اسلام په پیل کې په لمانځه کې خبري کول روا وې بیا وروسته منعه سوي حضرت عبدالله بن مسعود ؓ یوه ورځ د رسول الله ﷺ حضور ته ورغلی رسول الله ﷺ په لمانځه کولو اخته و ده مبارک دعادت سره سم سلام ورته ووایه څرنګه چې په لمانځه کې خبري منعه سوي وې نو نبي ﷺ جواب ورنکړی. دی مبارک فرمایي: د نبي ﷺ په جواب نه راکولو سره نوي اوزړې خبري را پر زړه سوې په بیلو فکرونو کې ډوب سوم کله به مي فکر کاوه چې پر فلانۍ خبره به ناراضه سوی وي کله به مي فکر کاوه چې فلانۍ خبره پېښه سوې ده پرهغه به ناراضه سوی وي کله چې نبي ﷺ سلام وګرزاوه نو راته وې ویل چې په لمانځه کې خبري کول منعه سوي دي نو په دې وجه مي د سلام جواب درنه کړی د نبي ﷺ ددې خبري په کولو سره په ما کې ساه وچلېده.

۵ - د حضرت سهیل بن حنظلیة ؓ عادت اود خریم ؓ وینښته پرېکول

په دمشق کې سهیل بن حنظلیة ؓ نومي صحابي اوسېدئ یوازي ژوند یې تېروی ډېر کم به یې دخلګو سره ګډون کاوه هیچیري به نه تلی ټوله ورځ به په مسجد کې په لمانځه یا تسبوح مشغول و او یا به یې وظیفه کول ومسجد ته دتللو پروخت د حضرت ابو درداء ؓ سره مخ سو چې مشهور صحابي دئ ابودرداء ؓ ورته وویل: په تلو کې د خیر یوڅه خبري کوه زمورږ لپاره فایده ده تاته څه تاوان نسته نو سهیل ؓ به دنبي ﷺ د زمانې څه واقعاتي او حدیثونه ورته وویل ، یوه ورځ سهیل ؓ پرلاري روان و ابودرداء ؓ د عادت مطابق خواست ورته وکړی چې یوه د خیر خبره راته وکړه بیا ولاړ سه ده مبارک ورته وویل: یوه ورځ نبي ﷺ وفرمایل: چې خریم اسدي ؓ ښه سړی دئ که چیري دا دوې خبري نه وای پکښې یو داچې د سر وېښتان یې لوی دي دوهم دا چې لنګ تر بجلکو کښته کوي کله چې خریم ته د نبي ﷺ دا ارشاد ورسېدئ نو

(c) ketabton.com: The Digital Library

دستي يې چاړه راواخيسته د سر وېښتان يې تر غوږو کښته پرېکړل او لنګ يې تر نيمي پنډۍ پورې پورته تړل شروع کړل.(137)

فايـــده: په ځينو روايتو کي راغلي دي چې نبيﷺ خپله و خريم ته ارشاد وکړی او خريم ؓ قسم وکړی چې دادواړه به د اوس څخه نه وي په هرصورت په دواړو روايتو کي شک نسته ، کېدلای سي چې وده ته يې خپله ارشاد فرمايلي وي او دده په نه موجوديت کي دي يې هم ارشاد فرمايلي وي چې اوربدونکی تللی وي او هغه ته يې خبر رسولیوي.

۲- د حضرت ابن عمرؓ د خپل زوی سره خبري نه کول

حضرت عبدالله بن عمرؓ يو ځلي وويل: نبي ﷺ فرمايلي دي چې ښځو ته و مسجد ته د تللو اجازه ورکوئ دابن عمرؓ يو زوی وويل: چې مونږ اجازه نسو ورکولای ځکه دوی وموږ ته بهانه جوړوي او دآزادی او فساد لاره خلاصوي. حضرت عبدالله بن عمرؓ ډېر ناراضه سو او زوی ته يې بد او رد وويل او ورته وې ويل چې زه د نبيﷺ ارشاد درته وايم ته وايي چې اجازه نسو ورکولای ددې څخه وروسته يې د تل لپاره دخپل زوی سره خبري پرېښودې.(138)

فايده: ددې مبارک دزوی د اجازې نه ورکول له دې وجهې څخه و چې ښځي فساد ته بهانه جوړوي (دخپلې زمانې دښځو حال يې ليدلی و) په همدې وجه حضرت عائشهؓ په خپله فرمايي: که چېرې نبيﷺ د اوسنيو ښځو حالت ليدلی وای نو ښځو ته به يې و مسجد ته د تللو اجازه نه وای ورکړې او حال داچې د عائشې ؓ زمانه د نبيﷺ څخه ليرې نه وه خو ابن عمرؓ دا نسوای زغملای چې دی دي د نبيﷺ ارشاد ووايي او څوک دي يو څه شک پکښې پيدا کړي

(137) ابـو داؤد
(138) مسلم ، ابـو داؤد

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوازې پر دې خبره چې هغه د نبيﷺ د ارشاد څخه انکار وکړي ټول عمر يې دخپل زوی سره خبرې نه وکړي . مبارکو اصحابانوﷺ ته په دې کې ډېر تکليفونه راغلل د يوې خوا د نبيﷺ د ارشاد اهميت و چې دوی خپل ځان باله او د ښځو اجازه پکښې امر سوې وه او دبلې خوا د فتنو او فساد بيره وه نو دوی مبارکانو ته هم د ښځو اجازه مشکل کار سو او بندول يې هم مشکل کار سو . حضرت عاتکهؓ چې څو واري يې نکاح سوې وه او د حضرت عمرؓ سره يې هم نکاح سوې وه دا به مسجد ته تلل د حضرت عمرؓ پر طبيعت ښه نه لګېده يو چا ورته وويل چې ته مسجد ته ځې د حضرت عمرؓ نه خوښيږي دې ورته وويل چې دده نه خوښيږي نو منعه دي وکړي . د حضرت عمرؓ تر وفات وروسته دې د حضرت زبيرؓ سره نکاح وکړه د حضرت زبيرؓ نه خوښېده چې دا مسجد ته ځي خو ددې دلاوري يې نسوای کولای چې منع دي يې کړي (ځکه د رسول اللهﷺ د اجازې ارشاد و) يو وار زبيرؓ د شپې د ماخستن دلمانځه پر وخت پر لاري ورته کښېناستی کله چې داتېره سوه نو وې ځوروله ده ته خو جائزه وه ځکه مېړه يې و دې د تېارې له امله ونه پېژندی چې دا څوک دئ ددې څخه وروسته دې ومسجد ته تلل پرېښودل، حضرت زبيرؓ پوښتنه ځني وکړه چې مسجد ته تلل دي ولې پرېښودل ؟ دې ورته وويل: اوس هغه زمانه نه سوه پاته کوم چې درسول اللهﷺ زمانه وه.

۷-د حضرت ابن عمرؓ څخه پوښتنه چې دلمانځه قصر په قران کې نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حضرت ابن عمر رضي الله عنه څخه چا پوښتنه وکړه چې د کور نې سړي د لمانځه بیان خو په قرآن کې سته د ویري د لمانځه بیان سته او د مسافر د لمانځه بیان په قرآن کې نسته ؟ ابن عمر رضي الله عنه و فرمایل: واوره ! الله ﷻ نبي ﷺ جوړ کړی بیا یې راولېږی مورږنه پوهېدو هیڅ مونه پېژندل اوس نو مورږ چې هغه مبارک په څه ډول په کولو لیدلی دئ هم غسې به کوو.(139)

فایـــده: مقصد دادئ چې د هري مسئلې وضاحت په قرآن کریم کې لازمي نه دئ بلکې د عمل لپاره د نبي ﷺ څخه تائیدول ښه کوئ. پخپله نبي ﷺ فرمایلي دي: ماته قرآنکریم راکړل سوی دئ او ددې برابر نور حکمونه راکړل سوي دي ډېر ژر هغه زمانه راتلونکې ده چې د مړې ګیډې وخلګ به پر خپلو ګدیانو ناست وي اووایي به چې بس قرآنکریم ټینګ ونیسئ کوم احکام چې په قرآن کې دي په هغه عمل وکړئ.(140)

۸- د حضرت ابن مغفل رضي الله عنه د خذف په وجه خبري پرېښودل

حضرت ابن مغفل رضي الله عنه یوه ورځ یوه ځوان وراره ولیدئ چې ډبرې یې غورځولې لوبې یې په کولې نو ده ورته وویل: اې وراره ! دا کار مکوه ځکه د نبي ﷺ ارشاد دی: چې دا کار نه ښکار دئ او نه دښمن ته څه تاوان په رسېږي نابېره به پر یو چا ومښلي د هغه به یا سترګه وچوي او یا به یې غاښ مات سي. وراره چې یې کم عمره و دا کار یې نه پرېښودی بلکې چې اکا به یې ولیدي نو بیا به یې ډبرې ویشتل شروع کړه اکا یې ورته وویل: زه د نبي ﷺ ارشاد تاته وایم ته دغه کار نه پرېږدې په الله ﷻ دي مي قسم وي چې بیا به هیڅکله ستا سره خبري نه وکړم په یوه بله قصه کې

(139) شفـاء
(140) ابـود اؤد

(c) ketabton.com: The Digital Library

راغلي دي چې ده ورته وویل: په الله ﷻ قسم کوم چې زه به ستا په جنازه کې ګډون نه کوم او نه به ستا د ناروغۍ پوښتنې ته درځم.([141])

فایـــده: خذف دې ته وایي چې پر بټه ګوته کوچنۍ ډبره کښېږدي بیا یې غورځوي په کوچنیانو کې عموماً د دا ډول لوبو مرض وي دا داسې ډبري غورځول دي چې ښکار نه پرې کیږي که نابیره د چا پر سترګه ومښلي نو هغه به زخمي کړي حضرت عبدالله بن مغفل ﷺ دا نسوای زغملای چې د رسول الله ﷺ د ارشاد وروسته دي هغه کوچنۍ بیا هم دغه کار کوي مور هره ورځ د نبي ﷺ څومره ارشادات اورو او بیا د هغه څومره اهتمام کوو هر سړی خپله د خپل ځان په اړه پربکړه کولای سي.(جالبه خو لا داده چې مور خپل اولادونه دهغه کارونو څخه نه منعه کوو چې رسول الله ﷺ یې منعه کړې ده بلکې مور خپل ماشومان په داسي کارونو امر کوو چې درسول الله ﷺ مخالفت پکښې وي دمثال په ډول ښکنځل په کوو اوداسي نور دضرر رسولو کارونه په کوو او هم هغه توکي ورته په خپل لاس برابروو چې نبوي منعه پرې راغلې ده لکه ډبرو غورځولو ځینې ربړي الات ، پلاستکي توپکان اوداسي نور.)

۹- د حضرت حکیم بن حزام ﷺ د سوال نه کولو ژمنه

حضرت حکیم بن حزام ﷺ یوه ورځ د نبي ﷺ و حضور ته ورغلی او یو شی یې ځني وغوښتی نبي ﷺ ورکړی بیا یې په بله موقع کښې یو څه ځني وغوښتل نبي ﷺ بیا ورکړه دریم واري یې بیا یو څه ځني وغوښته نبي ﷺ ورکړه او ورته وې وفرمایل: اې حکیمه ! مال داسي دئ لکه شین باغ خو قاعده یې داده چې که چېرې د زړه په شتمنۍ سره راسي نو په دې مال کې

([141]) ابن ماجه ، دارمي

(c) ketabton.com: The Digital Library

برکت دئ او که په طمعه او دوکې سره لاسته راسي نو بیا برکت نسته پکښې بیا داسي کیږي (لکه د غوایي د لوړي ناروغي) چې هر وخت خوراک کوي خونه مړیږي. حضرت ابن حزم رض وویل : اې د الله رسوله ! ستا څخه به وروسته زه هیڅوک نه تنګوم . وروسته بیا د حضرت ابوبکر صدیق رض په خلافت کي ابوبکر رض و ابن حزام رض ته د بیت المال څخه د یوشی د ورکړي اراده وکړه خو ده انکار وکړی وروسته بیا حضرت عمر رض پخپل خلافت کي دیو شي د ورکړي اراده وکړه او ټینګار یې وکړی خو ده انکار وکړی.[142]

فایـــده: همدا وجه ده چې نن سبا زمونږ په مالو کې برکت نسته چې په چل او طمعه سره لاسته راغلي دي.

۱۰- د حضرت خذیفه رض د جاسوسی (مخبری) لپاره تلل

حضرت خذیفه رض فرمایي: چې د خندق په غزا کې د مکې کافران زمونږ طرفته وه او د دوی سره د کافرانو نوري ډیري ډلي وي چې پر مونږ باندي راختلي وې او د حملې لپاره تیاري وې او دلته په مدینه منوره کي د بني قریظو یهودیان وه چې هر وخت د دوی څخه دا وېره وه چې دوی مدینه منوره خالي وویني او زمونږ اهل او عیال بیخي را ختم کړي مونږ د مدینې دباندي د جنګ په سلسله کې پراته وو منافقانو به د کورد یوازیوالي او خالي والي په بهانه د نبي ﷺ څخه اجازه غوښته او ببرته به کورو ته راتلل نبي ﷺ به هر اجازه غوښتونکي ته اجازه ورکول په دغه بهیر کې یوه شپه دومره سخته سیلی (باد ، دوړي) راغلې چې نه ددې څخه مخکي راغلي وې او نه وروسته او تیاره دومره زیاته وه چې د یو سړی لیدل خو څه کوې خپل

---

(142) بخاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاس نه لیدل کېده ، با د دومره سخت و چې بوږهاری یې د برق په څېر و منافقان خپلو کورو ته ببرته تلل زمونږ دري سوه کسیزه ډله په دغه ځای کې وه نبيﷺ د هر یوه پوښتنه کوله او دهري خوا څېړنه یې کول په دغه لړ کې نبيﷺ زما خواته تېرېدئ زما سره نه د دښمن څخه د حفاظت وسله وه اونه د یخ دمخنیوي لپاره څه جامه وه یو کوچنی پتو را سره و چې ما اغوستی و پر پوندو باندي پر مځکه پوري منښتي ناست وم نبيﷺ پوښتنه وکړه چې څوک یې ؟ ما ورته وویل: خذیفة یم ، زه د یخ له امله ولاړ پدای نسم او د شرم له وجې په مځکه پوري پیوست سوم نبيﷺ راته وویل: ولاړ سه و درېږه د دښمنانو ټولګیو ته ولاړ سه او دهغوی حال راوړه چې څه کېږي ؟ زه په دغه وخت کې د بیري او یخنی له وجهي تر ټولو په بد حالت کې وم خو د رسول اللهﷺ د امر منلو لپاره ولاړ سوم دستي روان سوم کله چې زه روان سوم نو نبيﷺ داسي دعا وکړه:

اللهم احفظه من یدیه و من خلفه و عن یمینه وعن شماله ومن فوقه ومن تحته

ژباړه: اې الله ! دده ساتنه دمخ دلوري او د شا د لوري څخه وکړې د راسته او چپه لوري څخه یې (ساتنه وکړې) د لوړې او لاندې خوا څخه یې (ساتنه وکړې) .خذیفةAA وایي نبيﷺ چې دا دعا وکړه زما څخه بیره او یخني بیخي ولاړل او پر هر قدم ماته معلومېده چې ګویا زه په ګرمۍ کې را روان یم او زما د روانېدو په وخت کې نبيﷺ دا هم راته وویل: چې په پټه خوله ولاړ سه هیڅ حرکت مه کوه محض وګوره چې څه کیږي ، زه چې هلته ورسېدم نو ومې لیدل چې اور بلیږي خلګ ځانونه ورته تودوي یو سړی مي ولیدی چې پر اور لاس تودوي بیایې پر تشي مړي هري خواته نارې دي چې ببرته ولاړ سئ (یعني درځئ کوروته) هر سړی د خپل قوم وخلګو ته د ببرته تلو نارې وهي د دوی پر خیمو باندي د څلورو طرفو څخه با د ډبري اوروي ، خیمې یې شکیږي، آسونه او نور حیوانات یې هلاکیږي . ابو سفیان چې د ټولو قومونو لکه سردار داسي جوړ سوی و پر اور یې ځان تودا وی په زړه کي مي راغله چې له منځه یې یوسم

(c) ketabton.com: The Digital Library

دستي مي د ترکش څخه غشي راوکښی خو دنبيﷺ ارشاد را په یاد سو چې حرکت ونه کړې وګوره راسه ! ببرته مي غشي وترکش ته واچوی دوی ته یو څه شک پیدا سو اووې ویل: په تاسو کې یو څوک جاسوس سته هر یو دي خپل ملګري ترلاس ونیسي ما هم ژر یو سړی ترلاس ونیوی او پوښتنه مي ځني وکړه چې ته څوک یې؟ هغه راته وویل: سبحان الله ته ما نه پېژنې زه فلانکی یم زه دهغه ځای څخه ببرته را روان سوم کله چې نیمي لاري ته راورسېدم تقریباً شل سواره دشا له خوا راپسي راغله چې لنګوټې یې ترلي وې او راته وې ویل: چې ته خپل آقا ته ووایه چې الله ﷻ د دښمنانو چاره وکړه ته بې غمه اوسه زه چې کله ببرته راورسېدم نبيﷺ یو کوچنی پټو پر سرکړی و لمونځ یې کاوه د نبيﷺ مبارک عادت داو چې کله به د ویري څه خبره پېښه سوه ده مبارک به د لمانځه و لوري ته توجه کول ، کله چې رسول اللهﷺ دلمانځه څخه فارغه سو ما خپل د حال ټوله قصه ورته بیان کړه کومه چې مي لیدلې وه نبيﷺ چې د جاسوسی قصه واورېده نو غاښونه مبارک یې (دخندا څخه) و ځلېدل ، نبيﷺ زه د خپلو پښو مبارکو سره پرې ایستلم او دخپل پټو یوه برخه یې پر ما واچول ما خپله سینه د رسول اللهﷺ د تلو مبارکو سره ومښلول.([143])

فایـــده: دا د دوی مبارکانو برخه وه او دا د دوی لپاره مناسبه وه چې په دومره سختو تکلیفونو کې د رسول اللهﷺ امر منل د خپل بدن ، مال ، ځان او ترټولو ورته خوښ و.اللهﷻ دي داستحقاق او اهلیت پرته ما ناپاکه ته هم د دوی داتباع یوه برخه را نصیب کړي.

([143]) درمنثور

(c) ketabton.com: The Digital Library

لسم باب

دښځو دیني جذبه

حقیقت دادئ چې که چېرې په ښځو کې د دین جذبه پیدا سي نو په اولادو کې ددې اثر وجود لازمي دئ او حال داچې زمور په ټولنه کې ددې پر خلاف اولادونه په لومړیو وختو کې په یوه داسي چاپیریال کې ساتل کیږي چې پر اولادو باندي د دین خلاف اثر پرېږدي یا لږ تر لږه ودین ته نه پاملرنه پکښې پیدا سي کله چې یوماشوم د پیل څخه د دین په خلاف چاپیر یال کې وساتل سي نو نتیجه یې هغه نتیجه ده چې ښکاره ده.

۱- د بي بي فاطمې تسبیحات

حضرت علي AA یوه ورځ خپل یو شاګرد ته وویل: چې زه د ځان او د بي بي فاطمې قصه درته وکړم چې د نبي ﷺ نازولې لوروه؟ شاګرد ورته وویل: بیخي یې راته وکړه علي AA ورته وویل: بي بي فاطمې په خپلو لاسونو مبچن چلول تر داسي اندازې پورې چې په لاسو کې یې تنګي پیدا سوې پخپله به یې اوبه راوړلې چې د سلواغو د رسې نښې به یې په سینه کې معلومې سوې دکور ټول کارونه لکه جارو او داسي نور به یې پخپله کول تر داسي

(c) ketabton.com: The Digital Library

اندازې پورې چې کالي به يې خيرن سوه. يو وار نبيﷺ ته څه غلامان او مينځي راغلې ما وفاطمې ته وويل چې ته هم ورسه دنبيﷺ څخه يو خادم وغواړه چې د کور په کارو کي مرسته درسره وکړي دا مبارکه دنبيﷺ و حضور ته ورغله هلته چې ورغله ګڼه ګوڼه وه ددې مبارکي په طبيعت کي شرم او حيا ډېره وه نو دشرم له وجهي وپلار ته د نورو مخکي ورتلل شرم او حيا ورته وګڼل سوه نو بېرته راغله دوهمه ورځ نبيﷺ پخپله زمور کورته تشريف راوړی او وې ويل: اې فاطمې ! پرون ته راغلې وې څه کار دي و؟ فاطمې دشرم له وجهي چوپ سوه. علي ؓ وايي ما وويل: چې اې دالله ﷻ رسوله ﷺ ! دا په داسي حالت کي ده چې د ميچني له وجهي يې په لاسو کي تڼاکي پيداسوي دي د اوبو راوړلو له وجهي يې په سينه کي درسي. نبي معلوميږي د کور په کارو کي دومره بوخته ده چې هره ورځ يې کالي خيرن وي نو ما ورته وويل : چې رسول اللهﷺ ته څه غلامان او مينځياني راغلي دي ته هم ورسه يو خادم ځني راوله چې مرسته درسره وکړي ددغه لپاره درغلې وه. په ځينو روايا تو کي راغلي دي چې بي بي فاطمې ووېل: اې د الله ﷻ رسوله ! زه او علي ؓ د څرمني يوه بستره لرو دشپې پکښې بيديږو او د ورځې بيا اوښ ته دانه او وابنه پکښې ايږدو. رسول اللهﷺ ورته ووېل: لوري !صبر کوه د حضرت موسيؑ او دهغه د بي بي تر لسو کالو پورې يوه بستره وه هغه هم د موسيؑ چينه وه دشپې به پر بيد بدل ، ته تقوي حاصله کړه د اللهﷻ څخه وويږه او دخپل څښتن تعالي ﷻ رضاء لاسته راوړه د کور خدمت کوه کله چې بيد ږې درود يرش واره سبحان الله وايه ، درود يرش واره الحمدالله وايه او څلورد ږش واره الله اکبر وايه دغه تسبيح تر خادم ښه دي بي بي فاطمې ووېل: زه د اللهﷻ او د هغه د رسولﷺ څخه راضي يم.(144)

(144) ابـو د اؤد

(c) ketabton.com: The Digital Library

فایـــده: یعني کوم څه چې د الله ﷻ او دهغه د رسول ﷺ زما لپاره خوښ وي او د دوی پکښې رضا وي زه په راضي یم ماته په خوشالۍ قبول دي. دا د دواړو جهانو دسردار د لور ژوند و. زمور خلګ چې دوې پیسې پیدا کړي نو دکور کارونه خو څه کوي خپل کار هم نسي کولای په تشناب کي د اوبو ګډوه بل څوک ورته ایږدي یوازي په پورتنی واقعه کښې د بیدبدو دوخت دذکر بیان سوی دئ. په نورو حدیثونو کي تر هر لمانځه وروسته پورتنۍ درې کلمې درودبرش واره ویل ښودل سوي دي او یو وار لاندینۍ کلمې ویل هم راغلي دي: لا اله الا الله وحده لا شریک له ، له الملک وله الحمد و هو علي کل شئ قدیر.

۲- د حضرت عائشې ﷺ صدقه

د حضرت عائشې ﷺ و حضور ته دوې لوی ، لوی ګونۍ دپیسو ډکي راوړل سوې چې تر سلو زرو درهمو زیاتي پکښې وي حضرت عائشې ﷺ څو لوښي را وغوښتل او هغه یې په ډک کړل وښل یې شروع کړل تر مانښامه پوري یې ټولي خیرات کړې یو درهم یې لا هم نه پرښودئ خپله یې روژه وه و مینځي ته یې وویل چې د روژمات لپاره یوشی راوړه مینځي یوه ډوډۍ او څه د زیتون تیل ورته راوړه او ورته وې ویل: څومره به ښه وای چې نن مو د یوه درهم غوښي را غوښتي وای او په غوښو مو نن روژه ماته کړې وای دې مبارکي ورته وویل: اوس نو په پیغور څه کیږي هغه وخت به دي را په یاد کړي وای چې پیسې مي وښلې ما به راغوښتي وای.(145)

(145) تـذکـره

(c) ketabton.com: The Digital Library

فایـــده: د حضرت عائشې ﵂ وحضور ته به دغه ډول نذرانې د امیر معاویة ﵁ ، عبدالله بن زبیر ﵁ اوداسې نورو حضراتو لخوا وړاندې کېدې ځکه دغه زمانه د فتوحاتو زمانه وه دنیوي فراخي وه په کورو کښې به د غلو په څېر د اشرفیو زخېرې وې ددې ټولو اسانتیاوو سره، سره دې مبارکې ډېر ساده او کمزورې ژوند تېراوی آن تر دې چې د روژه مات لپاره به هم د خدمتګار د یادولو اړتیاوه تر سلو زرو درهمو پورې یې پیسې خیرات کړې دا یې هم په فکرکې نه راغله چې زما روژه ده د غوښو راغوښتل غواړي په اوس وخت کې داسې پیښې دومره لیرې سوې دي چې په خپله ددې واقعاتو په ریشتیا کېدو کې لا شک پیدا کیږي خو د کومو کسانو چې دهغې زمانې ژوند تر نظر تېرکړی وي پر داسې واقعاتو او نورو په سوونو واقعاتو باندې هیڅ حیرانتیا نه کوي . په خپله د حضرت عائشې ﵂ ډېرې واقعاتې نژدې ، نژدې دي یو واریې روژه وه په کور کې یې د یوې ډوډۍ پرته بل هیڅ نه وه یو فقیر راغلی سوال یې وکړی دې مبارکې و خادمې ته وویل چې هغه یوه ډوډۍ ورکړه خادمې ورته وویل چې د روژه مات لپاره په کور کې هیڅ شی نسته دې مبارکې ورته وویل پروا نه کوي ته هغه ډوډۍ ورکړه خادمې هغه ډوډۍ ورکړه.(146)

یو واریې په کور کې مار مړکړی په خوب کې یو چا ورته وویل چې مسلمان دي مړ کړی دئ دې ورته وویل چې مسلمان و نو دنبي ﷺ د بیبیانو کور ته به نه راتلی هغه ورته وویل چې په پرده کې راغلی و په دې خبره سره ډېره ووېرېده راوېښه سوه دولس زره درهمه یعنې د یوه انسان دوینې تویولو سره برابر یې خیرات کړل.

عروة ﵁ فرمایي: ما یوه ورځ ولیده چې اویا زره درهمه یې خیرات کړل او خپله یې قمیص پینې درلودې.(147)

---

(146) موطا
(147) طبقات

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳- د حضرت ابن زبیر ؓ د عائشې ؓ منعه کول د صدقې څخه او ددې خوابدتیا

حضرت عبدالله ابن زبیر ؓ د حضرت عائشې ؓ خوریی و دې مبارکې دده سره مینه درلوده گویا خوریی والی یې ورسره پاللی و عبدالله بن زبیر ؓ په دې ډېر پریشانه و چې عائشه ؓ پر خپل ځان دومره تکلیفونه تبروي او هر څه چې یې کورته راځي خیراتوي یې یو ځل یې وویل چې د خاله لاس به څنگه ددې کار څخه بندوم حضرت عائشې ؓ ته دا خبر ورسېدئ نو ډېره خوابدې سوه چې دی زما لاس دخیرات څخه بندوي نود نذر په ډول یې قسم وکړی چې دده سره به خبري نه کوي حضرت عبدالله بن زبیر ؓ د خپلې خاله په خوابدتیا سره ډېر په تکلیف سو نو ډېر خلگ یې ورته واسطه کړه چې دده سره خوشاله سي خو هغې به دقسم عذر کاوه آخر عبدالله بن زبیر ؓ ډېر زړه تنگی سو نو دنبي ﷺ د ماما خیلو څخه یې دوه کسان د سپارښت لپاره د ځان سره بوتلل د عائشې ؓ کورته ورغلل دوی مبارکانو د دننه تلو لپاره اجازه واخیسته دننه ورغلل دی هم په پټه ورسره ولاړی د پردې شاته کښېناستل بې بي عائشه ؓ د پردې بلي خواته ناسته وه خبري شروع سوې ، دی د پردې دننه خواته ورغلی لاس یې په غاړه کي ور واچوی ډېر یې وژړل او خوشامندی یې کولې هغه دوو مبارکانو هم د سپارښت خبري کولې او دمسلمانانو دخبرو نه کولو په اړه چې رسول الله ﷺ د منعي کوم حدیثونه وه هغه یې ورته ویل او دنبي ﷺ چې کوم حدیثونه د پخلا کېدو په اړه راغلي وه هغه یې ورته بیانول ،حضرت عائشې ؓ چې درسول الله ﷺ حدیثونه واوربدل نو هغه عذابونو ته یې طاقت ونسو چې دمسلمان دخبرو نه کولو په اړه رسول الله ﷺ فرمایلي وو نو په ژړا سوه دی یې معاف کړی خبري یې ور سره شروع کړې خو ددغه قسم په فدیه کي یې په واروار غلامان ازاد

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړل آن تردې چې څلوېښت غلامان يې آزاد کړل کله چې به دغه قسم په يادورغلی نو دومره به يې وژړل چې پورنی به يې په اوښکو لوند کړی.[148] .

فايـــده: مورد سهار څخه تر مابنامه پوري څومره قسمونه په يوه ساه اخلو بيا يې څومره پروا کوو ؟ ددې جواب پخپله په فکر وهلو کې دئ. دکوم چا سره چې د اللهﷻ دنامه عزت وي او هغه د اللهﷻ په نامه قسم وکړي بيا ترې و پوښتې چې په نه وفا يې پر زړه څه تيريږي؟ همداوجه وه چې عائشې رضي الله عنها ته به قسم په ياد ورغلی ډېر به يې ژړل.

۴- د حضرت عائشې رضي الله عنها څخه د ويري حالت

د رسول اللهﷺ چې د عائشې رضي الله عنها سره څومره محبت و د چا څخه پټ نه دئ آن تردې چې چا به د نبيﷺ څخه پوښتنه وکړه چې ستاسو دچا سره ډېر محبت دئ ؟ رسول اللهﷺ به و فرمايل چې د عائشې رضي الله عنها سره ، سره دا مبارکه په مسئلو دومره خبرداره وه چې لوی ، لوی اصحابان به د مسئلې دځېرلو لپاره ددې حضور ته ورتلل . جبرائيلعليه السلام به دې ته سلام وايه . رسول اللهﷺ ته په جنت کې ددې د بې بي کېدو زيری ورکړل سوی دئ. منافقانو چې پردې تهمت ولګاوی په قرآنکريم کې ددې د برائت آياتونه نازل سوه. په خپله عائشه رضي الله عنها فرمايي: په ما کې لس داسې خصوصيات سته چې بله بې بي نلري . ابن سعد ۸۸ په تفصيل سره رانقل کړي دي.

ددې مبارکې دسخا حالت د پورتنيو قصو څخه معلوم سو خو ددې سره ، سره ددې د الله ﷻ د ويري څخه داسې حالت و چې ويل به يې : کاشکې زه درخته وای چې د الله ﷻ تسبيح

(148) بخاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

مي ویلای او په آخرت کي زما څخه مطالبه نه وای ، کاشکي زه ډبره وای ، کاشکي زه لوټه وای ، کاشکي زه نه وای پیدا سوې ، کاشکي زه ددرختې پاڼه وای،کاشکي زه وانبه وای.(149)

فایـــده: دالله ﷻ څخه د ویري بیان په ورته ډول په دریم باب ، پنځمه قصه کي هم تېر سوي دئ د دوی مبارکانو دا عمومي حالت ودالله ﷻ څخه ویره ددوی یوه برخه وه.

۵- د حضرت ام سلمة ﵂ د خاوند دعا او هجرت

ام المؤمنین حضرت ام سلمي ﵂ د نبي ﷺ څخه مخکي د ابوسلمة ﵁ په نکاح وه دوی دواړو په خپل منځ کي دومره محبت درلودئ چي ددې قصې څخه يې اندازه معلومیږي یوه ورځ ام سلمي ﵂ و ابو سلمة ﵁ ته وویل چي ما اورېدلي دي چي مېړه او مایند دواړه جنتیان وي او ښځه چي د بل مېړه سره نکاح نه وکړي الله ﷻ په جنت کي دغه ښځه وهغه سړي ته په نکاح ورکوي نو راسه ددې لپاره چې ما او تا ژمنه وکړو چې په موږ کې هر یو مخکې مړ سو د بل چا سره به نکاح نه کوي.ابوسلمة ﵁ وویل: چې ته به زما خبره ومنې ؟ام سلمة ﵂ وویل چې زه مشوره کوم ددې لپاره چې ستا خبره ومنم . ابوسلمة ﵁ وویل چې زما تر مرګ وروسته ته نکاح وکړه ، بیا یې دعا وکړه چې اې خدایه !زما څخه وروسته ام سلمة ﵂ ته تر ما غوره خاوند ورنصیب کړې چې نه دا تنګوي او نه یې په عذابوي . دوی دواړه یعني ښځه او خاوند د اسلام په شروع کي و حبشي ته یو ځای مهاجر سوه دحبشې د هجرت وروسته یې بیا مدینې منورې ته هجرت وکړی چې خپله ام سلمة ﵂ یې قصه په تفصیل سره داسي بیانوي : ام سلمة ﵂ وایي: کله چې ابوسلمة ﵁ د هجرت اراده وکړه نو اوښ یې تیار کړی زه او زما زوی

(149) بخاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

سلمة يې پر سپاره کړو ابوسلمة د اوښ مهار کشاوی زما پلرګنی بنو مغيره چې مور ولیدو نو ابوسلمةAA ته يې وويل چې ته دخپل ځان اختيار لرې آزادیې مور خپله نجلی ستا سره نه پرېږدو چې ته يې ښار په ښار ګرځوې دستي يې د ابو سلمةAA د لاس څخه د اوښ مهار کش کړی زه يې په زوره راکښته کړم زما خسرګنی بنو الاسد خبر سوه چې د ابو سلمة خپلوان وه هغوی چې دا حالت ولیدی نو زما د پلرګنی سره په جنګ اخته سوه او ورته وې ويل چې تاسو ابوسلمة ته نجلی په لاس نه ورکوی نو تاسو هم دخپلې نجلی اختيار لری مګر زمور هلک سلمة په لاس نه درکوو (چې ددوی مبارکانو زوی و) دا مبارکه وايي چې زما خسرګنی هلک را څخه وګرزوی زه يې دپلرګنی په لاس ورکړم په دغه حالت کې مور دري سره پر دري لاري سو ابوسلمةAA مدينې ته ولاړی زه د پلرګنی سره پاته سوم او زوی مي د نيکه کور ته ورسېدئ زه به هره ورځ ميدان ته راتلم تر ما ښامه پوري به مي ژړل پوره يو کال مي وژړل چې نه زه خاوند ته ورتلای سوم او نه ماته زوی راکول کېدئ يوه ورځ زما د اکا زوی پرما زړه وسو خپلو خلګو ته يې وويل: تاسو ولي پردې مسکيني رحم نکوی دمېړه څخه موجلا کړې ده د زوی څخه مو جلا کړې ده دا ولي نه پرېږدی چې خپل مېړه ته ولاړه سي؟ لنډه داچې زما داکا زوی په خبرو دوی راضي کړه دوی ماته اجازه راکړه چې که مېړه ته ځي نو ولاړه سه. بنوالاسد (زما دخاوند قريبانو) چې داحال ولیدئ نو هغوی هم زما زوی را سره کړی ما يو اوښ تيار کړی او زوی مي په غيږ کې ونيوی يوازي مدينې ته روانه سوم دري څلور ميله تللې وم چې په تنعيم کې مي عثمان بن طلحة ولیدی ده زما څخه پوښتنه وکړه چې يوازي چېرې ځې؟ ما ورته وويل چې پخپل خاوند پسې مدينې ته ځم بيايې راته وويل ستا سره بل څوک سته؟ ما ورته وويل: د اللهﷻ پرته بل څوک نسته را سره نو ده د اوښ مهار ونيوی مخکې روان سو. په اللهﷻ قسم کوم چې ما تر عثمان بن طلحة شريف سړی نه و ليدلی. کله چې به زه کښته کېدم نو اوښ به يې چوک کړی دی به خپله د يوې درختي شاته جلا کښېناستی کله چې به د سپرېدو

(c) ketabton.com: The Digital Library

وخت سو نو اوښ به يې نژدې ماته چوک کړی زه به پر سپره سوم بيا به ده د اوښ مهار ونيوی روان به سو پر دغه ترتيب مدينې ته ورسېدو کله چې قبا ته ورسېدو نو عثمان راته وويل: ستا خاوند دلته دئ تر دغه وخته پورې ابوسلمة ﷺ په قبا کې اوسېدئ عثمان بن طلحة زه مدينې ته ورسولم دی ببرته مکې ته ولاړی دا مبارکه بيا وايي په الله ﷻ قسم کوم چې ما دعثمان بن طلحة په څېر شريف او کريم سړی نه دی ليدلی. پدې کال کې چې ما څومره زحمتونه تېر سوي دي ښايي پرهيچا نه وي تېر سوي.([150])

فايـــده: دا پر الله ﷻ باندې د توکل خبره وه چې يوازې يې د هجرت اراده وکړه الله ﷻ په خپل فضل سره ددې د سفر دسامان انتظام وکړی او ددې مرسته يې وکړه څوک چې پر الله ﷻ باندې توکل کوي الله ﷻ د هغه مرسته کوي د بندګانو زړونه د الله ﷻ په قدرت کې دي دښځې لپاره چې هجرت فرض وي يوازې هم سفر کولای سي که څه هم محرم نه وي ورسره هم دا وجه ده چې ددې پر سفر باندې شرعي نيوکه نسته.

۲- دحضرت ام زياد ﷺ د يو څو ښځو سره دخيبر په جنګ کې ګډون

د رسول الله ﷺ په زمانه کې نارينوو د جهاد مينه او محبت درلودئ چې په زيات شمېر سره يې قصې راغلې دي خو د جهاد دګډون په شوق کې ښځې هم تر دوی نه وي پاته تل به يې د

([150]) اسد الغابة . کومه ښځه چې دوهمه نکاح وکړي په اړه يې دوه حديثه راغلي دي په يوه حديث کې راغلي دي چې دوهم مېړه ته په جنت کې ورکول کيږي په دوهم حديث کې راغلي دي چې ښځې ته اختيار ورکول کيږي دکوم مېړه سره چې اوسيږدل غواړي دهغه سره به اوسيږي. پدې خبره کې هم اختلاف سته چې به جنت کې به يوه سړی ته څومره بيبيانې ورکول کيږي . هذا الهامش من الشيخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

جهاد سره مینه درلوده کله چې به موقع په لاس ورغله نو ځان به یې رساوه ، حضرت ام زیاد فرمایي: مورږ شپږ ښځې په جهاد کې د شریکېدو لپاره روانې سو نبي ﷺ چې خبر سو نو مورږ یې راوغوښتلو او په مخ مبارک کې یې د درد(غصې) ننبې ښکارېدې راته وې فرمایل : تاسو د چا په اجازه راغلې یاست ؟ مورږ ورته وویل: اې د الله ﷻ رسوله ! زمورږ وړې ورښل زده دي او په جهاد کې اړتیا ورته پېښیږي او دواوي هم زمورږ سره دي که نور هیڅ نه وي نو د مجاهدینو سره خو په غشو ورکولو کې مرسته کولای سو ،که څوک زخمي سي نو د هغه درملنه خو کولای سو ، د اوبو لوښي موښي ډکولای سو ،د چیښلو لپاره خو اوبه برابر ولای سو.([151])

فایده: الله ﷻ په هغه وخت کې په ښځو کې داسې دلاوري پیدا کړې وه چې دنن سبا سړي یې نه لري ، ګورئ دغه مبارکې اصحابیاني د خپل شوق له مخې د جهاد ډګر ته رسېدلې وې او څومره کارونه یې دغانو لپاره په خپله وتاکل ، حضرت ام سلیم سره ددې چې عبدالله بن طلحه یې په نس وو یعني حامله وه دحنین په غزا کې یې ګډون وکړی او یوه چاړه یې د ځان سره ساتلې وه رسول الله ﷺ پوښتنه ځنې وکړه چې دا دې دڅه لپاره ساتلې ده ؟ دې ورته وویل: که کوم کافر ماته نژدې کېدئ نو زه به یې په دغه چاړه ووهم تردې مخکې د احد په غزا کې هم شریکه سوې وه د زخمیانو او ناروغانو دارو درمل به یې کاوه حضرت انس رضی الله عنه فرمایي: ما حضرت ام سلیم او عائشه رضی الله عنها ولیدې چې د اوبو لوښي یې په چابکۍ سره ډکول او راوړل یې زخمیان یې اوبول کله چې به لوښي خالي سوه بیا به تللې.

۷- د ام الحرام د البحر په غزا کې د شرکت خواهش

([151]) ابـو داؤد

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضرت ام حرام ؓ دانس ؓ خاله وه نبي ﷺ به د هغې کورته زیات تشریف وړی او کله ـ کله به یې د غرمې آرام هم ددې په کور کې کاوه یوه ورځ نبي ﷺ ددې په کور کې آرام کاوه په مسکا راپورته سو ، ام حرام ؓ پوښتنه ځني وکړه چې زما مور او پلار دي تر تا قربان سي پر څه شي مسکی سوې؟ ده مبارک وفرمایل: زما د امت څه خلګ ماته وښودل سوه چې د دریاب پر څنډه د جنګ په اراده داسي پر آسانو سپاره دي لکه پاچهان چې پر تختو ناست وي ام حرام ؓ وویل: اې دالله ﷻ رسوله ◄ ! ماته هم دعا وکړه چې الله ﷻ مي په دوی کې شامله کړي ، نبي ﷺ وفرمایل: ته به هم په دوی کې شامله سې له دې څخه وروسته بیا نبي ﷺ آرام وکړی ، بیا راپورته سو مسکی ام حرام ؓ دمسکا سبب ځني وپوښتی نبي ﷺ په هغه ډول جواب ورکړی دې بیا ورته وویل : اې دالله ﷻ رسوله ◄ ! ماته دعا وکړه چې زه هم د دوی په ډله کې داخله سم نبي ﷺ ورته وویل: ته به په لومړی ډله کې یې

د حضرت عثمان ؓ په خلافت کې امیر معاویه د شام حاکم و پر جزائر قبرص باندې یې د حملې کولو اجازه وغوښته حضرت عثمان ؓ اجازه ورکړه ، امیر معاویه یو لښکر تیار کړی او حمله یې وکړه په دغه لښکر کې ام حرام ؓ او ددې مېړه دواړه موجود وه د ببرته راتګ پر وخت ام حرام ؓ پر یوه غاتره سپره وه چې هغه غاتره و توریده دا مبارکه ځني ایله سوه مغزی یې مات سو او وفات سوه او هم هلته خاورو ته وسپارل سوه.(152)

فایده: داد جهاد سره مینه وه چې په هره غزا کې به یې دګډون شوق کاوه خو لکه څرنګه چې د ام الحرام ؓ په دوهم جنګ کې ګډون په تقدیر کې نه و لیکلی نو ځکه یې ګډون نه وکړی او رسول الله ﷺ هم دعا نه وه ورته کړه.

(152) بخاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸- د حضرت ام سلیمؓ دزوی د مرګ سره ، دخپل مېړه سره یو ځای والی

حضرت ام سلیمؓ د حضرت انسؓ مور وه کله چې د انسؓ پلار وفات سو نو د انسؓ د پالنې په موخه یې ترڅه وخته پورې نکاح نه وکړه څو ورځې وروسته یې د ابو طلحةؓ سره نکاح وکړه د ابو طلحةؓ څخه یې یو زوی ابو عمیر پیدا سو نبيﷺ چې به کله د دوی کورته تشریف یو وړی نود ابو عمیر سره به یې خوشطبعي کول. نابېره ابوعمیر وفات سو ام سلیمؓ ښه پاک ولمبوی کفن یې ورکړي پر یو کټ یې پرې ایستی د ابو طلحةؓ روژه وه د خوراک شیان یې ورته برابر کړه او خپله یې ځان ښه ښایسته کړی خوشبویي یې ولګول ماښام چې یې خاوند راغلی ډوډۍ یې وخوړله او دخپل زوی پوښتنه یې وکړه دې ورته وویل: چې هغه خو اوس آرام دئ بیخي ښه سوی دئ نو خاوند یې ډاډه سو دشپې یې د خپلې میرمني سره یو ځای والی وکړی کله چې سهار سو ام سلیمؓ و ابو طلحةؓ ته وویل: که څوک تاته څه پیسې په قرض درکړي او بیا یې ببرته غواړي نو ببرته یې ورکول په کار دي او که نه ؟ ابو طلحةؓ ورته وویل: ورکول یې په کار دي د ځان سره دساتلو هیڅ حق نه لري دهغه شی دی ببرته یې غواړي. وروسته ام سلیمؓ ورته وویل: ستا زوی چې اللهﷻ تاته امانت درکړی و ببرته یې واخیست په دې خبره سره ابوطلحةؓ غمجن سو او ورته وې ویل: تا ولې زه نه خبرولم . سهار درسول اللهﷺ حضور ته ورغلی او ټوله قصه یې ورته وکړه نبيﷺ ورته دعا وکړه او وې فرمایل چې ښایي اللهﷻ په دغه شپه کې برکت واچوي. یو انصاري وایي چې ما دنبيﷺ دهغې دعا برکت ولیدی دهغې شپې دحمل څخه عبدالله بن طلحةؓ پیدا سو چې دده بیا نهه اولادونه وسوه ټولو قرآن کریم ولواستی.(153)

(153) بخاري - فتح

(c) ketabton.com: The Digital Library

فایده: ډېر دصبر خبره ده چې خپل زوی یې مړ سي او په دغه ډول دي یې وزغمي چې خاوند یې هم په پوه نسي ځکه چې د خاوند یې روژه وه که چېرې خبر سي نو د خوراک څخه به ووزي

۹- د حضرت ام حبیبې خپل پلار پر بستره نه کښېنول

ام المومنین حضرت ام حبیبې د نبي ﷺ څخه مخکې د عبدالله بن جحش په نکاح کښې وه دوی دواړه یعني مېړه او مینه یو ځای مسلمانان سوي وه او د حبشې هجرت یې هم یو ځای کړی و کله چې حبشې ته ولاړل نو مېړه یې د اسلام څخه واوښتی مرتد سو دکفر په حالت کې مړ سو دې مبارکې د کونډتوب وخت په حبشه کې تېر کړی نبي ﷺ د نکاح پیغام وروا ستوی او دحبشې د پاچا په معرفت نکاح وسوه چې ددې باب په پای کې به دبیبیانو په بیان کې راسي ، د نکاح څخه وروسته یې مدینې منورې ته تشریف راوړی د حدیبې د روغې جوړې په وخت کې ددې پلار ابو سفیان مدینې منورې ته راغلی چې د نبي ﷺ سره د روغې جوړې د تېنګوالي لپاره خبري وکړي ، د لور دملاقات لپاره کورته ورغلی کله چې دی ورغلی ددې په کور کې بستره غوړېدلې وه ابوسفیان پر کښېناستی حضرت ام حبیبې هغه بستره ژر راتوله کړه پلار یې حیران سو چې ددې پر ځای چې بستره را هواره کړي ، هواره کړې بستره یې توله کړه پوښتنه یې ځني وکړه چې زه په دې بستره نه ارزېدم چې راسه توله دي کړه او که یې زه وړ نه وم؟ ام حبیبې ورته وویل: دا د الله ﷻ دپاک نبي ﷺ بستره ده او ته ناپاکه مشرک یې زه تا څنګه پردې بستره کښېنوم ، پلار یې ډېر ورته په درد (غصه) سو او ورته وې ویل: چې له ما څخه د جلاکېدو وروسته په ډېرو بدو عادتونو اخته سوې یې خو د ام حبیبې په زړه کې چې د رسول

(c) ketabton.com: The Digital Library

اللهﷻ کوم درنښت و دهغې په وجه يې دانسوای زغملای چې يو ناپاک مشرک دي يې پر بستره کښېنې که يې پلار وي يا بل څوک وي.

يوه ورځ يې د نبيﷺ څخه د څانښت د دوولسو رکعتونو فضيلت واورېدی نو تل به يې په پابندی سره کول.

ددې پلار چې اوس يې قصه تېره سوه وروسته مسلمان سو کله چې وفات سو نو لوريې دريمه ورځ خوشبويي را وغوښتل او استعمال يې کړه او وې ويل چې زما و خوشبويي ته اړتيا نه وه او نه مي شوق ورته کېدئ خوما دنبيﷺ څخه اورېدلي دي چې ښځې ته د مړې پرته جائز نه ده چې پر بل چا باندي تر درو ورځو زيات غم وکړي يوازي به پر ميړه باندي څلور مياشتي او لس ورځې غم کوي زه له دې وجهې خوشبويي استعمالوم چې غم ونه ګڼل سي. کله چې يې د وفات وخت را ورسېدئ نو حضرت عائشهؓ يې را وغوښتله او ورته وې ويل چې زما او ستا د بنوالي ژوند و او دبنو تر منځ خامخايو څه راځي نو اللهﷻ دي ماته بخښنه وکړي او ته يې هم راته وکړه حضرت عائشېؓ ورته وويل:اللهﷻ دي تاته ټول شيان دروبخښي او معافي دي درته وکړي ، دې چې دا واورېدل نو ورته وې ويل: تا ماته ډيره خوشحالي راوبخښل اللهﷻ دي تاته هم خوشحالي درکړي او اللهﷻ دي تر او تازه و لره وروسته يې ام سلمېؓ ته هم سړی ور ولېږی.([154])

فايده:دبنو په منځ کي داسي اړيکي وي چې يوه دبلي درنګ ليدل هم نه غواړي خودې ته دا معلومه وه چې د دنيا اړيکي پر همدې ځای خلاصيږي او د آخرت بارونه به مي پر سر پاته سي. ددې چې دنبيﷺ سره څومره محبت و اودنبيﷺ چې څومره درنښت ددې سره و په پورته قصه کي د بسترې څخه معلوم سو.

([154]) طبقات

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰- د حضرت زینب ﷺ د افک په معامله کې پاکوالی او صدقه

ام المومنین حضرت زینب بنت جحش ﷺ په قرابت کې د نبي ﷺ دخاله لور وه د اسلام په پیل کې مسلمانه سوې وه په اول کې ددې نکاح د حضرت زید ﷺ سره سوې وه نومورې د نبي ﷺ ازاد سوی غلام و او نبي ﷺ په زوی سره هم نیولی و په همدې وجه ورته زید بن محمد ﷺ ویل کېږي.

د زید ﷺ د زینب ﷺ سره جوړوالی نه راغلی نو زید ﷺ طلاق ورکړی نبي ﷺ پدې موخه چې د کفر دوخت دا دود مات کړي چې کوم څوک به په زوي والي سره نیول سوی و هغه دسکه زوی په څېر و د ماینې سره به یې نکاح نه کول (یعني لکه چې دمېور سره نکاح نه ده روا د کفر په وخت دنیول سوي زوی دمېرمني سره هم نکاح روا نه وه داچې دغه رواج مات سي) نو نبي ﷺ و زینب ﷺ ته د نکاح پیغام ورواستوی زینب ﷺ ورته وویل: زه د خپل خدای ﷻ سره مشوره کوم دستي یې اودس تازه کړی دلمانځه نیت یې وکړی او وې ویل: چې د الله ﷻ د مشورې پرته زه کار نه کوم ، ددې دغه پاک نیت برکت و چې الله ﷻ پخپله دنبي ﷺ نکاح دزینب ﷺ سره وکړه او دا آیات نازل سو:

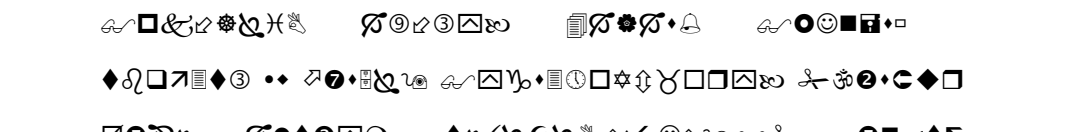

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: نو کله چې زید خپله اړتیا له هغې(زینب) څخه پوره کړه (جوړوالی یې ورسره نه راغلی) نو موږ هغه (زینب) ستا په نکاح کښې درکړه دپاره ددې چې پر مومنانو باندې تنګي را نسې په ښځو کې د زوی نیول سوي (یعنې دنیول سوي زوی دښځې سره نکاح روا سي) کله چې هغوی خپل ضرورت پوره کړی وي ، او دالله ﷻ امر خامخا کېدونکی دی.

کله چې زینب ته ددې آیات د نازلېدو زیری ورکړل سو نو دې زیري کونکي ته هغه کالي ورکړه کوم چې یې اچولي وه او پخپله پرسجده پرېوته او دوې میاشتې روژه یې نذر کړه.

دحضرت زینب دا ویاړ په برخه و چې نکاح یې په آسمان کې وسوه او په قرآن کې نازله سوه او دنورو بیبیانو نکاحي د دوی د خپلوانو لخوا سوي وي دا د عائشې مقابلې ته راغله ځکه پر نبي ﷺ باندې د عائشې ترټولو د محبوبیت ناز و او ددې دآسمان دنکاح ناز وو. ددې سره ـ سره چې کله پر عائشې باندې د تور لګولو قصه پېښه سوه نو نبي ﷺ د نورو تر څنګ ددې څخه هم پوښتنه وکړه دې په جواب کې ورته وویل چې زه په عائشه کې د نیکۍ پرته بله بدي نه وینم دا ریشتني دینداره ده . (دادې مبارکي دبني په وړاندې دریزوو)کنه نو همدغه پر بن باندې د تور لګولو وخت و او ددې وخت و چې دمېړه د نظر څخه یې وغورځوي او نازبینه هم وه (ځکه د بني خو هغه بن بیخي نه خوښیږي چې پر مېړه ګرانه وي) ددې سره یې د زړه له کومې د عائشې صفایي وکړه.

حضرت زینب ډېره بزرګه وه ډېرې روژې یې نیولې او ډېر نفلونه یې هم کول پخپلو لاسو به یې زیار ایستې څه چې به په لاس ورغلل خیراتول به یې ، د رسول الله ﷺ د وفات په

---

(155) سورة الاحزاب الاية (٣٧)

(c) ketabton.com: The Digital Library

وخت کې بیبیانو پوښتنه وکړه چې ستاسو سره به لومړی کومه بې بې ملاقات کوي رسول اللهﷺ وفرمایل : د چا چې لاسونه اوږده وي دوی مبارکانو لرګي راواخیستل د لاسو اندازه کول یې شروع کړل وروسته معلومه سوه چې د لاسو د اوږدوالي څخه مقصد ډېر خیرات او ورکړه ده ځکه تر ټولو مخکې زینب وفات سوه .

حضرت عمر ؓ چې کله د نبيﷺ بیبیانو ته تنخوا مقرره کړه او دې ته یې ددې برخه دوولس زره درهمه ور ولېږل دې فکر وکړی چې دا د ټولو بیبیانو دي نو وې ویل چې د وېش لپاره نوري بیبیاني ورځي قاصد ورته وویل: دا پیسې یوازې ستا دي او د ټول کال لپاره دي دې په حیرانتیا سره وویل: سبحان الله دستي یې پر مخ یوه زړه ټوټه ټوکر واچوی ددې لپاره چې دا مال نه وویني بیا یې وویل چې د خوني په کونج کې یې واچوه او یو ټوکر یې پرې واچوی بیا یې برزه ؓ ته وویل: (د قصې نکل کوونکي دئ) ددې مال څخه یو موټ فلاني ته ورکړه او یو موټ فلاني ته ورکړه لنډه دا چې په قریبانو او مسکینانو یې یو ـ یو موټ ووېشی آخر لږ پیسې پاته سوې نو برزه ؓ یې هم غوښتنه وکړه دې مبارکي ورته وویل: کومې پیسې چې تر ټوکر لاندې پاته سوې دي هغه ته واخله برزه ؓ وایي: ما پاته پیسې واخیستې او حساب مې کړې څلور اتیا درهمه وي ددې څخه وروسته یې دعا وکړه چې اې الله ! راتلونکی کال ماته داسې پیسې مه راکوې ځکه په راتلو کې یې فتنه ده ، ددې دعا قبوله سوه د راتلونکي کال مخکې دا وفات سوه کله چې حضرت عمر ؓ ته خبر ورغلی چې دې مبارکي هغه ټولې پیسې خیرات کړې نو دوولس زره نوري یې وروا ستولې دې هغه هم خیرات کړې. سره ددې چې مسلمانانو ډېرې فتوحاتې کړې وې او ډېرې لاسته راوړنې یې درلودې خو ددې څخه د وفات په

(c) ketabton.com: The Digital Library

وخت کې هیڅ مال نسو پاته یوازې هغه کور ورته پاته سو چې دا پکښې اوسېده ددې دډېرې صدقې له امله ددې لقب ماءوی المساکین و یعني د مسکینانو تم ځای.(156)

یوه ښځه وایي چې زه د حضرت زینب ؓ په کور کې وم مور د کالو په رنګولو اخته وو نبي ﷺ تشریف راوړی مور چې یې ولیدو ببرته ولاړی د زینب ؓ دا فکر سو چې نبي ﷺ ته جامې رنګول خوښ نه سوه نو دستي یې هغه رنګ سوي جامې ببرته پرېولې رنګ یې ځني بوتیدو هم ځل نبي ﷺ تشریف راوړی هغه د رنګ اثر نه و نو خوني ته یې تشریف یووړی.(157)

۱۱- د حضرت خنساء ؓ دخپلو څلورو زامنو سره په جنګ کې ګډون

حضرت خنسآء ؓ یوه مشهوره شاعره وه د خپل قوم د څو کسانو سره یو ځای مدینې ته راغله مسلمانه سوه. ابن اثیر ؒ وایي: د علماؤ پر دې اتفاق دئ چې په ښځو کې تر دې چا ښه شعر ونه نه دي ویلي نه مخکې اونه وروسته. د حضرت عمر ؓ په خلافت کې په ســـــنه ۱۶ هـ کښې د قادسیې جنګ وسو په دغه جنګ کې دا د خپلو څلورو زامنو سره شریکه سوه د جنګ یوه ورځ مخکې یې خپلو زامنو ته نصیحت وکړی د جهاد جذبه یې پکښې پیدا کړه او ورته وې ویل: اې زما زامنو! تاسو پخپله خوښه مسلمانان سوی یاست پخپله خوښه مو هجرت کړی دئ په هغه ذات دي مي قسم وي چې دده څخه ماسوا بل څوک د عبادت نسته لکه څرنګه چې تاسو د مور د یوه نس څخه پیدا سوی یاست په همدغه ډول د یوه پلار څخه پیدا سوي یاست ما ستاسو د پلار سره خیانت ندئ کړی نه مي ستاسو ماماګان شرمولي دي او نه مي ستاسو پر عزت څه خال پیدا کړی دی. تاسو ته معلومه ده چې د کافرانو سره جهاد کول څومره ثواب لري

(156) طبقات
(157) ابو داؤد

(c) ketabton.com: The Digital Library

اللهﷻ زیات ثوابونه پکښې ایښې دي دا هم یاد ساتی چې په آخرت کې تل ژوند کول د دنیا تر ژوند ډېر بهتر دئ ځکه اللهﷻ فرمایي :

ژباړه: اې هغه کسانو ! چې ایمان یې راوړی دئ صبر وکړئ پر تکلیفونو باندې صبر وکړئ (د کافرانو سره پر جنګ باندې) (د کافرانووجنګ ته) تیار و اوسئ د اللهﷻ څخه وویریږئ ښایي چې تاسو خلاص سئ.[159])

نو په همدې وجه کله چې تاسو سهار په سلامتیا سره را کښېناستاست نو په ډېر فکر سره د کافرانو دمقابلې په جنګ کې شریک سئ د کافرانو په مقابله کې د اللهﷻ څخه مرسته وغواړئ په جنګ کې مخکې ځئ کله چې تاسو ووینئ چې جنګ تېز سو لمبې یې پورته سوې نو تاسو هغه تیزو لمبو ته ورننوځئ د کافرانو د سردار سره مقابله وکړئ انشاء الله په جنت کې به په عزت سره کامیاب واوسیږئ هم داسې وسوه کله چې سبا جنګ په تېزۍ سره شروع سو نو څلور زامن یې نوبت پرنوبت مخکې کېده او دمور نصیحت یې په شعرو کې وایه چې دخلګو شوق اوجذبه په زیاته سې آخر به شهید کېدئ بیا به بل مخکې سو شهید به سو لنډه داچې څلور زامن یې ټوله شهید سوه کله چې یې مور ته خبر ورغلی چې څلور زامن دي ټوله شهیدان

---

(158) سورة آل عمران الاية (٢٠٠)
(159) بيان القران

(c) ketabton.com: The Digital Library

سوه دې وویل: اللهﷻ لره دي شکر وي چې د دوی په شهادت سره یې ماته عزت راکړی د اللهﷻ څخه هیله لرم چې زه هم په هغه سایه کې واوسم چې د اللهﷻ درحمت سایه پر دوی څلورو ده.([160])

فایده:داسې میندې هم وې چې خپلو ځوانانو زامنو ته یې په تیز جنګ کې د ورننوتلو هڅونه ورکول او کله چې شهیدان سوه نو د اللهﷻ شکر یې ادا کړی.

۱۲ - د حضرت صفیې رضی الله عنها په یواځې سر دیهودي وژل

حضرت صفیةرضی الله عنها د نبيﷺ عمه وه او د حمزةرضی الله عنه خور وه د احد په غزا کې یې ګډون کړی و په دغه غزا کې چې مسلمانانو شکست وخوړی نو کله چې به یو مسلمان تښتېدی دې به پر مخ په نیزه وهی او بیرته به یې د جنګ لوري ته استوی ، د خندق په غزا کې رسول اللهﷺ ټولې ښځې په یوه کلا کې بندي کړې حسان بن ثابترضی الله عنه یې باندي محافظ کړی و یهودیانو دا موقع ګټه وبلل او یوې ډلې یې پر ښځو دحملې اراده وکړه ځکه دوی اصلي دښمنان وه نو یو یهودي دحال معلومولو لپاره راغلی صفیې رضی الله عنها دلیري څخه ولیدئ حضرت حسانرضی الله عنه ته یې وویل چې د کلا څخه دباندي ور ووزه هغه یهودي مړ کړه احسانرضی الله عنه کمزوري سپین ږیری و دلاوري یې ونه کړه نو دې خپله د یوې خیمې موږی را واخیستی دباندي ور ووته هغه یهودي یې په یوازي سر مړ کړی دا چې هغه یهودی نامحرم و نو دیهودي سامان یې نه را واخیستی دسر او پښو څخه ئې شیان نه وایستل راغله وحضرت حسانرضی الله عنه ته یې وویل چې هغه یهودي ما مړ کړی ته ورسه سامان یې راوړه او سر یې هم ورپرې کړه ده بیا د کمزوری له وجهې دلاوري ونه کړه دا په خپله ور ووته سامان یې ځني راوړی او سر یې ځني پرې کړی رایې وړی پر دیوال باندي یې د

([160]) اسد الغابة

(c) ketabton.com: The Digital Library

یهودیانو پر یوې ټولې باندې وروغورزوی یهودیانو چې سر ولیدی وې ویل چې محمدﷺ خپلې ښځې یوازې نه پریږدي خامخا محافظین ور پرېږدي او په کلا کې دننه موجود دي.([161])

فایده:حضرت صفیة رضی الله عنها د هجرت په شلم کال د درواویا کلو په عمر وفات سوې ده او دخندق غزا د هجرت په پنځم کال کې سوې ده نو په دغه وخت کې ددې عمر (۵۸) کاله کیږي په اوس وخت کې زمونږ ښځو ته په دومره عمر کې د کور کار لا ورته ګران وي پر یوازې سر سړی قتلول خو لا ایسته پرېږده په داسې حال کې چې یوې خواته ښځې وې او بلې خواته د یهودیانو نارینوو ډله وه .

۱۳- د حضرت اسماء رضی الله عنها د ښځو د ثواب په هکله پوښتنه

حضرت اسمآء بنت یزید رضی الله عنها یوه صحابیه وه د نبيﷺ وحضور ته ورغلل او ورته وې ویل: اې د اللهﷻ رسوله ◄ !زما مور او پلار دي ترتا قربان سي زه د مسلمانانو ښځود استازي په توګه راغلې یم تاسو اللهﷻ دنارینوو او ښځو دواړو لپاره پیغمبر لېږلی یې مونږ ښځې پر اللهﷻ او پر تاسو ایمان لرو مونږ په کورو کې ګیریو نارینوو مونږ په کورو کې ښځې کړي یو د نارینوو خواهشات زمونږ څخه پوره کېږي د دوی اولادونه مونږ په نس وړو ددې ټولو خبرو سره ـ سره نارینه تر مونږ په دیني کارو کې مخکې دي ، د جمعې لمونځ کوي ، لمونځ په جماعت کوي ، دناروغانو پوښتنه کوي ، په جنازو کې ګډون کوي ، دحج پسې بل حج کوي او تردې ټولو زیات جهاد کوي ، کله چې دوی حج ، عمري او جهاد ته ځي نو مونږ ښځې د دوی دمالو حفاظت کوو ، جامې ورجوړوو او اولادونه یې ورپالو ایا مونږ د دوی سره په ثواب کې شریکې نه یو؟

([161]) اسد الغابة

(c) ketabton.com: The Digital Library

نبيﷺ چې ددې خبرې واورېدې اصحابو ته متوجه سو ورته وې ویل : آیا تاسو د دین په اړه تر دې ښځې ښه سوال کوونکی لیدلیدئ ؟ اصحابو ورته وویل : اې د اللهﷻ رسوله ◄ ! موږ هم فکر نه کاوه چې ښځې دې هم داسې سوال کولای سي رسول اللهﷺ د اسماء ▲ و لوري ته متوجه سو او ورته وې ویل : اې اسماء ! ښه یې واوره او ځان په پوه کړه او هغه ښځو ته یې وښیه چې ته یې رالیږلې یې چې دښځې د خپل مېړه سره ښه سلوک ، د مېړه خوښي لاسته راوړل او په امر یې عمل کول دهغه دټولو ثوابونو سره برابر دئ اسماء ▲ چې دا خبره واورېدل ډیره خوشحاله سوه او ببرته ولاړل.(162)

فایده : دښځو د خپلو مړو سره ښه سلوک کول او د دوی اطاعت کول ډیر قیمتي شی دئ خو ښځې په ناخبره دي. اصحابانو یوه ورځ رسولﷺ ته وویل : عجم خلګو خپلو پاچهانو او سردارانو ته سجده کوي ته تر دوی ډېر حقدار یې موږ به تاته سجده کوو نبيﷺ منع وکړه او ورته وې ویل : که چیرې د اللهﷻ پرته بل چاته سجده روا وای نو ښځو ته به یې امر کړی وای چې خپلو مړو ته سجده وکړي بیا نبيﷺ وفرمایل : په هغه ذات دي مي قسم وي چې زما روح یې په قدرت کي دئ چې ښځه به تر هغه وخته د خپل خدای حق ادا نه کړي تر څو د مېړه حق یې نه وي ادا کړي ، په یو حدیث کي راغلي دي چې که یوه ښځه په داسي حال کي مړه سوه چې مېړه یې ځني راضي و جنت ته به ځي ، په یوه حدیث کي راغلي دي چې که چیرې یوه ښځه دخپل مېړه څخه ناراضه سي او ولاړه سي جلا شپه تېره کړي ملائکي لعنت باندي وایي ، په یوه حدیث کي راغلي دي چې د دوو کسانو لمونځ چې تر سر پورته سي د قبولیت لپاره آسمان ته نه ځي یو غلام چې د بادار څخه تښتېدلیوي دوهمه ښځه چې مېړه ځني ناراضه وي.

(162) اسد الغابة

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۴ - د حضرت ام عمار رضي الله عنها اسلام او په جنګ کې ګډون

حضرت ام عمار رضي الله عنها یوه انصاري صحابیه ده چې د اسلام په پیل کې مسلمانه سوې ده او په بیعة العقبة کې یې ګډون کړی دی د عقبة معنې دَرَه ده نبي ﷺ په اول کې خلګ په پټه مسلمانانول ځکه کافرانو دغه مسلمانانو ته بیا ډیر تکلیفونه ورکول د مدینې څخه خلګ د حج په زمانه کې راتلل د منې په غره کې یوه دره وه په دغه دره کې په پټه مسلمانانبدل . د هجرت وروسته چې کله د جنګونو سلسله پیل سوه نو دا په زیاتو جنګونو کې شریکه سوې ده خصوصاً د احد ،حدیبة ، خیبر ، عمرة القضاء ، حنین او دیمامة په جنګونو کې یې ګډون کړی دئ د احد په غزا کې دا خپله قصه کوي چې د احد په غزا کې ما لوښي د اوبو ډک کړي وه احد ته روانه سوم ددې لپاره چې ورسم مسلمانان د نژدې څخه ووینم چې څه حال یې دئ که ترې وه اوبه به ورکړم او که څوک زخمي و دوا به ورکړم په دغه وخت کې ددې عمر دروڅلو یښت کاله وو اوددې دوه زامن او مېړه هم په دغه غزا کې وه دا وایي په اول کې مسلمانانو فتحه ترلاسه کړه وروسته دکافرانو برلاسی ښکاره سوه ما رسول الله ﷺ ته نژدې ځان ورسوی کوم کافر چې به درسول الله ﷺ و خواته تلی هغه به مې منع کوی په اول کې ددې سره ډال نه وو ورسره وروسته بیا ورکړل سوچې د کافرانو حملې به یې په منعه کولې یو ټوکر یې ترملا ترلې و د ربښکیو (زړوټوکرانو) څخه ډک و کله چې به څوک زخمي سو نو دستي به یې یو ټوکر راواخیستی وبه یې سوځی او هغه زخم به یې په ډک کړی خپله هم زخمي سوه دوولس یا دیارلس ځایه زخمي سوه په دغه زخمو کې یو زخم ډیرزیات و . ام سعید رضي الله عنها وایي : ما ددې پر اوږو یو ژور زخم ولیدئ ما پوښتنه ځنې وکړه چې دازخم څنګه جوړ سوی دئ؟ دې راته وویل : د احد په غزا کې کله چې خلګ لالهانده یوې او بلې خواته ګرځېدل نو ابن قیمة را مخکې سو او وې ویل : محمد ﷺ چیرې دئ؟ماته یې یو څوک راوښیاست که نن ژوندی ولاړی نو بیا زما خلاصون نسته. مصعب بن عمیر رضي الله عنه او څو کسان یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ومخته ورغلل په هغو کسانو کې زه هم وم ابن قیمة زما پر اوږه ګذار وکړی ما هم څو ګذارونه پر وکړه خو هغه دوې زغرې اغوستې وې هیڅ تاثیر یې پر ونه کړی. دغه زخم داسې سخت زخم و چې په ټوکرانو سره مې علاج وکړې خو علاج یې نه و سو. کله چې رسول الله ﷺ د حمراء الاسد د جنګ اعلان وکړی ام عمار رضی الله عنها هم ملا وتړله خو لکه څرنګه چې زخم یې ډېر تازه و په دغه وجه یې شرکت نه وکړی ، رسول الله ﷺ چې کله دغزا څخه راغلی نو لومړی یې ددې حال معلوم کړی کله چې خبر سو چې دا ښه ده نو ډېر خوشاله سو ددې څخه علاوه نور زخمونه هم ددې پر بدن داحد په غزا کې جوړ سوي وه ، ام عمار رضی الله عنها فرمایي چې په اصل کې دوی سپاره وه موږ پلي (پیاده) وو که چیرې دوی یعني کافران هم پیاده وای نو اصلي مقابله به معلومه سوې وای ، کله چې به پر آس یو څوک سپور راغلی نو دهغه حملې به ما په ډال منعه کولې خو کله چې به هغه بلې خواته روان سو نو ما به دهغه دآس پښه پرېکړه آس به غوزار سو سپور به هم راپرېوتی کله چې به هغه راپرېوتی نو نبي ﷺ به زما زوی ته ناره وکړه زوی به مې راغلی. زما مرسته به یې وکړه په دواړو به مو مړ کړی ددې زوی عبدالله بن زید رضی الله عنه فرمایي : زما چپه مټ زخمي سو وینه یې نه درېدل نبي ﷺ وفرمایل چې پردغه مټ پټی وتړه زما مور راغله دملا څخه یې رښکې را وایستل او پټی یې را وتړل بیا یې راته وویل : ځه ولاړسه دکافرانو سره مقابله وکړه نبي ﷺ دا ډبنه ولیدل او وې فرمایل : اې ام عمار ! دا ستا په ډول څوک همت لري؟ (یعني هیڅوک دومره همت نه لري چې خپل زخمي زوی دي جنګ ته استوي). نبي ﷺ په دغه حالت کې دې او ددې کورنۍ ته څو ـ څو واره دعاوي وکړې او ستاینه یې وکړه ام عمار رضی الله عنها فرمایي یو وار یو کافر راغلی نبي ﷺ وفرمایل : اې ام عمار ! دا هغه سړی دئ چې ستا زوي یې زخمي کړی دئ دا وایي ما حمله پرې وکړه پر پنډۍ مې وواهه هغه زخمي سو دستي کښېناستی بیا زموږ څو خلګ ورمخته سوه هغه مو مړ کړی نبي ﷺ مسکی سو او راته وې ویل : د خپل زوی بدله دي واخیستل. دا وایي: کله چې نبي ﷺ موږ ته دعاوي کولې ما ورته وویل: اې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دالله ﷻ رسوله ﷺ ! مورږ ته دعا وکړه چې الله ﷻ مو ستا سره په جنت کې یو ځای کړي کله چې نبي ﷺ دغه دعا ورته وکړل دې ورته وویل: چې اوس نو زه هیڅ پروانه کوم هر څومره تکلیفونه چې په دنیا کې پر ما تېر سي.د احد د غزا څخه علاوه دا په نورو غزاوو کې هم شریکه سوې ده کارنامې یې معلومې سوي دي.د نبي کریم ﷺ د وفات وروسته د اسلام څخه اوښتل زیات سوه او په یمامة کې سخت جنګ وسو دا په دغه سخت جنګ کې هم شریکه سوه په دغه غزا کې ددې یو لاس پرې سوی دئ او یوولس زخمونه یې پر بدن باندې جوړ سوي دي ددغه زخمو په حالت کې مدینې منورې ته ورسېده.(163)

فایده: دا د یوې ښځې دکارنامو حال دئ چې د احد په غزا کې یې عمر دروڅلو ښښت کاله و او دیمامة په غزا کې یې عمر دوپنځوس کاله وو بیا یې هم داسي په جنګو کې ګډون کاوه دي ته نو کرامت ویل کیږي.

۱۵ - د حضرت ام حکیم ؓ اسلام او په جنګ کې ګډون

ام حکیم بنت حارث دعکرمة بن ابي جهل بي بي وه او د احد په غزا کې یې د کافرانو د لوري څخه ګډون کړی وکله چې مکة مکرمه فتحه سوه نو مسلمانه سوه دخپل خاوند سره یې زیاته مینه وه خوهغه دخپل پلار ابو جهل د اثر له وجهې نه و مسلمان سوی کله چې مکة فتحه سوه نو خاوند یې یمن ته وتښتېدئ دې درسول الله ﷺ څخه د خپل مېړه دپاره امن وغوښتی بیا خپله یمن ته ولاړه او مېړه یې په ډیر تکلیف راضي کړی چې ستا لپاره مي د نبي ﷺ

(163) طبقات

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لمن کې امن غوښتی دئ ته د رسول اللهﷺ د توري څخه پناه پیدا کولای سې نو هغه مدینې منورې ته ورسره راغلی.مسلمان سودواړو په خوشحالیژوند تېراوه.

وروسته د حضرت ابو بکر ؓ په خلافت کې د روم جنګ وسو عکرمة ؓ ګډون پکښې وکړی دغه ښځه هم ورسره وه ، عکرمة ؓ په دغه غزا کې شهید سو ، بیا د دغه بې بې سره حضرت خالد بن سعید ؓ نکاح وکړه ده مبارک په دې سفر کې په مرج الصفر نومې ځای کې د یوځای کېدو غوښتنه وکړه دې ورته وویل: اوس لاهم د دښمن وېره ده یو څه صبر وکړه ده ورته وویل: زه په دغه جګړه کې خپل شهادت په سترګو وینم نو په یوه خیمه کې یوځای والی وکړی سهار د ولیمې انتظام کېدئ چې د رومیانو فوځیان راپورته سوه سخت جنګ شروع سو حضرت خالد بن سعید ؓ شهید سو ام حکیم ؓ هغه خیمه راواخیسته چې شپه یې پکښې تېره کړې وه خپل ټول سامان یې پکښې وپیچی خپله یې د کافرانو مقابله شروع کړه اووه کسان یې په یوازې سر ووژل.([164])

فایده: زمور ښځې وګوره د یوې خوا خو په داسې حالت کې نکاح ته نه تیاریږي که تیاري هم سي نو په داسې ناڅاپه مرګ سره تر ډیرو ورځو پورې ژاړي جهاد کول خو لا څه کوي دې مبارکې د ژړا پر ځای جهاد شروع کړی او اوه کسان یې په ښځینه لاس ووژل .

۱۲ - د حضرت سمیة ام عمار ؓ شهادت

سمیة بنت خیاط ؓ د حضرت عمار ؓ مور وه چې قصه یې د اول باب په اوومه شمېره کې تېره سوې ده دې هم د خپل خاوند او زوی په څېر د اسلام لپاره ډول ، ډول تکلیفونه تېر

([164]) اسد الغابة

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړي دي خو د اسلام مینې چې ددې په زړه کې کوم کور جوړ کړی و له وجهې یې ددې په زړه کې یوه ذره فرق هم نه راتلی دا به یې د ګرمۍ په سخت وخت پر ډبرو پرې ایستل د اوسپنې تودې زغرې به یې په واغوستلې بیا به یې ودرول ددوبي په ګرمي کې چې اوسپنه ډیره تودیږي دا به په ډیر سخت تکلیف کې وه نبي ﷺ چې به کله د دوی وخواته تېرېدئ نو د صبر نصیحت به یې ورته کاوه او د جنت وعده به یې ورکول یوځلي بي بي سمیة ؓ ولاړه وه ابوجهل په ډبر درد او غصه سره دا مبارکه په نېزه په شرمګاه کې ووهل او دهغه زخم څخه وفات سوه. د اسلام په خاطر دا تر ټولو لومړی شهیده ده.([165])

فایده: د ښځو دومره صبر زغم او همت د غبتې وړدئ یعني (دا چې کاشکې زه هم داسې وای) خو اصلي خبره داده چې د چا په زړه کې چې کوم شی کور جوړ کړي بیا د هیڅ شي پروا نه کوي او هر څه ورته اسانه کیږي، اوس هم داسې په لس ګونو قصې راځي چې خلګ خپل ځانونه قربانوي مګر که ځان قربانول دالله ﷻ په لاره کې وي، ددین لپاره وي او دهغه ژوند لپاره وي چې ترمرګ وروسته راځي نو دکامیابی سبب ګرځي او که دنیوي مقصد پکښې وي نو دنیا خو یې ولاړه آخرت یې هم برباد سو.

۱۷- د حضرت اسماء بنت ابوبکر ؓ ژوند او تنګ لاسي

حضرت اسماء ؓ د ابوبکر ؓ لور وه، د حضرت عبدالله بن زبیر ؓ مور وه او د حضرت عائشې ؓ میرزی خور وه او مشهوره صحابیه بي بي ده د اسلام په پیل کې مسلمانه سوې ده ویل سوي دي چې دا دلسو نارینوو څخه وروسته مسلمانه سوې ده او د هجرت څخه اوویشت

([165]) اسد الغابة

(c) ketabton.com: The Digital Library

کاله مخکې پیدا سوې ده کله چې حضرت محمد ﷺ او حضرت ابوبکر ؓ و مدینې منورې ته هجرت وکړی نو زید ؓ او داسې نورې ولېږل ددې لپاره چې د دوی اهل او عیال راولي دهغې خوا د دوی سره حضرت اسماء ؓ هم راغله کله چې قباء ته راورسېده نو عبدالله بن زبیر ؓ پیدا سو د هجرت وروسته دا لومړی پیدایښت دئ. ددغه زمانې فقر ، مسکنت مشهور و خو ننګ ، همت زړه ور تیا او جفا کشي يې هم بې ساري وه ، په بخاري شریف کې د اسماء بنت ابي بکر ؓ د ژوند حالات په خپله ددې څخه نقل سوي دي چې دا وایي: کله چې زما نکاح د زبیر ؓ سره وسوه ، دده سره نه مال وو ، نه جایداد وو او نه غلام و یو اوښ یې درلودئ چې اوبه به یې پرې راوړلې او یو آس یې درلودی ، ما به هم داوښ لپاره وانېه راوړل ، خرما خستکي به مي ورته راوړلې میدولي به مي د دانو په ډول به مي په خوړلي .ما به پخپله اوبه راوړلي د اوبو څلواغه چې به وشکېده په خپله به مي ګنډله او هم به مي د آس خدمت په خپله کوی، وانېه او دانې به مي ورکولې او دکور ټول کار او خدمت به مي کاوه مګر ډوډۍ پخول مي ښه نه وه زده نو اوړه به مي واغښل د همسایه انصارو کورته به مي وروړل د همسایه د کور ډېره ریشتني مخلصه ښځه وه زما ډوډۍ به یې را پخه کړه. رسول الله ﷺ په مدینه کې وزبیر ؓ ته یوه ټوټه ځمکه ورکړه چې نژدې دوه میله لیري وه ما به دهغه ځای څخه پر خپل سر د خرماوو هډوکي راوړل زه یوه ورځ په دغه ډول چې بار مي پر سر و نبي ﷺ په مخه راغلی چې پر اوښ را روان و او یوه ډله انصار هم ورسره وه نبي ﷺ چې زه ولیدم نو آس یې ودراوه او اوښ ته یې د چوکېدو اشاره وکړه ددې لپاره چې زه پر سپره سم زه د خلګو په مخکې پر اوښ باندې په سپرېدو شرمېدمه او دامې هم په فکر کې وه چې زبیر ؓ ډېر غیرتمن دئ کېدای سي دده پر طبیعت ګرانه پرېوزي ، نبي ﷺ ته زما حال معلوم سو چې دا شرمیږي نو بیرته کورته روان سو او زه چې خپل کورته چې ورسېدم و زبیر ؓ ته مي قصه وکړه چې زه شرمېدم هم او ستا دغیرت فکر مي هم کاوه ،زبیر ؓ وویل: قسم په الله ﷻ چې ستا پر سر د هډوکو راوړل ماته تر دغه هم ګران دي (

(c) ketabton.com: The Digital Library

مګر مجبوري وه مسلمانان زیات وخت په جهاد او نورو د دین په کارو اخته وه نو له دې امله زیات د کور کارونه نښځو کول) دا مبارکه وایي ددې څخه وروسته زما پلار ابوبکر ﷺ یو غلام راواستوی چې نبي ﷺ ده ته ورکړی و هغه غلام د آس خدمت کاوه زه د آس د خدمت څخه ډېره ستړي وم غلام چې راغلي زه داسي سوم لکه د لوی بند څخه چې خلاصه سوم.(166)

فایده: د عربو دا رواج و او اوس یې هم دا رواج دئ چې د خرما وو هډوکي میده کړي بیا یې میچن کړي وروسته یې په حیواناتو د دانې په ډول خوري .

۱۸- د حضرت ابوبکر ﷺ د هجرت په وخت کې د اسماء ﷺ خپل نیکه ته تسلي ورکول

حضرت ابوبکر ﷺ چې کله د هجرت اراده وکړه نو فکر یې کاوه چې ښایي پر لاري د ډېرو تکلیفونو سره مخ سو او نبي ﷺ هم ورسره و نو څه پیسې چې ورسره وي ټولي یې د ځان سره واخیستې (چې نژدې پنځه یا شپږ زره درهمه کېدې) ددې څخه وروسته د حضرت ابوبکر ﷺ پلار ابوقحافه چې په سترګو ړوند و او تر دغه وخته پورې لا مسلمان سوی هم نه و خپلې لمسۍ ته دتسلي لپاره راغلی او ورته وې ویل افسوس چې ابوبکر ﷺ په خپل تګ سره تاسو ته تکلیف ورساوی او ښایي خپل ټول مال یې هم وړې وي دا بیا بل تکلیف دئ، اسماء ﷺ وایي چې ما ورته وویل : یا ، نیکه ! زما پلار ډېر مال پرې ایښی دئ داخبره مې ورته وکړه دستي مې کوچنۍ ، کوچنۍ ډبرې را ټولي کړې او په یوه ټوکره کې مې غوټه کړې او په هغه تاخچه کې مې کښېښودې چې پیسې به ایښودل کېدې نیکه چې لاس پرې وګرځاوه ورته معلومه سوه چې تاخچه د پیسو ډکه ده نو وې ویل دا یې ښه کړي دي ستاسو به ګوزاره په وسي اسماء ﷺ وایي

(166) بخاري -فتح

(c) ketabton.com: The Digital Library

قسم په خدای ﷻ زما پلار یوه پیسه هم نه وه پرې اېښې خو ما دخپل نیکه دتسلي لپاره او ددې لپاره چې غمجن نسي دغه چم مي ورته وکړی.(167)

فایده:داد همت او صبر خبره ده که نه نو تر نیکه به دغه نجونو زیات غم کاوه او هرڅومره شکایتونه چې یې نیکه ته په دغه وخت کې کړي وای صحیح و ځکه ظاهري اسره یې په دغه نیکه وه په دغه وخت کې چې نیکه ودې ته متوجه کړي چې د یوې خوا د پلار جلا والی دئ او دبلې خوا د مال نیستي ده ددې سره ،سره دمکې اوسیدونکي د دوی سره چنداني اړیکي هم نه لرلي او اکثره یې دښمنان وه ځکه دوی مسلمانان وه خو الله ﷻ دغه مبارکو انسانانو هر یوه ته جلا جلا نارینه و که ښځینه وو یوه ـ یوه ځانګړتیا ورکړې وه چې د انسان غبته پرې کېږي یعني دا چې کاشکي ما هم داسي ځانګړتیا درلودای ، حضرت ابوبکر ﷺ په اول کې زیات مالدار و او لوی تاجرو خو اسلام ته د راتلو وروسته یې د الله ﷻ په لاره کې دومره پیسې خرڅې کړې چې دتبوک په غزا کې یې ټوله مال راوړی او وریې کړې لکه د شپږم باب په ځلورمه قصه کې یې چې بیان په تفصیل سره وسو په همدا وجه رسول الله ﷺ فرمایي: ماته دهیڅا مال دومره فایده نه ده رسولې لکه دابوبکر ﷺ مال چې فایده را رسولې ده ما دهر چا د احسانونو بدله ورکړې ده خو دابوبکر ﷺ د احسانونو بدله به الله ﷻ ورکوي.

۱۹ - د حضرت اسماء ﷺ سخاوت

حضرت اسماء ﷺ ډېره سخي وه په اول کې به یې صدقه په تاکلې اندازه ورکول یعني په تول او ترازو یا په پیمانه به یې خیرات کاوه خو کله چې رسول الله ﷺ ورته وویل: پیسو ته

(167) مسند احمد

(c) ketabton.com: The Digital Library

غوټه مه ورکوه ، تړل مکوه او حساب مه کوه څومره چې دي توان وي صدقه ورکوه بيا بيې زيات خيراتونه کول خپلو لونو او دکور ښځو ته به يې داسي نصيحت کاوه: کله چې د اللهﷻ په لاره کې صدقه کول غواړی نو ددې انتظار مه کوئ چې پيسې به زياتې سي بيا به صدقه ورکړم که مو دا انتظار کاوه هيڅکله پيسې نه زياتيږي ځکه اړتياوي هم ور سره ډيريږي او که مو ببله انتظاره پيسې مصرفولې نو ستاسو په پيسو کې به هيڅ کمی رانسي.([168])

فايده: ددې مبارکو انسانانو لاسونه چې په پيسو کې څومره تنګ وه پدغه پيمانه د دوی لاسونه په صدقه ورکولو کې پراخ او لوی وه.(عجيبه داده چې د رسول الله ﷺ په زمانه کې هيڅوا د مسکنت شکايت نه کاوه) او اوس ټول خلګ د مسکنت څخه شکايت کوي سره ددې چې هيڅ به اوس داسي ډله پيدا نه کړی چې په نسو پوري يې ډبرې تړلې وي يا يې څو ورځې په نهاره تېرې کړې وي .

۲۰- د نبيﷺ د لور حضرت زينبؓ هجرت او وفات

د دواړو جهانو د سردار حضرت محمدﷺ لور زينبؓ د نبوت لس کاله مخکې پيدا سوې ده يعني هغه وخت چې نبي کريمﷺ دبرش کلن و او دخپلې خاله د زوی ابوالعاص بن ربيع سره يې نکاح وسوه کله چې نبيﷺ هجرت کاوه نو دا نه ور سره ولاړه ددې خاوند د کافرانو له لوري د بدر په غزا کې راغلی و بيا ونيول سو دمکې خلګو چې کله د خپلو بنديانو لپاره فديې راواستولې نو دې مبارکې هم د خپل خاوند لپاره فديه راواستول په هغه فديه کې اميل و چې خديجېؓ و دې ته د واده په وخت کې ورکړی و نبيﷺ چې اميل وليدی نو بې بې خديجهؓ ور

([168]) طبقات

(c) ketabton.com: The Digital Library

په یاد سوه او دسترګو څخه یې اوښکي راغلې ، د اصحابو په مشوره دا پریکړه وسوه چې ابوالعاص دي د فدیې پرته آزاد سي په دې شرط چې دی مکې ته ولاړ سي نو زینب دي مدینې ته راولېږي ، دوه کسان د زینبي د راوستلو لپاره ورسره کړل سوه یعني هلته چې ورسیږي نو دغه دوه مسلمانان به د مکې دباندي تم سي ، ابوالعاص به دوی ته دا مبارکه په لاس ورکړي زینب خپل لیور کنانة پر اوښ سپره او روانه سوه. د مکې کافران چې په دې پېښه خبر سوه نو اور پر بل سو دستي یې یوه ډله دمقابلې لپاره ولېږل چې په هغو کې یو بن اسود و چې دخدیجې د تربره زوی وو په همدې لحاظ د زینبي د ورور په درجه کې و او یو بل نفر ورسره و. پرحضرت زینب باندي یې د نېزې واری وکړی دا مبارکه د اوښ څخه راولوېده ، څرنګه چې ماشوم یې په نس و نو هغه ماشوم یې هم ضایع سو اکثره وایي چې دغه حمله کونکی جبار و کنانة د دوی سره د غشو مقابله شروع کړه ابو سفیان ورته وویل د محمد ﷺ لور چې په دومره ښکاره ډول مدینې ته ځي دا خو مور نه سو زغملای نو داسي وکړه چې اوس ببرته ولاړ سئ بل واري په پټه ولاړ سئ کنانة ورسره خوښه کړه د زینبي دغه زخم تر څو کاله پوري و او ددغه زخم څخه ناجوړه سوه او په اتم کال د هجرت وفات سوه

(رضي الله عنها و ارضاها)

نبي ﷺ فرمایي: زینب زما تر ټولو ښه لور وه ځکه زما په مینه کې یې ډېر تکلیفونه وزغمل دښخبدو په وخت کې نبي ﷺ خپله ددې وقبرته کښته سو دایې ښخه کړه نبي ﷺ چې کله وقبر ته کښته سو نو ډېر غمجن و کله چې راپورته سو نومخ یې ډېر روښانه (خوشاله) و اصحابانو پوښتنه ځني وکړه (چې یا رسول الله ◄ !ولي دي مخ مبارک خوشاله دئ؟) ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

مبارک ورته وویل: چې زه د زینبي ﷺ دنا توانۍ په فکر کې وم نو دعا مې وکړه چې الله ﷻ ددې څخه تکلیف او دقبر تنګوالی لیرې کړي الله ﷻ دعا قبوله کړه.(169)

فایده: د نبي ﷺ لور ددین په خاطر دومره تکلیفونه تېر کړل چې آخر یې ساه پکښې ورکړل بیا هم د قبر د پراخوالي لپاره د نبي ﷺ د دعا اړتیا ورته پیدا سوه نو زمونږ به څه حال وي؟ په همدې وجه د قبر د پراخوالي لپاره زیاتي دعاوي پکار دي ځکه نبي ﷺ به زیات وختونه دتعلیم په منځ کې د قبر د عذاب څخه پناه غوښتله.

اللهم احفظنا بمنک و کرمک و فضلک.

۲۱ – د حضرت ربیع بنت معوذ ﷺ دیني غیرت

ربیع بنت معوذ ﷺ یوه انصاري صحابیة وه په زیاتو غزا وو کې د نبي ﷺ سره ملګري وه دزخمیانو درملنه به یې کول او د وژل سوو شهیدانو جسدونه به یې را پورته کول د نبي ﷺ د هجرت مخکې مسلمانه سوې وه او دهجرت وروسته واده سوه ددې د واده په ورځ نبي ﷺ ددې وکورته تشریف یووړی هلته نجونو هغه شعرونه ویل چې د اسلامي کارنامو او اسلامي مشرانو بیان پکښې سوي و چې د بدر په غزا کې شهیدان سوي وه په دوی کې یوه نجلۍ دا مصرع ویل: وَ فِینَا نَبِي یَعلَمُ مَا فِي غَد . یعني په مونږ کې یو نبي دئ چې د سبا په حال خبر دئ. نبي ﷺ ددغه شعر څخه منع کړه چې د سبا په حال خو یوازې الله ﷻ خبر دئ دربیع ﷺ پلار معوذ په هغو کسانو کې وچې ابو جهل یې وواژه یوه ورځ یوه ښځه چې اسماء نومېده دیو څو ښځو سره یو ځای دربیع کورته ورغلل دې عطر خرڅول نو دربیع څخه یې د معرفي کېدو غوښتنه وکړه

(169) خمیس ، اسد الغابة

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه د ښځو چې همداسې دود دئ ربیع خپل ځان ورته معرفي کړی یعنې خپل او د پلار نوم یې وروښودل هغې ښځې چې د معوذ نوم واورېدئ نو ورته وې ویل : د خپل سردار د قاتل معوذلور یې؟(څرنګه چې ابو جهل د عربو سردار ګڼل کېدی نو له همدې وجهې دغې ښځې ورته وویل چې د خپل سردار د قاتل لور یې) ربیع چې ددې سوال واورېدئ ډېر درد(غصه) ورغله او ورته وې ویل زه د خپل غلام د قاتل لور یم (د ربیع زړه نه منله چې ابو جهل دي ددې دپلار سردار ونومول سي.) اسماء چې ددې خبره واورېده چې ابو جهل ته یې د غلام نسبت وکړی درد(غصه) ورغله ورته وې ویل زما عطر خرڅول پر تا باندي حرام دي ربیع ورته وویل پر ما باندي هم حرام دئ چې ستا څخه عطر واخلم ما په هیڅ عطرو کې دومره بد بویي نه وه لیدلې لکه ستا په عطرو کښې چې سته([170])

فایده: ربیع فرمایي: چې د بدبویي لفظ مې ددې د سوځولو لپاره ووایه دا ددې مبارکي غیرت نه منل چې د دین د دښمن په اړه دي د سردار لفظ واوري. په نن زمانه کښې د دین د لویو دښمنانو لپاره د سردار تر لفظ لوړ الفاظ استعمالیږي که یې څوک منعه کړي نو خلک تنګ نظره ورته وایي او حال داچې نبي ﷺ فرمایي: تاسو منافق ته سردار مه وایاست که چیرې هغه ستاسو سردار سو نو تاسو خپل رب ناراضه کړئ([171]).

معلومات

دنبي اکرم ﷺ بیبیاني او اولادونه

([170]) اسد الغابة

([171]) ابو داود

(c) ketabton.com: The Digital Library

دخپل آقا او د دواړو جهانو سردار نبي اکرمﷺ د بیبیانو او اولادو حالات معلومول یو لوی شوق دئ او هر مسلمان ته په کار دئ چې د دوی په اړه یو لنډ معلومات په لاس راوړي او په لنډ دول یې ولیکي ځکه تفصیلي حالات لیکل یې لوی لوی کتابونه غواړي دنبي اکرمﷺ د نکاحو شمېر چې د محدیثنو او مؤرخینو پرې اتفاق دئ د یوولسو بیبیانو سره دئ تر دغه شمېر په زیاتو بیبیانو کښې اختلاف ستهاو پر دې خبره هم اتفاق دئ چې د نبيﷺ لومړۍ نکاح د بي بي خدیجې سره سوې ده خدیجتﷺ کونډه وه کله چې نبي ﷺ نکاح ورسره کول دده مبارک عمر (۲۵) کاله و او ددې مبارکې عمر (۴۰) کاله و د نبيﷺ اولادونه دابراهیم څخه پرته نور ټول ددې څخه پیدا سوي دي چې بیان به یې وروسته راسي .

۱- د حضرت خدیجې حالات

د حضرت خدیجې لومړۍ نکاح د ورقة بن نوفل سره په پلان کښې وه خود نکاح نصیب نه و سوی وروسته بیا د دوو نورو کسانو سره ددې نکاح سوې ده دا چې په دې دوو کسانو کښې به یې اول دچا سره نکاح کړې وي پدې کې اختلاف دئ زیات تاریخ پوهان په دې آند دي چې اول یې دعتیق بن عائذ سره نکاح سوې وه چې دده څخه یې یوه لور پیدا سوي وه چې نوم یې هنده وه کله چې غټه سول نو مسلمانه سوه او د اولادو خاونده سول. ځینو لیکلي دي چې د عتیق څخه یې یو زوی پیدا سو چې نوم یې عبدالله یا عبدالمناف و د عتیق څخه وروسته یې بیا نکاح د ابوهالة سره سوې ده د ابو هالة څخه یې دوه اولادونه سوي دي چې یو یې هند نومېده اوبل یې هالة نومېده ځینو ویلي دي چې هند هلک و او هالة نجلی. وه ځینو بیا ویلي دي چې دواړه هلکان وه خو هند د حضرت علي کرم الله وجهه تر خلافت پوري ژوندی و کله چې ابو هالة وفات سو بیا یې د حضرت رسول اکرمﷺ سره نکاح وکړه پدغه وخت

(c) ketabton.com: The Digital Library

کښې ددې عمر (۴۰) کاله و د نبيﷺ سره په نکاح کښې (۲۵) کاله پاته سوه دنبوت پر لسم کال د روژې په میاشت کې د (۲۵) کالو په عمر وفات سوه د نبيﷺ ددې سره زیاته مینه وه ددې په ژوند یې د هیڅ بلې ښځې سره نکاح ونکړه تر اسلام مخکې ددې لقب طاهره وپه همدې وجه ددې اولادونه د نور څښتنان دي او بنو طاهره ورته ویل کیږي ددې مبارکي فضائل (مناقب) د حدیثو په کتابو کښې زیات راغلي دي ددې دوفات څخه وروسته نبيﷺ پخپله ددې و قبر ته ورکښته سو او په خپلو مبارکو لاسونو یې ښخه کړه تر دغه وخته پورې دجنازې د لمانځه حکم نه و راغلی وروسته بیانبيﷺ د حضرت عائشې او سودې سره نکاحي کړي دي پدې خبره کښې هم اختلاف دئ چې لومړی یې د چا سره نکاح وکړه ځینو تاریخ پوهانو لیکلي دي چې اول یې د عائشې سره نکاح وکړه ځینو ویلي دي چې لومړی یې د سودې سره نکاح وکړه او وروسته یې دعائشې سره نکاح وکړه.

۲- دحضرت سودې حالات

حضرت سوده هم کونډه وه ددې دپلار نوم زمعه بن قیص و ددې اوله نکاح د خپل داکا د زوی سکران بن عمرو سره سوې ده دواړه مسلمانان سول او حبشې ته یې هجرت وکړی سکران په حبشه کښې وفات سو ځینو لیکلي دي چې مکي ته راغلی بیا وفات سو دده دوفات وروسته د نبوت په لسم کال چې کله خدیجه وفات سوه څو ورځې وروسته دنبي اکرمﷺ ددې سره نکاح وسوه ددې سره واده د حضرت عائشې تر واده د ټولو په آند مخکې سوی دئ دنبيﷺ مبارک عادت دا و چې په زیات وخت به په لمانځه کې مشغول و یو ځلي نبيﷺ ته دې وویل چې مانبام تا دومره اوږده رکوع وکړه چې زه پر دې وببرېدلم چې د پزې څخه به مي ویني ولاړي سي (دې به د نبيﷺ وروسته په نبيﷺ پسې لمونځ کاوه څرنګه چې دا دبدن څخه درنه وه

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو له امله به يې تکليف ور پېښ سوي وي) يو ځلي نبيﷺ ددې د طلاق اراده وکړه دې مبارکي ورته وويل چې اې د اللهﷻ رسوله! زه د مېړه خواهش نلرم خو دا مي خوښه ده چې په جنت کې ستاپه بيبيانو کښې داخله يم نو تاسي وماته طلاق مه راکوی زه د خپلي شپې نوبت و حضرت عائشې رضی الله عنها ته ورکوم په همدې وجه به ددې د شپې واری دحضرت عائشې رضی الله عنها په برخه کښې راتلی په (۵۴) يا (۵۵) هجري کال کښې وفات سوې ده ځينو ليکلي دي چې د حضرت عمر رضی الله عنه په خلافت کښې وفات سوه ددې څخه علاوه يوه بله ښځه د سودې په نامه هم سته چې د قريشو د قوم څخه ده دهغې سره هم نبيﷺ د نکاح کولو اراده وکړه دې ورته وويله چې زما تر تولو دنيا ته خوښ يې خو زما پنځه يا شپږ اولادونه دي ماته دا خبره گرانه ده چې هغه ستا سرته ولاړ وي ژاړي او چيغې وهي نبيﷺ ددې خبره خوښه کړل او ددې ستاينه يې وکړل او دنکاح اراده يې پرېښوده.

۳- د حضرت عائشې رضی الله عنها حالات

د حضرت عائشې رضی الله عنها سره په مکة مکرمة کښې د نبوت پر لسم کال د کوچني اختر په مياشت کښې رسول اللهﷺ نکاح وکړه پدغه وخت کې ددې عمر شپږ کاله و د نبيﷺ په بيبيانو کې يواځې دا پيغله وه نوري ټولې کونډياني وې چې نکاح يې ورسره وکړل د نبوت څلور کاله وروسته دا پيدا سوې ده د هجرت په وخت کښې ددې عمر نهه (۹) کاله و د (۱۸) کالو په عمر يې د حضرت محمدﷺ سره مخه ښه وکړه يعني نبيﷺ ځينې وفات سو په (۵۷) هجري کال کښې دروژې پر اوولسمه دسې شنبې په شپه د (۶۲) کالو په عمر وفات سوه دې مبارکي وصيت وکړی چې ما په عمومي هديره کښې د نوروبيبيانو سره ښخه کړی داغسې هم وسوه په بقيع(نومي هديره) کښې دفن سوه، په عربو کښې دا خبره زياته مشهوره وه چې د کوچني اختر په مياشت کښې نکاح بې برکته وي حضرت عائشه رضی الله عنها فرمايي: زمانکاح دنبيﷺ سره هم د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوچني اختر په میاشت کښې وسوه او واده مې هم د نبيﷺ سره د کوچني اختر په میاشت کښې وسو دنبيﷺ په بیبیانو کښې چې تر ما زیاته برخمنه وه بي بي خدیجهؓ وه. دخدیجې تروفات وروسته خولهؓ دحکیم لور دنبيﷺ حضور ته ورغله او ورته وې ویل چې اې د اللهﷻ رسوله ! تاسو نکاح نکوئ؟ نبيﷺ وفرمایل دچا سره ؟ دې ورته وویل پیغله هم سته او کونډه هم سته نبيﷺ ورته وویل چې څوک دي؟ دې ورته وویل چې پیغله ستاسو دډېر دوست حضرت ابوبکر صدیقؓ لورعائشه ده اوکونډه سوده بنت زمعه ده، نبيﷺ وویل ښه خبره ده وې کړئ دادې ځایه څخه د ابوبکرصدیقؓ کورته ولاړه او دحضرت عائشيؓ مور ام رومانؓ ته یې وویل چې زه د یو لوی خیر او برکت سره راغلې یم هغې پوښتنه وکړه چې څنګه برکت دئ؟ دې ورته وویل چې نبيﷺ زه د عائشې سره د نکاح کولو لپاره رالېږلې یم ، ام رومانؓ ورته وویل چې عائشهؓ خو دنبيﷺ ورېره ده د هغه سره څنګه نکاح کېدلای سي خو بیا هم ښه دئ چې ابوبکرؓ راسي حضرت ابوبکرؓ پدغه وخت کښې په کور کي نه و تر راتګ وروسته دې دغه بیان ورته وکړی هغه هم دغه جواب ورکړی چې دا خو دنبيﷺ ورېره ده دنبيﷺ سره نکاح څنګه کېدای سي خولهؓ ولاړه نبيﷺ ته یې قصه وکړل نبيﷺ ورته وویل چې ابوبکرؓ خو زما د اسلام ورور دئ دهغه دلور سره زما نکاح جائز ده خولهؓ راغله و ابوبکرؓ ته یې د نبيﷺ وینا واورول دڅه وخت وروسته ابوبکرصدیقؓ وویل: نبيﷺ را وغواړه نبيﷺ دابوبکر صدیقؓ کور ته تشریف یووړی نکاح وسوه هجرت چې وسو څو میاشتي وروسته ابوبکرؓ و نبيﷺ ته وویل چې تاسو خپله بي بي یعني عائشهؓ ولي نه و دوئ؟ نبيﷺ د سامان د نه برابرېدو عذر ورته وکړی حضرت ابوبکر صدیقؓ د نذراني یوڅه پیسې وړاندي کړې چې په دغه پیسو سره د واده تیاري وسوه د هجرت وروسته دکوچنی اختر دمیاشتي په لومړی یا دوهمه ورځ د څابنت په وخت کې د ابوبکرؓ په کور کي واده وسو دغه دري نکاحي د نبيﷺ دهجرت مخکي سوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي ددې څخه وروسته څومره نکاحي چې سوي دي تر هجرت وروسته سوي دي د حضرت عائشې څخه وروسته د حضرت عمر ؓ د لور حفصې سره نکاح وسوه.

۴- د حضرت حفصې حالات

حضرت حفصه ؓ پنځه کاله مخکې تر نبوت په مکه کې پیدا سوې ده لومړۍ نکاح یې په مکه کې د خنیس بن حذافة ؓ سره سوې ده دی هم زوړ مسلمان و لومړی یې حبشي ته هجرت وکړی بیا یې مدینې منورې ته هجرت وکړی دبدر په غزا کې یې ګډون کړی دی پدغه غزا یا داحد په غزا کې زخمي سو چې ددغه زخمه څخه جوړ نسو په دوهم یا دریم کال د هجرت وفات سو .حضرت حفصې ؓ هم دخپل خاوند سره حبشې هجرت کړی و بیا مدینې ته راغلې وه کله چې کونډه سوه نو حضرت عمر ؓ لومړی د حضرت ابوبکر ؓ څخه غوښتنه وکړه ددې لپاره چې دده دلور حفصې سره نکاح وکړي حضرت ابوبکر ؓ چوپ سو کله چې د حضرت عثمان ؓ بې بي حضرت رقیة ؓ وفات سوه نو حضرت عمر ؓ و حضرت عثمان ؓ ته دخپلې لور حفصې ؓ دنکاح یادونه وکړه عثمان ؓ په جواب کې ورته وویل: زه فی الحال دنکاح اراده نه لرم. حضرت عمر ؓ و نبي ﷺ ته شکایت وکړی چې دوی زما د لور سره نکاح نه کوي، نبي ﷺ وفرمایل: زه د حفصې ؓ لپاره تر عثمان بهترسړی درښیم او د عثمان لپاره تر حفصې بهتره میرمن ښیم وروسته نبي ﷺ په دوهم یا دریم کال د هجرت پخپله د حفصې ؓ سره نکاح وکړه او عثمان ؓ ته یې خپله لور ام کلثوم په نکاح ورکړه.

د حفصې ؓ په لومړی خاوند کې د تاریخ پوهانو اختلاف دئ ځینې وایي چې د بدر په غزا کې زخمي سو او دهغه زخم څخه شهید سو اوځینې وایي چې د احد په غزا کې زخمي سو دبدر غزا په دوهم کال د هجرت وه او د احد غزا په دریم کال د هجرت وه په همدې وجه ددې مبارکې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

نکاح په نېټه کې هم اختلاف ستە حضرت ابوبکر ؓ فرمايي:ماته چې کله عمر ؓ د حفصې ؓ دنکاح وويل نو زه له دې وجهې چوپ سوم چې نبي ﷺ ددې د نکاح بيان ماته کړی و ، قبلولای مي ځکه نسوه چې نبي ﷺ يې د نکاح اراده درلوده او انکار مي ځکه نسو کولای چې د نبي ﷺ راز مي نسو ښکاره کولای(ځکه کە مي انکار کړی وای عمر ؓ دليل راځخه غوښتی درواغ مي نسوای ورته ويلای خامخا به مي رشتيا ورته ويلای) که چېرې نبي ﷺ د حفصې ؓ د نکاح اراده نه درلودای نو خامخا به ما نکاح ور سره کړې وای. حضرت عمر ؓ وايي ما تە د عثمان ؓ تر انکار دابوبکر ؓ انکار ډېر غموونکی و. حضرت حفصه ؓ ډېره عابده وه زيات وخت بە د شپې ويښه وه عبادت به يې کاوه او زيات وخت به يې روژې نيولې ، نبي ﷺ يو وخت په يوځه وجه دې تە طلاق ورکړی او پر دغه خبره باندې د عمر ؓ خوابدتيا پکار وه نو حضرت جبرئيل ؑ تشريف راوړی او وې ويل: چې الله ﷻ فرمايي چې حفصې ؓ تە ببرتە رجوع وکړه دا بە د شپې زيات وخت بيداره وه (عبادت به يې کوی) او زيات وخت بە يې د ورځې روژې وې . د عمر ؓ لحاظ هم پکښې منظور و پە همدغه وجه نبي ﷺ ببرتە رجوع ورتە وکړه ، پە پنځه څلوېښتم هجري کال د جمادي الاولي (ددريمي خور) پە مياشت کې د دوشپېتو کالو پە عمر وفات سوه ځينو ليکلي دي چې په يو څلوېښتم هجري کال د شپېتو کالو پە عمر وفات سوه. ددې د نکاح وروسته نبي ﷺ د زينب ؓ سره نکاح وکړه.

۵- د حضرت زينب بنت خزيمة ؓ حالات

حضرت زينب ؓ د خزيمة لور وه ددې مبارکې پە لومړی نکاح کې اختلاف دئ ځينو ليکلي دي چې لومړی نکاح يې د عبدالله بن جحش سره سوې ده چې د احد په غزا کې شهيد سو قصه يې پە اووم باب اولە شمېره کې تېره سوه وروستە يې دنبي ﷺ سره نکاح وسوه ځينو

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیکلي دي چې لومړی نکاح یې د طفیل بن حارث سره وسوه بیا ده طلاق ورکړی د طلاق وروسته ده ورور عبیده بن حارث په نکاح کړه عبیده بن حارث رضي الله عنه د بدر په غزا کې شهید سو وروسته نبي ﷺ نکاح د هجرت یو دېرش میاشتي وروسته په دریم هجري کال د روژې په میاشت کې ور سره وکړه، اته میاشتي د نبي ﷺ په نکاح کې وه وروسته په څلورم هجري کال د دوهمي خور په میاشت کې وفات سوه . د نبي ﷺ په بیبیانو کې حضرت زینب او حضرت خدیجه رضي الله عنها د نبي ﷺ په ژوند کې وفات سوي دي نوري ټولې نهه سره دده مبارک تر وفات وروسته وفات سوي دي حضرت زینب رضي الله عنها ډېره سخي وه په همدغه وجه د اسلام مخکې ددې نوم ام المساکین و یعني د مسکینانو مور ، بیا نبي ﷺ ددې نوم ام سلمة کښېښودئ. ددې دنکاح وروسته د نبي ﷺ نکاح د حضرت ام سلمة رضي الله عنها سره وسوه.

۲- د حضرت ام سلمې رضي الله عنها حالات

حضرت ام سلمة رضي الله عنها د ابو امیة لور وه ددې مبارکې لومړی نکاح خپل د اکا د زوی ابو سلمة رضي الله عنه سره سوي ده چې اصلي نوم یې عبد الله بن عبد الاسد و ، ام سلمة رضي الله عنها او خپل خاوند په اول کې مسلمانان سوي دي وروسته د کافرانو دلاسه تنګ سوه حبشي ته یې هجرت وکړی د حبشې څخه بیا مدینې ته راغلل په حبشه کې یې یو زوی وسو چې سلمة نومېدئ چې قصه یې د دغه باب په پنځمه شمېره کې په تفصیل سره تېره سوه په مدینه کې چې او سېدل یو هلک د عمر په نامه یې پیدا سو ا دوې لونې یې د دره او زینب په نامه پیدا سوې ابو سلمة رضي الله عنه د لسو نارینو

(c) ketabton.com: The Digital Library

څخه وروسته مسلمان سوی دئ د احد او بدر په غزاوو کي يې ګډون کړی دئ د احد په غزا کي زخمي سو ددغه زخم څخه يې ډېر تکليفونه پرځان تېر کړل وروسته د صفري په مياشت کي د څلورم کال دهجرت و يوې سريې ته ولاړی (سريه معنی دکافرانو سره کوچنی جنګ چې رسول الله ﷺ پکښې ګډون نه وي کړی) دهغې خوا د راتګ پر وخت يې زخم تازه سو ددغه زخم څخه په څلورم کال دهجرت دځلورمي خور (جمادي الثاني) په مياشت کې شهيد سو . حضرت ام سلمة رضي الله عنها په دغه وخت کي حامله وه يعني عيال داره وه زينب يې په نس وه.کله چې پيدا سوه نو عده يې پوره سوه ، حضرت ابوبکر صديق رضي الله عنه و دې ته د نکاح خواهش وکړی دې عذر ورته ووايه وروسته رسول الله ﷺ د نکاح غوښتنه ځني وکړه دې مبارکي ورته وويل: يو خو زما سره زوی سته او بل زما په طبيعت کي غيرت سته زما هيڅوک قريب نسته (يعني داچې زما غيرت نه قبلوي چې د قريبانو پرته پر خپل سر نکاح وکړم) رسول الله ﷺ ورته وويل: ستا د زوی خو الله ﷻ ساتونکی دئ او غيرت به ولاړ سي ستا د قريبانو څخه به هيڅوک دا نسب نا خوښه نه کړي چې تا نکاح ور سره کړې ده دې مبارکي خپل زوی سلمة ته وويل چې زما نکاح د نبي ﷺ سره را وترې ، په څلورم کال دهجرت د کوچني اختر د مياشتي په آخره ددې نکاح د نبي ﷺ سره وسوه ځينو دوهم او ځينو دريم کال ليکلي دئ. ام سلمة رضي الله عنها فرمايي:ما دنبي ﷺ څخه اوربدلي دي چې چاته مصيبت ورسيږي اولاندي دعا ووايي الله ﷻ به دهغه سوي تاوان غوره بدله ورکړي: اللهم اجرني في مصيبتي واخلفني خيرا منها . ژباړه: اې الله ﷻ !ماته د غم مزدوري راکړي اودغم په بدل کي غوره بدله راکړي.ام سلمة رضي الله عنها وايي:کله چې ابوسلمة رضي الله عنه وفات سو نوما دغه دعا ويل او فکر به مي کاوه چې تر ابو سلمة رضي الله عنه به نو بهتر څوک وي الله ﷻ زما نکاح د رسول الله ﷺ سره راوکړه. ددې د ښايست ډېر نوم تللی ووعائشة رضي الله عنها وايي ما ددې ډېر تعريف اوربدلی و نو کله چې ددې نکاح وسوه نوزه په يوه بهانه په پټه ، پټه ولاړم ورته ومي کتل کله چې مي وليدل نو تر هغه ډېره ښائسته وه چې ما يې تعريف اوربدلی و بيا ما حفصې رضي الله عنها ته ددې بيان وکړيحفصې رضي الله عنها

(c) ketabton.com: The Digital Library

راته وویل: یا دومره نه ده ښائسته لکه نوم چې یې تللي دئ د رسول ﷺ په بیبیانو کې تر ټولو وروسته په (۵۹) هجري کال او یا په (۶۲) هجري کې وفات سوه په دغه وخت کې یې عمر څلور اتیا کاله و چې په دغه لحاظ نهه (۹) کاله مخکې تر نبوت پیدا سوې ده څرنګه چې ددې نکاح تر زینب بنت خزیمة رضی الله عنها تر وفات وروسته وسوه نو ځکه دا د زینب بن خزیمة رضی الله عنها په خونه کې اوسېده ، داچې هلته ورغلل په خونه کې په یوه ټوکره کې لږ اوربشي غوټه دي یوه میچن پرته ده دې مبارکې هغه اوربشي میده کړې پخې یې کړې غوړي یې ور واچول د مالیدې په څیر یې یو شی ځني جوړ کړی په اوله ورځ یې نبي ﷺ ته د خوراک لپاره کښېښودئ ددې د نکاح وروسته نبي ﷺ د زینب بنت جحش سره نکاح وکړه.

۷- د حضرت زینب بنت جحش رضی الله عنها حالات

داد نبي ﷺ د عمة لور وه لومړی نکاح یې د زید بن حارث رضی الله عنه سره سوې وه چې نبي ﷺ په زوی والي سره نیولی و وروسته ده طلاقه کړه بیا الله ﷻ پخپله ددې نکاح درسول الله ﷺ سره وکړه چې قصه یې په سورة احزاب کې بیان سوې ده دغه وخت ددې عمر پنځه دېرش کاله و ،دمشهوري وینا مطابق ددې نکاح دمیاشتې په میاشت کې سوې ده ځینو یې کال دهجرت دریم کال ښودلیدئ خو صحیح خبره داده چې پنځم هجري کال و پدغه حساب نو داد نبوت اولس کاله مخکې پیدا سوې ده دې په دې وجه فخر کاوه چې د ټولو بیبیانو نکاحي د هغو خپلوانو کړي دي او زما نکاح الله ﷻ کړې ده ،کله چې حضرت زید رضی الله عنه دې ته طلاق ورکړي نبي ﷺ دې ته د نکاح پیغام ولېږی، دې په جواب کې ورته وویل زه ترهغه پوري فیصله نکوم تر څو زه د خپل خدای ﷻ سره مشوره ونکړم ، دا یې وویل اودس یې تازه کړی دوه رکعته نفل یې وکړ بیا

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې داسې دعا وکړه: اې الله که ته زما نکاح ستا د پيغمبر سره کول غواړي او زه دهغه قابله يم نو زما نکاح د رسول اللهﷺ سره وکړې دې چې دا خبره وکړه اللهﷻ دا آيات نازل کړي:

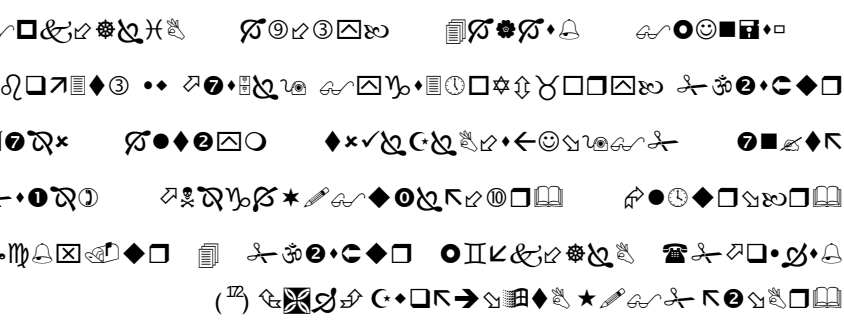

ژباړه: نو کله چې زيد خپله اړتيا له هغې(زينب) څخه پوره کړه (جوړوالی يې ورسره نه راغلی) نو موږ هغه (زينب) ستا په نکاح کښې درکړه د پاره د دې چې پر مومنانو باندې تنګي را نسې په ښځو کې د زوی نيول سوي (يعنې د نيول سوي زوی د ښځې سره نکاح روا سي) کله چې هغوی خپل ضرورت پوره کړی وي ، او د اللهﷻ امر خامخا کېدونکی دی.

دغه آيات چې نازل سو نبيﷺ دې ته زېړی ور واستوی، دا چې خبره سوه د خوشحالۍ څخه پر سجده پرېوته ، نبيﷺ د دې د نکاح وليمه (د واده ډوډۍ) په لوړ شان وکړه يوه بزه يې حلاله کړه د غوښو او ډوډۍ ميلمستيا يې وکړه ټولو خلګو ته يې په ماړه نس ډوډۍ ورکړه يوه ډله چې به فارغه سوه نو بلې ډلې ته به يې بلنه ورکړه ، زينب ډېره سخي وه او پخپله به يې خواري کښله چې يو شی به ځنې زيات سو هغه به يې خيراتوی، د دې په باره کې رسول اللهﷺ فرمايلي دي: چې زما سره به تر وفات وروسته لومړی بې بې هغه څوک وي چې لاسونه يې اوږده وي ، بيبيانو يوه لښته راوخيستله ظاهري اوږدوالی يې مراد کړی خپل لاسونه يې اندازه کړه په ټولو

(172) سورة الاحزاب الاية (٣٧)

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې د سودې ﷺ لاسونه اوږده وه د نبي ﷺ تروفات وروسته چې دستي دا وفات سوه نو معلومه سوه چې دلاسو داوږدوالي څخه ظاهري اوږدوالی نه دئ مراد بلکې سخا تري مراد ده دې مبارکې ډيري روژې هم نيولې د هجرت په شلم کال د پنځوسو کالو په عمر وفات سوه د جنازې لمونځ حضرت عمر رضي الله عنه ورکړی.ددې قصه په هم دغه باب کې په لسمه شمېره کې تېره سوه. ددې څخه وروسته نبي ﷺ د جويريې ﷺ بنت الحارث بن ابي ضرار سره نکاح وسوه.

۸- د حضرت جويرية بنت الحارث ﷺ حالات

داد مريسيع په غزا کې په بنديانو کې راغلې وه د غنيمت د مال د وېش پر مهال و حضرت ثابت بن قيس رضي الله عنه ته په برخه ورغلل د بندي کېدو مخکې د مسافع بن صفوان په نکاح کښې وه حضرت ثابت رضي الله عنه دا په نهه اوقيو سرو زرو په بدله کې مکاتبة کړه ، مکاتبة دې ته ويل کېږي چې بادار وخپل غلام ته ووايي چې ته ماته دومره پېسې راوګټه يا يې راپيدا کړه زه به تا آزاد کړم. يوه اوقيه څلوېښت درهمه ده او يو درهم درې نيمې انې کيږي[173] پـه اوسنی حساب د نو (۹) اوقيو قيمت اته اويا درهمه او دولس آنې کيږي ، که چيرې درهم څلور انې سي نو نوي(۹۰) درهمه کيږي.

دا مبارکه د نبي ﷺ حضور ته ورغله او ورته وې ويل: اې د الله ﷻ رسوله ﷺ ! زه د خپل قوم د سردار حارث لور يم ماته چې کوم مشکل پېښ دی و تاسي ته معلوم دئ اوس زه په دومره پېسو باندې مکاتبه سوې يم دغه پيسې زما د توان څخه وتلې دي اوس ستاسي په اميد راغلې

---

(173) په حقيقت کې درهم د يوې زرې سکې نوم دی چې درې ماشي سپين زر کيږي د شيخ په زمانه کې نو درهم درې نيمې آنې کېدی ، آنه يو پاکستانی اوهندی واحد دی چې هره آنه (۱۵) پېسې کيږي او سل پېسې يوه پاکستانی يا هندی روپې کيږي . دشيخ (رحمة الله عليه په زمانه کې يودرهم درې نيمې آنې کيده اوس يوه اوقية زياتې پيسې کيږي). ژباړن

(c) ketabton.com: The Digital Library

یم نبيﷺ ورته وویل زه به تاته ډېره ښه لاره دروښیم هغه دا چې پیسې به درکړم آزاده به دي کړم او نکاح به در سره وکړم ، رښتیا هم تر دې ښه لاره نه وه دې هم په خوشحالۍ سره قبوله کړه د مشهوري وینا له مخې په پنځم هجري کال یې نکاح وسوه ځینو شپږم هجري کال ښودلی دئ اصحابو کرامو چې کله واوربدل چې په بنوالمصطلق د نبيﷺ خسرګنۍ سوه نو دوی هم ددې خپلوی په درنښت خپل خپل غلامان آزاد کړل ویل سوي دي چې د یوې حضرت جویریې له وجهې سل کورنۍ آزادي سوې چې نژدې اووه سوه نارینه پکښې شامل وه دنبيﷺ په ټولو نکاحو کښې دا ډول مصلحتونه موجود وه.

حضرت جویریهې ډېره ښایسته وه په مخ کښې یې ملاحت ((نمکي والي)) موجود و ویل سوي دي چې چا به ورته وکتل نو نه به تري ولاړېدئ، حضرت جویریې ددې جنګ څخه مخکې یو خوب لیدلی و چې د یثرب څخه یوه سپوږمۍ را روانه وه او زما په غیږ کښې را ولوېده دا وایي چې زه کله بندي سوم نوماته دخپل خوب د ختلو امید پیدا سو دغه وخت ددې عمر شل (۲۰) کاله ؤ دمخکني قول مطابق دا مبارکه په پنځوسم (۵۰) هجري کال په لومړۍ خور کښې د (۶۵) کالو په عمر په مدینه منوره کښې وفات سوه په ځینو روایاتو کښې ددې وفات په (۵۶) هجري کال کښې د (۷۰) کالو په عمر لیکل سوي دئ.

۹- د حضرت اُم حبیبېې حالات

دا مبارکه د ابوسفیان لور ده ددې په نامه کې اختلاف دئ ډېرو مرمله ددې نوم ښودلی دئ او ځینو بیا هند ښودلی دئ ددې اوله نکاح په مکة مکرمه کښې د عبدالله بن جحش سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

سوې ده دا او ددې خاوند په اوله کښې مسلمانان سوي دي دوی دواړه د کافرانو د تکلیفونو له امله خپل وطن پربښودئ حبشې ته يې هجرت وکړی هلته چې ورسېدل مېړه يې پر اسلام پاتې نسو بلکه نصراني سو دې هم په دغه شپه کښې خپل خاوند په خوب کښې په ډېر بد شکل ولیدئ سهار ورته معلومه سوه چې دی نصراني سوی دئ پردې چې په يوازي والي کښې کوم حالت تېر سوي دئ هغه يواځې و الله ﷻ ته معلوم دئ خو الله ﷻ ودې ته دا بدل ورکړی چې د نبي ﷺ په نکاح کښې راغله نبي ﷺ د حبشې پاچاه ته پيغام وليږی چې د ام حبيبې ﷺ نکاح زما سره وکړه نجاشي ابرهه نومي ښځه ودې ته د خبر لپاره ولېږل ، دې په خوشحالی کښې خپل دواړه بنګړي چې په لاسو يې وه ، د پښو پازيبونه ، ګوتمۍ ، کړې او داسي نور شيان ورکړل نجاشي ددې نکاح وکړه او دخپل طرفه څخه يې څلور سوه دينار مهر ادا کړی ډېر شيان يې ورکړل کوم خلګ چې د نکاح په مجلس کښې ناست وه هغوی ته يې دخوراک تر څنګ پيسې هم ورکړې ډېرو تاريخ پوهانو په آند دغه نکاح په اووم هجري کال کښې سوې ده ځينو بيا شپږم کال ښودلی دئ دخميس ليکوال ليکي: چې ددې نکاح په شپږم کال کښې وسوه او واده يې په اووم کال وسوکله چې دا مدينې ته را ورسېده نجاشي پاچا ډېرې خوشبويانې ، سامانونه او داسي نور شيان ورکړي وه دنکاح وروسته يې د نبي ﷺ حضور ته ولېږل ځينو د تاريخ کتابونو ليکلي دي چې ددې نکاح ددې پلار وترل مګر دحديثو څخه نه معلوميږي اوبل داچې داخبره ځکه صحيح نده چې ددې پلار تر دغه وخته پوري مسلمان سوي نه و تر دې قصې وروسته مسلمان سو ددې يوه قصه هم ددې باب په (۹) شمېره کښې تېره سوې ده. ددې په وفات کښې ډېر اختلاف دئ ډېرو خلګو (۴۴) سنه ښودلې ده او ددې څخه علاوه (۴۲) هجري سنه ، (۵۰) هجري سنه ، (۵۵) هجري سنه او داسي نوري سنې هم ښودل سوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰ - د حضرت صفیې ؓ حالات

حضرت صفیة ؓ دحیي لور ده دحضرت موسي ؑ د وروړ حضرت هارون ؑ د اولادې څخه ده اول د سلام بن مشکم په نکاح کښې وه وروسته بیا د کنانة بن ابي حقیق په نکاح کښې راغله دده سره یې په داسي وخت کښې نکاح وسوه چې جنګ شروع سوی واو د دې خاوند وژل سوی و ،دخیبر د جنګ څخه وروسته د حیه کلبي ؓ نومي صحابي د نبي ﷺ څخه یوه مینځه وغوښته نبي ﷺ صفیة ورکړه. څرنګه چې په مدینه منوره کې دوې لوی قبیلې یعني بنوقریظه او بنونضیر مخ په وده وې دا دیو سردار لور وه په دغه وجه ډېروخلګو وویل چې د دې مینځیتوب ډېرو خلګو ته ناخوښه دئ که نبي ﷺ دا په نکاح واخلي نو د ډېرو خلګود زړه تسلي به وسي ، په دغه وجه نبي ﷺ و دحیة ؓ ته ډېر شی په بدله کې ورکړی دا یې ځني واخیسته آزاده یې کړه او په نکاح یې واخیسته او د خیبر څخه د راتګ پر مهال په یو کور کښې دده واده وسو سهار نبي ﷺ و اصحابو ته وویل: د چا سره چې کوم د خوراک شیان دي هغه راوړی اصحابانو چې جلا جلا د خوراک شیان درلوده لکه خرماوي ، پنیر ،غوړي او داسي نور هغه یې راوړه دځرمني پر یو ستر خوان باندي یې کښېښوده په ګډه یې وخوړل دا ولیمه وه (یعني د واده ډوډۍ وه) .په ځینو روایتو کې راغلي دي چې نبي ﷺ ودې ته اختیار ورکړی او ورته وې ویل : که ته په خپل قوم او هیواد کې اوسېدل غواړي نو آزاده یې ولاړه سه او که زما سره په نکاح کې اوسېدل غواړي نو دلته اوسه دې ورته وویل : چې اې د الله ﷻ رسوله ◄ !زه چې د شرک په حال کې وم ما ستا خواهش درلودئ اوس چې مسلمانه سوم څنګه ولاړه سم ، ددې څخه مراد غالباً هغه خوب و چې دې د مسلمانېدو څخه مخکې لیدلی و دې مبارکې خپل خوب وخپل مېړه کنانة

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته ویلی و چې دیشرب څخه دسپورمی یوه ټوټه زما په غیږ کې ولوېده مېړه یې یوه ټینګه چپلاخه داسې په زور ووهل چې په سترګو کې یې ننبې معلومې سوې او ورته وې ویل چې ته د یثرب د پاچا سره نکاح کول غواړې؟. یو وار یې لمر په خوب لیدلی و چې ددې په سینه کې راغلی و دغه خوب یې هم خپل خاوند ته بیان کړې و هغه ورته ویلي وه چې ته غواړې د یثرب د پاچا په نکاح کې راسې ؟ چا ویلي دي چې دې خوب لیدلی و چې د سپورمی یوه ټوټه یې په سینه کې راغلې وه دغه خوب یې خپل پلار ته بیان کړی و پلار یې هم یوه ټینګه چپلاخه پر مخ وهلې وه او ورته ویلي یې وه چې ته غواړې چې دیثرب پاچا ته ولاړه سې (دغه دوه درې ډوله روایتونه راغلي دي دا چې کوم یو به صحیح وي)ممکنه ده چې دغه خوب یې مېړه او پلار دواړو ته ویلي وي او یا یې سپورمی دوه واره لیدلې وې. د صحیح قول مطابق دا مبارکه د روژې په میاشت په سنه (۵۰) هجري کال د شپېتو کالو په عمر وفات سوه. دا وایي چې زه کله د نبيﷺ په نکاح کښې راغلم نو زما عمر اولس کاله لا نه و.

۱۱- د حضرت میمونې رضی الله عنها حالات

حضرت میمونه رضی الله عنها د حارث بن حزن لور وه او اصلي نوم یې بره وو نبيﷺ ددې نوم بدل کړی میمونه نوم یې باندي کښېښودئ لومړی د ابو رحم بن عبدالعزي په نکاح کښې وه د ډېر تاریخ پوهانو هم دا وینا ده چې نوموړی کس ددې لومړی خاوند و ځینو بیا لیکلي دي چې دې د نبيﷺ مخکې د دوو کسانو سره نکاح کړې ده . نبيﷺ چې کله په اووم هجري کال و عمرې ته تلی نو ددې سره یې د میانۍ په میاشت کې په سرف نومي ځای کې نکاح وکړه د نبيﷺ اراده وه چې د مکې څخه تر ټبرته ستنېدو وروسته ددې سره واده وکړي خو څرنګه چې د مکې خلګو نبيﷺ ته په مکه کې د اوسېدو اجازه ورنکړه نو ځکه تر ټبرته راتګ وروسته یې په سرف کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

واده وسو په سرف کې هم خاص په هغه ځای کې چې د واده خیمه وه. د صحیح قول مطابق دا مبارکه په سنه (۵۱) هجري کال کې وفات سوه ځینو ددې دوفات تاریخ سنه (۶۱) هجري ښودلې ده په دغه وخت کې ددې عمر یواتیا کاله و او هم هلته یې قبر جوړ سو. دا هم د عبرت ځای دئ او تاریخي پېښه ده چې په یوه سفر کې نکاح وسي په دوهم سفر کې واده وسي او څه وخت وروسته یې هلته قبر جوړ سي.

حضرت عائشة رضي الله عنها فرمایي: میمونة رضي الله عنها په مورِ ټولو کې زیاته پرهېزګاره او وسیله کونکې وه، یزید بن اصم رحمه الله وایي: چې ددې بوختیا لمونځ او یا د کور کار و که چېرې د دواړو څخه به فارغه سوه نو مسواک به یې واهه. د بېبیانو په نکاحو کې د میمونې رضي الله عنها نکاح تر ټولو آخره وه په دغه خبره کې د ټولو محدثینو او مؤرخینو اتفاق دئ البته د بېبیانو د نکاحو په ترتیب کې اختلاف سته چې په وجه یې د دوی د نکاح په تاریخو کې اختلاف پیدا سوی دئ چې په مختصر ډول معلومه سوه، د نبي ﷺ دوې بېبیاني یعني خدیجة او زینب بنت خزیمة رضي الله عنهما د نبي ﷺ په ژوند کې وفات سوي دي نوري ټولې دنبي ﷺ په وفات کې موجودي وې. د دغه بېبیانو څخه علاوه ځینو محدثینو او مؤرخینو دنبي ﷺ نورې نکاحې هم ښودلې دي چې په کېدو کې یې اختلاف و نو ځکه ما دهغه بېبیانو حالات لیکلي دي چې د محدثینو پرې اتفاق دئ او دنورو حالاتو مې نه دي لیکلي کوم چې پکښې اختلاف دئ.

مـــــعلومات

دنبي ﷺ اولادونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دمحدثینو او مؤرخینو پر دې خبره اتفاق دئ چې د نبيﷺ څلور لونې وې او دې یري څیړنې وروسته معلومیږي چې تر ټولو مشره حضرت زینبؓ ده دوهمه حضرت رقیهؓ ده دریمه حضرت ام کلثومؓ ده څلورمه سیدتنا حضرت فاطمهؓ ده ، او په زامنو کې یې ډېر اختلاف دئ ځکه چې دوی مبارکان ټوله په کوچنیوالي وفات سوي دي. په دغه وخت کې د عربو د تاریخ چنداني پروا نه وه او سرتیري اصحابان هم په دغه وخت کې زیات نه وه چې هره خبره یې په پوره ډول ساتلې وای دزیاتو علماؤ څېړنه داده چې د نبيﷺ درې زامن حضرت قاسم ، حضرت عبدالله، او حضرت ابراهیم(علیهم السلام) سوي دي ځینو ویلي دي چې د نبيﷺ نارینه اولادونه پنځه وو څلورم یې حضرت طاهر او پنځم یې حضرت طیب دي ، ځینو ویلي دي چې طیب او طاهر داوړه دنبيﷺ دیوه زوی نومان دي که داسي وي نو د نبيﷺ نارینه اولادونه څلور کیږي ،ځینو ویلي دي چې طیب او طاهر دواړه د عبدالله نومونه وه که داسي سي نو د نبيﷺ نارینه اولادونه درې کیږي ، ځینو ویلي دي چې د نبيﷺ دوه زامن نور وه چې مطیب او مطهر دي دوی لیکلي دي چې طیب او مطیب یو ځای پیدا سوه او طاهر او مطهر یو ځای پیدا سوه په دغه ډول نود نبيﷺ د نارینه اولادو شمېر اوو ته رسیږي ، خو د زیاتو علماؤ څېړنه داده چې د نبيﷺ نارینه اولادونه درې دي. همدا ډول د نبيﷺ ټول اولادونه د ابراهیمؑ څخه پرته د خدیجېؓ څخه پیدا سوي دي.

۱- دحضرت قاسمؑ حالات

حضرت قاسمؑ تر ټولو مخکې پیدا سوی دئ خو په دې کې اختلاف دئ چې حضرت زینبؓ تر ده مشره وه او که کشره وه حضرت قاسمؑ په کوچنیوالي کې وفات سو چې عمر یې دوه کاله و ځینو تر دې کم او زیات عمر لیکلي دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲- د حضرت عبدالله ﷺ حالات

د نبي ﷺ دوهم زوی حضرت عبدالله ﷺ دئ دنبوت څخه وروسته پیدا سوی دئ په هم دغه وجه ده مبارک ته طیب او طاهر ویل کیږي دئ هم په کوچنیوالي وفات سوی دئ دده مبارک په وفات باندي کافران ډېر خوشاله سوه ځینو لیکلي دي چې د حضرت قاسم په وفات باندي کافران ډېر خوشاله سوه ددې لپاره چې د نبي ﷺ نسل ختم سي او دابه یې ویل چې د نسل د ورکېدو څو ورځې وروسته به دده نوم هم ورک سي د دوی ددغه وینا په جواب کي الله ﷻ سورة کوثر نازل کړی چې دده مبارک نوم به ورک نسي هم داسي وسوه چې نن څوارلس پیړۍ وروسته هم دده مبارک نوم د سلهاوو زرو انسانانو په زړو کي ستە.

۳- د حضرت ابراهیم ﷺ حالات

د نبي ﷺ دریم زوی حضرت ابراهیم ﷺ دئ چې د ټولو په اتفاق تر هجرت وروسته د لوی اختر په میاشت کي په اتم هجري کال کي پیدا سو د نبي ﷺ دغه مبارک زوی د نبي ﷺ د مینځي حضرت ماریې څخه پیدا سو او د نبي ﷺ تر ټولو وروستی نارینه اولاد دئ نبي ﷺ دده په اوومه ورځ دده عقیقه وکړه دوه پسونه یې حلال کړه (یعني د شکرانې په ډول یې اومه ورځ ولمانځل) نبي ﷺ دده د سر د وېښتانو په اندازه سپین زر خیرات کړل . ابو هند بیاضي ﷺ دده مبارک سر وروخرایه او د سر وېښتان یې ښخ کړه ، نبي ﷺ وفرمایل: ما د خپل پلار ابراهیم ﷺ نوم پر ده باندي کښېښودئ. دی مبارک د شپاړسو میاشتو په عمر د لومړی خور په لسمه نېټه په سنه (۱۰) هجري کي وفات سو . ځینو بیا دده عمر مبارک اتلس میاشتي ښودلی دئ نبي ﷺ فرمایلي دي: چې ابراهیم ﷺ لپاره په جنت کي شیدې ورکونکي مقرره سوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴- د حضرت زینب ؓ حالات

حضرت زینب ؓ د نبي ﷺ تر ټولو مشره لوروه ځینو مؤرخینو ددې مبارکي نوم بل ډول لیکلی دئ خوصحیح نه دئ دا مبارکه د نبي ﷺ د نکاح پنځه کاله وروسته پیدا سوه په دغه وخت کي دنبي ﷺ عمر دیرش کاله و ، د خپل مور او پلار په غیر کي لو سوه ، مسلمانه سوه ، دخپل خاله د زوی سره یې نکاح وکړه چي ابوالعاص بن ربیع ؓ نومېده د بدر دغزاء څخه یې وروسته هجرت وکړی په دغه هجرت کښي د کافرانو د ناپاکو حرکتونو په لړ کښي زخمي سوه چي قصه یې ددې باب په (۲۰) شمېره کښي تېره سوه دهمدغه زخم له امله د ژوند تر پایه پوري ناروغه وه اود (۸) هجري کال په شروع کښي وفات سوه ددې خاوند هم په (۶ ، یا ۷) هجري کال کښي مسلمان سو کله چي یې خاوند مدینې منورې ته ورسېدئ نو دا مبارکه هم دده په نکاح کښي پاته سوه د بي بي زینبي ؓ دخپل خاوند څخه دوه اولادونه پیدا سوي دي چې یو هلک او بله نجلۍ وه د هلک نوم یې علي و چې د خپلې مور د وفات وروسته د بلوغ څخه لږ څه مخکي د نبي ﷺ په ژوند کښي وفات سو همدغه علي د نبي ﷺ سره دمکې د فتحي په سفر کښي پر اوښه باندې سپورو. د نجلۍ نوم یې حضرت امامة ؓ وه دا هغه نازولې وه چې د حدیثو په کتابو کښي یې ډېرې قصې راځي چې کله به نبي ﷺ لمونځ کاوه سجدې ته به ولاړی دا به یې پر ملا سپره سوه دا دنبي ﷺ تر وفات وروسته ژوندۍ وه.

حضرت فاطمة ؓ چې ددې خاله وه کله چې وفات سوه ددې نکاح د حضرت علي ؓ سره وسوه د حضرت علي ؓ تر وفات وروسته یې بیا د مغیره بن نوفل سره نکاح وکړه د حضرت علي ؓ ددې څخه هیڅ اولاد ندی سوی مګر د مغیره څخه ځینو دیحیي په نوم یو زوی لیکلیدئ ځینو بیا دا خبره رد کړې ده.ویل سوي دي چې حضرت فاطمة ؓ کله وفات کېده نو

(c) ketabton.com: The Digital Library

وصیت یې کړی و چې زما څخه وروسته دي حضرت علي زما دخورزې سره نکاح وکړي حضرت امامة په سنه (۵۰) هجري کښې وفات سوه.

۵- د حضرت رقیې حالات

دنبي ﷺ دوهمه لور حضرت رقیة وه دا مبارکه تر خپلې خور حضرت زینب دري کاله وروسته پیدا سوې ده په دغه وخت کښې دنبي ﷺ مبارک عمر (۳۳) کاله و ځینو رقیة تر زینب مشره ښودلې ده خو صحیح خبره داده چې دا کشره وه د نبي ﷺ د اکا ابو لهب دزوی عتبه سره یې نکاح سوې ده کله چې د ابو لهب په شان کښې د الله ﷻ د لوري څخه سورة (لهب) نازل سو نو ابولهب خپلو دوو زامنو عتبه او عتیبه ته وویل: که چېرې تاسو د محمد ﷺ لورنو ته طلاق ورنکړی نو زما ملاقات ستاسو سره حرام دئ عتیبه ته نبي ﷺ دریمه لور ام کلثوم ورکړې وه په همدا وجه دوی دواړو د نبي ﷺ لونې طلاقي کړې د دوی نکاح په کوچنیوالي کښې سوې وه په دغه وخت کښې لا د دوی واده نه و سوی کله چې مکة مکرمة فتحه سول نو د رقیې خاوند عتبه مسلمان سوی و خو بې بې ته یې لا پخوا طلاق ورکړی و او نکاح یې د حضرت عثمان ؓ سره ډېر وخت مخکې سوې وه حضرت عثمان او حضرت رقیة ؓ په دواړو وارو کښې وحبشې ته هجرت کړی و چې بیان یې د اول باب په لسمه شمېره قصه کښې تیر سو تر دغه هجرتو وروسته نبي ﷺ و فرمایل ماته هم دهجرت امر کېدونکی دئ او زما د هجرت ځای به مدینه منوره وي د نبي ﷺ ددې خبرې سره اصحابانو ؓ مدینې ته سفر شروع کړی په دغه سلسله کښې د نبي ﷺ تر هجرت مخکې دوی دواړه مبارکان مدینې ته ورسېدل د نبي ﷺ تر هجرت وروسته چې یې کله د بدر وغزا ته تشریف وړی پدغه وخت کښې رقیة ناروغه وه نبي ﷺ ددې د ناروغۍ په وجه حضرت عثمان ؓ ورته پرېښودی د بدر دغزا د فتحې زیری چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

اصحابانو ته را رسېدئ په دغه وخت کي دوی د رقیې ﷺ د ښخېدو مراسم بشپړ کړي وه په همدغه وجه رسول الله ﷺ ددې په ښخیدو کي هم شریک نسو ددې داول خاوند سره واده نه و سوی نو دهغه مېړه څخه یې اولاد هم ندی سوی مګر د حضرت عثمان ﷺ څخه یې یو زوی د عبدالله په نامه په حبشه کښې پیدا سوی دئ د خپل مور تر وفات وروسته هم ژوندی و اوپه سنه (۴) هجري کښې دشپږو کالو په عمر وفات سو ځینو بیا لیکلي دي چې تر خپلې مور تر مرګ یو کال مخکې وفات سو ددغه زوی پرته د رقیې ﷺ بل هیڅ نارینه اولاد ندئ سوی.

۲ - د حضرت ام کلثوم ﷺ حالات

دنبي ﷺ دریمه لور ام کلثوم ﷺ ده په دې کښې هم اختلاف دئ چې ځینې وایي فاطمة ﷺ مشره وه او ځینې وایي چې ام کلثوم ﷺ مشره وه خو دزیاتو په آند ام کلثوم ﷺ مشره ده ددې نکاح هم لومړی د عتیبه سره سوې وه واده یې لا نه و سوی چې د سورة(لهب) په نازلېدو سره عتیبه دپلار ابولهب په امر طلاق ورکړی لکه چې د رقیې ﷺ په قصه کې تیر سو خو دهغې خاوند وروسته مسلمان سو او ددې خاوند عتیبه چې طلاق ورکوی نود نبي ﷺ حضور ته راغلی او په ډېره ګوستاخه ، بې ادبه او نامناسبه الفاظ یې د خولې څخه را وایستل نبي ﷺ ښراوي ورته وکړې او وې ویل چې اې الله ﷻ ! د خپلو سپو څخه یو سپی پرده مقرر کړې ابوطالب لا په دغه وخت کې ژوندی وکه څه هم مسلمان سوی نه و خو دنبي ﷺ د ښراوو څخه ببرېدئ او ده ته یې وویل چې ددغو ښراوو څخه ستا خلاصېدل نسته او همدغسې وسول یوه ورځ عتیبه وشام ته سفر کاوه پلار ابو لهب یې دنبي ﷺ د ډېرې دښمنۍ سره ـ سره وده ته وویل چې زما سره دنبي ﷺ د ښراوو فکر سته د قافلې وټولو خلګو ته یې وویل چې زما پر زوی

(c) ketabton.com: The Digital Library

باندې به زیات پام او فکر کوئ دوی یوځای ته ورسېدل په هغه ځای کښې ډیر زمریان موجود وه دقافلې خلګو دقافلې ټوله شیان سره یو ځای کړل او یوه لویه غونډۍ یې ځنې جوړه کړل دشپې یې عتیبه سربېره پر دغه غونډۍ بیده کړی دوی خپله دځلورو طرفو نو څخه شاوخوا پرې را وګرځېدل کله چې دوی بیده سول یو زمری راغلی دټولو خولې یې بوی کړې آخر د کالو غونډۍ ته پورته سو پر سر باندې یې عتیبه پیدا کړی سر یې د بدن څخه ور جلا کړی یوه ناره یې وکړه خلګ چې راپورته سول کار یې تر کار تېر سوی و یعنې مړ سوی و ،ځینو مؤرخینو لیکلې دي چې دا پېښه و عتبه ته پېښه سوې ده او عتیبه مسلمان سوی و خو په هرصورت د ام کلثوم او حضرت رقیې ﷺ په خاوندانو کښې یو تن مسلمان سوی دئ او بل تن ته یې دغه دعبرت قصه ور پېښه سوې ده په همدې وجه خلګ د اللهﷻ د دوستانو د دښمنۍ څخه بېربېري اللهﷻ په حدیث قدسي کښې فرمایي:(من عادی لي ولیا فقد اذنته با لحرب) ژباړه: څوک چې زما د دوست سره دښمني کوي هغه ته زما د جنګ اعلان دئ.د حضرت رقیې ﷺ تر وفات وروسته په سنه (۳) هجري کې د ام کلثوم ﷺ نکاح د حضرت عثمانAA سره وسوه د نبيﷺ ارشاد دئ چې ما د ام کلثوم ﷺ نکاح د عثمانAA سره دآسماني وحیو په امر وکړل ، ځینو ویلي دي چې نبيﷺ دغه وینا د ام کلثوم او رقیې ﷺ دواړو په اړه وه د ام کلثوم ﷺ د لومړی مېړه سره واده نه و سوی نو اولاد خو یې بیخي دهغه مېړه څخه ندئ سوی او د حضرت عثمانAA څخه یې هم اولاد ندئ سوی دامبارکه په سنه (۹) هجري د برات په میاشت کښې وفات سوه ، نبيﷺ ددې د وفات څخه وروسته وفرمایل: که چیرې زما سل لونې وای په همدغه ډول وفات کېدلای نو ما به یو په بل پسې و حضرت عثمانAA ته په نکاح ورکولای.

۷- د حضرت فاطمې ﷺ حالات

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نبيﷺ څلورمه لور د جنتيانو ښځو سرداره حضرت فاطمهؓ ده چې په عمر کې د زياتو تاريخ پوهانو په آند کشره وه دنبوت څخه يو کال وروسته پيدا سوه پدغه وخت کې د نبيﷺ عمر مبارک (۴۱) کاله و ځينو ليکلي دي چې د نبوت پنځه کاله مخکې پيدا سوې ده چې دنبيﷺ عمر (۳۵) کاله و وايي چې ددې نوم دالهام يا د وحيو په ذريعه اينبودل سوی دئ د فطم څخه اخيستل سوی دئ په معنې د منع کولو دئ دا مبارکه هم د دوزخ له اوره څخه محفوظه ده په سنه(۲) هجري د حسن حسين، صفري ، خدای تعالي او يا د روژې په مياشت کښې يې نکاح د حضرت عليؓ سره وسوه اوه مياشتې او پنځلس ورځې وروسته يې واده وسو دا نکاح هم د اللهﷻ په حکم وسوه پدغه وخت کښې ددې عمر پنځلس کاله او پنځه مياشتې و ، ددغه خبرې څخه هغه وينا تائيديږي چې دا مبارکه د نبوت څخه يو کال وروسته پيدا سوې ده پدغه وخت کښې د حضرت عليؓ عمر يوويشت کاله پنځه مياشتې او يا څلويشت کاله يوه نيمه مياشت و دنبيﷺ په ټولو لونو کښې ددې سره زياته مينه وه نبيﷺ چې به کله يو ځای په سفر تلی نو تر ټولو وروسته به يې ددې څخه رخصت اخيستيا وکله چې به يې د سفر څخه تشريف راوړی نو لومړی به يې ددې کور ته تشريف وړی. حضرت علي کرم الله وجهه د ابوجهل دلور سره د دوهمې نکاح کولو اراده وکړه دا غمجنه سوه او نبيﷺ ته يې شکايت وکړی ، نبيﷺ وفرمايل: فاطمهؓ زما د بدن ټوټه ده که چادې ته تکليف ورسوی ماته يې تکليف ورسوی په همدې وجه حضرت عليؓ ددې په ژوند کښې بله نکاح نه وکړه ددې تر وفات وروسته يې ددې مبارکې دخورزې حضرت امامهؓ سره نکاح وکړه چې بيان يې د زينبؓ په حالاتو کښې تير سو ، دنبي ﷺ دوفات څخه شپږ مياشتې وروسته حضرت فاطمهؓ ناروغه سوه يوه ورځ يې خدمتګاري ته وويل: زه غسل کوم اوبه راته تياري کړه (اوبه يې تياري سوې)غسل يې وکړی پاکې جامې يې واغوستې بيا يې وويل چې زما بستره دکور په منځ کښې کړئ (بستره چې کښېښودل سوه) دې مبارکې تشريف وروړی مخ يې وقبلې ته کړی خپل راسته لاس يې تر مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاندي کښېښودی اووې ویل: زه اوس مړه کېږم دایې وویل وفات سوه. د نبيﷺ د اولادو سلسله ددې څخه را روانه ده او تر قیامته پوري به چلیږي ددې مبارکي شپږ اولاده وسوه درې یې زامن وه او درې یې لونې وي لومړی یې د نکاح په دوهم کال حضرت حسنAA زوی پیدا سو .د نکاح په دریم کال یعني سنه (۴) هجري کښې یې حضرت حسینAA پیدا سو بیا حضرت محسنAA پیدا سو او دکوچني والي په وخت کښې وفات سو په لونو کي یې حضرت رقیهؓ په کوچني والي کي وفات سوې ده په همدې وجه ځینو مؤرخینو نده لیکلې ، دوهمه لور یې حضرت ام کلثومؓ وه چې لومړی نکاح یې د امیرالمؤمنین حضرت عمرAA سره وسوه دده څخه یې یو زوی د زید په نامه او یوه لور د رقیې په نامه پیدا سوه د حضرت عمرAA د وفات څخه وروسته د ام کلثومؓ نکاح د حضرت عون بن جعفرAA سره وسوه دده څخه یې هیڅ اولادونه سو دده دوفات وروسته یې نکاح دده د ورور محمد بن جعفرAA سره وسوه دده څخه یې هم هیڅ اولاد ونه سو ، دده د وفات وروسته یې د عبدالله بن جعفر سره نکاح وسوه او هم دده په نکاح کښې ام کلثومؓ وفات سوه ددې د وفات په ورځ ددې مبارکي زوی زید هم وفات سو دواړې جنازې په یو واري پورته سوې او ددې مبارکي د اولادو هیڅ سلسله ونه چلېدل دا درې مبارکان حضرت عبدالله ، عون او محمدؒ هغه ورونه دي چې په شپږم باب یوولسمه شمېره کي یې قصه تېره سوه د حضرت علیAA وریرونه دي او د حضرت جعفر طیارAA زامن دي. د حضرت فاطمېؓ دریمه لور حضرت زینبؓ ده چې د عبدالله بن جعفر سره یې نکاح وسوه او دوه زامن یې عبدالله او عدن پیدا سول او هم دده په نکاح کښې وفات سول ددې د وفات وروسته حضرت عبدالله بن جعفر ددې د خور حضرت ام کلثومؓ سره نکاح وکړه. دا هم د حضرت فاطمېؓ اولادونه دي ، ددې مبارکي تروفات وروسته چې علیAA د کومو بېبیانو سره نکاحي کړي دي د هغوی څخه یې هم اولادونه سته چې تاریخ پوهانو دودیرش لیکلي دي

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې په هغې کښې شپارس زامن او شپارس لونې دي. د حضرت امام حسن ؓ پنځلس زامن او اته لونې دي او د حضرت حسين ؓ شپږ زامن او درې لونې دي.

رضي الله تعالي عنهم وارضا هم اجمعين وجعلنا بهديهم متبعين والله اعلم و علمه اتم([174])

يوولسم باب

دکوچنيانو ديني جذبــه

د اصحابو ؓ کوچنيانو اولادونو چې کومه ديني جذبه درلوده دا په حقيقت کې د دوی دمشرانو د ښې تربيې نتيجه وه. که چېرې مور او پلار او نور دوستان دخپل اولاد د مينې د ضايع کيدلو پر ځای د دوی د ديني حالت پوښتنه کوي او ورته نصيحت کوي نو د دين کارونه به د دوی د اولادو په زړو کښې ځای ونيسي کله چې لوی سي دغه کارونه به د دوی عادت وګرځي بدبختانه چې مور د اولادو پر بدو کارو نو سترګې پټوو او که مو زيات د مينې جوش راسي نو په خوشالیږو که چيرې د دين په کارو کښې سستوالی کوي نو مور خپل زړه ته تسلي ورکوو او وايو چې لوی سي په خپله به سم سي او حال داچې کوم عادتونه چې په کوچنيوالي کښې تخم کرلي وي هغه عادتونه پاخه سوي دي بيا نه ايسته کيږي. تاسو غواړی چې د زوزو تخم وکړئ او بيا په حاصل کې غنم لاسته راوړئ دا خبره مشکله ده که تاسو غواړئ چې په اولادو کښې مو ښه عادتونه پيدا سي او د دين په ټولو کارو کښې دي پوره پاملرنه وکړي نو

([174]) ملخص من الخميس والزرقاني علي المواهب والتلقيح والاصابة واسد الغابة

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاسي پخپلو اولادو کښې د کوچني والي څخه د دین د اهتمام عادت جوړ کړئ، اصحابو چې به د کوچني والي څخه د خپلو اولادو نگراني کوله او دیني کارونه به یې په پابندی سره په ادا کول ، د حضرت عمر رضي الله عنه په خلافت کي یو سړی نیول سوی راوستل سو چې د روژې په میاشت کي یې شراب چیښلي وه او روژه یې نه وه نیولې حضرت عمر رضي الله عنه ورته وفرمایل: چې تبا او برباد سې زموږ کوچنیان لا روژې نیسي اوته روژه خورې.(175)

۱- د کوچنیانو روژه نیول

ربیع بنت معوذ رضي الله عنها چې قصه یې د لسم باب په آخر کښې تېره سوه فرمایي: نبي ﷺ یو ځلي اعلان وکړی چې نن د عاشورا ورځ ده ټوله روژه ونیسئ موږ به ددې څخه وروسته ټولو روژې نیولې په کوچنیانو به مو هم روژې نیولې کله چې به هغوي د لوږې څخه ژړل نو موږ به د پنبوو څخه د لوبو یوشی ورجوړ کړی او په هغه به مو د روژه مات تر وخته پورې مشغول ساتل.(176)

فایده: په ځینو حدیثو کښې دا هم راغلي دي چې ښځو به و شیدو رودونکو ماشومانو ته شیدې نه ورکولې که څه هم د هغه وخت بدنونه ډېر توانا وه او د اوس خلګ ډېر ناتوانه دي نو ځکه د هغه وخت خلګو او کوچنیانو تحمل درلود ای سوا و دې ته هم کتل پکار دي چې د اوس خلګ څومره تحمل لري او هغو څومره تحمل درلود یځکه تحمل ته کتل ضروري دي د تحمل په درلودلو کښې کمزوري کول یقیناً نامناسبه کار دئ.

(175) بخاري
(176) بخاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ - د حضرت عائشې ﵂ حدیثونه او دآیت نازلېدل

حضرت عائشة ﵂ د شپږو کالو په عمر د نبي ﷺ په نکاح کښې راغله او د (۹) کالو په عمر په مدینه منوره کښې واده سوه دا مبارکه د (۱۸) کالو وه چې نبي ﷺ ددې نړۍ څخه تشریف یووړی (۱۸) کاله عمر نو څه شي دئ دې په دومره لږ وخت کې د نبي ﷺ څخه دومره زیات حدیثونه ، دیني علمونه او دیني مسئلې رانقل کړیدي چې اندازه یې نسته .

مسروق ﵀ فرمایي : ما لوي ـ لوي اصحابان ولیدل چې د حضرت عائشې ﵂ څخه به یې د مسئلو پوښتنه کوله .

عطاء ﵀ فرمایي : دا مبارکه تر نارینوو په مسئلو باندې زیاته باخبره او عالمه وه.

ابو موسي ﵁ فرمایي : موږ ته چې به کوم علمي مشکل پیښ سو نو حل به یې د حضرت عائشې ﵂ دلوري څخه رارسېدی.(۱۷۷)

ددې مبارکې دوه زره دوه سوه لس(۲۲۱۰) حدیثونه د حدیثو په کتابو کښې موجود دي.(۱۷۸)

دا مبارکه پخپله فرمایي : چې ما په مکة مکرمة کې په کوچنیوالي کښې لوبې کولې چې پرنبي ﷺ باندې د سورت قمر لاندینی آیت نازل سو :

(۱۷۹)

---

(۱۷۷) اصابة

(۱۷۸) تلقیح

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا مبارکه تر اتو کالو پورې په مکة مکرمة کې پاته وه په دومره کم عمر کې یې دا د آیت په نازلېدو خبره وه او بیا یې یادول دا ددین سره په خاص محبت کیږي که نه نو اته کاله عمر نو څه شي دئ؟

۳- د حضرت عمیر ﷺ په جهاد کښې د ګډون شوق

حضرت عمیر ﷺ د ابې اللحم غلام و، کوچنی هلک وو پدغه وخت کې د جهاد شوق په لوی او کوچنی کښې و. حضرت عمیر ﷺ د خیبر په جنګ کښې د ګډون غوښتنه وکړه ده سردارانو هم د نبي ﷺ په حضور کښې ده سپارښت وکړی چې وده ته په جنګ کښې د ګډون اجازه ورکړي نبي ﷺ هم اجازه ورکړه او یوه توره یې ورپه غاړه کړه خو توره لو وه او ده قد کوچنی و توره پر مځکه ورسره څکېدل پدغه وخت کښې ده د خیبر په جنګ کښې ګډون وکړی مګر څرنګه چې دی کوچنی هم واو غلام هم و نو په مال د غنیمت کښې پوره ونډه ورنکړل سوه خو بیا هم د انعام په ډول یو څه سامان یې ورکړی.([180])

ده په څېر مبارکانو ته دا معلومه وه چې په مال د غنیمت کښې زمونږ پوره ونډه نسته خو ددې سره ـ سره به یې د نورو په واسطه و نبي ﷺ ته سپارښت کاوه چې په جهاد کښې د ګډون اجازه ورکړي په همدې وجه داد ديني جذبې او د الله تعالي ﷻ او دهغه دريښتني رسول ﷺ پر وعدو باندې دتسلي پرته بل شی نسي کېدای.

۴- د حضرت عمیر ﷺ د بدر په غزا کې په پته د شرکت کوشش

([179]) سورة القمر الاية (٤٦) بخاري
([180]) ابوداود

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضرت عمیربن ابي وقاص ؓ یو کم عمره صحابي و د اسلام په شروع کي یې اسلام راوړی و د مشهور اصحابي سعد بن ابي وقاص ورور و سعد ؓ فرمایي: چې ما خپل ورور عمیر ؓ ولیدئ چې د بدر دغزا دلښکر د روانېدو پر وخت پټ یوې خوا او بلي خواته کېدی چې څوک مي ونه وینې ما چې دا حال ولیدی نو ورته حیران سوم او پوښتنه مي ځني وکړه چې ولي پټ ـ پټ ګرځې؟ ده راته وویل: چې په دې وجه پوتېږم چې نبي ﷺ مي ونه وینې او دکوچنی خیال را باندې ونکړي او دجنګ څخه مي منع نکړي ، که یې ولیدم بیا به زه نسم تلای او زه دا غواړم چې خامخا په دې جنګ کي ګډون وکړم. کېدلای سي چې الله ﷻ ماته په دې جنګ کي په یو ډول شهادت را نصیب کړي ، آخر چې کله لښکر را وړاندې سو نو ده ته چې کومه خطره وه هغه پېښه سوه او نبي ﷺ دی مبارک د کم عمر په وجه وجنګ ته دتللو څخه منع کړی خو دشوق غلبه وه ددې تحمل یې نسوای کولای نو په ژړا سو نبي ﷺ ته چې دده دشوق او دژړا حال معلوم سو نو اجازه یې ورکړه هیله یې پوره سوه او دوهمه ارزو یې هم پوره سوه په دغه غزا کي شهید سو ، دده ورور سعد ؓ فرمایي: دده کوچنیوالي او دتورې د لوی والي له وجهې ما دده د توري و تسمې ته غوټې ورکولې چې پورته سي.[181])

۵- د وه انصاري هلکان او دابوجهل قتل

حضرت عبدالرحمن بن عوف ؓ د مشهورو او لویو اصحابانو څخه دئ ،دی مبارک فرمایي: چې زه د بدر په میدان کي د جنګ کوونکو په قطار کي ولاړ وم ما ولیدل چې راسته او

(181) اصابة

(c) ketabton.com: The Digital Library

چپه طرف ته مي دوه انصاري هلکان ولاړ دي ما فکر وکړی چي کاشکي زه د توانا خلګو په منځ کي ولاړ وای نو ښه به وای چې د اړتیا په وخت کي مو یو دبل سره مرسته کولای په دغه وخت کي یوه تر لاس ونیوم او راته وویل: کاکاجانه ! ته ابو جهل پېژنې ؟ ما ورته وویل: هو څه یې کوې؟ ده راته وویل چې زه خبر سوی یم چې ده رسول اللهﷺ ته ښکنځل کړي دي نو زما دي په هغه ذات قسم وي چې زما روح یې په قبضه کي دئ که زما سترګي پرده ومنبستلې تر هغه به زه ځني جلا نسم چې زه دی وژنم او یا دی ماوژني. زه ددې هلک په سوال او جواب کي حیران وم چې هغه دوهم هلک پوښتنه راڅخه وکړه پداسي ډول لکه اول هلک چې راڅخه کړې وه ، نا ببره په دغه وخت کي ابوجهل رابنکاره سو زما چې سترګي پرې ولګېدي نو دوی ته مي وویل: کوم څوک چې ستاسو پکار و هغه دی روان دئ دوی چې ولیدئ نو په ځغاسته ورغلل توري چلول یې پر شروع کړه تر داسي وخته پوري چې هغه یې را غوزار کړی.([182])

فایـــده: دغه دواړه هلکوان معاذ بن عمرو بن جموح او معاذ بن عفرا وه. معاذ بن عمرو ؓ فرمایي: ما د خلګو څخه اوربدلي وه چې ابو جهل هیڅوک نسي وژلای هغه په ډېر حفاظت کي او سیږي دهغه وخت څخه زما دا خیال و چې دی به وژنم ، دغه دوه هلکوان پیاده وه او ابوجهل سپور و ، عبدالرحمن بن عوف ؓ فرمایي: کله چې دغه دوه هلکان په ځغاسته ورورسېدل نو پر آس سپور باندي حمله ګرانه وه په همدې وجه یوه پر آس حمله وکړه او بل د ابو جهل پر پښه حمله وکړه چې په دغه حمله سره آس هم غوزار سو او ابوجهل هم غوزار سو پورته کېدای نسو په هغه ځای کي پروت و تاو تاو کېدی د معاذ بن عفراء ورور معوذ بن عفراء نور هم زخمي کړي چې ولاړ نسي خو مړ نسو ددې څخه وروسته عبدالله بن مسعود ؓ یې سر د بدن څخه ور جلا کړی.معاذ بن عمرو وایي ماچې کله د ابوجهل پر پښه حمله وکړه دده سره خپل

([182]) بخاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

زوی عکرمة ورسره و. زوی یې زما پر اوږه حمله وکړه زما لاس بیخي پرې سو خو یوازي په څرمن پیوندو.(183)

دی مبارک وایي: ما خپل په څرمن پیوند لاس ترشا واړوی او ټوله ورځ په دابل لاس وجنګېدم کله چې زه د لاس څخه په تکلیف سوم نو هغه ځړیدلي لاس مې تر پښه لاندې کړی او راکش مې کړی لاس پرې سو ومې غورځوی.(184)

۲- د حضرت رافع او حضرت ابن جندب مقابله

دنبي ﷺ مبارک عادت داوو چې کله به لښکر د مدینې څخه ووتی نو دستي به یې لښکر معاینه کاوه د لښکر حال به یې ځان ته معلوماوه او اړتیا وي به یې ځانته معلومولې د لښکر اصلاح به یې کول کم عمره هلکان یې ببرته استول زیات هلکوان به په خپل شوق سره د غزا لپاره ووتل نبي ﷺ چې کله د احد غزا ته تشریف وړی نو د معاینې لپاره یې یو ځای لښکر ودراوه او کم عمره هلکان یې د کوچني والي په وجه ببرته استول چې پدغه هلکانو کښې دغه لاندې مبارکان وه. عبد الله بن عمر زید بن ثابت، اسامه بن زید، زید بن ارقم، براء بن عازب، عمرو بن حزم، اسید بن ظهیر، عرابه بن اوس، ابوسعید خدري، سمرة بن جندب او رافع بن خدیج ددوی عمرونه نژدې (۱۳) او (۱۴) کاله وو کله چې دوی ته د بیرته تللو امر وسو نو حضرت خدیج ﷺ و نبي ﷺ ته د خپل زوی رافع سپارښت وکړی او ورته وې ویل چې اې د الله ﷻ رسوله ! زما دزوی غشي ویشتل ډېر ښه زده دي رافع چې د پلار دا خبره واوربدل داجازي په شوق جګ جګ سو چې قدم یې اوږد معلوم سي نبي ﷺ اجازه ورکړه. سمرة بن جندب ﷺ خپل

(183) اسد الغابة
(184) خمیس

(c) ketabton.com: The Digital Library

پلندر مره بن سنان ته وویل چې نبي ﷺ رافع ته اجازه ورکړه او و ماته یې اجازه رانکړه حال دا چې زه پر رافع باندې غښتلي یم که چیرې زما او د هغه مقابله وسي نو زه به هغه راچپه کړم نبي ﷺ ددوی دواړو مقابله وکړه ریښتیا هم سمرة رافع راچپه کړی پدې وجه نبي ﷺ سمرة ته هم اجازه ورکړه ددې څخه وروسته نورو کوچنیانو هم د اجازې هڅې وکړې په هغو کښې هم ځینو ته اجازه ورکړل سوه پدغه بهیر کښې شپه سول نبي ﷺ د ټول لښکر د حفاظت انتظام وکړل سو او پنځوس کسه یې د ټول لښکر د حفاظت لپاره مقرر کړل بیا یې وفرمایل: څوک به زمونږ حفاظت وکړي؟ یو ملګری ولاړ سو او وې ویل چې یا رسول الله ! زه و دې کار ته تیار یم نبي ﷺ ورته وویل چې ستانوم څه شي دی؟ ده مبارک وویل ذکوان دئ نبي ﷺ وفرمایل: ښه دئ ته کښېنه بیا یې و فرمایل: څوک به زمونږ حفاظت وکړي؟ یو ملګری ولاړ سووې ویل: یا رسول الله ﷺ زه ودې کارته تیار یم نبي ﷺ د نامه پوښتنه ځنې وکړه ده ورته وویل چې زما نوم ابو سبغ (د سبغ پلار) دئ نبي ﷺ ورته وفرمایل چې ښه دئ ته کښېنه ، نبي ﷺ دریم ځلي بیا پوښتنه وکړه چې زمونږ حفاظت به څوک کوي؟ بیا یو ملګری ولاړ سو چې یا رسول الله ﷺ زه ودې کارته تیار یم نبي ﷺ د نامه پوښتنه ځنې وکړه ده ورته وویل چې زما نوم ابن عبد القیس دئ نبي ﷺ ورته وفرمایل چې ښه دئ ته کښېنه لږ وخت وروسته نبي ﷺ و فرمایل هغه درې سره کسان دي راسي یو ملګری د نبي ﷺ حضور ته راغلی نبي ﷺ ورته وفرمایل چې ستا هغه نور دوه ملګري څه سول؟ ده ورته وویل: اې دالله ﷻ رسوله ◄ ! درې سره واره زه ولاړ سوی وم نبي ﷺ دعا ورته وکړه او د حفاظت امر یې ورته وکړی ده هم ټوله شپه د نبي ﷺ د خیمې حفاظت وکړی.(185)

فایـــده: داد مبارکو اصحابانو شوق او جذبې وي ،کوچنیان وه که لویان وه داسي مست وه چې ځان قربان ول یې خپل هدف و همدا وجه وه چې تل به بریالیتوب ددوی قدمونه ښکلول

(185) خمیس

(c) ketabton.com: The Digital Library

رافع بن خدیج ﷺ د بدر په غذا کښې هم ځان وړاندې کړی وخو په هغه وخت کښې اجازه ورنکړل سول بیابې د احد په غزاء کښې ځان وړاندې کړی چې قصه یې اوس تېره سول ددې څخه وروسته په هره غزاء کښې یې ګډون کاوه د احد په غزاء کښې یو غشی دده پر سینه باندې ولګېدئ کله چې یې راکښې ټوله راوختې مګر یوه څوکه یې دننه په بدن کښې پاته سول هغه پاته سوی ټوټې یې دیو زخم شکل اختیارکړی په آخر عمر کښې چې سپین ږیر والي ته نژدې و دغه زخم تازه سو او د مرګ سبب یې وګرځېدئ. (186)

۷- د حضرت زید ﷺ د قرآن په وجه وړاندې والی

حضرت زید بن ثابت ﷺ د هجرت په وخت کښې د یوولسو کالو وو او د شپږو کالو په عمر یتیم سوي دئ د بدر په غزاء کښې یې ځان راوړاندې کړی خو اجاز ورنه کړل سول بیا داچې د احد په غزاء کښې ووتی خو بیرته راواستول سو لکه اوس چې یې قصه تېره سوه ځینو ویلي دي: څرنګه رافع بن خدیج ﷺ او سمرة بن جندب ﷺ ته اجازه ورکړل سول په همدغه وجه ده ته هم اجازه ورکړل سول ددې څخه وروسته به په هره غزاء کښې شریک کېدئ د تبوک په جنګ کښې د بنو مالک قوم بیرغ د حضرت عمار ﷺ پلاس کښې و ، نبي ﷺ د عمار ﷺ څخه واخیست او حضرت زید ﷺ ته یې ورکړی عمار ﷺ فکر وکړی چې ښایې زما څخه یو څه غلطي سوې وي او یا په یو څه وجه نبي ﷺ زما څخه خوابدی سوی وي نو پوښتنه یې وکړه چې اې د الله ﷻ رسوله ◄ ! زما دغه شي شکایت تاسو ته دررسېدلی دئ؟ نبي ﷺ وفرمایل دا خبره نه ده بلکې زید ﷺ تر تا قرآن ډېر ویلی دئ قرآن ددې بیرغ په پورته کولو کښې مخکې کړی. (187)

---

(186) اسد الغابه
(187) اسد الغابة

(c) ketabton.com: The Digital Library

فایده: دنبي ﷺ عمومي عادت و چې په دیني ځانګړتیا وو کښې به یې هغه چاته ترجیح ورکول چې د دین په اعمالو کې به تر نورو زیات و دلته که څه هم د جنګ موقع وه د قرآن د زیات ویلو مداخله نه وه پکښې مګر بیاهم نبي ﷺ د بیرغ پورته کول و هغه چاته ورکړی چې قران یې زیات ویلي و په داسې ډیرو کارو کښې نبي ﷺ د دین لحاظ کړی دئ آن تردې چې که به چیرې اړتیا پیښه سوه چې څومړي به په یوه قبرکې ښخ سي نولوموړی به یې هغه څوک مخکې کاوه چې قرآن به یې ډېر لوستلی و لکه داحد په غزا کښې چې داسي سوه.

۸-د حضرت ابو سعید خدري ﷺ په کوچنیوالي کښې د پلار وفات

ابو سعید خدري ﷺ فرمایي: زه د دیارلسو کالو وم داحد په غزا کې رامخکې سوم خو نبي ﷺ اجازه را نه کړه بیا مي پلار سپارښت وکړی ونبي ﷺ ته یې وویل چې دی په قوت کې ښه دئ او هډونه یې هم غټ دي نبي ﷺ به وماته پورته وکتل بیا به یې کښته وکتل لنډه داچې ماته د کم عمرۍ په وجه اجازه نه راکړل سوه زما پلار په دغه غزاء کښې شریک سو او شهید سو زما د پلار مال او داسي نور سامانونه هیڅ نه سوه پاته زه د نبي ﷺ حضور ته د سوال کولو په نیت ورغلم نبي ﷺ چې ماته وکتل راته وې ویل: څوک چې د الله ﷻ څخه صبر غواړي الله ﷻ و هغه ته صبر ورکوي، څوک چې د الله ﷻ څخه عفت او پاکوالی غواړي الله ﷻ و هغه ته پاک لمني او عفت ورکوي ، څوک چې د الله ﷻ څخه شتمني غواړي الله ﷻ شتمني ورکوي ماچې د نبي ﷺ داخبري واورېدې بیا مي هیڅ ونه غوښتل په چوپه خوله ببرته راغلم ددې څخه وروسته الله ﷻ

(c) ketabton.com: The Digital Library

وده ته دومره لویه مرتبه ورکړه چې دده په څېر کم عمره اصحابان به بیا په مشکله پیدا کیږي.[188])

فایده: دا څومره لوي همت دئ چې د پلار د شهادت د غم تر څنګ ډېر زیات محتاجه هم وخو دنبي ﷺ په یو عام نصیحت په چوپه خوله راولاړ سو ببرته ولاړی د خپل غم څرګندونه یې هیڅاته نه وکړه. په اوس وخت کې لوی کسان دومره صبر کولای سي؟ رشتیا هم الله ﷻ دخپل رسول ﷺ د ملګرتیا لپاره داسي کسان غوره کړي وه چې رسول الله ﷺ د ملګرتیا اهل وه په همدې وجه نبي ﷺ فرمایي: الله ﷻ د ټولو انسانانو څخه زما اصحاب انتخاب کړي دي. دغه حدیث به ددې کتاب په آخر کې راسي.

۹- د حضرت سلمة بن اکوع ﷺ په غابه کې ځغاسته

غابه د مدینې منورې څخه څلور پنځه میله د باندې یوه ابادي وه په دغه ځای کې دنبي ﷺ یو څه اوښان څرېدل عبد الرحمان فزاري د کافرانو یوې ډلې سره مل دغه اوښان لوټ کړل او څرونکی(شپانه) یې وواژه دغه کسان په سلاوو سمبال او پر آسونو سپاره وه روان سوه نابېره حضرت سلمة بن اکوع ﷺ د ځان سره غشي او لینده اخستي دي دغابة پر لور پیاده روان دئ نابېره یې پر دوی سترګې ومښتي هلک وخو ډېر تیز و دده د ځغاستي تېزوالي ډېر مشهور و تر داسي اندازې چې ده به عربي آس لاندې کولای سو او نیولای به یې سو خو آس دی نسوای نیولای او نه یې لاندې کولای سوای هم دا ډول دی مبارک په غشي ویشتلو کې هم ډېر مشهور و دستي د مدینې پر یو غره باندې وخاتی او د لوټ اعلان یې وکړی په خپله یې په غلو پسي و

(188) اصابه - استیعاب

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځغستل کله چې ورورسېدئ نو پر هغویې دا سې د غشو باران شروع کړی چې د هغو دا فکر سو چې دا یوه ډله ده خودی یواځې و او پیاده و نو چې کله به یو چا آس پسې راګرځوی دی به د یوې درختې شاته پټ سو کله چې به هغه تیر سو نو ده به د شاد خوا څخه د غشې واری پر وکړی آس به یې زخمي سو سپور به فکر وکړی که ونه ګرځم آس به مې د حرکته ولویږي زه به ونیول سم نود مقامت پرته به بیرته ولاړی. حضرت سلمة ﷺ فرمایي چې پردغه ترتیب دوی ځغاسته ماپسې ځغستل تر دا سې اندازې پورې چې دوی هغه ټول اوښان پرېښودل چې دوی لوټ کړي وه ددې څخه علاوه د برش نیزې او د برش پتوان هم ځني پاته سوه په دغه وخت کې عیینة بن حصن د یوې ډلې سره د غلو مرستې ته راورسېدئ او دوی ته هم دا معلومه وه چې زه یوازې یم نو ددوی ډله پیاوړې سوه نو څو کسان یو ځای په ماپسې راروان سوه زه پر یوه غره وختلم دوی مې هم راوغوښتل کله چې دوی رانژدې سوه نو په لوړ اواز مې ورته وویل چې یو اوري ودریږئ زما یوه خبره واورئ هغه دا چې تاسو ماپېژنئ چې زه څوک یم؟ هغو راته وویل: چې ته ځان راوښیه چې ته څوک یې؟ ده ورته وویل زه ابن الاکوع یم زما دي په هغه ذات قسم وي چې محمد ﷺ ته یې عزت ورکړی دئ که په تاسو کې یو څوک غواړی چې ما ونیسي نو نه مې سي نیولای او که زه په تاسو کې یو څوک نیول و غواړم نو نیولای یې سم دا چې دی په ځغاسته کې ډېر نوموتي و نو دا څه عجیبه خبره نه وه چې ده و هغو ته ویل ځکه اعرابي آس دده مقابله نسوای کولای. سلمة ﷺ فرمایي زما هدف داو چې دوی ته خو مرسته راورسېده ګوندې ماته هم مرسته راورسیږي په همدې وجه مې دوی په خبرو اخته کول او ماهم دراتګ په وخت کې پر غره باندې اعلان کړی و لنډه داچې زه په دغه خبرو اخته وم چې دمدینې و خواته مې د درختو په منځ کې په غور سره وکتل ومې لیدل چې زما دمرستې لپاره یو ډله راروانه ده په مخ کې یې اخرم اسدي ﷺ و دراتلو سره سم یې پر عبد الرحمان فزاري باندې حمله وکړه عبد الرحمان هم ده ته متوجه سو پر ده یې حمله وکړه ده مبارک د عبد الرحمان د آس پر پښو حمله وکړه پښې یې پرې سوې دی راغوزار سو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده بیا پر خرم اسدي ﷺ باندي حمله وکړه چې په دغه حمله سره اخرم اسد ﷺ شهید سو عبد الرحمان فزاري دستي دده پر آس سپور سو ابو قتاد ﷺ دستي پر عبد الرحمن فزاري حمله شروع کړه عبدالرحمن د ابو قتاد ﷺ دآس پر پښو باندي حمله وکړه ابو قتاد ﷺ غوزار سو دستي يې پر عبدالرحمن حمله وکړه پدغه حمله سره عبد الرحمن ووژل سو ابو قتاد ﷺ دستي پر هغه آس سپور سو چې عبد الرحمن د اخرم اسدي ﷺ څخه اخيستي و.(189)

فايده: ځينو د تاريخ کتابونو ليکلي دي چې حضرت سلمة ﷺ اخرم اسدي ﷺ د حملې کولو څخه منع کړی او ورته وې وويل چې يو لږ ساعت ودرېږه چې دمسلمانانو نور کسان هم راسي ده ورته وويل چې ماپرېږده چې شهيد سم وايي چې په مسلمانانو کښې يواځي دی شهيد سو او په کافرانو کښې ډېر کسان مړه سول ددې څخه وروسته دمسلمانانو يو لويه ډله راورسېدل او کافران وتښتېدل حضرت سلمة ﷺ نبي ﷺ ته خواست وکړی چې زما سره سل کسان راسره کړه چې په دوی پسې ولاړ سم نبي ﷺ ورته وفرمايل: چې هغه اوس خپلو ډلو (ځايونو) ته ورسېدل د تاريخ د زياتو کتابونو څخه معلوميږي چې پدغه وخت کښې د حضرت سلمة ﷺ عمر دولس يا ديارلس کاله و، نو ددولسو يا د ديارلسو کالو هلک چې پراسونو سپاره يوه لويه ډله ځغلوي او هغه داسي وار خطا کوي چې غلا کړی شيان پرېږدي او خپل سامانونه هم ځني پاتيږي دا دهغه داخلاص برکت و چې الله ﷻ د اصحابانو ﷺ ډلي ته ورپه برخه کړی و.

۱۰- د بدر مقابله اود حضرت براء ﷺ شوق

(189) ابـو داود

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بدر غزاء تر ټولو غزاوو بهترینه ده ځکه په دغه غزاء کښې مقابله ډېره سخته وه او مسلمانان ډېر لږ وه ټوله مسلمانان (۳۱۰) تنه وه یواځې درې آسان، شپږ یا نهه زغري، اته توري او (۷۰) اوښان ورسره وه پر یوه اوښ به څو څو کسان په وار سره سپرېدل ، کافران (۱۰۰۰) تنه وه (۱۰۰) آسان (۷۰۰) اوښان او د جنګ پوره سامان ورسره وو په همدې وجه کافران په ډېر ارامتیا د باجو او سندورو ویونکو ښځو سره میدان ته راغلل پدې خوا کښې نبي ﷺ ډېر فکر من و ، ځکه مسلمانان ډېر په کمزوري حالت کښې وه نبي ﷺ چې ددواړو خواوو اندازه و لګول نو داسې دعايې وغوښتل: اې الله ﷻ دا مسلمانان پیاده دي ته سپرلۍ ورکونکی یې ، دوی په بدن لوڅ دي ته جامه ورکونکی یې ، دوی اوږې دي ته مړه ونکی یې ، دوی ناداره دي ته غني کوونکی یې دنبي ﷺ دعا قبوله سوه سره ددې ټولو خبرو حضرت عبدالله بن عمر رضي الله عنه او حضرت براء بن عازب رضي الله عنه دواړه په جنګ کښې د ګډون په شوق د کور څخه راروان سول نبي ﷺ دوی دواړه د کوچني والي له امله ببرته کورونو ته واستول.[190]

دغه دواړه مبارکان داحد په غزاء کښې هم ببرته واستول سوه لکه په لومړۍ قصه کښې چې ددوی بیان تیر سو داحد غزا د بدر تر غزا یو کال وروسته وه نو د احد په غزا کې چې دوی په کوچنیانو کښې شمارل کېدل نو د بدر په غزاء کښې خو بیخي کوچنیان وه دا ددوی مبارکانو شوق و چې د کوچني والي څخه یې په زړو کښې شوق او جذبې حرکت کاوه او په هر جنګ کښې یې د ګډون او اجازې اخیستلو کوشش کاوه.

۱۱- د حضرت عبدالله رضي الله عنه بن عبد الله بن ابي دخپل پلار سره معامله

(190) خمیس

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پنځم هجري کال کښې د بنو المصطلق مشهوره جګړه وسوه پدې کښې د یو انصاري اود یو مهاجر په خپل منځ کښې جنګ وسو دا ساده خبره وه خو آخر لویه سوه هر یوه د خپل قوم څخه کومک و غوښتی ددواړو لورو څخه یوه ـ یوه ډله پیدا سوه نژدې و چې د جنګ میدان ګرم سوی وای خو ځینې خلګ راغلل او صلحه یې وکړل عبدالله بن ابي د منافقانو سردار و او مشهور منافق اود مسلمانانو سخت دښمن وخو لکه څرنګه چې یې ځان په ښکاره مسلمان ښودئ په همدې وجهه یې د مسلمانانو سره په ښکاره مخالفت نه سوای کولای داهم په دغه وخت کښې د منافقانو سره عامه معامله وه کله چې ده ته ددغه قصې خبر ورسېدئ نو ده دنبي ﷺ په اړه ډیري بې ادبي خبري وکړې او خپلو دوستانو ته یې وویل چې دا هر څه ستاسو دخپله لاسه دي تاسو دې خلګو ته په خپلو ښارو کي ځای ورکړی خپل مالونه مو ددوی سره په سم نمایي ووښل اوس هم که چیرې تاسو ددې خلګو مرسته پرېږدئ نودوی به ددې ځایه څخه ټوله ولاړ سي. دغه منافق زیاته کړه چې په الله ﷻ دي مي قسم وي که چیرې مونږ مدینې ته ورسېدو نو موږ عزتمن به سره راټول سو او دا ذلیل خلګ به وباسو (مراد یې مهاجر مسلمانان) وه حضرت زید بن ارقم ﷺ دنوي عمر هلک وددغه منافق خبري چې یې واوربدې نو د زغم پیاله یې ډکه سوه منافق ته یې وویل زما دي په الله ﷻ قسم وي چې ته ذلیل یې ځکه تاته خپل قوم هم په سپکه سترګه ګوري او ته هیڅوک مرستیال نلرې حضرت محمد ﷺ عزتمن دئ الله ﷻ د هر لوري څخه عزت ورکړی دئ او په خپل قوم کښې هم عزتمن و عبد الله بن ابي ورته وویل چې ښه دئ چوپ سه ما خوهسې ټوکي کولې حضرت زید بن ارقم ﷺ ولاړی و نبي ﷺ ته یې قصه وکړه حضرت عمر ﷺ وویل چې یا رسول الله ﷺ !ددې منافق سر دي ور پرې سي خو نبي ﷺ اجازه ورنه کړه عبدالله بن ابي چې خبر سو چې نبي ﷺ په قصه خبر سوی دئ نود رسول الله ﷺ و حضور ته ورغلی او ددرواغو قسمونه یې ورته اخیستل چې ما ددې خبرو څخه یوه خبره هم نه ده کړې. زید بن ارقم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ﷺ درواغ ویلي دي په دغه مجلس کي د انصارو هم یو څه کسان موجود وه هغو هم دده سپارښت وکړی او وې ویل چې عبد الله بن ابي د قوم سردار دئ لوی سړی شمېرل کیږي د یو کوچني هلک خبري دده په مقابل کښې د قبلېدو وړ ندي ممکنه ده چې په اوربدو کي څه غلطي ځني سوې وي او یا کوچنی سم نه وي پوه سوی نبي ﷺ دده عذر قبول کړی حضرت زید ﷺ چې کله خبر سو چې عبد الله بن ابي ددرواغو په قسمونو سره ځان رینبستني ثابت کړی دئ او زه یې درواغجن ثابت کړی یم نو زید ﷺ د شرمه څخه د باندي وتل پرېښودل او د شرمه څخه د نبي ﷺ و حضور ته نه راتلی تر داسي وخته پوري چې سورة منافقون نازل سو د منافقانو احوال پکښې وه د زید ﷺ رینبستینوالی پکښې ثابت سو اود عبد الله بن ابي ددرواغو قسمونه پکښې ښکاره سوه د حضرت زید ﷺ عزت دمخالفو او منافقو خلګو په وړاندي زیات سو او د عبد الله بن ابي قصه هم و ټولو ته ښکاره سوه کله چې مدینې ته نژدې راغله نو د عبد الله بن ابي یو زوی و دربدئ او پلار ته یې وویل تر هغه وخته پوري دي د مدینې منورې و ننبار ته نه پرېږدم تر څو چې ددې اقرار ونکړي چې زه ذلیل یم او محمد ﷺ عزتمن دئ پلار یې ډیر حیران سو چې دغه زوی خو به ټول عمر زما عزت او درنښت کاوه او نیک ژوند به یې راسره کاوه خو د نبي ﷺ په مقابله کښې دربدای نه سوای مجبوره سو اقرار یې وکړئ او وې ویل چې قسم مي دي په الله ﷻ وي چې زه ذلیل یم او محمد ﷺ عزتمن دئ تر دې اقرار وروسته و مدینې ته داخل سو.([191])

۱۲- د حضرت جابر ﷺ په حمراء الاسد کښې ګډون

([191]) خمیس

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسلمانان چې کله د احد د غزا څخه فارغه سوه او مدینې ته ورسېدل نو د جنګ او سفر له و جهي څخه ډېر ستړي او ستومانه وه خو مدینې ته درسېدو سره سم د ابوسفیان له لوري څخه خبر راورسېدی چې ابو سفیان په حمراء الاسد نومي ځای کښې د بیا جګړې لپاره تیاري نیولې ده ابو سفیان دخپلو ملګرو سره مشوره کړې وه او ورته ویلي یې وه چې مسلمانان په احد کښې ماته و خوړه باید مورږ دا غنیمت و ګڼو بیا معلومه نده چې داسې موقع په لاس راسي او که یا؟ په همدې وجه دنبي ﷺ د قتلولو ورو سته (نعوذ بالله) بیرته تلل پکار دي نو دوی د مشورې وروسته بېرته راوګرځېدل وجنګ ته تیار سول نبي ﷺ اعلان وکړی چې هغه کسان دي ودې جنګ ته زما سره ولاړ سي چې د احد په غزاء کښې زمونږ سره راسره وه ددوهمي حملې لپاره تلل پکار دي. که څه هم داحد په غزاء کښې ګډون کوونکي مسلمانان ډېر ستړي وه بیاهم ټوله مسلمانان ددوهمي حملې لپاره تیار سوه. لکه څرنګه چې نبي ﷺ امر کړی و چې یوازي دي هغه کسان راسره ولاړ سي چې د احد په غزاء کښې یې ګډون کړی و په همدې وجه نور خلګ پاته سوه او د احد شریکان تیارسوه یوازي حضرت جابرﷺ و حضرت محمد ﷺ ته خواست وکړی چې یا رسول الله ◄ !زه د احدپه غزا کښې شریکېدم خو پلار مي اجازه رانکړه او راته وې ویل چې ستا اووه خوندي دي بل نارینه په کور کي نسته نو په ما او تا کي دیوه پاته کیدل ضروري دي نو پلار مي پخپله دتلو اراده وکړه او زه پاته سوم هغه داحد په غزا کښې شهید سو اوس ماته اجازه راکړه چې ستا سو سره ولاړ سم نبي ﷺ اجازه ورکړه د حضرت جابرﷺ پرته بل هیڅوک د هغو کسانو څخه په دغه سفر کي موجود نه و چې د احد په غزاء کي یې ګډون نه وکړي.([192])

فایده: د حضرت جابر ﷺ دغه مینه او محبت دجهاد سره څومره دهمت او غیرت قابل دئ چې پلار یې اوس شهید سوی دئ ډېر قرضونه یې پر ذمه پاته دي هغه هم د یهودیانو وه او

([192]) خمیس

(c) ketabton.com: The Digital Library

یهودیانو د خلګو سره ډېره سخته معامله کول دده سره یې بیا بیخي سخته معامله کول ددې څخه علاوه دده اووه خوندي وي دهغوی د ګوزارې فکر و او پلار یې ددوی په وجهه داحد اجازه هم نه وه ورکړې خو دده شوق پردې ټولو ستونزو باندې برلاسی سو او د جهاد اجازه یې ترلاسه کړه.

۱۳- د حضرت ابن زبیر ﷺ دروم په جنګ کښې بهادري

په سنه ۳۲ هـ کښې د حضرت عثمان ﷺ په خپل خلافت کښې چې کله دمصر د حاکم عمر بن عاص ﷺ پر ځای عبد الله بن ابي سرح ﷺ و ټاکی نو دی مبارک دروم د جنګ لپاره د شل زره کسیزه لښکر سره راووتی د رومیانو لښکر دوه سوه زرو ته نژدې و ډېر سخت جنګ و سو د رومیانو امیر جرجیر اعلان وکړی چې هر څوک چې عبد الله بن ابي سرح ووژني زه به و هغه ته خپله لور په نکاح ورکوم او سل زره اشرفی به انعام ورکوم په دې اعلان سره ځینې مسلمانان فکر من سول عبد الله بن زبیر ﷺ چې خبرسو نو وې ویل داد فکر او تشویش خبره نده مونږ به هم اعلان وکړو چې څوک جرجیر ووژني دهغه لور به ده ته په نکاح ورکوو ، یو لک اشرفی به انعام ورکړو او ددې سره سره به یې د هغه ښار امیر هم جوړ کړو لنډه داچې تر ډېره وخته پورې جګړه وسوه حضرت عبد الله بن زبیر ﷺ جرجیر ولیدئ چې د ټوله لښکر وروسته روان دئ او لښکر ځني مخته سوی دئ پر ده باندې دوممینځیانو د طاؤوس په وزرو سایه کول عبد الله بن زبیر ﷺ په پټه د خپل لښکر څخه جلا سو او پر هغه یې حمله وکړه دده دراتګ پر وخت هغه دا فکر کاوه چې کېدلای سي هغه د یوروغي او جوړې پیغام د ځان سره راوړی وي خو دی برابر ور ورسېدی حمله یې پرې وکړه سر یې ځني پرې کړی بیا یې په نیزه پیودلی راوړی او ټول خلګ ورته حیران سوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فایده: حضرت عبدالله بن زبیر ﷺ تنکی ځوان و تر هجرت وروسته په مهاجرینو کې لومړي کوچنی دی وو چې پیدا سو دده په پیدائش سره مسلمانان ډېر خوشحاله سوه ځکه تر یوه کاله پورې د هیڅ مهاجر په کور کې کوچنی نه و پیدا سوی او یهودیانو به دا ویل چې مونږ په دغه مهاجرو باندې جادو کړی دئ چې ددوی په کور کښې هلک نه سي پیدا د نبي ﷺ د کوچنیانو سره بیعت کول عادت نه و خو د عبد الله بن زبیر ﷺ سره یې داوو کالو په عمر بیعت وکړی ددغه جنګ په وخت کښې دده عمر څلوریشت یا پنځه ویشت کاله و خو په دوه لکه فوځ ورننوتل او د پاچا سر ورپرې کول دا څه اسانه خبره نه ده.

۱۴- د حضرت عمرو بن سلمه ﷺ د کفر په حالت کښې د قرانکریم یادول

عمرو بن سلمه ﷺ فرمایي چې مونږ دمدینې په لاره کښې یو ځای اوسېدو چې تلونکي او راتلونکي به زمونږ د ټاټوبي څخه تېرېدل کوم خلګ چې به د مدینې څخه راتلل مونږ به د هغو څخه د حال او احوال پوښتنه کول او دا به مو ورته ویل چې هغه صاحب څنګه دئ چې د نبوت د عوه یې کړېده هغو به راته ویل چې هغه وایي پر ماباندې د الله ﷻ وحي نازلیږي چې دغه ـ دغه ایاتونه دي دی وایي زه کم عمره هلک وم دوی چې به کوم ایاتونه ماته بیانول ما به یادول زما تر مسلمانېدو مخکې ډېر قرانکریم یادو. د عربو ټولو خلګو د مسلمانېدو لپاره د مکې و خلګو ته انتظار کاوه کله چې مکه فتحه سوه نو هره ډله د مسلمانېدو لپاره حاضره سوه زما پلار هم د یو څو سړو سره د خپل قوم په استازیتوب دنبي ﷺ وحضور ته ورغلی نبي ﷺ زما و پلار ته د شریعت احکام و ښودل لمونځ یې ورزده کړی.او په جماعت سره یې دلمانځه کولو طریقه وروښوده او ورته وې فرمایل چې دکوم چاچې په تاسو کښې ډېر قرآن شریف په یاد وي هغه کس د جماعت ورکولو لپاره بهتر دئ څرنګه چې ما داسلام مخکې ډېر ایاتونه یاد کړي وه نو زه تر ټولو زیات د قرآن شریف حافظ وم نو ټولو خلګو زما لټه وکړه اوزه یې امام جوړ کړم پدغه وخت

(c) ketabton.com: The Digital Library

کښې زما عمر شپږ یا اووه کاله و کله چې به څه ګڼه یاد جنازې موقع راغله نو زه به یې امام جوړ کړم.(193)

فایده: دا ددین و لوري ته د طبعي میلان او رغبت اغیز و چې په دومره لږ عمر کې د مسلمانېدو پرته یې د قران شریف ډیره برخه یادوه پاته داخبره سوه چې په کوچنۍ پسې لمونځ کېدلای سي که یا؟ ددې په جواب کې باید ووایو چې د کوچنۍ په امامت کې اختلاف سته ځینې یې جائز بولي هیڅ شک نه پکښې کوي ، او ځینې یې جائز نه بولي هغوی ددې سوال په جواب کې وایي چې نبي ﷺ دوی ته امر کړی و چې په تاسو کې دي د قران زیات حافظ امام سي درسول الله ﷺ مطلب کوچنۍ نه و (دا ددوی پر خپل سر کار و چې کوچنۍ یې امام و ټاکی).

۱۵ د حضرت ابن عباس ؓ د خپل غلام په پښو کښې ببړې اچول

د حضرت عبد الله بن عباس ؓ غلام عکرمة ؒ دمشهورو علماؤ څخه دئ ، دی وایي چې زما آقا عبد الله بن عباس ؓ به و ماته قرانکریم، احادیث او شرعي احکام لوسته نو زما په پښو کښې به یې زولنې اچولې وې چې زه یوې خوا او بلې خواته ولاړ نسم ده مبارک و ماته قران شریف او احادیث ښوده.(194)

فایده: که څه هم دتګ او راتګ په وخت کښې خو هم زده کړه کېده خوکوم څوک چې د زده کړې په وخت کښې سیل او دبازار میلې کوي دغه کس ببکاره خپل عمر ضایع کوي یعني علم لاسته نه سي راوړلای هم ددغه شی اغیزه وه چې د غلام عکرمة څخه حضرت عکرمة ؒ جوړ سو

(193) بخاري و ابو داود
(194) بخاري ، ابن سعد

(c) ketabton.com: The Digital Library

او بحرالامة ، حبر الامة په القابو سره یاد سویدئ قتاده ﷺ وایي چې په ټولو تابعینو کښې څلور لوی عالمان دي چې په هغو کښې یو عکرمه ﷺ دی.

۱۲- د حضرت ابن عباس ﷺ په کوچنیوالي کښې قران شریف یادول

پخپله حضرت ابن عباس ﷺ فرمایي چې زما څخه د تفسیر پوښتنه کوئ ما په کوچنیوالي کښې قران شریف یاد کړی دئ په بل حدیث کښې راغلي دي چې ما دلسو کالو په عمر اخري منزل ویلی و.([195])

فایده: د هغه زمانې یادول داسې نه و لکه داوس زمانې چې د پردیو ژبو د څښتنانو یادول دي بلکې هغو چې به څه یاداوه په پوره تفسیر سره به یې یادوی پدې وجه حضرت عبد الله بن عباس ﷺ د تفسیر لوی امام دئ د کوچنیوالي یادول ډېر محفوظ وي. د تفسیر حدیثونه چې څومره د عبد الله بن عباس ﷺ څخه نقل سوي دي د بل چا څخه نه دي نقل سوی عبد الله بن مسعود ﷺ فرمایي: د قران شریف بهترین مفسر عبد الله بن عباس ﷺ دی ابو عبد الرحمن ﷺ فرمایي: کوم اصحابانو ﷺ چې به مونږ ته قران شریف راښودئ هغوی فرمایي چې اصحابو ﷺ به د نبي ﷺ څخه لس آیاتونه زده کړل ورپسې به یې تر هغه پورې نور آیاتونه نه زده کول تر څو چې د دغه لسو آیاتونو برابر علم او عمل په لاس نه وای ورغلی.([196])

([195]) بخاري ، فتح

([196]) منتخب کنز

(c) ketabton.com: The Digital Library

فایده: عبد الله بن عباس ددیارلس کالو و چې نبي ﷺ وفات سو په دومره لږ عمر کښې دی مبارک د تفسیر او حدیث هغه درجې ته ورسېدئ چې د تفسیر امام سو او لوی ، لوی اصحابانو به دده څخه د تفسیر پوښتنه کول دا ښکاره کرامت دئ او د عبرت خبره ده دا دنبي ﷺ ددعا برکت و ځکه نبي ﷺ یو وخت استنجا ته تشریف یووړی عبد الله بن عباس داوبو لوښی ورډک کړی نبي ﷺ دغه خدمت خوښ سو او دعا یې ورته وکړه چې الله ﷻ دي تاته فهم او هوښیاري په دین کي درکړي او په قرانکریم کي دي الله ﷻ تاته پوهه درکړي ددې څخه وروسته یو وخت نبي ﷺ نفل کول ده هم نیت وکړی په نبي ﷺ پسې ودرېدئ نبي ﷺ راکش کړی او خپل څنګ ته یې ودراوی ځکه که مقتدي یو سړی وي نو دامام و څنګ ته برابر درېدل پکار دي نبي ﷺ چې پر لمانځه ودرېدئ دی ببرته لږ شاته سو کله چې نبي ﷺ د لمانځه څخه فارغه سو نو پوښتنه یې ځني وکړه چې ولي شاته سوې ده ورته وویل چې ته د الله ﷻ رسول یې زه څنګه ستا سره برابر ودرېږم نبي ﷺ ده ته د علم د زیاتوالي دعا وکړه.([197])

۱۷- د حضرت عبد الله بن عمرو بن العاص ﷺ په کوچني والي کي د احادیثو یادول

حضرت عبد الله بن عمرو بن العاص ﷺ د هغو زاهدانو اصحابانو څخه دئ چې په یوه ورځ یې قران شریف ختماوی او ټوله شپه به په عبادت مشغول و او دورځي به یې ټول عمر روژه وه نبي ﷺ به ددومره زیات تکلیفونو ایستلو څخه منع کاوی او ورته فرمایل به یې چې په داسي حالت کي به دي بدن ډیر کمزوری سي ټوله شپه ویښ یې سترګي به دي خرابي سي دبدن هم پر تا حق دئ، د اولادو هم پر تا حق دئ او د میلمنو هم پر تا حق دئ ،دی مبارک وایي چې مابه هره ورځ قرانکریم ختماوی نبي ﷺ راته وویل چې په ټوله میاشت کښې یو قرانکریم ختموه ماورته

([197]) اصابه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وویل اې د الله ﷻ رسوله ﷺ ! ماته اجازه راکړه چې د خپلې ځوانۍ څخه ګټه واخلم نبي ﷺ ورته وویل نه ئې په شلو ورځو کې بې ختمه ماورته وویل یا رسول الله ﷺ ! دا ډېر کم تلاوت ئې ماته اجازه راکړه چې د ځوانۍ څخه ګټه واخلم اخر داچې په درو ورځو کښې بې د یو ختم اجازه راکړه دده مبارک عادت داو چې د نبي ﷺ ارشادات بې لیکل چې په یاد بې پاته سي دده سره د نبي ﷺ د حدیثونو یو مجموعه لیکل سوې پرته وه چې د الصادقه نوم بې پر ایښی و دی وایي ما چې به هر حدیث د نبي ﷺ څخه اورېدئ هغه به مي لیکی خلګو زه منعه کړم چې نبي ﷺ خو انسان ئې کله په غصه کې وي، کله د خوابد تیا په وخت کې وي یو څه فرمایي او کله د خوشحالۍ په وخت کې چاته بل څه فرمایي ته په هر حالت کې هر څه لیکې نو ما لیکل پریښوده یو ځلي مي نبي ﷺ ته د دغې خبرې بیان وکړی نبي ﷺ راته وویل چې لیکه بې زما دي په هغه ذات قسم وي چې زما روح دده په قدرت کې دئ دده د خولې څخه چې کوم شی وزي د درد په حالت کې وي که د خوشحالۍ په حالت کې وي د حق نه پرته نه وزي.(198)

فایده: حضرت عبد الله بن عمرو ﷺ سره د دې چې په عبادت او صفوف کښې بې ساري شمېرل کېږي بیا هم ابو هریرة ﷺ فرمایي چې په اصحابو ﷺ کښې تر ما زیات د حدیثو روایت کوونکی نسته ماسوا د عبد الله بن عمرو ﷺ څخه چې هغه به لیکل او مانه لیکل د دې څخه معلومږي چې د عبد الله بن عمرو ﷺ روایتونه تر ابو هریرة ﷺ ډېر دي که څه هم زمونږ په زمانه کښې د ابو هریرة ﷺ روایتونه دده تر روایتو زیات په لاس راغلی دي چې یو شمېر لاملونه لري خو په هغه وخت کې دده دومره زیات عبادت ترځنګ دده حدیثونه زیات موجود دي.

۱۸- د حضرت زید بن ثابت ﷺ قران شریف یادول

(198) مسند احمد و ابن سعد

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضرت زید بن ثابت ﷺ په جلیل القدر اصحابانو ﷺ کښې دئ چې په خپل وخت کښې لوی عالم او لوی مفتي ګڼل کېږي په ځانګړي ډول د میراث په علم کښې زیات ماهر و و یل کیږي چې په مدینه منوره کښې دی مبارک په فتوا ، قضا ، میراث او قرائت کښې په لوړو کسانو کښې ګڼل کېدئ کله چې نبي ﷺ هجرت وکړی مدینې منورې ته یې تشریف راوړی پدغه وخت کښې دی کم عمره هلک وچې عمر یې یوولس کاله و په همدې وجه ده ته په لومړنیو جګړو کښې لکه د بدر او داسې نورو کې د ګډون اجازه ورنکړه سول د هجرت پنځه کاله مخکې د شپږو کالو په عمر یتیم سو نبي ﷺ چې تر هجرت وروسته مدینې منورې ته ورسېدئ خلګ د نبي ﷺ حضور ته ورتلل او خپل هلکان یې د برکت حاصلولو لپاره د ځان سره راوستل. زید ﷺ حضورته وروړاندې سو یو چاورته وویل چې داد انصارو د کور یو هلک دئ ستاسو تر راتګ یې مخکې اوولس سورتونه پیاد کړی دي. نبي ﷺ د امتحان لپاره ماته د ویلو امر وکړی ماسورت ق ورته ووایه نبي ﷺ زما لوستل خوښ کړل. نبي ﷺ چې به یهودیانو ته کوم خطونه لېږل هغه به یې په یهودیانو لیکل یو ځلي نبي ﷺ وماته امر وکړی چې زه د یهودیانو په لیکلوباور نلرم داسې نه چې غلط یې ولیکي ته د یهودیانو ژبه زده کړه (ما هم داسې وکړه) ددې څخه وروسته چې به هغوی ته کوم خط تلی مابه لیکی اودیهودیانو له خوا څخه به چې کوم خط راتلی مابه وایه په یو بل حدیث کښې راغلي دي چې نبي ﷺ ارشاد و فرمایه چې ماته ځینو خلګو په سریاني ژبه خطونه لیکلي دي پدې وجه یې ماته دسریاني ژبې دزده کولو امر وکړی ماپه اوولسو ورځو کښې سریاني ژبه زده کړه.(199)

(199) فتح ـــ اصابة

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۹- د حضرت حسن ﷺ په کوچني والي کښې علمي بوختيا

د سید السادات حضرت حسن ﷺ پیدا اینښت دزیاتو علماؤ دوینا سره سم په سنه ۳ هـ کال کي دروژې په میاشت کښې سوی دئ په همدې اعتبار دده عمر دنبي ﷺ ود وفات په وخت کښې اووه کاله او څو میاشتي و. اووه کاله به څه عمر وي؟ چې پدې کم عمر کښې یې علمي کمال حاصل کړی خو ددې سره دده مبارک څخه څو حدیثونه نقل سوي دي ابو الحوراء د حضرت حسن ﷺ څخه پوښتنه وکړه چې تاته د نبي ﷺ څه خبره یاد ده ، ده ورته وویل: هوه زه د نبي ﷺ سره پرلاره روان وم پرلاري دخیرات د خرما وو یوه کوتې پرته وه ما ددغو خرماوو څخه یو خرما پورته کړه او په خوله کښې مي واچول نبي ﷺ ماته وفرمایل: کخ، کخ (توکه توکه) او زما د خولې څخه یې راوایستل او راته وې ویل چې مونږ د خیرات مال نه خورو. دی مبارک زیاتوي چې ما پنځه واړه لمونځونه درسول الله ﷺ څخه زده کړي دي.(200)

حضرت حسن ﷺ فرمایي: نبي ﷺ ماته د وترو لپاره دا دعا ښودلې ده:

اللهم اهدني فیمن هدیت و عافني فیمن عافیت و تولني فیمن تولیت و بارک لي فیما اعطیت و قني شر ما قضیت فانک تقضي ولا یقضي علیک انه لایذل من والیت تبارکت ربنا و تعالیت.

ژباړه اې الله ﷻ! ماته د هغه چاڅخه هدایت وکړې چې تا هدایت ورته کړی دئ او صحت راکړي ماته په هغه خلګو کي چې صحت دي ورکړی دئ ته زما سرپرست (متولي) جوړ سې لکه څرنګه چې د نورو سرپرست یې، کوم څه چې تاماته راکړي دي په هغو کي برکت واچوې او څه چې دي زما په تقدیر کي لیکلي دي د هغو د بدی څخه مي وساتې څه فیصلې چې ته وکړي هغه

(200) مسند احمد

(c) ketabton.com: The Digital Library

کیږي او ستاپه خلاف څوک فیصله نسي کولای دکوم چاچي ته مرسته وکړي هغه هیڅوک نسي ذلیله کولای ستا ذات برکت والا دئ.

حضرت حسن ؓ فرمایي: مادرسول الله ﷺ څخه اوربدلي دي چي څوک دسهار لمونځ وکړي پرهغه ځای باندي ترلمر ختلو پوري کښیني الله ﷻ به یې ددوزخ داور څخه خلاص کړي. حضرت حسن ؓ څوحجونه پرپښو باندي کړي دي اوفرمایل یې چي ماته پردې خبره شرم راځي چي زه مړ سم دالله ﷻ سره یوځای سم اوزه دي دهغه وکور ته پرپښو باندي نه یم ورغلی.دی مبارک ډیرصبرناک و په مسنداحمد کي دده ذکر په زیات شمېر روایتو کي سوی دئ. دتلقیح لیکوال هم دئ په هغه اصحابانو ؓ کي ذکر کړی دئ چي دیارلس حدیثونه ځني نقل سوی دي. اوه کاله به څه عمر وي ده مبارک په دومره لږ عمر کي دومره علم لاسته راوړی دئ دا دحافظې کمال دئ اودشوق نهایي نقطه ده.افسوس چي زمونږ خلګ تر اوو کالو پوري خپل زوی ته ددین معمولي خبره هم نه ښیي.

۲۰.دحضرت حسین ؓ په کوچني والي کي علمي بوختیا

سیدالسادات حضرت حسین ؓ ترخپل ورور حضرت حسن ؓ یوکال کشر و په همدې وجه دده مبارک عمر درسول الله ﷺ دوفات په وخت کي نور هم کم و یعني شپږ کاله اوځو میاشتي و دشپږو کالو کوچنی به څه ددین خبري وساتي ؟ خو دده دومره کوچني والي سره بیاهم دده روایتونه دحدیثو په کتابو کي رانقل سوي دي اومحدیثینو په هغه اصحابانوکي شمېرلی دي چي اته حدیثونه ځني رانقل سوي وي. حضرت حسین ؓ فرمایي: مادرسول الله ﷺ څخه اوریدلي دي کوم مسلمان نارینه اویا ښځي ته چي کوم غم ورسیږي ډیر وخت وروسته ورپه یاد سي دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

ووايي: انا لله وانا اليه راجعون.(يعني دغم په وخت خو يې ويلي وي ډير وخت وروسته چې ورپه يادسي بيا يې هم ووايي) دغه کس ته اللهﷻ دومره ثواب ورکوي لکه دغم په وخت کي چې يې ورکوي.داهم دنبيﷺ څخه روايت دئ چې فرمايي: زماامت چې په کښتۍ کي سپريږي داآيت دي ووايي :

دغه روايت دئ چې فرمايي: زماامت چې په کښتۍ کي سپريږي داآيت دي ووايي : اللهﷻ به يې دغرقېدو څخه وساتي .حضرت حسينAA پنځويشت حجونه پرپښو کړي دي . لمونځونه به يې هم زيات کول اوروژې به يې هم زياتي نيولې .په خيرات اوددين په هرکار کي يې زياته هڅه کول.ربيعةAA فرمايي: مادحسينؓ څخه پوښتنه وکړه چې دنبيﷺ بله کومه خبره ستا ياد ده ؟ده مبارک راته وويل: هو زه يوه ورځ پر يو کلکين باندي وختم هلته خرماوي پرتې وي مايوه دانه راواخيسته په خوله مي کړه نبيﷺ راته وفرمايل: وې غورځوه مورِ دخيرات خورلو څخه منعه يو . حضرت حسينAA درسول اللهﷺ څخه روايت کوي چې نبيﷺ فرمايي: دسړي داسلام ښه والی دادئ چې بې کاره کارونه پريږدي.([201])

ددې څخه پرته نور روايتونه هم دده مبارک څخه سوي دي.

فايده: ددې ډول څخه داصحابانو څخه ډيري واقعاتي رانقل سوی دي چې دوی مبارکانو په کوچني والي کي درسول اللهﷺ څخه نقل کړي وي محمود بن الربيعAA يوصحابي دئ چې دنبيﷺ په وفات کي دده عمر پنځه کاله و دی مبارک فرمايي: زه به ټول عمر داخبره هېره نه کړم چې نبيﷺ زمورِ کورته راغلی زمورِ په کور کي يو څاه و ددې څاه د اوبو څخه يې يوه لپه اوبه زما پر مخ واچولې.([202])

([201]) اسد الغابة ، استيعاب .
([202]) اصابه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مور خپل کوچني اولادونه په بې ځایه خبرو کي اخته کړي دي دد درواغو قصې ورته کوو (چې ځني خلګ ورته نکلونه وایي) اوپه بې ځایه شیانو مو ماغزه ور خراب کړي دي که چیري مور د سپېځلو انسانانو قصې پیدا کړو او خپلو ماشومانو ته یې وکړو اویا ددې پر ځای چې ماشومانو ته د پیریانو ، دېبانو او داسي نورو شیانو قصې کوو او زړونه یې وروبرو وو باید زړونه یې د الله ﷻ په عذاب سره ور وربږدو دوی ته به په دنیا کښې په کار ورسي او په اخرت کي به خامخا ګټه ورته وکړي د کوچني والي په وخت کي حافظه ډېره زورروه وي او د کوچني والي د وخت شی هیڅکله نه هیربږي په داسي وخت کښې که چیري قرانکریم حفظ کړي نو نه به څه تکلیف ورته وي او نه به یې وخت لګیږي ماد خپل پلار صاحب څخه (الله ﷻ دي یې پر قبر باندي نور واوروي) ډېر واري او ربدلي دي اودخپل کور د سپین سرو ښځو څخه مي هم اوربدلي دي چې زما پلار صاحب چې کله د تي څخه پري سو نو یوربع یې (د سپاري څلورمه برخه) یې په یادوه او د اوو کالو په عمر کښې یې ټول قرآن په یاد سو او زما پلار زما د نیکه په پټه د فارسي ډیري برخي لکه بوستان، سکندر نامه او داسي نور شیان ویلي وه زما پلار ویل چې ماته به پلار د قرانکریم دختمبدو وروسته ویل چې اوس نو دورځي یو قران ختموه او نور ټوله ورځ رخصتي کوه نو زه به دده د امر مطابق دسهار تر لمانځه وروسته د کور پر بام باندي کښېناستم په شپږو یا اوو ساعتو کي به مي ټوله قرانکریم ختم کړی د غرمې ډوډۍ به مي وخوړه وروسته به مي د خپلي خوښۍ سره سم فارسي ویل تر شپږو میاشتو پوري مي پرله پسي دا عادت و هره ورځ به مي یو قرآنکریم ختماوی وروسته به مي نور سبقان ویل داهم د اوو کالو په عمر څه معمولي خبره نه ده . ددغه زیات تلاوت فایده داوه چې دده څخه قرآنکریم نه هېربدئ او نه ځني ګډوډبدئ څرنګه چې ددوی ظاهري ګوزاره دکتابونو په تجارت وه اود کُتب خانې ډیر کارونه یې په خپل لاس سره کول نو هیڅکله داسي نه ده پېښه سوې چې دوي دي په لاس کار کاوه او په خپله خوله دي یې تلاوت نه وي کړي. کله کله به دوی ته د مدرسې څخه جلا درس ویل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېدئ دا دري کارونه به يې په يوه وخت سرته رسول د تعليم ډول داسي نه و کوم ډول چې په عمومي توګه په مدرسو کښې دئ چې زيات پشار پر استاز وي بلکې د خاصو طالبانو سره طريقه داسي وه چې شاګرد به عبارت وايی ترجمه به يې کول مطلب به يې بيانوی که به چيرې هغه مطلب صحيح و نو استاذ دمخکې تللو امر ورته کاوی که به يې غلطي پکښې وکړه نو که به دغه غلطي ته دتهديد اړتيا وه شاګرد به يې تهديد کړی او که به د ښودلو وه وروه به يې ښودله داد پخوا قصه نه ده بلکې دهمدې پيړۍ واقعه ده په همدې وجه داخبره د منلو وړ نه ده چې د اصحابانو په ډول طاقتونه اوس نسته.

دولسم باب

دنبي ﷺ سره د محبت قصې

که څه هم کومې قصې چې مې تر اوسه پورې رانقل کړی دي هغه ټول دنبي ﷺ سره د محبت قصې دي چې ددوی مبارکانود عاشقانه ژوند سبب و د ځان، مال، ژوند ، مرګ، هيڅ پروا به يې نه کول ددې څخه علاوه دمحبت قصې هيڅ شی نه دي داد هغو حالتونو څخه يو حالت دئ چې تر الفاظو او عبارتونو پورته دئ محبت يو داسي شی دئ چې په زړه کې ځای ونيسي نو محبوب لره پر هرشی غلبه ورکوي نه بيا د ننګ او ناموس پرو الړي او نه د عزت او شرافت پروا لري. الله ﷻ دي پخپله مهربانی او دخپل محبوب په برکت سره خپل اود خپل رسول محبت را نصيب کي (که داسي وسي) نو په هر عبادت کښې خوند دئ او ددين په هر تکليف کښې هوسايي ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱- د حضرت ابوبکر صدیق ﷺ د اسلام اعلان او تکلیف

د اسلام په پیل کښې چې به څوک مسلمان سو نو تر خپله وسه به یې اسلام پټ ساتی نبي ﷺ به هم نوموړي کس د اسلام و پټولو ته هڅاوی چې د کافرانو دخوا کوم تکلیف ور ونه رسیږي کله چې د مسلمانانو شمېر (۳۹) نفرو ته ورسېدئ نو ابو بکر ﷺ د اسلام د ښکاره کولو لپاره خواست وکړی چې په ښکاره ډول تبلیغ وکړل سي نبي ﷺ اول ځل انکار وکړی خود ابو بکر صدیق ﷺ په ډېر ټینګار یې دده غوښتنه قبوله کړه د اسلام د ښکاره کولو اجازه یې ورکړه دوی ټول مبارکان د کعبې مسجد ته ولاړه حضرت ابو بکر صدیق ﷺ د تبلیغ خطبه ورته شورع کړه داپه اسلام کښې تر ټولو لومړی خطبه وه چې ده مبارک وویل په دغه ورځ سید الشهداء حضرت حمزه ﷺ د نبي ﷺ اکا هم اسلام راوړی او تر دغه ورځي درې ورځي وروسته حضرت عمر ﷺ په اسلام مشرف سو خطبه چې شروع سول د څلورو طرفونو څخه کافرانو او مشرکانو پر مسلمانانو چپاو راوړی حضرت ابو بکر صدیق ﷺ سره ددې چې په مکة مکرمه کښې دده عزت او درنښت منل سوی و خو کافرانو دومره وواهه چې مخ مبارک یې د وینو ډک سو پزه او غوږونه یې ټوله په وینو رنګ سول اونه پېژندل کېده په سوکانو او لغتو یې وواهه او سربېره پکښې وغورځېده څه چې یې نسوای کولای هغه یې ورسره وکړل ابوبکر صدیق ﷺ بې هوښه سو دده مبارک خپل قوم بنو تمیم خبر سول او ددغه ځای څخه یې پورته کړی رایې وړی او ټولو خلګو ته دایقنیي وه چې ابوبکر صدیق ﷺ ددې حیواني حملې څخه ژوندی نسي پاتېدلای بنو تمیم مسجد ته راغلل او اعلان یې وکړی چې کچیري ابوبکر ﷺ ددې ووهلو څخه مړ سو نو موږ به یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په بدله کښې عتبة بن ربيعة ووژنو عتبة د حضرت ابوبکر صديق ﷺ په وهلو کښې زيات دبدبختيو اظهار کړی و تر مانښام پوري ابوبکر صديق ﷺ بې هوښه و دوی چې به هر څه ورته وويل هغه به خبري نه کولې مانښام دوی ډير ږغونه ورته وکړه ددې لپاره چې خبري وکړي ده مبارک هم خبره وکړه خو خبره يې داوه چې د محمد ﷺ څه حال دئ هغو ورته وويل چې دهغه د لاسه دومره غم درته پيښ سو ټوله ورځ د مرګ په خوله کښې وې ته يې لاپوښتنه کوې ټوله ورځ دي دمرګ او ژوند درک نه و معلوم اخر چې څه ساه در پکښې پاته ده هغه دي هم د نبي ﷺ خبري وکړي خلګ ولاړ سوه ده مور ام خير ته يې وويل چې ده ته د خوړلو او څښلو لپاره يو شی برابر کړه موربې هم يو شی برابر کړی رايې وړی اوده ته يې په خوړلو ټينګار وکړی خو دده مبارک هغه يوه خبره وه چې د نبي ﷺ څه حال دئ پر هغه څه تېر سول؟ دده مبارک مور ورته وويل زه خو په هغه نه يم خبره ده ورته وويل چې دحضرت عمر ؓ خور ام جميل ؓ ته ورسه او دده مبارک پوښتنه ځني وکړه هغې غريبي د خپل زوی د مظلومانه او پريشانه حالت د غوښتني د پوره کولو لپاره و ام جميل ؓ ته ورغله او د نبي ﷺ دحال پوښتنه يې ځني وکړه هغې هم د عامو مسلمانانو په څېر خپل اسلام پټ ساتلی و ودې ته يې وويل چې زه هيڅ څوک نه پېژنم او محمد ﷺ څوک دئ؟ ستا د زوی ابوبکر ﷺ په حال خبره سوم ډېره خوا بدې سوم کچيري ته وايې ستاسره به ولاړه سمه او ستاد زوی حال به ووينم د ام خير ورسره خوښه سوه دواړي يو ځای راغلې او د ابوبکر ﷺ حال يې وليدئ ام جميل ؓ چې ورته وکتل د توان څخه يې ووتل بې اختياره په ژړا سوه چې دې بدعملو پر څه حال باندې کړی دئ الله ﷻ دي دوی ته خپله سزا ورکړي حضرت ابوبکر صديق ﷺ ددې څخه پوښتنه وکړه چې نبي ﷺ پرڅه حال دئ؟ ام جميل ؓ دابو بکر د مور و طرف ته اشاره وکړه چې دايې اوري ابوبکر ﷺ ورته وويل ددې څخه مه وېرېږه ام جميل ؓ ورته وويل چې رسول الله ﷺ بيخي جوړ او روغ دئ ابوبکر صديق ﷺ پوښتنه ځني وکړه چې اوس چيري دئ ام جميل ؓ ورته وويل چې دارقم په کور کښې دئ ابوبکر ﷺ و فرمايل

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې زما دي په الله ﷻ قسم وي چې تر هغه وخته پوري به هیڅ خوړل او څښل ونه کړم ترڅو رسول ﷺ ونه وینم . دده مبارک مور بیا پدې وجه ناارامه وه چې دی یو څه خوراک او څښاک وکړي ترڅو یوځه توانایي یې په بدن کي پیدا سي ځکه کافرانو ټوک ، ټوک کړی و.دبلي خوا ده مبارک قسم کوی چې زه به تر هغه وخته پوري خوراک ونه کړم چې نبي ﷺ ونه وینم په همدې وجه موریې انتظار وکړی چې دخلګو تلل او راتلل بند سي بیایې د رسول الله ﷺ د لیدلو لپاره بوزي پدې وجه چې څوک یې ونه وینې او تکلیف ورونه رسوي کله چې دشپې ډېره برخه تېره سوه نو ابوبکر ﷺ یې دارقم کور ته بوتی کله چې ابوبکر ﷺ ورورسېدئ درسول ﷺ په غاړه کي یې لاس ور واچوی او رسول الله ﷺ دده په غاړه کي لاس واچوی دواړه په ژړا سول ټول مسلمانان هم په ژړا سول ځکه چې د حضرت ابوبکر صدیق ﷺ حال د لیدلو نه و ددې څخه وروسته ابوبکر صدیق ﷺ خواست وکړی چې دا زما مور ده تاسو ددې لپاره د هدایت دعاء وکړی او دې ته د اسلام بلنه ورکړی نبي ﷺ اول دعاء ورته وکړه او وروسته یې اسلام ته و هڅول دا مبارکه په دغه وخت کي مسلمانه سول.([203])

فایده: د عیش او عشرت او د خوشحالي په وخت د مینې او محبت دعوه کوونکي ډېر دي خو عشق او محبت هغه دی چې د تکلیف او غم په وخت کښې هم پاته وي.

۲-د حضرت عمر ﷺ دنبي ﷺ پر وفات باندي غم

حضرت عمر ﷺ د بې ساري زړورتیا او قوت سره ـ سره چې نن څلوارلس پیړۍ وروسته یې هم زړورتیا مشهوره ده او ددې سره چې دا اسلام ښکاره کېدل هم دده د اسلام راوړلو سره

([203]) خمیس

(c) ketabton.com: The Digital Library

وسو د مسلمانبدو وروسته يې خپل اسلام په پټه ساتل نه خوښوی دده مبارک د نبي ﷺ سره دمحبت يو کوچنی نومونه داده چې کله نبي ﷺ وفات سو نو دده د زغم څخه خبره ووته حيرانی واخيستی ، توره يې په لاس کې واخيستل ودربدئ او وې ويل: که هر چا وويل چې نبي ﷺ وفات سوی دئ زه به دهغه سر ورپرې کړم نبي ﷺ د خپل رب و لوري ته تشريف وړی دئ لکه موسي ▲ چې طور غره ته تشريف وړی و ډېر ژربه راسي او د هغه خلګو لاسونه او پښې به پرې کړم چې دنبي ﷺ د وفات غلطي اوازې خپروي حضرت عثمان ﷺ تر دوهمي ورځې پورې ګونګی و هيڅ يې دخولې نه راوتل ګرځبدئ را ګرځبدئ خبري يې نه سوای کولای حضرت علي ﷺ چوپ ناست و بدن يې حرکت نه کاوه يوائې ابوبکر ﷺ و چې د غره په خبر ولاړو او ټول غمونه يې وزغمل چې درسول الله ﷺ سره يې اوس د محبت قصه تېره سوه پدغه وخت کې يې په ډېره آرامتيا سره تشريف راوړی اول يې دنبي ﷺ تندی مچ کړی وروسته د باندې راووتی حضرت عمر ﷺ ته يې وويل کښېنه وروسته يې خطبه وويل چې مطلب يې داسي و: کوم چاچې د نبي ﷺ عبادت کاوه هغه دي پوه سي چې نبي ﷺ وفات سو خوک چې دالله ﷻ عبادت کوي هغه دي پوه سي چې الله ﷻ ژوندی دئ او تل به وي وروسته يې د قرانکريم دغه مبارک آيات تر پايه پورې ووايه: ([204])

⇳🕯■🖬🖂⌘ ⇳⑨♦🕭 ⮜✌❑←🗠◆❻ ·♦🖄◑ ➘⑨❿☺◘♦➔🕭 🖋♦✒◆❒

×🕯⇦🖄🖂♦▫❒🕮 🗐 ↖✍←🗠❾❷🕭🖋✂ 🖄🕮🖄✂⇗🖮♦🕭 Ⅱⅈ🖄✒

✂❼■🖋♦↖ ⇙☹↗🡻⇗🖬■🖬♦◑☼🖋✂ •✍🖄☞➔🕭 ⇙❒❒🕮 ❁🖄🖋□✒

🗐❼■🖋♦↖ ⇔🖬🖄🖬♦◑☪♦③ Ⅱ♦✒◆❒ 🗐 ⇗🖄↗▤🖄⧖🕓♦◑⇳↖❒🕮

▤ 🖋ॐ★➘❿☒⅄ ⅄🖉🖋✂ ▪❸⊂➢♦③ Ⅱ■🖬♦▫ 🖄❍➘❿♦⧖🖋◑♦↖

([204]) خمیس

(c) ketabton.com: The Digital Library

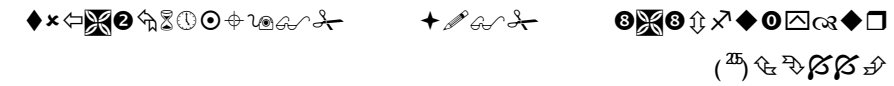

ژباړه: محمد ﷺ صرف پیغمبر دئ.(خدای خو نه دئ چې مرګ او فنا نه پرې راځي).
کچیري محمد ﷺ وفات یا شهید سي نو تاسو ببرته له دینه څخه اوړئ؟ او که څوک له دین څخه واوړي هغه ته هیڅ تاوان نسي رسولای (یوا ځي خپل ځان ته تاون رسوي) او الله ﷻ به شکرګذاره خلګو ته ژر بدله ورکړي.[205]

فایده: څرنګه چې الله ﷻ د حضرت ابوبکر ﷺ څخه د خلافت مهم کار اخیستی او دده شان هم پدغه وخت کې مناسب و په همدې وجه دده سره پدغه وخت کې دومره زغم موجود و چې د بل چاسره موجود نه و او ده مبارک ته چې د ښخېدلو او میراث څومره مسئلې معلومي وي بل چاته نوې معلومي د نبي ﷺ د ښخېدو په ځای کې اختلاف سو ځینو وویل چې په مکه کې یې ښخوو ځینو وویل چې په مدینه منوره کې یې ښخوو اوځینو ویل چې په بیت المقدس کښې یې ښخو خو حضرت ابوبکر صدیق ﷺ وویل چې ماد نبي ﷺ څخه اورېدلي دي: پر کوم ځای چې پیغمبر وفات سي پر هغه ځای به یې قبر وي پر کوم ځاي چې دنبيﷺ وفات سوی دئ پر هغه ځای دي قبر وکښل سي بیا یې و فرمایل: چې مادنبيﷺ څخه اورېدلي دي چې د نبيﷺ وارث هیڅوک نسي جوړېدلای کوم مال چې ځیني پاته سي هغه به خیراتیږي بیا یې وفرمایل: مادنبي ﷺ څخه اورېدلي دي چې څوک د مسلمانانو د حکومت سرپست سي او بیاپه بې پروایی سره بل څوک امیر جوړ کړي پرده دي لعنت وي بل خبره داده چې نبي ﷺ فرمایلي دي چې قریش د امر او سلطنت مسئول او سرپرست دي. اوداسي.....

([205]) سورة آل عمران الاية (١٤٤)
([206]) بيان القران

(c) ketabton.com: The Digital Library

3- د یوې ښځې دنبي ﷺ دخبر په وجه بې ارامه کېدل

د احد په غزا کې چې مسلمانانو ته تکلیفونه ورسېدل او ډیر مسلمانان شهیدان سوه دغه دردونکی خبر چې مدینې منورې ته ورسېدئ نو یوه ښځه لا لهانده د حالاتو دمعلومولو لپاره دکوره څخه راووتل راغله د خلګو یوه ډله ولاړه وه دې په بې قراری سره پوښتنه ځنې وکړه چې رسول الله ﷺ څنګه دئ؟ هغو په جواب کې ورته وویل: چې ستا پلار شهید سو ی دئ دې انا لله وویل بیا یې په بې قراری سره پوښتنه وکړه چې رسول الله ﷺ څنګه دئ؟ هغو ورته وویل چې ستا خاوند شهید سو بل چا د زوی د شهادت ورته وویل بل چا بیا د ورور د شهادت خبر ورکړی چې دا ټول شهیدان سوی دي خو دې دنبي ﷺ پوښتنه کول چې رسول الله ﷺ څنګه دئ؟ خلګو ورته وویل چې په خیر او خیریت کور ته راغلی ددې زړه ډاډ نه کاوی او وې ویل چې چیرې دئ؟ خلګو ورته وویل چې په هغه ډله کې دئ دا په خپله ولاړه درسول الله ﷺ په لیدلو یې خپلې سترګې یخې کړې د رسول الله ﷺ په لیدو یې وویل اې د الله ﷻ رسوله ◄ ! ستا د لیدو وروسته ماته هر غم کمزوری او پر هیڅ دئ په یوه روایت کې راغلي دئ چې دې نبي ﷺ تر جامو ونیوئ او ورته وې ویل: اې د الله ﷻ رسوله ◄ ! چې تاسو ژوندی او سلامت یاست نو ماته د هیڅ مرګ پروا نسته(207)

فایده: ددې ډول څخه ډیرې قصې راغلي دي په همدې وجه د مؤرخینو دنوموړي ښځې په په نومونو کښې اختلاف دئ خو صحیح خبره داده چې قصې د څو ښځو څخه پیښې سوی دي.

۴- په حدیبیه کې د ابو بکر صدیق ﷺ او مغیرة ﷺ کار او د عامو اصحابو طریقه

(207) خمیس

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حدیبې مشهور جنګ په سنه ۶ هـ کې د میاشت کې سوی دئ کله چې نبي ﷺ د اصحابانو د یوې لوې ډلې سره د عمرې اراده وکړه د مکې کافران چې خبر سوه نو په خپل منځ کې یې مشوره وکړه چې مسلمانان دي د مکې څخه منعه سي د دغه لپاره یې لویه تیاري وکړه او د خپلې مرستې لپاره یې د ډبانديو څخه هم خلګ راوغوښتل او یو لوی جماعت یې د مقابلې لپاره تیار کړی نبي ﷺ یو صحابي و ذوالحلیفة نومي ځای ته د حال معلومولو لپاره واستوی (هغه صحابي چې ببرته راغلی) د نبي ﷺ سره یې په عسفان کې ولیدل او نبي ﷺ ته یې وویل چې د مکې خلګو د مقابلې لپاره لویه تیاري نیولې ده او زیات شمېر خلګ یې د ډبانديو څخه هم راغوښتي دي نبي ﷺ د خپلو اصحابانو سره مشوره وکړه چې اوس څه کول پکار دي؟ یوه لویه لاره داده چې کوم خلګ چې دوی د ډبانديو څخه راغوښتي دي د هغو پر لورو حمله وسي هغه چې خبر سي نو ببرته به خپلو کورونو ته ولاړسي بله لار داده چې برابر پر ورسو. حضرت ابوبکر صدیق ﷺ وویل: اې د الله ﷻ رسوله ◄ ! مورږ خو د بیت الله شریف د زیارت په اراده روان سوی یو د جنګ خو مو هیڅ اراده نه وه مورږ به ځو که چیرې دوی مخته راغلل مورږ یې منعه کړو مقابله به وکړو که نه نو ځو به نبي ﷺ داخبره خوښه کړه او مخکې روان سو کله چې حدیبې ته ورسېدل نو بدیل بن ورقا خزاعي د یوې ډلې سره نبي ﷺ ته راغلی داخبره یې ورته وکړه چې کافران تاسو هیڅکله د مکې داخلېدو ته نه پریږدي د جنګ لپاره یې لویه تیاري نیولې ده نبي ﷺ ورته وویل چې مورږ خو بیخي د جنګ په اراده نه یو راغلي زمورږ مقصد عمره کول دي قریشو ته خو هره ورځ جنګونو ډېر تاوانونه رسولي دي ځانونه یې بیخي هلاک کړي دي که ددوی خوښه وي چې روغه جوړه وکړي زه روغي جوړي ته تیار یم زما او ددوی تر منځ به ژمنه وي چې زه ددوی سره جنګ نه کوم او که دوی زما سره جنګ نه کوي مادي نوروته پریږدي او که دوی په هیڅ شی نه راضي کیږي نو زما دي په هغه ذات قسم وي چې زما روح یې په قبضه کې دئ چې تر هغه وخته به ورسره جنګیږم چې اسلام غالب سي او یا زما سرپرې سي. بدیل ورته وویل: ډیر ښه دئ زه به ستا

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیغام هغو ته ورسوم ، دی ولاړی هغو ته یې پیغام ورساوه خو هغه راضي نه سوه. په همدې ترتیب ددواړو لورو څخه دتګ او راتګ لړۍ جاري وه چې یو وار پکښې عروة بن مسعود ثقفي د کافرانو له لوري څخه راغلی چې په دغه وخت کې لا مسلمان سوی نه و وروسته بیا مسلمان سو ده هم د بدیل په څېر د نبي ﷺ سره خبري وکړې او ورته وې ویل: اې محمد ﷺ ! که ته ټول عرب له منځه وړل غواړي دا خوشوني نه ده ځکه تر اوسه ستا مخکې داسې یو څوک نه دی پیدا سوی چې دغه کار یې کړی وي یعني ټول عرب دي یې لمنځه وړي وي او که چیرې دوهم حالت سې یعني عرب پر تا سو برلاسي سي نو کوم کسان چې ستاسره دي هغه زه د شریفو خلګو ډله نه وینم ټول به درڅخه ولاړ سي تا به یوازي پریږدي ابوبکر ﷺ پدغه ځای کې ولاړ و دا خبره یې ونه زغمل دستي یې ورته وویل: دخپل خدای (لات) د بولو ځای و څټې ایا مورِ به وتښتو؟ او نبي ﷺ به یوازي پریږدو ؟ عروة پوښتنه وکړه چې دا څوک دئ؟ نبي ◄ ورته وویل: دا ابوبکر ﷺ دئ عروة ورته وویل: ستا یو زوړ احسان پر ما پروت دئ هغه احسان ادا سو او که دي هغه احسان نه وای نو خامخا به مي ددې ښکنځلو جواب درکړی وای ددې خبرو د کولو څخه وروسته بیا د نبي ﷺ سره په خبرو کولو مشغول سو ده د عربو ددود سره سم د نبي ﷺ وړیږي مبارکې ته لاس ورووړی ځکه دغه کار دوی د خواهش کولو پرمهال کاوه اصحابو ﷺ دغه کار نسو زغملای نو د عروة وراره مغیرة بن شعبة ﷺ په دغه ځای کې ولاړ و خود یې پر سر وه د توري په مټ یې خپل اکا (عروة) ووا هه چې لاس دي لیري ساته (یعني دنبي ﷺ وړیږي مبارکې ته لاس مه ورووړه) عروة پوښتنه وکړه چې دا څوک دئ؟ نبي ﷺ ورته وویل: دا مغیرة ﷺ دئ عروة ورته وویل: اې غداره ! ستا غداري تر اوسه پوري زغمم ستا زما سره دا وفا ده ؟(مغیرة داسلام مخکې څو کافران وژلي وه عروة یې دیت ورکړی و په دغه ځای کې یې و هغه کار ته اشاره وه) لنډه داچې عروة د نبي ﷺ سره خبري کولې او پټ-پټ به یې د سترګو تر بیخو داصحابانو ﷺ حال هم معلوماوه کله چې ببرته و کافرانو ته ولاړی هغو ته یې وویل: اې قریشو ! زه د ډیرو پاچهانو دربارو ته تللی یم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دقیصر، نجاشي او دکسری دربارونه مي لیدلي دي او د هغوی اداب مي لیدلي دي قسم په الله ﷻ که ماد یو پاچا سره د خپلو ملګرو دومره محبت لیدلی دئ لکه د محمد ﷺ د ملګرو محبت چي دده سره دئ کله چي دی لانبي توکي دوی یې چابک په لاس را واخلي پر مخ او بدن یې موږي کوم امر چي دی وکړي د پوره کولو لپاره یې ټوله و ځغلي کله چي هغه اودس کوي نو د اوداسه د اوبو لپاره لاسونه ورته نیسي یو څاڅکی اوبه مځکي ته نه پربږدي کوم یوه ته که څاڅکی ورونه رسیږي نو دهغه بل یوه لوند لاس راکش کړي پر خپل مخ یې وموږي که د محمد ﷺ په مخکي دوی خبري کوي نو په لوړ اوازیې نه کوي دادب له وجهي ده ته لوړ نه ګوري که د هغه د سر یادږیري ویښته ولویږي نو دبرکت لپاره یې پورته کوي مځکي ته یې نه پریږدي لنډه داچي ما دهیڅا دومره محبت دخپل مشر سره نه دئ لیدلی لکه د محمد ﷺ د ملګرو محبت چي دده سره دئ. وروسته نبي ﷺ عثمان ﷺ د قاصد په ډول مکې ته واستوی ځکه یو خو دی مسلمانو او بل دده په مکه کي ډیر عزت و په همدې وجه دده په وړاندې ډیره ویره نه وه چي خلګ دي تاوان وروړسوي. نو ځکه یې دی د قاصد لپاره غوره و بلل سو. ده مبارک تشریف یووړی مسلمانانو ارمان وکړی چي دی خو لانبه سو مکې ته ولاړی نبه په خوند به طوافونه وکړي نبي ﷺ وفرمایل: زما امید نسته چي هغه دي زما پرته طواف وکړي. کله چي عثمان ﷺ مکې ته داخل سو نو ابان بن سعید په خپله پناه کي واخیستی اورته وې ویل: چي ولاړ سه هر چیري چي ځي هیڅوک ستا منعه نسي کولای عثمان ﷺ هم شاوخوا وګرځېدئ د ابو سفیان او د قریشو د سردارانو سره یې و لیدل د نبي ﷺ پیغام یې ورو رساوه کله چي بېرته راتلی نو دمکې خلګو ورته وویل: چي اوس راغلي یې ونیسه طواف وکړه ده مبارک په جواب کي ورته وویل عجیبه ده چي رسول الله ﷺ به منعه کړل سوی وي او زه به طواف کوم دا هیڅکله نه سي کېدلای کافران دده پر دې خبره په غصه سوه دی یې بندي کړی او مسلمانانو ته یې حال وروا ستوی چي عثمان شهید

(c) ketabton.com: The Digital Library

سو نبي ﷺ چې دا خبر واورېدئ دا صحابانو رضي الله عنهم څخه يې تر آخري سلګۍ پورې د جنګېدو ژمنه واخيسته کافران چې د مسلمانانو پدې بيعت (ژمنه) خبر سوه دستي يې عثمان رضي الله عنه ايله کړی.[208]

فايده: په دې قصه کې د ابوبکر رضي الله عنه وينا او دمغيرة رضي الله عنه وهل، د اصحابانو رضي الله عنهم عامه تګ لاره چې عروة په ډېر ځير وليده هم دا ډول د عثمان رضي الله عنه د طواف څخه انکار، هره قصه داسې ده چې د نبي ﷺ سره د يې اندازې مينې خبر ورکوي. دغه بيعت (ژمنې) ته بيعت الشجر وايي په قرانکريم هم ددې بيعت بيان راغلی دئ چې الله ﷻ په سورة فتح کې فرمايي:

پورتنۍ آيات به د ترجمې سره ژر په خاتمه کې راسي انشا الله

۵- د حضرت ابن زبير رضي الله عنه وينه چينبل

نبي ﷺ يو ځلي ښکرونه ولګول او کومه وينه چې راووتل ابن زبير رضي الله عنه ته يې ورکړل چې دا يو سه يو ځای يې ښخه کړه ده مبارک هغه وينه را واخيستل خپله يې و چينبل او راغلی نبي ﷺ ته يې وويل چې وينه مي ښخه کړه نبي ﷺ ورته وويل: چيرې دي ښخه کړه؟ ده مبارک ورته وويل چې

---

(208) خميس

(209) سورة الفتح الاية (۱۸)

(c) ketabton.com: The Digital Library

و مي چیښل. نبي ﷺ ورته وویل: کوم بدن ته چې زما وینه ورسیږي هغه بدن اور د دوزخ نسي مسحه کولای خو د خلګو څخه تا ته هلاکت دئ ستا څخه و خلګو ته هلاکت دئ.(210)

فایده: د نبي ﷺ لوي او کوچني اودس مات ټول پاک دئ په دې کي هیڅ مشکل نسته د نبي ﷺ ددې ارشاد څخه مطلب دا دی چې د خلګو څخه تاته هلاکت دی ستا څخه و خلګو ته هلاکت دئ علماؤ لیکلي دي چې و امارت او سلطنت ته اشاره ده خو (ځیني بیا اختلاف کوي) کله چې عبد الله بن زبیر ﷺ پیدا سو هغه وخت هم نبي ﷺ ودې طرفته اشاره کړې وه او ورته ویلي یې وه چې ستا یو پسه د چرموښانو په منځ کي دئ داسي چرموښان دي چې کالي به یې اغوستي وي وروسته د یزید او عبدالملک مشهور جنګ د ابن زبیر ﷺ سره وسو او په هغه کي هم شهید سو.

۶- د حضرت مالک بن سنان ﷺ وینه چیښل

داحد په غزاء کي چې د نبي ﷺ په مخ اویا سر مبارک د خود دوې کړې ننوتې نو د یوې خوا حضرت ابو بکر ﷺ وروځغستل او د بلي خوا ابو عبیده ﷺ وروځغستل او په غاښو یې د کړیو را ایستل شروع کړه لومړی ابو عبیده یوه کړې په غاښ را وایستل دوهم غاښ یې مات سو. ددې دوو کړیو په راوتو سره د نبي ﷺ د پاک بدن څخه وینه راووته د حضرت ابو سعید خدري ﷺ پلار مالک بن سنان ﷺ دغه وینه په خپلو شونډانو و ځیښل او وې رودل وینه یې تبره کړه. نبي ﷺ و فرمایل: د کوم بدن سره چې زما وینه یو ځای سي هغه بدن د دوزخ اور نه سي مسحه کولای.(211)

۷- د حضرت زید بن حارثة ﷺ و خپل پلار ته انکار

(210) خمیس
(211) قرة العیون

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضرت زید بن حارث ﷺ د کفر په وخت کې د خپلې مور سره داناو کورته تلی چې قافله یې بنو قیس و شکول او وې لوټل چې زید ﷺ هم پکښې و دی یې غلام کړي د مکې په بازار کې یې خرڅ کړی. حکیم بن حزام د خپلې عمة خدیجې ﷺ لپاره رانیوی د خدیجې ﷺ چې کله دنبي ﷺ سره نکاح وسوه نو خدیجې ﷺ زید دنبي ﷺ په خدمت کې وړاندې کړی. د زید پلار د خپل زوی په بیلتون ډېر غمګین و. ځکه طبعي خبره ده چې پلار د اولاد سره مینه لري. د زید پلار به د خپل زوی په جلاوالي کې ژړل او اشعار به یې ویل یوې خوا او بلې خواته به ګرځېدئ چې د شعرونو لنډه ترجمه یې داده: زه د زید په یاد کې ژاړم نه یم خبر چې هغه ژوندی دئ چې امید یې وکړم او که مرګی ختم کړی دئ په الله ﷻ قسم کوم چې دا هم نه ده راته معلومه چې اې زیده ! ته پستې مځکې هلاک کړي یې او که د غره مځکې هلاک کړي یې. ارمان چې ماته معلومه وای چې ته بیرته راځې که یا زما په ټول عمر کې لوی ارمان دادئ چې ته ببرته راسې اې زیده ! چې لمر راخیږي هم ته رایاد ېږې او چې باران کېږي نو هم ستا یاد ما ځوروي او کله چې بادونه چلیږي نو هم ستا یاد تازه کوي. های افسوس زما غم او فکر څومره اوږد سو زه به دده په لټه او تلاش کې په ټوله دنیا د ګرځېدو لپاره د اوښ چابکې په کار واچوم پر ټوله دنیا د ګرځېدو څخه به نه سم سترې اوښ که سترې سې خو زه نه سترې کېږم خپل ټول ژوند به په دې کښې تېروم که ماته مرګ راسي نو ډېر به ښه وي ځکه مرګ هر شی فنا کوي که څه هم هر څوک هر څومره امیدونه لري خو زه به د خپلوانو څخه فلانکي فلانکي، آل اولاد ته وصیت وکړم چې په دغه ډول په زید پسې تلاش وکړي. لنډه دا چې ده به په ژړا ژړا کې دا اشعارو ویل او تلاش به یې کاوه ناڅاپه دده د قوم څوکسان حج ته ولاړل[212] هلته یې زید و پېژندئ او خپل د پلار حالت یې ورته بیان کړی

(212) تر اسلام مخکې کافرانو هم دحج یودول دود درلودی چې لوڅ به یې پر مکه مکرمة باندې طواف کاوه او چک چکې به

(c) ketabton.com: The Digital Library

دپلار شعرونه يې ورته وويل اود هغه د بيلتون قصه يې ورته وکړه. حضرت زيد ﷺ وهغو ته درې شعرونه په لاس ورکړل چې مطلب يې داسې و. زه په خير او خيرت کې يم زه د ډېرو سخيانو خلګو په غلامي کې يم زما لخوا هيڅ فکر مه کوئ. هغه کسان چې ولاړل د زيد و پلار ته يې د زيد د خيريت خبر ورکړی او هغه اشعار يې ورته وويل چې زيد ورته ويلي وه او د زيد ادرس يې وروښودئ. د زيد پلار او اکا روان سوه د غلامی د خلاصېدو په نيت يې د ځان سره فديه واخيسته د نبي ﷺ حضور ته ورغلل او ورته وې ويل: اې د هاشم اولاده ! اود خپل قوم سرداره ! تاسو خو د الله ﷻ د کور همسايګان ياست تاسو خو د حرم اوسېدونکي ياست تاسو خو خپل بنديان ازاده وی. وړو خلګو ته خوراک ورکوی موږ د خپل زوی د خلاصون لپاره راغلي يو پر موږ احسان او کرم وکړه زموږ فديه قبوله کړه. زما زوی ازاد کړه بلکې څومره چې فديه ده تر هغه زياتې پيسې واخله نبي ﷺ ورته وويل: څه خبره ده؟ دوی ورته وويل چې موږ د زيد په طلب راغلي يو نبي ﷺ ورته وويل. بس دومره خبره ده؟ دوی ورته وويل. هو ، نبي ﷺ ورته وويل: هغه راوغواړئ او پوښتنه ځني وکړئ که چيرې په خپله خوښه تلی نو ببله فديې يې بوزئ او که نه تلی نو زه پر داسې چا باندې زور نسم اچولای چې په خپله خوښه نه ځي دوی ورته وويل: تاسو تر حق هم زيات احسان وکړی دا خبره مو بيخي خوښه ده.زيد ﷺ راوغوښتل سو نبي ﷺ پوښتنه ځني وکړه چې ته دوی پېژنې؟ زيد ﷺ ورته وويل: هو ، دا زما پلار دئ او دغه بل مې اکا دئ نبي ﷺ ورته وويل: زما حال هم تاته معلوم دئ که په خپله خوښه زما سره اوسېدل غواړې خو زما سره اوسه او که ددوی سره ځې نو درته اجازه ده حضرت زيد ﷺ ورته وويل يارسول الله ﷺ ! زه ستاسې په مقابله کې هيڅوک نسم خوښولای ته زما دپلار پر ځای يې او د اکا پر ځای مې هم يې پلار او اکا دواړو ورته وويل: زيده ! د ازادی په مقابل کښې غلامي خوښوې؟ د پلار، اکا ، کور

يې کولې . داسې نه ده چې دزيد خپلوان په دغه وخت کې مسلمانان وه فرضي حج يې اداکوی.ژباړن .

(c) ketabton.com: The Digital Library

او نور قریبانو په مقابل کښې غلام او سبدل غواړې؟ زید ﷺ ورته د نبي ﷺ و لوري ته اشاره وکړه اووې ویل: ماپه ده کي داسي شیان لیدلي دي چې په مقابله کي یې هیڅ شی نسم خوښولای نبي ﷺ چې دده خبري واورېدې نو دی یې په غیږ کي ونیوی او وې ویل چې دی ما په زوی والي نیولی دئ. پلار او اکا چې یې دا حال ولیدئ ډېر خوشاله سوه او په خوشحالی سره یې پرېښودئ ولاړل.[213])

فایده: حضرت زید ﷺ په دغه وخت کي کوچنی هلک و چې پر خپل کور، پلار او نورو باندې یې د غلامی ژوند غوره کاوه داد هغه محبت نبودنه کوي چې ډېر ښکاره دئ.

۸- داحد په جنګ کي د حضرت انس بن نضر ﷺ عمل

د احد په غزاء کي چې مسلمانانو ماته و خوړل نو یو چا دا خبره مشهوره کړه چې نبي ﷺ شهید سو ددې دردونکي خبري چې کومي اغیزې پر اصحابانو ﷺ باندې ښکاره وې هغه ډېره ښکاره خبره ده. مسلمانانو ددې ویره ونکي خبر په اورېدو سره هغه پاته همت هم دلاسه ورکړی حضرت انس ﷺ راروان و چې د مهاجرو او انصارو په یوه ډله کي یې حضرت عمر ﷺ او حضرت طلحة ﷺ ولیدل چې ټوله د خوابدتیا په حالت کي دي انس ﷺ پوښتنه وکړه چې دا څه پېښه ده چې مسلمانان خوابدي ښکاري؟ دوی ورته وویل چې نبي ﷺ شهید سو حضرت انس ﷺ ورته وویل چې دنبي ﷺ وروسته چې تاسو ژوندی پاته سئ نو څه به کوئ توري په لاسو کي واخلئ ځانونه قربان کړئ. حضرت انس ﷺ توره په لاس کي واخیستل د کافرانو په یوه ډله ورننوتی تر هغه پوري وجنګېدئ ترڅو چې شهید سو.[214])

([213]) خمیس
([214]) خمیس

(c) ketabton.com: The Digital Library

فایده: دده مبارک مطلب دا و چې د کوم چالپاره چې ژوند و هغه نسو پاته نو بیا ژوند پاته کېدل د څه لپاره دئ هم داسې وسوه، چې خپل ځان یې قربان کړی.

۹- په احد کښې د سعد بن ربیع ﷺ پیغام

نبي ﷺ د احد په غزا کې پوښتنه وکړه چې د سعد بن ربیع ﷺ حال معلوم نه سو چې څه به پر تېر سوي وي یو صحابي ﷺ یې دده د تلاش لپاره ولېږی دغه صحابي د شهیدانو په ډله کې لټون وکړی چې ګوندې ژوندی وي بیا یې په لوړ اواز وویل: زه نبي ﷺ رالېږلي یم چې د سعد ﷺ خبر راوړه. د یو ځای څخه یو کمزوری اواز راووتی دغه صحابي و هغه طرفته ورغلی که یې وکتل سعد ﷺ د شهیدانو په منځ کې پروت دئ لږ ساه پکښې ده کله چې نژدې ورغلی سعد ﷺ ورته وویل: چې نبي ﷺ ته زما سلام وایه چې زما د خوا دي الله ﷻ تاسو ته غوره بدل درکړي. کومه بدله چې یوه نبي ته د امتي لخوا ورکړل سوې ده ترهغه غوره بدله ، او مسلمانانو ته زما دا پیغام ورسوه. که ونبي ﷺ ته کافران ورسېدل او په تاسو کې یو سترګې لغړونکی و یعني ژوندی و نو دالله ﷻ په وړاندې یې بیا هیڅ عذر نه قبلیږي. دا یې وویل وفات سو.([25])

فایده: فجزاه الله عنا افضل ماجزاي صحابیاً عن امة نبیه.

([215]) خمیس

(c) ketabton.com: The Digital Library

په حقیقت کې دغه مبارکو تر سرتیرو اصحابانو د خپلې سر تیرې ثبوت ورکړی دئ (الله ﷻ دې پې قبرونه د نور څخه ورډک کړي) په زخمو باندې زخمونه قبلوي ساه یې وزي مګر ددې فکر نسته چې شکایت، وبره او یا دې غم وکړي بلکې ددوی سره په دغه حال کې هم د نبي ﷺ د حفاظت او پر نبي ﷺ باندې د ځان قربانولو شوق او جذبه سته. ارمان! په ماغوندې نااهله کې هم ددوی په څېر یوه لږه برخه مینه وای.

۱۰- د نبي ﷺ په قبر لیدو سره د یوې ښځې مرګ

د حضرت عائشې رضي الله عنها حضور ته یوه ښځه راغله او ورته وې ویل چې ماته د نبي ﷺ قبر مبارک راوښیه عائشې رضي الله عنها هغه مبارکه او د نوره ډکه کوټه ورخلاصه کړه چې د نبي ﷺ قبر مبارک پکښې و هغې ښځې چې قبر مبارک ولیدئ په ژړا ژړا سوه په ژړا ژړا کې وفات سوه. رضي الله عنها و ارضا ها.([216])

فایده: ایا تاسو ددې عشق نمونه یو ځای لیدلې ده چې د قبر د زیارت توان هم ونه لري او هلته یې ساه و خیږي؟.

۱۱- د اصحابانو رضي الله عنهم د محبت متفرقې قصې

د حضرت علي کرم الله وجهه څخه یو چا پوښتنه وکړه چې د نبي ﷺ سره څومره مینه لرې؟ ده مبارک ورته وویل زمادي په الله ﷻ قسم وي چې نبي ﷺ مور، پته تر خپلو مالو، مور او پلار، تر خپلو ځانو او د سختې تندې په وخت کې تریخو اوبو زیات محبوب دئ.([217])

([216]) خمیس

([217]) شفاء

(c) ketabton.com: The Digital Library

فایده: ده مبارک ریشتیا وویل: د اصحابانو مبارکانو هم داسي حالت و ځکه دوی د کامل ایمان څښتنان وه. الله ﷻ فرمایي:

ژباړه: دوی ته ووایه: که چیرې ستاسو پلرونه، ستاسو زامن، ستاسو ورونه، ستاسو بیبیانې، ستاسو قوم او هغه مال چې تاسو ګټلی دئ او هغه تجارت چې ستاسو سره د هغه د وتلو وېره ده او هغه کورونه چې تاسو یې خوښوی (که چیرې دا ټول شیان) تاسو ته تر الله ﷻ او د هغه تر رسول ﷺ او د الله ﷻ په لاره کښې تر جهاد ستاسو خوښ وي نو تاسو صبر وکړئ تر هغه وخته پورې چې د الله ﷻ حکم راځي (او د الله ﷻ حکم نه منونکي خپل مقصود ته یعني عذاب ته رسوي)، الله ﷻ فاسقانو ته هدایت نه کوي.([219])

([218]) سورة التوبة الاية (٢٤)

([219]) بيان القران

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې آیت کې د الله ﷻ د هغه کسانو سره د عذاب وعده ده چې دنورو شیانو سره تر الله ﷻ او تر رسول الله ﷺ زیاته مینه کوي. د حضرت انس ﷺ څخه روایت دئ چې نبي ﷺ فرمایي: تر هغه به یو ستاسو څخه کامل مؤمن نسي تر څو زما سره تر خپل پلار، اولاد او ټولو خلګو زیات محبت ونه کړي. د حضرت ابوهریرة ﷺ څخه هم داسي مضمون لیکل سوی دئ. علماؤ ویلي دي: چې ددې محبت څخه اختیاری محبت مراد دئ غیر اختیاري یعني اضطراري محبت نه دی مراد. که چیري ددې محبت څخه طبعي محبت مراد سي نو هم کېدای سي خو بیا د ایمان څخه د کاملي درجې ایمان مراد دئ لکه د اصحابانو ﷺ ایمان چې و. حضرت انس ﷺ فرمایي: چې نبي ﷺ ورته وفرمایل: درې شیان دي که په چا کښي موجود سوه نو د ایمان خوږوالی به ورپه برخه سي لومړي د الله ﷻ او درسول الله ﷺ سره محبت دئ چې تر هر شی زیات او خوندور دئ دوهم داچې د یو چا سره محبت کوي دالله ﷻ د رضا لپاره وي. دریم داچې د کفر ولوري ته تلل یعني کافر کېدل دومره ورته ګران سي لکه په اور کي پر ہوتل.

یوه ورځ حضرت عمر ﷺ وفرمایل: اې د الله ﷻ رسوله ◄ ! ته ماته تر خپل ځان پرته تر ټولو شیانو محبوب یې رسول الله ﷺ وفرمایل: چې څوک تر هغه وخته پوري کامل مؤمن نسي جوړېدلای تر څوزه تر خپل ځان ورته محبوب نه سم. عمر ﷺ وویل: اې دالله ﷻ رسوله ◄ ! اوس ته ماته تر خپل ځان هم محبوب یې رسول الله ﷺ ورته وویل: (الآن) یا عمر ! یعني اوس اې عمره ! داچې دنبي ﷺ ددې جواب مطلب به څه وي علماؤ یې دوه مطلبه ښودلي دي. لومړی داچې اوس ستا ایمان پوره سو. دوهم داچې داخبرداری و چې اې عمره ! اوس داخبره پیدا سوه پکار خو داوه چې د پخوا څخه وای. سهیل تستري ﷺ فرمایي: څوک چې په هر حال کښي نبي ﷺ په خپل والي یعني آقا ونه ګڼي هغه د سنتو خوند نسي څکلای. یو صحابي نبي ﷺ ته راغلی او ورته وې ویل چې د قیامت ورځ به کله راځي؟ نبي ﷺ ورته وویل چې د قیامت لپاره دي څه تیاري نیولې ده چې پوښتنه یې کوې صحابي ورته وویل ماډیري روژې، خیرا تونه او لمونځونه ندي کړي مګر

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما په زړه کښې مې د الله ﷻ او د رسول الله ﷺ سره محبت دئ نبي ﷺ ورته وويل چې د قيامت په ورځ به ته د هغه چا سره ملګرې يې چې ته مينه ورسره لرې دغه حديث ډيرو اصحابانو نقل کړی دئ چې په دوی کښې عبد الله بن مسعود ، ابو موسي اشعري، صفوان، ابوذر او داسې نور مبارکان هم دي. حضرت انس ﷺ فرمايي چې اصحابانو ته چې پدې حديث سره مسلمانانو ته څومره خوشحالي حاصله سوه په هيڅ شی دومره خوشحالي نه وه ورته حاصله سوې.دا ښکاره خبره ده چې اصحابانو ته خوشحالي په کار وه ځکه د نبي ﷺ محبت ددوی په رګ او ريښه کښې موجود وو نو بيا به ولې نه خوشحالېدل.د حضرت فاطمې کور د نبي ﷺ د کور څخه لږ ليرې و نبي ﷺ وفرمايل: چې زما زړه غواړي ستا کور زما و کور ته نژدې سي حضرت فاطمې ووېل: چې د حارثة AA کور تاته نژدې دئ و هغه ته وواياست چې زما سره کور بدل کړي رسول الله ﷺ ورته ووېل د حارثة AA سره مخکې هم يوځلي بدلون سوی دئ اوس ماته حياء راځي. حارثه ﷺ په دې خبر سو دستي د نبي ﷺ و حضو ته ورغلی او ورته وې ويل چې زه خبر سوی يم چې تاسو د فاطمې کورو خپل ځان ته نژدې غواړئ دغه زما کورونه دي او تر دغه وتاسو ته هيڅ کور نژدې نسته هر يو چې موخوښ وي دهغه سره يې بدل کړئ اې د الله ﷻ رسوله ﷺ ! زه اوزما مال د الله ﷻ او د هغه د رسول ﷺ دي اې د الله ﷻ رسوله ! زما دي په خپل خداى ﷻ سره قسم وي کوم مال چې تاسو زما څخه واخلی هغه زما ډېر خوښ دئ تر هغه مال چې زما څخه پاته سي نبي ﷺ ورته وفرمايل چې رښتيا وايي او د برکت دعا يې ورته وکړه او کور يې ورسره بدل کړئ.([220])

يو صحابي د نبي ﷺ حضور ته ورغلی او ورته وې ويل چې ستاسو سره زما تر ځان، مال، اهل او عيال محبت زيات دئ زه په خپل کور کښې ناست يم چې تاسو راپياد سی نو صبر مې نه

([220]) طبقات

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېږي تر هغه وخته چې راسم او ستاسو زیارت ونه کړم اوماته په فکر کښې راځي چې ما او تاسو ته مرګ خامخا راتلونکی دئ خو ددې وروسته به ته لوړو د انبیاودرجو ته ولاړسې زما سره دا وبره ده چې بیا به زه تاسو نه وینم نبي ﷺ دده په جواب کښې چوپتیا اختیار کړه تر هغه وخته چې جبرائل علیه السلام راغلی او دا آیت یې نازل کړی:

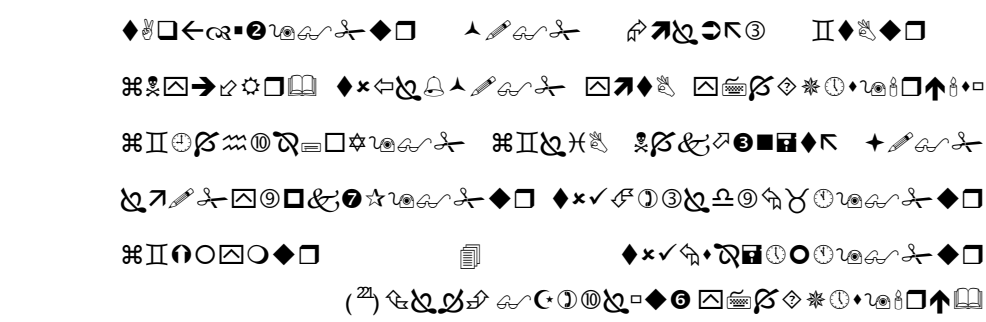

ژباړه: څوک چې دالله ﷻ اود هغه د رسول ﷺ اطاعت وکړي نو بېشکه دغه کس د هغه کسانو سره دئ چې الله ﷻ نعمت پرې کړی دئ(چې عبارت دي) د انبیاؤ،صادقانو،شهیدانو او صالحانو څخه (او دغه کسان) ښه دي د ملګرتیا لپاره.

دغه آیت رسول الله ﷺ ده ته په جواب کښې ووایه. داسې ډیري پېښې اصحابانو رضی الله عنهم ته پېښې سوی دي او خامخا ورته پېښیدلې (عشق است و هزار بدگمانی ـ یعني مینه ده او زر بد ګمانی) همدا ډول یو صحابي نبي ﷺ ته راغلی او ورته وې ویل: چې زما ستا سره دومره محبت دئ هر وخت چې په خیال کې راسې که په هغه وخت کې زه رانسم او ستا زیارت ونه کړم نو زما غالب ګمان راسي چې زما ساه به ووزي خو زما سره دافکر دئ چې که چیرې زه جنت ته ولاړ سم نو زما درجه به ترتا کښته وي او ماته به په جنت کې اوسېدل ستا د زیارت پرته هم لوی تکلیف

([221]) سورة النسآء الاية (٦٩)

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي نبي ﷺ دغه آيات ورته ووايه . په يو بل حديث کښې راغلي دي چې يو صحابي د نبي ﷺ حضور ته ورغلی او ډير غمجن و نبي ﷺ پوښتنه ځنې وکړه چې ولې غمجن يې؟ ده مبارک ورته وويل چې زه په يوه فکر کې يم نبي ﷺ ورته وويل: په کوم فکر کښې يې؟ ده مبارک ورته وويل مور سهار او مانښام ستاسو حضور ته راځو ستاسو په زيارت زړونه خوشحاله کووستاسو په خدمت کښې کښېنو سبا چې تاسو د انبياء(عليهم السلام)ودرجې ته ورسېږی نو مور خو هلته نه سو رسېدلای (ستاسو د زيارت څخه به بې برخي يو) نبي ﷺ چوپ سو کله چې هغه پورتنی آيت نازل سو نبي ﷺ هغه انصاري صحابي راوغوښتی اوزېري يې پر وکړی. په يوه حديث کښې راغلي دي چې ډيرو اصحابانو پورتنی شکايت وکړی نبي ﷺ پورتنی آيت ورته ووايه. په يو حديث کښې راغلي دي چې اصحابانو رضي الله عنهم وويل: اې دالله ﷻ رسوله ﷺ ! داخو ښکاره خبره ده چې نبي ﷺ پر امتي باندې فضيلت لري اود نبي ﷺ درجې به لوړې وي نو بيا به ددوی د يو ځای کېدو لپاره کومه لاره وي نبي ﷺ ورته وفرمايل: چې د لوړو درجو خاوندان به راځي د کښتو درجو والا سره به کښېنې او خبري اتري به ورسره کوي.(222)

نبي ﷺ فرمايي چې زما څخه وروسته به ځنې خلګ زما سره محبت کوونکي پيدا سي او دا هيله به لري چې کاشکې دوی دخپل مال، اهل او عيال په بدل کښې زه ليدلی وای د خالد رضي الله عنه لور عبده وايي چې زما پلار به کله د بدبدو لپاره ستوني ستخ پرېوتی سترګې به يې نه سره ورتللې دنبي ﷺ په ياد او مينه به اخته و. د مهاجرينو او انصارو نومونه به يې اخيستل اويادول به يې چې دا زما اصول او فروغ دي يعني دوی کوچنې او لوی ددين ښاخونه دي زما زړه ددوی و لوري ته کش سوی دئ. اې الله ﷻ ! ماته ژر مرګ راولې چې ددوی سره يو ځای سم دا به يې ويل بيده به سو.

(222) درمنشور

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضرت ابو بکر صدیق ﷺ یو ځلي وویل اې د الله ﷻ رسوله ◄ !زه د خپل پلار د مسلمانېدو پر ځای ستاد اکا د ابو طالب د مسلمانېدو زیاته ارزو لرم ځکه چې پدې سره به تاسي خوشحاله سی یو ځلي حضرت عمر ﷺ د نبي ﷺ اکا حضرت عباس ﷺ ته وویل زه د خپل پلار تر مسلمانېدو ستا په اسلام راوړلو زیات خوشحاله سوم ځکه ستاسو اسلام راوړل نبي ﷺ ته ډېر زیات خوښ و. یوه شپه حضرت عمر ﷺ د حفاظت ګښت کاوه چې د یوه کور څخه د څراغ رڼا راوتله او دیوې سپین سري آواز یې په غوږ سو چې وړې یې ورښلي اشعار یې ویل چې ترجمه یې په دې ډول ده: محمد ﷺ ته دي د نیکانو خلګو درود ورسیږي د پاکو او سپېڅلو خلګو له لوري څخه هغه خلګ چې الله ﷻ ته خوښ دي د دوی درود دي وروسیږي ببشکه اې د الله ﷻ رسوله ◄ !تاسو د شپې عبادت کونکی واست او په آخره شپه کښې ژړا کوونکی واست کاشکي ماته معلوم وای چې زه او خپل محبوب سره یوځای کیږو که یا؟ ځکه چې مرګ په مختلفو حالاتو کې راځي نه ده معلومه چې ماته به مرګ په کوم حالت کې راسي اود نبي ﷺ سره به تر مرګ وروسته یو ځای سم که یا؟ حضرت عمر ﷺ دغه اشعار واورېدل دی هم په ژړا سو. د حضرت بلال ﷺ قصه ډېره مشهوره ده چې دی کله وفات کېدئ نو بی بی یې په جلا والي غمجنه سوه اووې ویل چې های افسوس !ده مبارک وویل: څومره د خوند خبره ده چې صباته به د محمد ﷺ زیارت کوم او د هغه د اصحابانو ﷺ سره به ملاقات کوم. د حضرت زید ﷺ قصه په پنځم باب نهمه شمېره کې تېره سوه چې کله دارته پورته خیږول کېدئ ابو سفیان پوښتنه ځنې وکړه چې ایا ستا داخوښه ده چې (خدای مکړه) د محمد ﷺ سره دا معامله وکړو او تاپرېږدو؟ ده مبارک ورته وویل چې په الله ﷻ دي مي قسم وي چې زه دا هم نسم زغملای چې نبي ﷺ په خپل کور کې وي او هلته دي په ده مبارک یو ځوز جګ سي اوزه دي په خپل کور کې په ارامی سره واوسم ابو سفیان وویل: چې تر اوسه پورې ما دومره محبت کوونکي نه دي لیدلي لکه د محمد ﷺ ملګري چې دده محبت کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خبر داري

علماؤ دنبي ﷺ سره د محبت مختلفي نښي ليکلي دي. حضرت عياض ليکلي دي: کوم څوک چې يو شی خو ښوي هغه ته به پر نورو باندې تر جبح (لوړوالی) ورکوي هم دا معنې د محبت ده که داسې نه وي نو محبت نه دي بلکې يوازې د محبت دعوه ده دنبي ﷺ سره د محبت لويه اوضروري نښه داده چې په ده مبارک پسې اقتدا وکړي او طريقې يې اختيار کړي او دده مبارک داقوالو اوواقعاتو تابعداري وکړي په کومو شيانو چې يې امر کړی وي هغه پر ځای کړي او د کومو شيانو څخه چې يې منعه کړي وې د هغو څخه پرهيز وکړي په خوشحالی، غم، ناداری او پراخی کې دده مبارک پر طريقو روان يې الله ﷻ فرمايي:

ژباړه: دوی ته ووايه که تاسو د الله ﷻ سره محبت کوی نو زما تابعداري وکړئ الله ﷻ به ستاسو سره محبت وکړي ستاسو ګناهونه به معاف کړي الله ﷻ بخښونکي او زيات رحم لرونکي دئ.

خاتمه

(223) سورة آل عمران الاية (٣١)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اصحابو کرامو ﷺ سره معامله او ددوی لپاره فضیلتونه

د اصحابو ﷺ څو قصې د نمونې په ډول وليکل سوې که نه نو ددوی قصې لوی او غټ کتابونه هم نسي ليکلای په اردو ژبه ددوی په اړه زيات کتابونه او رسالې هم پيدا کېدلای سي څومياشتې وسوې چې دغه رساله مې شروع کړې وه. بيا د مدرسې د بوختيا او د وخت د تنګوالي له امله و ځنډېده اوس يې پر دغه پاڼو ختموم کوم څه چې پکښې ليکل سوی دي هيله لرم چې د فايدې اخيستو لو وړ سي په آخر کښې پر يوه خبره باندي خبرداری زيات اړين دئ هغه داچې د يوې خوا پدې آزاده زمانه کښې زمونږ د مسلمانانو ددين په کارو کښې کمزوري ده او د ازادۍ رنګ دئ د بلې خوا د اصحابانو ﷺ په پېژندلو دهغوی د آدابو او احتراماتو په هکله زياته کمزوري ده داخو لاځه کوي ځني خلګ خو داسي هم سته چې د دين څخه دبې پروايۍ له امله ددوی په اړه ګوستاخي کوي حال دا چې اصحابان مبارکان ددين بنسټونه دي ددين لومړي خپرونکي دي مونږ ددوی حقونه تر مرګه پوري نه سو پوره کولای الله ﷻ په خپل فضل ددوی پر پاکو نفسونو سلګونو زره رحمتونه نازل کړي دي چې دوی د نبي ﷺ څخه دين لاسته راوړی او مونږ ته يې راورساوه ځکه نو پدې خاتمه کښې د قاضي عياض ؒ د شفآء نومي کتاب څخه د يو فصل لنډه ترجمه چې ددې موضوع سره وړ ده ليکم اور ساله باندي ختموم دی مبارک فرمايي: چې د نبي ﷺ په اعزاز او اکرام کښې داخبره شامله ده چې د نبي ﷺ د اصحابانو ﷺ به اعزاز کوئ. ددوی حق به پېژنئ، ددوی تابع داري به کوئ، ددوی ستاينه به کوئ، دوی ته به د مغفرت دوعا کوئ، ددوی په خپل منځي اختلافاتو باندي به چوپ پاتېږئ د مؤرخينو، شيعه ګانو ، بدعتيان او ناپوهو راويانو د روايتو څخه به مخ اړوئ. هغه روايتونه چې ددوی په شان کښې تاوان پيدا کوي ددې ډول څخه که څه روايت واورېدل سي نو دهغه به په ښه ډول تاويل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوئ او پر ښه لار به يې حملوئ ځکه دوی ددې حق دار دي. د امبارکان په بدی مه يادوئ ددوی نیکی، ښه صفتونه اوددوی فضائل بیانوئ او د عیب د خبرو څخه يې چوپ واوسئ لکه نبي ﷺ چې فرمايي: کله چې زما د اصحابانو بد بیان کېږي نو چوپتیا غوره کړئ د اصحابانو فضائل په قران کریم او احادیثو کښې زیات راغلي دي الله ﷻ فرمايي:

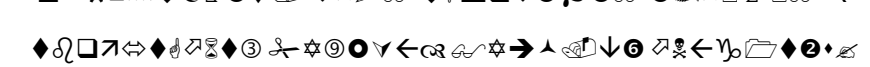

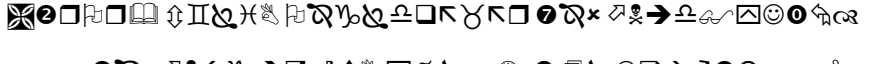

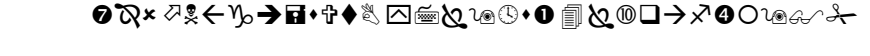

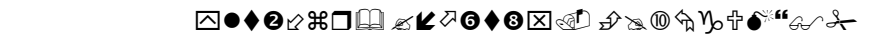

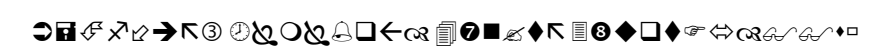

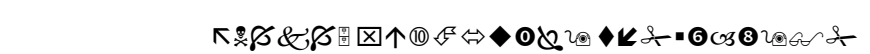

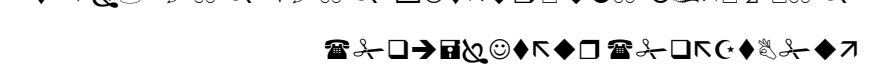

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: محمد ﷺ د الله ﷻ رسول دئ کوم کسان چې دده سره ور سره دي سخت دي پر کافرانو او په خپل منځ کې رحم لرونکي دي ته به ويني چې رکوع او سجده کوونکي دي د الله ﷻ فضل او رضالتيونکي دي ددوی نښې ددوی په موخانو کې د سجدې اثر دئ هم دا ډول ددې مثال په تورات او انجيل کښې هم سته لکه يو تخم (چې لومړی راشين سي) نازکه پونګه راوباسي بيا زوروره سي نو ښه په قوت کې سي بيا پر خپله تنه باندې برابر سي (همدا ډول اصحابان ﷺ هم وه چې اول کمزوري وه وروسته الله ﷻ ورځ تر بلې قوت وروبخښئ او داقوت الله ﷻ ځکه ورکړی) چې پدې قوت سره کافران د حسد له امله وسوځي. الله ﷻ د هغو کسانو سره وعده کړې ده چې ايمان يې راوړی دئ، نيک کارونه يې تر سره کړي دي چې الله ﷻ به مغفرة ورته کوي او لوی اجر به ورکوي.

دا ترجمه په دې ډول ده چې دتورات پر لفظ باندې آيات پوره سي ځکه دآيات په فرق سره ترجمه فرق کوي لکه دتفسيرونو څخه چې معلومېږي. په همدغه سورة کې الله ﷻ فرمايي:

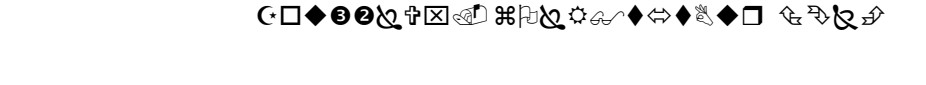

(224) سورة فتح - ركوع (٤)

(c) ketabton.com: The Digital Library

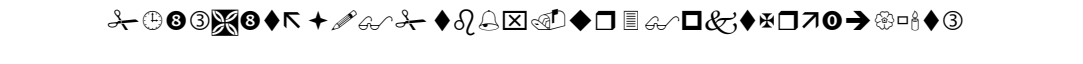

ژباړه: بېشکه الله ﷻ راضي سو دهغه کسانو څخه چې ستاسره په سفر کې وه او ستا سره يې تر درختي لاندئ بيعت وکړی. بيا الله ﷻ په هغه (اخلاص او صداقت) عالم و چې ددوی په زړو کې و نو الله ﷻ پر دوی باندې ارامتيا راواستول او دوی ته يې نژدې فتحه ور نصيب کړه (چې مراد ځنې د خيبر فتحه ده) او الله ﷻ ډير غنيمتونه ورنصيب کړه چې دوی اخيستل او الله ﷻ غالب دئ او زيات د حکمت څښتن دئ.

په بل ځای کې الله ﷻ د اصحابانو[225] په اړه فرمايي:

ژباړه: په دې مؤمنانو کې داسې کسان ستە چې د الله ﷻ سره يې کومه ژمنه کړې وه په هغه کې ريښتنې وختل داسې دي چې خپل نذر يې پوره کړی (يعنې شهيدان سول) او ځنې د پوره کولو په موخه انتظار کوي او ددوی د ارادو په بدلولو کې هيڅ بدلون نسي راتلای په بدلولو سره.

په بل ځای کې الله ﷻ فرمايي:

[225] (سورة احزاب - رکوع ۱۳)

(c) ketabton.com: The Digital Library

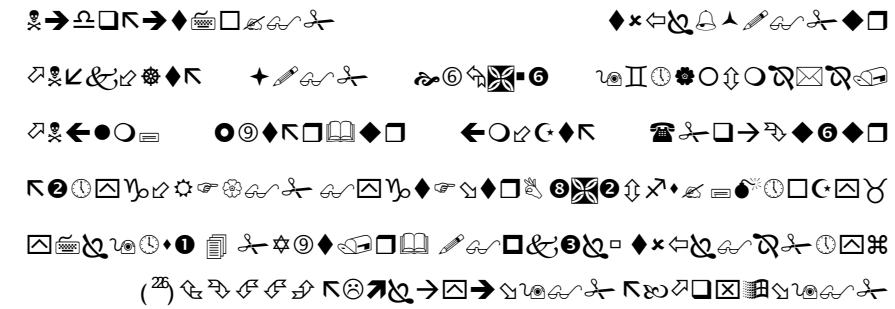

ژباړه: کوم مهاجر او انصار (چې په ایمان راوړلو کې تر نورو) مخکې دي او څومره خلک چې په اخلاص سره ددوی تابعداري کوي الله ﷻ ددې ټولو څخه راضي دئ او دوی د الله ﷻ څخه راضي دي الله ﷻ ددوی لپاره جنتونه برابر کړي دي چې تر درختو (تر ښاخو) لاندې به يې (څلور ویالې) بهیږي او همیشه به په جنت کې وي دغه هم لویه کامیابي ده.

په دغه آیاتو کې الله ﷻ د اصحابانو څخه خپله خوښي څرګنده کړې ده همدا ډول په ډیرو حدیثونو کې ددوی زیات فضائل راغلي دي نبي ﷺ فرمایي: چې زما څخه وروسته په ابو بکر ﷺ او عمر ﷺ پسې اقتدا کوئ. په یوه حدیث کې راغلي دي چې نبي ﷺ فرمایي: زما اصحابو د ستورو په شان دي په هر یوه پسې چې اقتدا وکړی سمه لاره به پیدا کړی. ډیرو محدثینو په دغه حدیث کې خبرې کړې دي په همدې وجه پر قاضي عیاض باندې اعتراض دئ چې دغه حدیث یې نقل کړي دئ خو ملا علي قاري لیکلي دي چې ممکنه ده چې دده په آند به د بیلو طریقو له امله داعتبار وړ وي یا په دې وجه چې داد فضائلو ځای دئ د فضلیت په ځای کې کمزوری حدیث نقل کول هم جائز دي حضرت انس ﷺ فرمایي چې نبي ﷺ فرمایلي دي چې زما اصحاب داسې مثال لري لکه په خوراک کې مالګه چې دغه خوراک بې له مالګې

---

(226) سورة التوبة الاية (١٠٠)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښه کېداي نسي. نبي ﷺ فرمايي: زما د اصحابو ﷺ په اړه د الله ﷻ څخه وويريږئ دوی د ملامتيا نښه مه جوړوئ څوک چې ددوی سره محبت کوي هغه زما سره محبت کوي او څوک چې ددوی سره کينه لري هغه زما سره کينه لري چا چې دوی ته تکليف ورکړی هغه ماته تکليف راکړی چا چې ماته تکليف راکړی هغه الله ﷻ ته تکليف ورکړی او څوک چې الله ﷻ ته تکليف ورکړي د الله ﷻ په راکشولو کي به راسي.

نبي ﷺ فرمايي: زما اصحابو ﷺ ته ښکنځل مه کوئ په تاسو کي که څوک د احد د غره سره برابر سره زر خيرات کړي نود اصحابو ﷺ د يوه يا نيم مد ثواب نسي لاسته راوړلای. نبي ﷺ فرمايي: څوک چې اصحابو ته ښکنځل کوي پر دغه کس د الله ﷻ، ملائکو او ټولو انسانانو لعنت دئ او ددغه سړي نه فرض قبليږي او نه نفل. نبي ﷺ فرمايي: چې الله ﷻ ټوله انسانان راچې کړل دانبياؤ(عليهم السلام) څخه پرته په دوی ټولو کي يې دغه څلور کسان غوره کړه: حضرت ابوبکر ﷺ، حضرت عمر ﷺ، حضرت عثمان ﷺ او حضرت علي ﷺ او دوی يې زما پر ټولو اصحابانو ﷺ باندي بهتر و ګرځول ابو سختيياني ﷺ فرمايي: کوم چا چې د ابوبکر ﷺ سره محبت وکړی هغه خپل دين سيده کړی. چا چې د عمر ﷺ سره محبت وکړی نو ددين روښانه لاره يې پيدا کړه. چاکه دعثمان ﷺ سره محبت وکړی د الله ﷻ په رنا سره روښانه سو او چا چې د علي ﷺ سره محبت وکړی دغه کس نو ددين رسی. ونيول. څوک چې د اصحابانو ﷺ ستاينه کوي دغه کس د نفاق څخه پاک دئ، څوک چې د اصحابانو ﷺ بي ادبي کوي منافق، بد عتي او د سنتو مخالف دئ زما سره دابيره ده چې هيڅ عمل به قبول نسي تر څو د اصحابانو ﷺ سره محبت پيدا نسي او ددوی په اړه يې زړه پاک نسي. په يو حديث کي راغلي دي چې نبي ﷺ فرمايي: اې خلګو ! زه د ابوبکر ﷺ څخه خوشاله يم تاسو دده مرتبه وپېژنئ زه دعمر ﷺ ، عثمان ﷺ ،علي ﷺ ، طلحة ﷺ، زبير ﷺ، سعد ﷺ، سعيد ﷺ، عبد الرحمن بن عوف ﷺ او عبيده بن جراح ﷺ څخه خوشاله يم تاسو ددوی مرتبه وپېژنئ. اې خلګو کوم څوک چې د بدر او احد په غزا کي شريک سوي دئ

(c) ketabton.com: The Digital Library

اللهﷻ وهغو ته بخښنه کړې ده تاسو زما د اصحابوﷺ په اړه زما لحاظ کوئ او دهغه خلګو په باره کښې زما لحاظ کوئ چې ددوی لونې زما په نکاح کښې دي او یا زما لونې ددوی په نکاح کښې دي داسې نه چې دغه خلګ د قیامت په ورځ ستاسو څخه د یو څه ظلم مطالبه وکړي او هغه به بیا نه بخښل کېږي په یوه حدیث کې راغلي دي چې نبي ﷺ فرمایي: زما داصحابانو، زومانو اونورو اصحابانو په اړه زما لحاظ کوئ څوک چې ددوی په اړه زما لحاظ وکړي الله ﷻ به ددغه کس په دنیا او آخرت کې حفاظت وکړي او څوک چې زما لحاظ ونه کړي الله ﷻ د هغه کس څخه ببزاره دئ او د چا څخه چې الله ﷻ ببزاره سي کېدای سي چې پر یو څه باندي ونیول سي دنبي ﷺ دا ارشاد هم دئ چې نبي ﷺ فرمایي څوک چې زما داصحابوﷺ په اړه زما لحاظ وکړي د قیامت په ورځ به زه دده محافظ یم. په یوه بل حدیث کې راغلي دي چې نبي ﷺ فرمایي څوک چې زما د اصحابوﷺ په اړه زما لحاظ ونه کړي حوض کوثر ته به رانه وستل سي ما به یوازي د لیري څخه ووینې. سهل بن عبد اللهﷺ فرمایي څوک چې د نبي ﷺ د اصحابانوﷺ تعظیم او درنښت نه کوي هغه پر نبي ﷺ ایمان نه دئ راوړی.

الله ﷻ دي په خپل فضل او مهربانۍ سره د خپل نیولو او د خپل د رسول ﷺ د قهر او خوابدتیا څخه ماته، زما دوستانو ته، زما خواخوږو ته، زما د ناستي ولاړي خلګو ته، زما مشائخو ته زما شاګردانو او ټولو مؤمنانو ته خلاصون راکړي او ددغه مبارکو اصحابانوﷺ په مینه دي زمونږ زړونه ډک کړي.

وآخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمین والصلوة والسلام الاتمان الاکملان علي سید المرسلین وعلی آله واصحابه الطیبین الطاهرین وعلی اتباعه واتباعهم حملة الدین المتین. ﷺ

مؤلف: مولانا محمد زکریا کاندهلوي نور الله مرقده مقیم مدرسه مظاهر العلوم سهارن پور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نېټه: ۱۷ـ شوال المکرم ـ ۱۳۵۷ ـ هـ ق. یعني د کوچني اختر اوولسمه ددوشنبې ورځ

ژباړونکی: مولوي عبدالهادي (حماد) کندهاري عفی الله وعافاه. مدرس ومدیر جامعه اسلامیة اشرفیه اوله ناحیة کندهار افغانستان.

نېټه: ۲۱ ـ ۹ ـ ۱۴۲۸ هـ ق. چې د ۱۱ ـ ۷ ـ ۱۳۸۶ هـ ش سره سمون خوري دچهارشنبې ورځ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پای

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library